

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

**«“ΜΗΓΑΡΙΣ ΕΧΩ ΑΛΛΟ ΣΤΟ ΝΟΥ ΜΟΥ, ΠΑΡΕΞ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ
ΓΛΩΣΣΑ;” Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ**

(17ος αι. - αρχές 19ου αι.)»

ΕΛΕΝΗ ΚΑΚΟΣΙΜΟΥ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2018

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

**«“ΜΗΓΑΡΙΣ ΕΧΩ ΑΛΛΟ ΣΤΟ ΝΟΥ ΜΟΥ, ΠΑΡΕΞ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ
ΓΛΩΣΣΑ;” Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ**

(17ος αι. - αρχές 19ου αι.)»

ΕΛΕΝΗ ΚΑΚΟΣΙΜΟΥ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2018

Μέλη Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής:

Επιβλέπων:

κ. Απόστολος Γ. Παπαϊωάννου, Ομότιμος Καθηγητής Π.Τ.Ν.
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Μέλη:

- κ. Δημήτριος Σακκής, Καθηγητής του ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
- κ. Χαράλαμπος Μπαμπούνης, Καθηγητής του ΠΔΕ του ΕΚΠΑ

*«"ΜΗΓΑΡΙΣ ΕΧΩ ΑΛΛΟ ΣΤΟ ΝΟΥ ΜΟΥ, ΠΑΡΕΞ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ
ΓΛΩΣΣΑ;" Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
(17ος αι. – αρχές 19ου αι.)»*

ΕΠΤΑΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

- κ. Απόστολος Γ. Παπαϊωάννου, Ομότιμος Καθηγητής Π.Τ.Ν. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
- κ. Δημήτριος Σακκής, Καθηγητής του ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
- κ. Χαράλαμπος Μπαμπούνης, Καθηγητής του ΠΔΕ του ΕΚΠΑ
- κ. Δημοσθένης Δασκαλάκης, Καθηγητής, Π.Τ.Δ.Ε. ΕΚΠΑ
- κ. Μαρία Σακελλαρίου, Καθηγήτρια, Π.Τ.Ν. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- κ. Αλέξανδρος Αλεξάκης, Καθηγητής, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλολογίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
- κ. Γεώργιος Νικολάου, Αναπληρωτής Καθηγητής, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
- κ. Νικόλαος Αναστασόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Η έγκριση διδακτορικής διατριβής από το Τμήμα Νηπιαγωγών, της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων δεν υποδηλώνει αποδοχή των απόψεων της συγγραφέα.

(Ν. 5343 άρθρο 202 § 2)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«"Μήγαρις ἔχω ἄλλο στό νοῦ μου, πάρεξ ἐλευθερία καί γλῶσσα;"
έγραφε ο εθνικός μας ποιητής έχοντας συνειδητοποιήσει την άρρηκτη σχέση ανάμεσα στα δύο αυτά αγαθά. Η γλώσσα λοιπόν, το τελειότερο μέσο επικοινωνίας, ο καθρέφτης του πολιτισμού ενός λαού και ο συνδετικός του κρίκος με το παρελθόν, είναι σίγουρα κάτι παραπάνω από ένα σύνολο σημείων. Είναι όργανο σχέσης, έκφραση κοινωνίας αλλά και παράγοντας εσωτερικής και εξωτερικής ελευθερίας.

Η συστηματική αυτή έρευνα μελετά τη γλώσσα μας, όσο το δυνατόν διεξοδικότερα, αρχίζοντας από τους προϊστορικούς χρόνους μέχρι και σήμερα. Αναλύεται η πορεία της στο πέρασμα των αιώνων, οι αλλαγές της, οι επιδράσεις της από και προς άλλες γλώσσες, η ιστορική της διαδρομή, οι μορφές της κατά ιστορικές περιόδους, η σημασία της γνώσης της για εμάς τους Έλληνες, καθώς και το πόσο σημαντική είναι για την εθνική μας ταυτότητα.

Η μελέτη συνεχίζεται με την ιστορική χειρόγραφη παράδοση της γλώσσας (17^{ος} αι. – αρχές 19^{ου} αι.). Ερευνά τους χειρόγραφους κώδικες με αριθμ. 76 (17^{ος} αι.) και 146 (19^{ος} αι. -1828), που έχουν ως θέμα τους την ιστορική περιγραφή της δομής της γλώσσας.

Η συγκεκριμένη έρευνα και η συγγραφή της παρούσας διατριβής δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί και να ολοκληρωθεί χωρίς τη σημαντική συμβολή και βοήθεια αρκετών ανθρώπων και πρωτίστως του επιβλέποντος καθηγητή και των μελών της τριμελούς επιτροπής.

Για το λόγο αυτό, θα ήθελα να ευχαριστήσω εκ βάθους καρδιάς τον επιβλέποντα Απόστολο Παπαϊωάννου, Ομότιμο Καθηγητή ΠΤΝ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, για τη συνεχή και αμέριστη βοήθειά του στον καθορισμό του θέματος και στην οργάνωση της ερευνητικής διαδικασίας καθ' όλη τη διάρκεια της συγκέντρωσης και της ανάλυσης του ερευνητικού υλικού, μέχρι την ολοκλήρωση της συγγραφής της διατριβής.

Οι εύστοχες και σημαντικές παρατηρήσεις του και οι γόνιμες συζητήσεις μαζί του με βοήθησαν να εμβαθύνω στο υλικό μου και να βελτιώσω τον τρόπο οργάνωσης και διαχείρισης της βιβλιογραφίας. Ο χρόνος που μου αφιέρωσε, η άριστη καθοδήγησή του καθώς και η εμπύχωσή του και η τόνωση στην προσπάθειά μου, συνέβαλαν σημαντικά στην υψηλή ποιότητα και ολοκλήρωση της διατριβής.

Ανάλογες ευχαριστίες χρωστώ και τα άλλα δύο μέλη της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής: τον κ. Δημήτριο Σακκή, Καθηγητή του ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και τον κ. Χαράλαμπο Μπαμπούνη, Καθηγητή του ΠΤΔΕ του ΕΚΠΑ, για τις εύστοχες επισημάνσεις, διορθώσεις, βιβλιογραφικές και μεθοδολογικές συστάσεις τους.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω ολόθερμα τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής κκ.: Δημοσθένη Δασκαλάκη, Καθηγητή, Π.Τ.Δ.Ε. ΕΚΠΑ, Μαρία Σακελλαρίου, Καθηγήτρια, Π.Τ.Ν. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Αλέξανδρο Αλεξάκη, Καθηγητή, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλολογίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Γεώργιο Νικολάου, Αναπληρωτή Καθηγητή, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Νικόλαο Αναστασόπουλο, Επίκουρο Καθηγητή, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Οι παρεμβάσεις και οι παρατηρήσεις τους ήταν εξαιρετικά γόνιμες, διαφωτιστικές και αναγκαίες για την περαιτέρω βελτίωση και την διαμόρφωση του τελικού κειμένου της διατριβής.

Τέλος, θερμά ευχαριστώ την Αγία Ηγουμένη και τις φιλόστορες μοναχές της Ιεράς Μονής Αγίου Στεφάνου Μετεώρων, για τους κώδικες που μου παρείχαν και την ευγενική τους προσφορά στις πηγές που χρειάστηκα και στην πρόθυμη εξυπηρέτησή τους για την πρόσβασή μου στα ιερά κειμήλια της Μονής.

Για την εκπόνηση της διατριβής αυτής εργάστηκα στην Ιερά Μονή Αγίου Στεφάνου Μετεώρων, στη Δημοτική Βιβλιοθήκη του Δήμου Ιωαννιτών, στην Εθνική Βιβλιοθήκη, στο τμήμα χειρογράφων, στη Βιβλιοθήκη της Ακαδημίας Αθηνών, στη Βιβλιοθήκη του Εργαστηρίου Ιστορίας Νεότερης Ελλάδας και Νεοελληνικού Πολιτισμού της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Με φιλοξένησε επίσης, για μεγάλο χρονικό διάστημα, η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, η οποία μου παρείχε πλούσια βιβλιογραφία, η οποία και με βοήθησε στην ολοκλήρωση της μελέτης μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	9
ΤΟ ΘΕΜΑ	15
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	17
Α΄ ΜΕΡΟΣ	21
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	23
ΑΡΧΑΙΑ ΓΛΩΣΣΑ (ΩΣ 330 μ.Χ.).....	23
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ.....	23
Ιστορία και προϊστορία	23
Προϊστορική κοινή ελληνική ή Πρωτοελληνική γλώσσα.....	24
Οι προελληνικοί κάτοικοι της Ελλάδας	25
Τόπος και χρόνος της πρωτοελληνικής.....	25
Η εποχή των διαλέκτων (ως το 323 π.Χ.).....	26
Κάθε πολιτεία μιλάει και γράφει τη γλώσσα της.....	26
Αρχαίες ελληνικές διάλεκτοι	26
Προϊστορία και γένεση των αρχαίων ελληνικών διαλέκτων.....	26
Κατάταξη, γεωγραφική τοποθέτηση και χαρακτηριστικά των αρχαίων ελληνικών διαλέκτων	28
Πηγές των αρχαίων ελληνικών διαλέκτων	31
Η Αττική Κοινή	32
Χαρακτηριστικά της αττικής κοινής.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	34
Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗΣ (323 π.Χ. – 330 μ.Χ.)	34
Γένεση. Άπλωμα και διαμόρφωση	34
Έννοια της κοινής	35
Γνωρίσματα της ελληνιστικής.....	36
Πηγές της αλεξανδρινής κοινής	36
Παραμέρισμα διαλέκτων	37
Προϋποθέσεις δημιουργίας της αλεξανδρινής κοινής	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	48
ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (330 μ.Χ. – 1453).....	48
Ίδρυση και εξελληνισμός του βυζαντινού κράτους	48

Μεσαιωνική ελληνική γλώσσα	48
Η λατινική επίδραση	50
Έλληνες και Ρωμαίοι	52
Οι δύο γλώσσες. Η σημασία της Πόλης για τη διαμόρφωσή τους	53
Εξαπτικισμός της εκκλησιαστικής γλώσσας.....	54
Η γραπτή γλώσσα	55
Η προφορική κοινή από τον 6ο αιώνα ως το 1100.....	55
Πηγές	55
Η ελληνική γλώσσα στους όψιμους αιώνες του Μεσαίωνα (1100-1453)	56
Πηγές	57
15^{ος}-17^{ος}αιώνας	58
Γνωρίσματα της μεσαιωνικής κοινής στους τελευταίους αιώνες	63
Η «γραπτή γλώσσα» των Βυζαντινών δεν ήταν ζωντανή	66
Επίδραση της μεσαιωνικής ελληνικής (εξωτερική ιστορία).....	66
Τελειωτική διαμόρφωση της μεσαιωνικής κοινής.....	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	69
ΝΕΑ ΓΛΩΣΣΑ (από το 1453)	69
Αρχή και διαίρεση	69
ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	70
Η λεξιλογική διαμόρφωση.....	70
Τα γραμματικά στοιχεία.....	71
Γνωρίσματα της νέας γλώσσας	72
Γλωσσική εξέλιξη	72
Η αρχή της νέας γλώσσας.....	73
Γεωγραφική έκταση	74
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΕΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ	74
Ιδιώμα και διάλεκτος. Γλωσσογεωγραφία	74
Τα νεοελληνικά ιδιώματα. Η ιστορία τους.....	76
Ανασκόπηση.....	78
ΓΡΑΠΤΗ ΓΛΩΣΣΑ	80
Έννοιες γενικής γλωσσικής	80
Πως μορφώνεται μια κοινή γλώσσα.....	80
Η εθνική κοινή γραπτή και προφορική γλώσσα	81
Διγλωσσία	82

Δύο είδη διγλωσσίας	83
Οι νεοελληνικές κοινές	83
Οι προφορικές κοινές	83
Οι γραπτές κοινές	84
A) Εποχή Τουρκοκρατίας (1453 -1828)	84
Ανακάλυψη μητρικής γλώσσας. Πρώτο κήρυγμα και καλλιέργεια από τον Σοφριανό	85
Η κοινή της κρητικής λογοτεχνίας (16 -17 ^{ος} αι.).....	85
Η καθαρεύουσα. Αναζήτηση και πρώτοι πειραματισμοί (16 -18 ^{ος} αι.).....	85
Η κρίσιμη 30ετία και το πρώτο ξύπνημα	86
Ο πρώτος δημοτικισμός.....	87
Η καθυπερτέρηση του αρχαϊσμού	87
Κεντρικές ιδέες των αρχαϊστών.....	88
Πρώτη διαμόρφωση της καθαρεύουσας.	89
Ο Αδαμάντιος Κοραής.....	90
Ο κίνδυνος του αρχαϊσμού από τον Κοραϊσμό.....	90
Το άλυτο πρόβλημα και το σιωπηλό ξεκίνημα	92
B) Η εποχή του καθαρισμού (1828 -1900).....	93
Κοινωνία και κράτος, παιδεία και γλώσσα	93
Έντονος εξαρχαϊσμός της καθαρεύουσας (1828 -1890).....	93
Χαρακτηριστικό γνώρισμα του καθαρισμού.....	94
Η σχολική γλώσσα.....	95
Το κορύφωμα του καθαρισμού και η κρίσιμη 10ετία (1876 -1886)	96
Η χρεοκοπία του καθαρισμού και η νέα διγλωσσία	97
Τριγλωσσία	98
Οι τοπωνυμίες	99
Η ορθογραφία.....	100
Η λογοτεχνία	100
Το αποτέλεσμα της τεχνητής διγλωσσίας	101
Οι νεοελληνικές σπουδές.....	101
Το «Ταξίδι» του Ψυχάρη και το πρώτο κήρυγμα (1888 -1900)	103
Γ) Εποχή Δημοτικισμού (20 ^{ος} αι.)	104
Ορμητική Εποχή (1901 – 1917)	105
Εξάπλωση. Καλλιέργεια της νέας γλώσσας στη λογοτεχνία	105

Ο τύπος της νέας γραπτής κοινής γλώσσας	105
Η καθιέρωση της δημοτικής	106
Ο αρχαϊσμός	107
Η σχολική καθαρεύουσα	109
Εποχή Κρατικού Δημοτικισμού (1917 έως σήμερα)	110
Πολιτικοί και κοινωνικοί όροι	110
Ο δημοτικισμός	110
Μελέτη των στοιχείων του νεοελληνικού πολιτισμού	111
Καλλιέργεια και τύπος της νέας κοινής	112
Η ορθογραφία	112
Η γλωσσοεκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1917	112
Ο γραμματικός τύπος της νέας σχολικής κοινής	113
Η γλώσσα της μέσης παιδείας	114
Η γλωσσοεκπαιδευτική μεταρρύθμιση στην εφαρμογή της	114
Η στάση της κοινωνίας απέναντι στη μεταρρύθμιση	115
Οι τοπωνυμίες	115
Η αντίδραση	116
Η καθαρεύουσα	116
Δ) Η Εξέλιξη από το 1935	117
Κοινωνικοί και πολιτικοί όροι	117
Η διαμόρφωση της γραπτής κοινής. Από τη διγλωσσία προς τη μονογλωσσία	117
Η λογοτεχνική κοινή, βάση του νέου γραπτού λόγου	118
Ε) Η παγκόσμια προσφορά της Ελληνικής γλώσσας και γραφής	124
Σχετικά με την αξία της ελληνικής γλώσσας:	125
Συμπερασματικά:	126
Β΄ ΜΕΡΟΣ	131
ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΕΤΕΩΡΩΝ	131
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	133
Ιστορία της Ιεράς Μονής Αγίου Στεφάνου Μετεώρων	133
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	142
Το ιστορικό αρχείο της Ιεράς Μονής Αγίου Στεφάνου	142
Η βιβλιοθήκη της Μονής	151
Συμπεράσματα	152
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	153

Οι χειρόγραφοι κώδικες αριθμ. 146 (19 ^{ος} αι. - 1828) και αριθμ. 76 (17 ^{ος} αι.) Επιλογή - Αξιολόγηση.....	153
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ.....	160
Τα μαθηματάρια την εποχή της Οθωμανοκρατίας.....	160
Συμπεράσματα για τα Μαθηματάρια.....	164
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ.....	166
Η ΓΡΑΦΗ	166
Η σφηνοειδής γραφή.....	167
Η ιερογλυφική γραφή.....	168
Η κρητομηνωική γραφή - Ο δίσκος της Φαιστού	170
Το αλφάβητο.....	172
Η δημιουργία των γραμμάτων	173
Γ΄ ΜΕΡΟΣ.....	179
ΜΕΤΑΓΡΑΦΗ - ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ	179
Μεταγραφή του υπ'αριθμ. 146 (19 ^{ος} αι. 1828) χειρόγραφου κώδικα	181
Μεταγραφή του υπ'αριθμ. 76 (17 ^{ος} αι.) χειρόγραφου κώδικα	291
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	349
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	359

ΤΟ ΘΕΜΑ

Το θέμα πραγματεύεται τη μελέτη δύο χειρόγραφων κωδίκων τους οποίους είχε εντοπίσει ο Δημήτριος Σοφιανός στην πλουσιότατη συλλογή χειρογράφων της Ιεράς μονής Αγίου Στεφάνου των Μετεώρων, τόμος Γ΄ τα χειρόγραφα της Μονής Αγίου Στεφάνου, Αθήνα 1986, σ. 203, 418 [=Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού=]. Πρόκειται για τους υπ' αριθμ. 76 (17^{ος} αι.) και 146 (19^{ος} αι. -1828) χειρόγραφους κώδικες, που έχουν ως θέμα τους την ιστορική περιγραφή της δομής της γλώσσας. Η παρούσα διατριβή αποτελεί μια πρωτογενή ιστορική συγγραφή με κεντρική πρωτογενή πηγή της τους χειρόγραφους αυτούς κώδικες.

Αρχικά πήγα στη Μονή Αγίου Στεφάνου Μετεώρων και με την άδεια της Αγίας Ηγουμένης φωτογραφήθηκαν τα χειρόγραφα.

Έγινε μεταγραφή, σύμφωνα με τους κανόνες της παλαιογραφίας με απόλυτη δηλαδή, πιστότητα και ακρίβεια, των προαναφερθέντων χειρόγραφων κωδίκων.

Μετά το πέρας της μεταγραφής, δημιουργήθηκε η ανάγκη να εξεταστούν σε βάθος οι απαρχές της ελληνικής γλώσσας και οι μορφές που πήρε στο πέρας των αιώνων. Ανέτρεξα, έτσι, στην ανάλογη βιβλιογραφία τη σχετική με την ιστορία της ελληνικής γλώσσας.

Πηγές για τη συγγραφή της διατριβής ήταν η πρώτη νεοελληνική γραμματική του Νικολάου Σοφιανού («Γραμματική της κοινής των ελλήνων γλώσσης») που γράφτηκε, πιθανόν, το 1544 και δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά το 1870 από τον Emile Legrand. Για την πληρέστερη μελέτη της παραπάνω γραμματικής του Ν. Σοφιανού, χρησιμοποίησα την Εισαγωγή του Θανάση Χ. Παπαδόπουλου στην επανέκδοση της Γραμματικής του Ν. Σοφιανού (Αθήνα 1977, εκδόσεις Κέδρος).

Σύμβουλός μου, επίσης, το πολυσέλιδο σύγγραμμα του Μανόλη Τριανταφυλλίδη, «Ιστορική Εισαγωγή της Νεοελληνικής Γραμματικής» που εκδόθηκε στην Αθήνα το 1938.

Η ερευνητική μεθοδολογία και η ιστορικο-ερμηνευτική προσέγγιση, ήταν απαραίτητες για να θεμελιωθούν σε βάθος όλες οι πληροφορίες, γραπτές και προφορικές, ακολουθώντας τους κανόνες και τις διαδικασίες που καθοδηγούν την επιστημονική έρευνα. Περιλαμβάνουν το σκοπό και τους στόχους της έρευνας, οι οποίοι ήταν να μελετηθεί όσο το δυνατόν διεξοδικότερα η ελληνική γλώσσα, να αναδειχτούν τα γνωρίσματα, οι δυσκολίες, τα προβλήματα και οι επιρροές που δέχτηκε καθ' όλη την πορεία της. Ο σκοπός αυτός επιτεύχθηκε μέσα από την ανάλυση και τη διασφάλιση της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας των πληροφοριών που πάρθηκαν από την επιστημονική βιβλιογραφία, από τις πηγές και τους χειρόγραφους κώδικες του ιστορικού αρχείου της Μονής. Η έρευνα και μελέτη των χειρόγραφων κωδίκων απέδειξε ότι αυτοί είναι οι αψευδείς μάρτυρες μιας ιδιότυπης αντίστασης, είναι τα απροσμάχητα όπλα που χρησιμοποίησαν όσοι αγωνίστηκαν, όπως και όσο ο καθένας μπορούσε, όχι μόνο για να διασώσουν τη γλώσσα, αλλά και για να τη διαδώσουν και να τη διδάξουν στους μαθητές της τουρκοκρατούμενης Ελλάδας.

Η συλλογή δεδομένων από τα Μαθηματάρια της Αγγελικής Σκαρβέλη, ως δευτερογενής πηγή, επισφράγισαν την έρευνα και βοήθησαν στα ερωτήματα που έπρεπε να απαντηθούν.

Υπήρξαν αρκετές δυσκολίες –κυρίως κατά τη μεταγραφή των χειρόγραφων κωδίκων- (όπως αλλοιωμένες σελίδες που έκαναν το κείμενο δυσανάγνωστο), οι οποίες μετά από εμπειριστατωμένη έρευνα σε εξειδικευμένη επιστημονική βιβλιογραφία και με την πολύτιμη βοήθεια του Επιβλέποντα Καθηγητή μου κ. Απόστολου Παπαϊωάννου. ξεπεράστηκαν και επιλύθηκαν. Αναδείχθηκε, έτσι, η σύνδεση μεταξύ της ελληνικής γλώσσας, των χειρόγραφων κωδίκων, των μαθηματάρων και της γραφής, με τις μορφές που πήρε ανά τους αιώνες.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εκπόνηση αυτής της διατριβής αποτυπώνει -όσο αυτό είναι δυνατό- την πορεία της γλώσσας μας και της γραμματικής της στο πέρασμα των αιώνων. Για να μπορεί κάποιος να πει ότι θα ασχοληθεί μ' αυτή θα πρέπει να αφιερώσει αγάπη και χρόνο, να την ερευνήσει εκτεταμένα και στη συνέχεια να ανακαλύψει τα κομμάτια που την αποτελούν. Μια εκτεταμένη ιστορική ανασκόπηση είναι απαραίτητη για την κατανόηση της γλώσσας μας και απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόηση της γραμματικής της.

Κεντρικό θέμα της μελέτης είναι η ιστορική χειρόγραφη παράδοση της ελληνικής γλώσσας από τον 17^ο ως τις αρχές του 19^{ου} αιώνα.

Η εργασία εκτείνεται σε τρία Μέρη. Το Α' Μέρος αφορά την Ιστορική Εισαγωγή και διαρθρώνεται σε τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο εντοπίζονται η πηγή και η γένεση της σημερινής γλώσσας από πότε υπάρχει, πως διαμορφώθηκε, ποιες είναι οι περγαμηνές της. Γίνονται αναφορές στην αρχαία γλώσσα, στην προϊστορική κοινή ελληνική, στις αρχαίες ελληνικές διαλέκτους και στα χαρακτηριστικά της εν γένει.

Στο δεύτερο κεφάλαιο επιδιώκεται να παρουσιαστεί συνοπτικά η εποχή της κοινής Αλεξανδρινής από το 323 π. Χ. ως το 330 μ.Χ. Αναλύεται η γένεση και η διαμόρφωσή της, τα γνωρίσματα και οι πηγές της, καθώς και οι προϋποθέσεις της δημιουργίας της και οι διαφορές της με την αττική διάλεκτο.

Το τρίτο κεφάλαιο επιγράφεται «Μεσαιωνική γλώσσα (330 μ.Χ. – 1453)» με την ίδρυση και τον εξελληνισμό του Βυζαντινού κράτους. Η έμφαση δίνεται στη μορφή που είχε η μεσαιωνική ελληνική γλώσσα, στην επίδραση από τη λατινική, καθώς και στον εξαπτικισμό της εκκλησιαστικής γλώσσας. Έπονται αναφορές στην προφορική και στη γραπτή γλώσσα του Βυζαντίου, στα γνωρίσματά τους και στις διαφορές, όπως επίσης και στις ξένες επιδράσεις και στις ποικιλίες που εν συνεχεία γεννούν τα νεοελληνικά ιδιώματα. Τέλος, επειδή η γραπτή γλώσσα του Βυζαντίου δεν ήταν ζωντανή, η προσοχή στρέφεται στα αποτελέσματα αυτής της διγλωσσίας και στην τελική διαμόρφωση της μεσαιωνικής κοινής.

Το τέταρτο κεφάλαιο είναι το εκτενέστερο του Α΄ Μέρους. Έχει αφιερωθεί στη νέα γλώσσα από το 1453 ως σήμερα. Αναγκαία κρίθηκε η διεξοδική ανάλυση της προφορικής γλώσσας, της νεοελληνικής διαλεκτολογίας και της γραπτής γλώσσας. Τονίστηκε επίσης ο τρόπος που διαμορφώνεται μια κοινή γλώσσα, περνώντας από τον δαίδαλο της διγλωσσίας, καταλήγοντας στις νεοελληνικές κοινές, γραπτές και προφορικές.

Η αναφορά κατά την εποχή της Τουρκοκρατίας μας φέρνει στην ανακάλυψη της μητρικής γλώσσας και στο πρώτο κήρυγμα γι' αυτήν από τον Σοφιανό. Μαθαίνουμε τα χαρακτηριστικά της κρητικής λογοτεχνίας του 16^{ου} - 17^{ου} αιώνα, τον τύπο της καθαρεύουσας και τους πρώτους πειραματισμούς πάνω σ' αυτή. Στη συνέχεια έχουμε τον πρώτο δημοτικισμό, την καθυπερτέρηση του αρχαϊσμού και την πρώτη διαμόρφωση της καθαρεύουσας. Η συμβολή του Αδαμάντιου Κοραή που προτείνει την μέση οδό, δεν είναι αποτελεσματική και έτσι αρχίζει το σιωπηλό ξεκίνημα του καθαρισμού.

Φτάνοντας στη 10ετία 1876 - 1886 συναντάμε τη χρεοκοπία του καθαρισμού και τη νέα διγλωσσία, την τριγλωσσία, με τα όποια αποτελέσματά της. Το «ταξίδι» του Ψυχάρη και το πρώτο κήρυγμα (1888 - 1900) είναι αυτό που φέρνει την εποχή του Δημοτικισμού του 20^{ου} αιώνα. Ξεχωρίζει η ορμητική εποχή με το άπλωμα και την καλλιέργεια της νέας γλώσσας στη λογοτεχνία, την καθιέρωση της δημοτικής, παραμένοντας όμως η καθαρεύουσα στην σχολική γλώσσα.

Η εποχή του κρατικού δημοτικισμού μας φέρνει στη γλωσσоекπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1917. Η εφαρμογή της αποδείχτηκε δύσκολη. Βλέπουμε ότι υπάρχει σύγχυση στην εκπαίδευση και η στάση της κοινωνίας είναι μοιρασμένη. Η αντίδραση ελαττώνεται και η καθαρεύουσα χρησιμοποιείται μόνο στη διοίκηση. Τέλος με την εξέλιξη από το 1935 διαμορφώνεται η γραπτή κοινή και ανοίγει ο δρόμος από τη διγλωσσία προς τη μονογλωσσία. Η λογοτεχνική κοινή γίνεται η βάση του νέου γραπτού λόγου και το 1976 επισημοποιείται η δημοτική γλώσσα στην εκπαίδευση. Το κεφάλαιο κλείνει με αναφορά στην προσφορά και στην αξία της ελληνικής γλώσσας παγκοσμίως και με κάποια συμπεράσματα.

Το Β΄ μέρος αφορά την ιερά μονή Αγίου Στεφάνου Μετεώρων. Το πρώτο κεφάλαιο φέρει τίτλο «Ιστορία της Ιεράς Μονής Αγίου Στεφάνου Μετεώρων»

και πραγματεύεται την ιστορία της μονής. Το δεύτερο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στο ιστορικό αρχείο της μονής και στη βιβλιοθήκη της. Ακολουθούν κάποια συμπεράσματα. Στο τρίτο κεφάλαιο παρέχονται στοιχεία για τους χειρόγραφους κώδικες 146 (19^{ος} αι. -1828) και 76 (17^{ος} αι.) καθώς και πληροφορίες για την επιλογή τους και την αξιολόγηση αυτών. Στο τέταρτο κεφάλαιο μνημονεύονται τα μαθηματάρια των ελληνικών σχολείων της Τουρκοκρατίας με τα συμπεράσματά τους. Το πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο αποτελεί ενδιαφέρουσα αναφορά στη γραφή και στις μορφές της καθώς και στο αλφάβητο και στη δημιουργία των γραμμάτων.

Το Γ' μέρος δομείται από τη μεταγραφή των χειρόγραφων κωδίκων αριθμ. 146 (19^{ος} αι. -1828) και αριθμ. 76 (17^{ος} αι.). Έπονται τα συμπεράσματα της έρευνας και η σχετική βιβλιογραφία. Τέλος παρατίθεται παράρτημα με φωτοαντίγραφα των πρωτότυπων χειρογράφων των κωδίκων αριθμ. 146 (19^{ος} αι. -1828) και αριθμ. 76 (17^{ος} αι.).

Εν κατακλείδι στόχος της ιστορικής αυτής έρευνας, είναι να μάθουμε και να εκτιμήσουμε την αξία και την προσφορά των χειρογράφων κατά την εποχή της Τουρκοκρατίας, καθώς και να γνωρίσουμε καλύτερα την ιστορική γένεση και διαμόρφωση της γλώσσα μας. Να την αντικρύσουμε συνθετικά στη σημερινή λεξιλογική και γραμματική της υπόσταση, να δούμε τα σημερινά της προβλήματα και να επαληθεύσουμε την ανάγκη της γραπτής της καλλιέργειας.

Κι αυτό επειδή η γλώσσα μας συνεχίζει τη γλώσσα των αρχαίων Ελλήνων (ιδιαιτερότητα) και επειδή χρησίμεψε ως πρότυπο στον Ευρωπαϊκό και νεότερο πολιτισμό (οικουμενικότητα). Στη σημερινή της μορφή ως μητρική γλώσσα των νέων Ελλήνων, κατάλληλα καλλιεργημένη, είναι άξιο όργανο ενός νεοελληνικού πολιτισμού.

Α΄ ΜΕΡΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΑΡΧΑΙΑ ΓΛΩΣΣΑ (ΩΣ 330 μ.Χ.)

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ

Ιστορία και προϊστορία

Η αρχή κάθε γλώσσας είναι βυθισμένη στο σκοτάδι. Την ελληνική γλώσσα τη συναντάμε γραμμένη για πρώτη φορά ύστερα από το 800 π.Χ.¹ Έτσι αρχίζει και η ιστορία της. Η συγκριτική γλωσσολογία είναι αυτή που μας βοηθά να μελετήσουμε τις σχέσεις συγγένειας των γλωσσών συγκρίνοντάς τις μεταξύ τους. Τις κατατάσσει σε γενετικές ομάδες (οικογένειες) και ανάγεται στις λεγόμενες πρωτογλώσσες, στην αρχική γλωσσική μορφή της οικογένειας, προτού διασπαστεί σε επί μέρους γλώσσες. Παράλληλα με τη συγκριτική γλωσσολογία, θα πρέπει να σταθούμε και στην ιστορική γλωσσολογία που σκοπό έχει την αναγωγή στους αρχαϊκούς τύπους των γλωσσών και την ερμηνεία της εξέλιξής τους. Έτσι μαθαίνουμε ότι υπάρχουν συγγενικές γλώσσες. Από την Ασία μέχρι την Ευρώπη, συγγενικές γλώσσες με την ελληνική θεωρούνται τα ινδικά, τα περσικά, τα αρμένικα, τα αρβανίτικα, οι διάφορες νεολατινικές γλώσσες: ιταλικά, γαλλικά, ισπανικά, πορτογαλικά, ρουμανικά, οι κελτικές γλώσσες, οι διάφορες τευτονικές γλώσσες: σουηδικά, νορβηγικά και δανικά, γερμανικά, φλαμανδικά, αγγλικά και οι διάφορες σλαβικές γλώσσες: βουλγάρικα, σερβικά, ρώσικα, πολωνικά, τσέχικα. Όλες αυτές, μαζί και με κάποιες που πλέον δε μιλιούνται (τοχαρικά, γοτθικά κ.λ.π.), κατάγονται από μια κοινή γλώσσα την ινδοευρωπαϊκή² η οποία μιλιόταν από τους ινδοευρωπαίους, όπως ονομάστηκαν οι κοινοί αυτοί γλωσσικοί πρόγονοι.

Οι ινδοευρωπαίοι ήταν μια πολυπληθής φυλή που διαβιούσε πιθανότατα στην Ευρασία κάπου ανάμεσα από τα Ουράλια όρη και την Κασπία θάλασσα. Ήδη κατά την 6^η χιλιετία είχαν αναπτύξει υψηλό επίπεδο πολιτισμού (είχαν εξημερώσει το σκύλο, το άλογο, το πρόβατο και το βόδι). Είχαν εφεύρει το

¹ Άπαντα Μανόλη Τριανταφυλλίδη 3. Νεοελληνική Γραμματική – Ιστορική εισαγωγή (3^{ος} τόμος, 1938).

² Περιλαμβάνει 449 γλώσσες και διαλέκτους, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις (2005) του Εθνολόγου. Εξωτερικός σύνδεσμος: Εθνολόγος λίστα γλωσσικών οικογενειών.

δεκαδικό σύστημα, τον τροχό του κεραμέα ίσως και τον τροχό της άμαξας. Στις αρχές της 5^{ης} χιλιετίας άρχισαν να διασπώνται. Προσέγγισαν δυτικά τις ακτές του Ατλαντικού και ανατολικά έφτασαν ως τις παρυφές των Ιμαλαΐων. Από τους ευρωπαϊκούς λαούς μόνο οι Πρωτοβούλγαροι, οι Τούρκοι, οι Ούγγροι, οι Φινλανδοί ίσως και οι Βάσκοι δεν είναι ινδοευρωπαϊκής καταγωγής. Οι Arya (οι ευγενείς τους) στην Ινδία συγκρότησαν τον πυρήνα της αριστοκρατίας και δημιούργησαν το σύστημα της «κάστας»³.

Με την εξάπλωση αυτή των ινδοευρωπαϊών, φυσικό ήταν να αναμειχθούν με άλλους λαούς, να αλλάξουν οι φυλές τους και ως αποτέλεσμα να ανακατευτεί και η γλώσσα τους. Έτσι η πανάρχαια κοινή και ενιαία περίπου πρωτο-ινδοευρωπαϊκή γλώσσα, διαφοροποιημένη στα χείλη των συγγενικών λαών που έχασαν την αρχική επαφή και συνοχή τους, εξελίχθηκε σε χωριστές διαφορετικές γλώσσες, σίγουρα συγγενικές και με πολλές ομοιότητες μεταξύ τους στη φωνητική, στο τυπικό και στη σύνταξη (π.χ. ελλ. Πατήρ –ινδ. Pitā - λατ. Pater – γερμ. Vater – αγγλ. Father). Ένας κλάδος των ινδοευρωπαϊών είναι και οι Έλληνες (την ονομασία την πήραν αργότερα)⁴.

Προϊστορική κοινή ελληνική ή Πρωτοελληνική γλώσσα

Ονομάζεται συμβατικά η αρχαιότερη μορφή της ελληνικής γλώσσας μετά τη διαφοροποίησή της από την πρωτοϊνδοευρωπαϊκή και πριν τη διαίρεσή της στις μετέπειτα ελληνικές διαλέκτους (Μυκηναϊκή, Δωρική, Αττική-Ιωνική, Αρκαδοκυπριακή, Αιολική κλπ.).

Χρονικά τοποθετείται περίπου μεταξύ του 30^{ου} και του 16^{ου} π.Χ. αιώνα. Δεν υπάρχουν καθόλου γραπτά μνημεία της και οι γνώσεις μας γι' αυτή βασίζονται σε υποθέσεις γλωσσολόγων με τις μεθόδους της ιστορικοσυγκριτικής γλωσσολογίας. Η επανασύνθεση της πρωτοελληνικής στηρίζεται σε ομοιότητες και διαφορές των αρχαίων ελληνικών διαλέκτων μεταξύ τους, με τις άλλες ινδοευρωπαϊκές γλώσσες, και με την (επίσης υποθετικά επανασυντεθειμένη) πρωτοϊνδοευρωπαϊκή (ΠΙΕ). Πολύτιμη

³ Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο. Α.Φ. Χριστίδης: Ιστορία της Ελληνικής γλώσσας. Γ' έκδοση, Αθήνα 2000.

⁴ (Θουκυδίδης) Β 23,3, Αριστοτέλης Μετεωρολογικά (352 d),(βλ. και Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτ. Αθηνών, τ. Α', σ.366).

βοήθεια για την επανασύνθεση και τη χρονολόγηση της πρωτοελληνικής προσέφερε η αποκρυπτογράφηση της Γραμμικής Β, η οποία μάς έδωσε μια εικόνα της Αρχαίας Ελληνικής, 500 χρόνια αρχαιότερα απ' ό,τι ως τότε γνωρίζαμε.

Στην προϊστορική ελληνική οι τελικές συλλαβές χάνουν τα τελικά άφωνα σύμφωνα (π.χ. άλλο αντί αλλόδ, λατ. aliud) και παρατηρούμε περιορισμό του τόνου στις τρεις τελευταίες συλλαβές (π.χ. φερόμενος αντί φέρομενος, ινδ. bhāramanas)⁵.

Οι προελληνικοί κάτοικοι της Ελλάδας

Στην Ελλάδα ήδη κατοικεί ένας μεσογειακός προελληνικός λαός, ξενόγλωσσος (δεν ομιλεί την ινδοευρωπαϊκή γλώσσα), με προχωρημένο πολιτισμό από την Κρήτη (Μινωικός πολιτισμός). Κατά τη 2^η χιλιετηρίδα π.Χ. κατεβαίνουν κατά φυλές από το Βορρά αυτοί που αργότερα ονομάστηκαν Έλληνες. Πρώτοι οι Ίωνες και οι Αχαιοί και τελευταίοι οι Δωριείς (12^{ος} αι. π.Χ.) δέχονται γλωσσικά στοιχεία αυτού του ξένου πολιτισμού. Γεννιέται έτσι ο μυκηναϊκός πολιτισμός. Μέσα από διάφορες ταραχές και βαρβαρότητες ο Ελληνισμός επηρεάζεται γλωσσικά και λεξιλογικά από τον προελληνικό μεσογειακό πολιτισμό. π.χ.: ξενικές προελληνικές λέξεις: Κόρινθος, Παρνασσός, λαβύρινθος, θάλασσα, νήσος κ.λ.π. Παλιές ινδοευρωπαϊκές με καινούργια σημασία, π.χ.: το μέθυ του Ομήρου για το κρασί⁶.

Τόπος και χρόνος της πρωτοελληνικής

Άγνωστο παραμένει κατά πόσο η «προϊστορική κοινή» μιλιόνταν εντός του σημερινού ελλαδικού χώρου ή εάν η διαφοροποίηση στις επιμέρους διαλέκτους της Αρχαίας Ελληνικής είχε ήδη λάβει χώρα πριν την έλευση και εγκατάσταση των ελληνικών φύλων στο μετέπειτα ευρύτερο ελλαδικό χώρο. Η παλαιότερη θεωρία υποστήριζε ότι οι ελληνικές διάλεκτοι είχαν διαφοροποιηθεί ήδη πριν την έλευση των ελληνικών φύλων, τα οποία ήρθαν στον ελλαδικό χώρο κατά «κύματα», με ορισμένους αιώνες διαφορά και με

⁵ Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο. Α.Φ. Χριστίδης: Ιστορία της Ελληνικής γλώσσας. Γ' έκδοση, Αθήνα 2000.

⁶ Άπαντα Μανόλη Τριανταφυλλίδη 3. Νεοελληνική Γραμματική – Ιστορική Εισαγωγή, 3^{ος} τόμος, 1938.

τελευταίο τους Δωριείς («κάθοδος των Δωριέων»). Η έλλειψη όμως αρχαιολογικών ευρημάτων που να επιβεβαιώνουν αλληπάλληλες εισόδους εχθρικών μεταξύ τους φύλων, δημιούργησε αμφιβολίες για την ορθότητα της υπόθεσης αυτής.

Η αποκρυπτογράφηση της Γραμμικής Β αποκάλυψε ότι στη Μυκηναϊκή Ελληνική είχαν ήδη επέλθει ορισμένοι νεωτερισμοί (φωνητικές μεταβολές), οι οποίοι δεν είχαν επέλθει στη Δωρική και στις Βορειοδυτικές διαλέκτους, ακόμη και στους κλασικούς χρόνους. Το γεγονός αυτό οδηγεί στην πεποίθηση ότι ήδη κατά τη μυκηναϊκή εποχή, υπήρχαν περισσότερες της μιας ελληνικές διάλεκτοι. Έτσι, η πρωτοελληνική τοποθετείται σε ακόμη προγενέστερο στάδιο από τους Μυκηναίους, δηλαδή περί τις αρχές της δεύτερης χιλιετίας π.Χ. Από την άλλη, οι ομοιότητες της Μυκηναϊκής με τη Δωρική καθιστούν πιο πιθανή τη συνύπαρξη των δύο φύλων μέσα στον ελλαδικό χώρο, παρά την έλευση των Δωριέων αργότερα από κάποιο μακρινό τόπο.

Η εποχή των διαλέκτων (ως το 323 π.Χ.)

Κάθε πολιτεία μιλάει και γράφει τη γλώσσα της

Αρχαίες ελληνικές διάλεκτοι

Προϊστορία και γένεση των αρχαίων ελληνικών διαλέκτων

Η ελληνική γλώσσα εμφανίζεται από την αρχή της ιστορίας της διασπασμένη σε πολυάριθμες τοπικές παραλλαγές, δηλαδή σε διαλέκτους. Εξαιτίας όμως της έλλειψης επαρκών γραπτών μαρτυριών προ του 8^{ου} π.Χ.αι. δεν είναι εύκολο να παρακολουθήσουμε λεπτομερώς και να τοποθετήσουμε χρονικά τη σταδιακή διαδικασία διάσπασης της πρωτοελληνικής (δηλαδή της προϊστορικής αμάρτυρης μορφής της ελληνικής) σε διαλέκτους.

Η γλώσσα των μυκηναϊκών κειμένων (1400 - 1200 π.Χ.) και των ομηρικών επών (8^{ος} π.Χ. αιώνας και παλαιότερα), στη γλώσσα⁷ των οποίων μπορούμε σαφώς να διακρίνουμε δύο διαφορετικές διαλέκτους καθώς και συγκεκριμένες ενδείξεις, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι μερικά από τα βασικά χαρακτηριστικά των διαλέκτων εντοπίζονται σε πηγές των ιστορικών χρόνων

⁷ Ο. Hoffman, A. Debrunner, A. Scherer «Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας» σελ 79.

και είχαν ήδη οδηγήσει στη διαμόρφωση τοπικών παραλλαγών στην ελληνική γλώσσα από το δεύτερο ήμισυ της 2^{ης} π.Χ. χιλιετίας.

Είναι όμως πιθανόν ότι την εποχή εκείνη η διαδικασία αυτή δεν είχε προχωρήσει ακόμη τόσο, ώστε να μιλάμε ήδη για πλήρως διαμορφωμένες ομάδες διαλέκτων. Των μεταγενέστερων δηλαδή διαλέκτων της ιωνικής, αρκαδικής, αιολικής και δυτικής ελληνικής. Για παράδειγμα, η ιωνική και η αρκαδική, οι οποίες εμφανίζουν σημαντικά κοινά στοιχεία, πιθανότατα δεν είχαν διαμορφωθεί πλήρως εκείνη την εποχή. Αποτελούσαν μέρη μιας, σε γενικές γραμμές, ενιαίας ακόμη διαλέκτου, στην οποία μπορεί να συμπεριληφθεί και η ελληνική των μυκηναϊκών κειμένων.

Η διαλεκτική πολυδιάσπαση της (αρχαίας) ελληνικής θεωρείται γενικά προϊόν των πληθυσμιακών μετακινήσεων που έλαβαν χώρα στον ευρύτερο ελλαδικό-αιγαιακό χώρο κατά τη γεωμετρική εποχή (11^{ος} - 8^{ος} π.Χ. αι.), καθώς και της αποικιστικής δραστηριότητας των Ελλήνων κατά την αρχαϊκή εποχή (7^{ος} - 6^{ος} π.Χ. αι.). Τμήματα πληθυσμών του κυρίως ελληνικού χώρου εγκαταστάθηκαν σε πολλές παράκτιες περιοχές της λεκάνης της Μεσογείου και αποκόπηκαν έτσι από την άμεση επικοινωνία με τις μητροπόλεις. Το γεγονός αυτό οδήγησε με την πάροδο του χρόνου στην απομάκρυνση των διαλέκτων των αποίκων από τις αντίστοιχες των μητροπόλεων, ενώ ο συχνά μεικτός πληθυσμός των αποικιών (από αποίκους προερχόμενους από διαφορετικές περιοχές δηλαδή) οδήγησε σε δημιουργία νέων μεικτών διαλέκτων.

Η κατά τόπους διαφοροποίηση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, και μάλιστα σε μικρή κλίμακα, φαίνεται πως ήταν έντονη, γεγονός που συνδέεται και με το γεωγραφικό και πολιτικό κατακερματισμό της χώρας. Σε λίγες σχετικά περιπτώσεις διαφαίνεται στις πηγές η μικρή κατά τόπους διαφοροποίηση της διαλέκτου μιας ευρύτερης περιοχής. Έτσι, για παράδειγμα, οι σωζόμενες επιγραφές της θεσσαλικής αιολικής αφήνουν να διαφανούν τρεις τοπικές παραλλαγές, ενώ τοπικές διαφορές διαφαίνονται και σε άλλες περιπτώσεις, όπως της βοιωτικής αιολικής, της κρητικής δωρικής, κλπ.

Σε ό,τι αφορά την αττική διάλεκτο, οι σωζόμενες επιγραφές από διάφορες περιοχές της Αττικής, μάς παρουσιάζουν μια ομοιογενή διάλεκτο χωρίς κατά τόπους διαφορές. Το γεγονός αυτό σχετίζεται προφανώς και με τη

φύση των εκτενέστερων κειμένων της, τα οποία στο μεγαλύτερο μέρος τους είναι επίσημα κείμενα γραμμένα σε μία «υψηλή» ενιαία μορφή γλώσσας, οι οποία απέχει βέβαια από την ομιλούμενη.

Από ελάχιστες διαλέκτους διαθέτουμε στοιχεία για πιθανές κοινωνικές παραλλαγές τους και για τα διάφορα γλωσσικά ύφη (επίσημο ύφος, καθημερινό ύφος, χυδαίο ύφος, γλώσσα των γυναικών, παιδική γλώσσα, κλπ.). Οι γνώσεις μας περιορίζονται συνήθως στο επίσημο/υψηλό ύφος κάθε διαλέκτου. Στην αρχαία Ελλάδα η τοπική διάλεκτος απολάμβανε το καθεστώς της «επίσημης γλώσσας» της κάθε πόλης, δηλαδή της γλώσσας στην οποία συντάσσονταν τα δημόσια κείμενα.

Κατάταξη, γεωγραφική τοποθέτηση και χαρακτηριστικά των αρχαίων ελληνικών διαλέκτων

Οι αρχαίες ελληνικές διάλεκτοι⁸ κατατάσσονται συνήθως σε τέσσερις μεγάλες ομάδες: ιωνική, αρκαδική, αιολική και δυτική ελληνική. Κατά καιρούς έχουν βέβαια προταθεί εναλλακτικές ταξινομήσεις.

α. Ιωνική

Πρόκειται για τη διάλεκτο του φύλου των Ιώνων, το οποίο κατά τη 2^η π.Χ. χιλιετία φέρεται εγκατεστημένο σε εκτεταμένα τμήματα της νοτιότερης ηπειρωτικής Ελλάδας. Αργότερα απωθήθηκαν ή αφομοιώθηκαν από άλλα φύλα για να περιοριστούν τελικά στην Αττική και την Εύβοια. Εγκαταστάθηκαν επίσης στο μεγαλύτερο μέρος των Κυκλάδων (εκτός των νησιών Ανάφης, Θήρας, Φολεγάνδρου, Μήλου και Κιμώλου), σε τμήμα της Δωδεκανήσου (Πάτμος, Λέρος), στη Σάμο, την Ικαρία και τη Χίο. Τέλος στις απέναντι μικρασιατικές ακτές (Ιωνία) ιδρύονται αρκετές πόλεις, με σημαντικότερες τη Μίλητο και την Έφεσο. Οι ευβοϊκές πόλεις και κυρίως η Χαλκίδα και η Κύμη, ανέπτυξαν έντονη αποικιστική δραστηριότητα ιδρύοντας αποικίες στη Χαλκιδική (το όνομα της χερσονήσου προέρχεται από το όνομα της μητρόπολης Χαλκίδας) και στη Μεγάλη Ελλάδα (Κάτω Ιταλία - Σικελία). Ιωνικές αποικίες ιδρύθηκαν επίσης στις ακτές της Μακεδονίας και της Θράκης (Θάσος, Άβδηρα, Μαρώνεια, κλπ.), στις νότιες ακτές της Γαλατίας (σημερινής

⁸ Νίκος Παντελίδης: Αρχαίες ελληνικές Διάλεκτοι (2007).

Γαλλίας) με σημαντικότερη τη Μασσαλία και στις ανατολικές ακτές της Ιβηρικής χερσονήσου και του Ευξείνου Πόντου, όπου κυριάρχησε με την αποικιστική της δραστηριότητα, η Μίλητος.

Παρακλάδι της ιωνικής είναι η αττική διάλεκτος η οποία, παρά τη σαφή ιωνική καταγωγή της, εμφανίζει αρκετές ιδιαιτερότητες που της προσδίδουν ένα ιδιαίτερο χαρακτήρα στα πλαίσια της ιωνικής ομάδας. Η ιωνική των Κυκλάδων («κεντρική» ιωνική) πλησιάζει περισσότερο τη μικρασιατική («ανατολική») ιωνική, ενώ η ιωνική της Εύβοιας («δυτική» ιωνική) πλησιάζει περισσότερο την αττική (π.χ. Το τέσσερα (4): τέσσαρες οι Ίωνες, τέτταρες οι Αθηναίοι, τέσσερες οι νεώτεροι Ίωνες, πέσσυρες οι Λέσβιοι κ.λ.π.)⁹.

β. Αρκαδική (και κυπριακή) ή αρκαδοκυπριακή

Η διάλεκτος του φύλου των Αρκάδων, η οποία κατά τη μυκηναϊκή εποχή φαίνεται ότι μιλιόταν σε σημαντικά μεγαλύτερη έκταση, με τη λεγόμενη «κάθοδο των Δωριέων» περιορίστηκε στο εσωτερικό της Πελοποννήσου. Αρκαδόφωνοι πληθυσμοί εγκαταστάθηκαν κατά τον 11^ο π.Χ. αι. στην Κύπρο, η διάλεκτος της οποίας, παρά τη γεωγραφική αποκοπή της από την Αρκαδία, εμφανίζει σαφή συγγένεια με τη διάλεκτο της τελευταίας.

Η κυπριακή διάλεκτος υπήρξε η μόνη αρχαία ελληνική διάλεκτος των ιστορικών χρόνων η οποία σε αντίθεση με τις υπόλοιπες, δεν αποδόθηκε γραπτώς με κάποια παραλλαγή του ελληνικού αλφαβήτου, αλλά με μια συλλαβογραφική γραφή, ατελή για την απόδοση της ελληνικής γλώσσας, γνωστή ως κυπριακό συλλαβάριο. Η γραφή αυτή συγγενεύει με τη μυκηναϊκή γραμμική Β' γραφή και η χρήση της εγκαταλείφθηκε τον 4^ο π.Χ. αι. μαζί με τη χρήση της κυπριακής διαλέκτου στις επιγραφές.

Η αρκαδοκυπριακή ομάδα εμφανίζει σημαντικά και παλαιά κοινά στοιχεία με την ιωνική ομάδα, καθώς και στενή συγγένεια με την ελληνική των μυκηναϊκών κειμένων, χωρίς όμως να είναι σαφής η ακριβής σχέση μεταξύ τους. Στην αρκαδοκυπριακή ομάδα περιλαμβάνεται συνήθως και η παμφυλιακή, η διάλεκτος των ελληνικών αποικιών της Παμφυλίας στις νότιες

⁹ Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας Μ.Ζ. Κοπιδάκης.

ακτές της Μικράς Ασίας απέναντι από την Κύπρο. Η διάλεκτος αυτή εμφανίζει και δωρικές προσμείξεις.

γ. Αιολική

Η διάλεκτος του φύλου των Αιολέων, η οποία κατά τους ιστορικούς χρόνους μιλιόταν στη Βοιωτία, τη Θεσσαλία, τη Λέσβο και τις απέναντι μικρασιατικές ακτές (την «Αιολίδα»). Εμφανίζει αρκετά κοινά στοιχεία με την αρκαδική, γι' αυτό και παλαιότερα περιλαμβάνονταν από τους επιστήμονες μαζί με την τελευταία, σε μια ευρύτερη ομάδα την οποία ονόμαζαν αχαϊκή. Σήμερα γίνεται γενικά δεκτό ότι πρόκειται για δύο ξεχωριστές ομάδες. Σημαντικά κοινά στοιχεία εμφανίζουν επίσης η βοιωτική και η θεσσαλική αιολική με τις δυτικές ελληνικές διαλέκτους (δηλ. τις δωρικές με την ευρύτερη έννοια).

δ. Δυτική ελληνική ή δωρική (με την ευρύτερη έννοια)

Η «κάθοδος των Δωριέων», το αρχαίο ελληνικό φύλο που εγκαταστάθηκε στο μεγαλύτερο μέρος της Πελοποννήσου (πλην της Αρκαδίας) και στην περιοχή των Μεγάρων, απωθώντας, υποτάσσοντας ή αφομοιώνοντας παλαιότερους ελληνόφωνους πληθυσμούς, προκάλεσε την κατάρρευση του μυκηναϊκού πολιτισμού κατά το 12^ο π.Χ. αι. και την επικράτηση της διαλέκτου των Δωριέων¹⁰.

Δυτικού τύπου διάλεκτοι μιλιόταν και σε ολόκληρη την ηπειρωτική βορειοδυτική Ελλάδα (Ήπειρος και σημερινή Στερεά Ελλάδα: Φωκίδα/Δελφοί, Λοκρίδα, Φθιώτιδα, Αιτωλία, Ακαρνανία). Οι τελευταίες περιλαμβάνονται από τους γλωσσολόγους σε μια ιδιαίτερη υποομάδα, την οποία ονομάζουν βορειοδυτική. Εμφανίζει χαρακτηριστικούς αλλά όχι παλαιούς νεωτερισμούς και επομένως θεωρείται αποτέλεσμα νεότερων εξελίξεων. Σε αυτή περιλαμβάνονται συνήθως και οι διάλεκτοι της Ηλείας και της Αχαΐας. Δωριείς εγκαταστάθηκαν και στην Αίγινα, σε νησιά των Κυκλάδων (Μήλος, Θήρα, κλπ.), στα περισσότερα νησιά των Δωδεκανήσων (Ρόδος, Κως, Κάρπαθος, κ.ά.) και στην Κρήτη. Επίσης ίδρυσαν αποικίες στην απέναντι από τα Δωδεκάνησα μικρασιατική ακτή (Αλικαρνασός, Κνίδος, κλπ.), στη βόρεια

¹⁰ Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας: Μαριάννα Μαργαρίτη Ρογκά (συλλογικό έργο, επιμέλεια: Μ.Ζ. Κοπιδάκης).

Αφρική (Κυρήνη κλπ.) και τη Μεγάλη Ελλάδα. Ορισμένες δωρικές πόλεις της μητροπολιτικής Ελλάδας, όπως η Κόρινθος, τα Μέγαρα και η Ρόδος, ανέπτυξαν έντονη αποικιστική δραστηριότητα ιδρύοντας πολλές αποικίες κυρίως στις ακτές του Ιονίου και στη Σικελία (Κέρκυρα, Συρακούσες, Γέλα, Σελινούς, Ακράγας κλπ.), ενώ δωρικές αποικίες υπήρξαν η Ποτίδαια στη Χαλκιδική (της Κορίνθου) και το Βυζάντιο, δηλ. η μετέπειτα Κωνσταντινούπολη (των Μεγάρων). Τέλος, τη διάλεκτο δυτικού τύπου πιθανότατα μιλούσαν και οι Μακεδόνες, αν και τα διαθέσιμα στοιχεία δεν επιτρέπουν ακόμη τη σαφή κατάταξη της μακεδονικής.

Πηγές των αρχαίων ελληνικών διαλέκτων

Ο βαθμός στον οποίο γνωρίζουμε τις αρχαίες ελληνικές διαλέκτους ποικίλλει ανάλογα με την περιοχή και συνδέεται προφανώς με τη θέση του γραπτού λόγου σε κάθε τοπική κοινωνία της αρχαίας Ελλάδας, την ισχύ και τη σημασία της καθεμιάς, την πολιτιστική της ανάπτυξη και ακτινοβολία, αλλά πιθανότατα και με άλλους, ιδιαίτερους για κάθε περίπτωση, παράγοντες. Τις γνώσεις μας για τις αρχαίες ελληνικές διαλέκτους αντλούμε κυρίως από τις εξής πηγές:

- α. Επιγραφές:** Η αμεσότερη, αυθεντικότερη και πολυτιμότερη πηγή για τις αρχαίες ελληνικές διαλέκτους και την εξέλιξή τους. Για ορισμένες μάλιστα διαλέκτους, όπως π.χ. η αρκαδική ή η μεσσηνιακή δωρική, αποτελούν τη μοναδική σχεδόν (ή την κυριότερη) πηγή πληροφοριών. Είναι χαραγμένες σε πέτρα, μέταλλο, μάρμαρο και αγγεία και έχουν ποικίλο περιεχόμενο, το οποίο ως ένα βαθμό καθορίζει και τη γλωσσική τους μορφή. Με τις ορθογραφικές διακυμάνσεις τους μπορούν να μας παράσχουν πολύτιμες πληροφορίες για την προφορά της διαλέκτου που καταγράφουν.
- β. Τα αρχαία λογοτεχνικά κείμενα:** Ολόκληρη η γραμματεία της αρχαϊκής και της κλασικής εποχής είναι γραμμένη σε κάποια αρχαία ελληνική διάλεκτο, γεγονός που συνδέεται με την απουσία μέχρι τον 4^ο π.Χ. αι. (γραπτής και προφορικής) «κοινής» ή «επίσημης» γλώσσας-προτύπου για ολόκληρο τον ελληνόφωνο κόσμο, στην οποία θα συντάσσονταν τα πάσης φύσεως γραπτά κείμενα (επίσημα, λογοτεχνικά, κ.ά.).

Έτσι τα λογοτεχνικά κείμενα, με όλα τα γνωστά στη φιλολογική επιστήμη προβλήματα παράδοσης των κειμένων, αναδεικνύονται σε σημαντική πηγή για τις αρχαίες ελληνικές διαλέκτους. Τα λογοτεχνικά κείμενα γενικά συντάσσονταν σε ιδιαίτερη για κάθε λογοτεχνικό είδος μορφή γλώσσας και όχι στη μητρική γλώσσα του συγγραφέα/ποιητή (εκτός βέβαια από τις περιπτώσεις που αυτές συνέπιπταν). Με τον καιρό αρχίζουν να γράφονται μερικές τοπικές κοινές (Ιωνία) όπου ο πολιτισμός είναι προχωρημένος και διαμορφώνεται έτσι η πρώτη Ελληνική Κοινή Γλώσσα. Στη Μίλητο (ίσως) τελειοποιείται το αλφάβητο με τα 24 ψηφία¹¹.

Η Αττική Κοινή

Μετά την Ιωνική, διαμορφώνεται η αττική κοινή. Βάση της το ιδίωμα της Αττικής του 5^{ου} αιώνα π.Χ., περίοδος κατ'εξοχήν πολιτικής, πνευματικής και καλλιτεχνικής ακμής των Αθηνών. Η αττική διάλεκτος ξεπερνώντας τα στενά όρια της πόλης - κράτους των Αθηνών εξελίχθηκε σε γλώσσα πανελλήνιας εμβέλειας. Στη βαθμιαία διεύρυνσή της ως αττικής κοινής στον πεζό λόγο, δέχτηκε την επίδραση της συγγενούς ιωνικής στην οποία πριν από τον 5^ο αιώνα είχε ήδη αναπτυχθεί καλλιεργημένος πεζός λόγος. Παράλληλα, η επίσημη υιοθέτηση του ιωνικού αλφαβήτου από τους Αθηναίους, διευκόλυνε σε μεγάλο βαθμό τη διάδοσή της.

Ενώ οι πηγές για τη μελέτη της αττικής κοινής στον πεζό και ποιητικό λόγο είναι πολυάριθμες (επιγραφικές μαρτυρίες, γραμματεία των κλασικών χρόνων), δεν υπάρχουν άμεσες πηγές για την καθομιλούμενη γλώσσα της εποχής. Η προφορική μορφή του λόγου προκύπτει μόνο έμμεσα, από λογοτεχνικά έργα ή αποσπάσματα που απηχούν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό την ομιλούμενη γλώσσα, (π.χ. οι κωμωδίες του Αριστοφάνη και διαλογικά τμήματα των τραγωδιών), από συγκεκριμένες αναφορές αρχαίων συγγραφέων¹², από λέξεις που χαρακτηρίζονται ως βαρβαρικές (*Γορογώ* αντί *Γοργώ*, *Κάσμος* αντί *Κάδμος*), από επιγραφές σε αγγεία ή άλλες ιδιωτικού χαρακτήρα όπου και υπεισέρχονται στοιχεία του καθημερινού λόγου. Αξίζει να σημειωθεί η σημασία που έχουν τα δεδομένα αυτά εφόσον

¹¹ Πηγή: <http://www.greek-language.gr>

¹² (Ηρόδοτος I, 142).

απηχούν την εξέλιξη της γλώσσας την οποία αποκρύπτει συνήθως ο επίσημος γραπτός λόγος, λόγω της συντηρητικής του τάσης.

Οι Αθηναίοι πρωταγωνιστούν στη λογοτεχνική και καλλιτεχνική δημιουργία. Η Αθήνα γίνεται το «Πρυτανείον της σοφίας» σύμφωνα με τον Πλάτωνα¹³ και «κοινόν παιδευτήριον πάσιν ανθρώποις» σύμφωνα με τον Διόδωτο¹⁴. Πολιτική δύναμη, πνευματική και λογοτεχνική αίγλη, βοηθούν το ιδίωμα των Αθηναίων να γίνει κοινή γλώσσα. Υπάρχουν κάποιες διαφορές στη γραφή και στη ζωντανή λαλιά. Η γλώσσα της λογοτεχνίας, εν μέρει διαφέρει. Ο Θουκιδίδης και οι τραγικοί είναι επηρεασμένοι από την Ιωνική πεζογραφία και ποίηση ενώ ο Πλάτωνας και οι ρήτορες γράφουν τη σύγχρονή τους, όπως αυτή μιλιέται.

Χαρακτηριστικά της αττικής κοινής

Η αττική κοινή του 5^{ου} αιώνα αντιπροσωπεύει την κλασική μορφή της αρχαίας ελληνικής. Πρόκειται για μια γλώσσα συνθετική, με πλούσιο κλιτικό σύστημα στις γραμματικές κατηγορίες του ονόματος και του ρήματος. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ελεύθερη διάταξη των όρων της πρότασης και φράσης, εφόσον η σχέση των όρων μεταξύ τους και η λειτουργία τους (άρθρο, ουσιαστικό, επίθετο, όνομα και ρήμα) καθορίζεται με βάση τις πτωτικές καταλήξεις.

Παράλληλα, το ρήμα, με τη μορφολογική διαφοροποίηση των παρεπομένων του (χρόνοι, φωνές, εγκλίσεις, απαρέμφατα και μετοχές), δηλώνει με σαφήνεια τις σχετικές γραμματικές έννοιες (χρονική βαθμίδα, ποιόν ενέργειας, τροπικότητα), ενώ στη δήλωση υφολογικών διαφοροποιήσεων σημαντικός είναι ο ρόλος της αποκλίνουσας διάταξης όρων (πρόταξη φράσης, χρήση υπερβατών).

Η γλώσσα εξελίσσεται περαιτέρω από τον 4^ο αιώνα και εξής, με απλοποιήσεις και γενικεύσεις που διευκολύνουν τη χρήση της σε ευρύτερα

¹³ (Πλάτωνος Πρωταγόρας, 337d).

¹⁴ Τριανταφυλλίδης, Μ. 1981 [1938]. Νεοελληνική γραμματική. Ιστορική εισαγωγή. 3^{ος} τόμ. του Άπαντα. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], σελ. 6-7.

στρώματα εντός και εκτός του ελλαδικού χώρου, γεγονός που οδηγεί βαθμιαία στη διαμόρφωση της αλεξανδρινής Κοινής¹⁵.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗΣ (323 π.Χ. – 330 μ.Χ.)

Γένεση. Απλωμα και διαμόρφωση

Βάση της αλεξανδρινής κοινής υπήρξε κυρίως η αττική διάλεκτος. Όπως συνήθως συμβαίνει κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης κοινής γλώσσας -όποτε έρχονται σε επαφή διάφορες διάλεκτοι μιας γλώσσας-, ορισμένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της διαλέκτου που αποτελεί την κυρίως βάση της αποβάλλονται και υιοθετούνται πιο διαδεδομένες στο σύνολο της γλώσσας μορφές και στοιχεία από άλλες διαλέκτους. Η αλεξανδρινή κοινή ενσωμάτωσε, είτε στο σύνολό της, είτε στις κατά τόπους παραλλαγές της, στοιχεία από τις αρχαίες ελληνικές διαλέκτους.

Αυτό όμως που είναι επίσης σημαντικό είναι ότι με τις αναπόφευκτες μεταβολές που κάθε γλώσσα υφίσταται με την πάροδο του χρόνου, η αλεξανδρινή κοινή σταδιακά απομακρύνθηκε από την αττική διάλεκτο της κλασικής εποχής. Τα πρώτα σημάδια μερικών από τις μεταβολές αυτές που άλλαξαν τη φυσιογνωμία της ελληνικής γλώσσας, είχαν διαφανεί ήδη από την κλασική εποχή. Μερικές από τις μεταβολές αυτές συνέβησαν παράλληλα (ή είχαν συμβεί νωρίτερα από την αλεξανδρινή κοινή) και σε κάποιες από τις αρχαίες ελληνικές διαλέκτους για όσο διάστημα επιβίωναν, πριν αντικατασταθούν οριστικά από την κοινή. Τα αποτελέσματα μάλιστα για κάποιες από αυτές τις μεταβολές πιθανότατα πέρασαν στην κοινή από τις παλαιές διαλέκτους.

Κατά τη διάρκεια των αιώνων της κοινής συνέβησαν πολλές μεταβολές, οι οποίες μετέβαλαν ριζικά τη φυσιογνωμία της ελληνικής. Αρκετά από τα χαρακτηριστικά της νέας ελληνικής διαμορφώνονται ήδη την εποχή της κοινής. Ζήτημα προς διερεύνηση είναι ποιες από τις μεταβολές αυτές και σε

¹⁵ Παναγιώτης Κοντός, γλωσσολόγος. Πηγές: *Inscriptiones Graecae* (IG) Berlin 1873 & *Thesaurus Linguae Graecae*.

ποιο βαθμό θα μπορούσαν να συνδέονται με την υιοθέτηση της ελληνικής από αλλόγλωσσους πληθυσμούς¹⁶.

Με τη διάδοσή της χάνεται επομένως η επαφή με την παλιά κοιτίδα, στερείται τα αττικά στοιχεία και χρωματίζεται από τους Ίωνες της Ανατολής. Μπαίνουν στοιχεία από άλλες διαλέκτους και ξένες λέξεις ανατολίτικες, σημιτικές, εβραϊκές (χριστιανισμός) και λατινικές. Οι γλωσσικές αλλαγές επιταχύνονται και πολλαπλασιάζονται ή από εσωτερικούς γλωσσικούς λόγους ή από εξωτερικές επιδράσεις. Ουσιαστικά η κοινή γεννήθηκε από την αττική, μιλιέται όμως από Έλληνες ή εξελληνισμένους που δεν είναι η μητρική τους. Σε συνέχεια αυτών των αλλαγών φτάνουμε στους μεταχριστιανικούς αιώνες με ποικίλες αλλαγές στη γραμματική: φωνητική, τυπικό, σύνταξη, λεξιλόγιο, παραγωγή.

Έννοια της κοινής

Ως ελληνιστική ή αλεξανδρινή κοινή ορίζεται η απλοποιημένη αττική διάλεκτος κυρίως, η οποία από τους χρόνους του Μεγάλου Αλεξάνδρου και μέχρι περίπου τον 6ο αιώνα μ.Χ. γίνεται η επίσημη γραπτή και προφορική γλώσσα στις περιοχές της ανατολικής Μεσογείου. Η χρησιμοποίησή της από γλωσσικά ανομοιογενείς πληθυσμούς είχε ως αποτέλεσμα πολλά δομικά στοιχεία της να υποστούν απλοποιήσεις και γενικεύσεις, προκειμένου να διευκολυνθούν οι επικοινωνιακές ανάγκες των νέων φορέων της.

Η Κοινή Ελληνική είναι η λαϊκή μορφή της αρχαίας ελληνικής γλώσσας που εμφανίστηκε στη μετακλασική αρχαιότητα (περ. 300 π.Χ. - 300 μ.Χ.) και αποτελεί την τρίτη περίοδο στην ιστορία της ελληνικής γλώσσας. Άλλες ονομασίες της είναι Αλεξανδρινή, Ελληνιστική, Κοινή ή Ελληνική της Καινής Διαθήκης. Η Κοινή Ελληνική είναι σημαντική όχι μόνο για τους Έλληνες, καθώς αποτέλεσε την πρώτη τους κοινή διάλεκτο και προπομπό της δημοτικής, αλλά και για το Δυτικό πολιτισμό, για τον οποίο αποτέλεσε τη *lingua franca*¹⁷ στην περιοχή της Μεσογείου.

¹⁶ Νικόλαος Παντελίδης: Δημιουργία της Ελληνιστικής Κοινής (2007).

¹⁷ Η γλώσσα που χρησιμοποιείται ως μέσο επικοινωνίας μεταξύ ομιλητών που δεν έχουν κοινή μητρική γλώσσα. Ως συνώνυμοι χρησιμοποιούνται κάποτε και οι όροι κοινή, βοηθητική γλώσσα ή γλώσσα συνεννόησης. Ο όρος είναι ιταλικός και κυριολεκτικά σημαίνει 'γαλλική γλώσσα'. Αρχικά αναφερόταν σε μια νεολατινική ποικιλία που μιλιόταν στη βόρεια ακτή της Μεσογείου (μεταξύ Μασσαλίας και Γένοβας), πρόγονο της σύγχρονης ιταλικής και της

Η Κοινή ήταν επίσης η γλώσσα στην οποία γράφθηκαν τα Ευαγγέλια καθώς και η γλώσσα στην οποία έγινε η διδασκαλία και εξάπλωση του Χριστιανισμού στα πρώτα μετά Χριστόν χρόνια. Ανεπίσημα, η Κοινή Ελληνική ήταν κατά τόπους πρώτη ή δεύτερη γλώσσα στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία.

Γνωρίσματα της ελληνιστικής

Σε φωνολογικό επίπεδο καταργήθηκε η διάκριση μεταξύ μακρών και βραχέων φωνηέντων, τα οποία έγιναν πλέον ισόχρονα. Οι δίφθογγοι μονοφθογγίστηκαν και συχνά ιωτακίστηκαν (π.χ. οι δίφθογγοι οι, ει δεν προφέρονται πλέον οϊ, ει αλλά ι). Η δασεία έπαψε να προφέρεται και ο τονισμός των λέξεων από μουσικός μετατράπηκε σε δυναμικός, η τονισμένη δηλαδή συλλαβή δεν προφέρονταν πια σε μουσικά υψηλότερο τόνο αλλά πιο δυνατά από τις υπόλοιπες συλλαβές.

Σε μορφοσυντακτικό επίπεδο εμφανίστηκαν έντονες τάσεις για περιφραστική δήλωση έναντι της μονολεκτικής που χαρακτήριζε τις διαλέκτους των κλασικών χρόνων, καθώς και για ένταξη σε γενικότερα δομικά σχήματα, όπως είναι για παράδειγμα η δημιουργία κοινών καταλήξεων.

Σε λεκτικό επίπεδο παρατηρήθηκε η σημασιολογική διαφοροποίηση κάποιων λέξεων, ενώ υιοθετήθηκαν και αρκετές ξένες, κυρίως εβραϊκές και λατινικές.

Πηγές της αλεξανδρινής κοινής

Οι σημαντικότερες πηγές της αλεξανδρινής κοινής είναι οι εξής:

- Επιγραφές.
- Τα κείμενα της Αγίας Γραφής: Η μετάφραση της Παλαιάς Διαθήκης (3^{ος} - 1^{ος} π.Χ. αιώνας) στην ελληνική για τις ανάγκες των ελληνόφωνων Ιουδαίων, και η Καινή Διαθήκη (1^{ος} μ.Χ. αιώνας). Τα εκτεταμένα αυτά κείμενα είναι ίσως η

προβηγκιανής. Υιοθετήθηκε ως βοηθητική γλώσσα από τους Σταυροφόρους που μιλούσαν διαφορετικές γλώσσες και αναμείχθηκε με αραβικά, ελληνικά, ισπανικά και άλλα στοιχεία. Η γλωσσική αυτή ποικιλία δεν επιβίωσε, αλλά ο όρος παρέμεινε και αναφέρεται σήμερα σε κάθε γλώσσα που επιτελεί ανάλογη λειτουργία. Σήμερα καλύπτει τόσο φυσικές γλώσσες, όπως η ελληνιστική κοινή, η λατινική, η αγγλική, που χρησιμοποιήθηκαν ή χρησιμοποιούνται ως γλώσσες συνεννόησης, όσο και τεχνητές, όπως η εσπεράντο. Πηγή: (http://www.komvos.edu.gr/glwssa/Lexiko/lexiko_n.htm).

σημαντικότερη πηγή της αλεξανδρινής κοινής και παρέχουν αρκετά καλή εικόνα της προφορικής μορφής της.

- Τα παραγγέλματα των Αττικιστών. Από τους τελευταίους προ Χριστού αιώνες και ιδιαίτερα από τον 1^ο - 2^ο μ.Χ. αιώνα εκδηλώθηκε στα μεγάλα πνευματικά κέντρα της Ανατολής, και ιδιαίτερα στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, μια κίνηση λογίων που κήρυττε την επιστροφή στην αττική διάλεκτο της κλασικής εποχής, από την οποία η ζωντανή γλώσσα της εποχής τους είχε βέβαια απομακρυνθεί πλέον ύστερα από αιώνες εξέλιξης. Η κίνηση αυτή ονομάστηκε αττικισμός. Οι αττικιστές συνέταξαν έργα τα οποία περιείχαν πλήθος παραγγελμάτων-οδηγιών για τη «σωστή» χρήση της κλασικής αττικής διαλέκτου, και στα οποία στηλιτεύονταν οι γλωσσικοί τύποι, οι φράσεις και το λεξιλόγιο της εποχής τους. Οι αττικιστές έγιναν έτσι πολύτιμοι πληροφοριοδότες μας για τη ζωντανή γλωσσική χρήση της εποχής τους.
- Τα κείμενα που περιέχονται σε μη φιλολογικούς παπύρους. Οι τελευταίοι προέρχονται κυρίως από την Αίγυπτο και περιλαμβάνουν ιδιωτικές επιστολές, αιτήσεις, προσκλήσεις και πάσης φύσεως διοικητικά έγγραφα. Ιδιαίτερα τα ιδιωτικής φύσεως κείμενα δίνουν μια αρκετά καλή εικόνα της αλεξανδρινής κοινής και πως χρησιμοποιούνταν στην ελληνιστική και ρωμαϊκή εποχή στην Αίγυπτο από Έλληνες ή εξελληνισμένους ή δίγλωσσους ελληνομαθείς Αιγύπτιους.
- Ελληνολατινικά γλωσσάρια και ελληνολατινικοί διάλογοι για τη διευκόλυνση της συνεννόησης μεταξύ αλλόγλωσσων.
- Κείμενα συγγραφέων της εποχής (Πολύβιος, Επίκτητος, κλπ.)¹⁸.

Παραμέρισμα διαλέκτων

Η κοινή παραμερίζει τις αρχαίες διαλέκτους πρώτα στις πόλεις και μετά στην ύπαιθρο. Ο νέος τύπος της κοινής επηρεάζει άμεσα και έμμεσα όλους. Πρώτα αφομοιώνεται η ιωνική και στη συνέχεια η δωρική με μεγαλύτερη δυσκολία (σώζονται ακόμη κάποιες επιγραφές). Ενώ τα ιδιώματα ξεπέφτουν και

¹⁸ Πηγή: www.greek-language.gr Δημιουργία της ελληνιστικής κοινής Νίκος Παντελίδης (2007).

αναμειγνύονται με την κοινή, η προφορά και το λεξιλόγιο επηρεάζονται δυσκολότερα. Υπάρχουν μέχρι και σήμερα στη νέα γλώσσα λιγοστά απομεινάρια των αρχαίων διαλέκτων. Η κοινή ελληνιστική, διαδεδομένη πια στον ελληνόγλωσσο κόσμο, θα αποτελέσει την αφετηρία της εξέλιξης αργότερα της μεσαιωνικής και της νέας ελληνικής γλώσσας (πλην ανατολικά – δυτικά ιδιώματα). Παρόλα αυτά δεν υπάρχει απόλυτη ενότητα, λόγω της έκτασης και του μεγάλου πληθυσμού (κοινωνικές – τοπικές διαφορές).

Προϋποθέσεις δημιουργίας της αλεξανδρινής κοινής

Οι προϋποθέσεις για την ανάδειξη της αττικής διαλέκτου ως βάση για τη δημιουργία κοινής γλώσσας για ολόκληρο τον ελληνικό κόσμο, εντοπίζονται στην πολιτικοστρατιωτική ισχύ και στην πολιτιστική ακμή της Αθήνας κατά τον 5^ο π.Χ. αιώνα, και ιδιαίτερα στην εποχή του Περικλή (449 - 431 π.Χ.), η οποία είναι ευρύτερα γνωστή ως «χρυσούς αιών»:

- Η Αθήνα έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο στην απόκρουση της περσικής εισβολής την περίοδο 490 - 479 π.Χ. Λίγο μετά το τέλος των Περσικών Πολέμων ίδρυσε την πρώτη Αθηναϊκή Συμμαχία και τη δεύτερη Αθηναϊκή Συμμαχία, η οποία όμως δεν απέκτησε την ισχύ και τη σημασία της πρώτης.
- Η Αθήνα κατέστη τον 5^ο π.Χ. αιώνα και παρέμεινε κατά τη διάρκεια του 4^{ου} αιώνα, το σημαντικότερο πολιτιστικό κέντρο του ελληνικού κόσμου, γεγονός το οποίο σχετίζεται οπωσδήποτε με την κοινωνικοπολιτική της οργάνωση και την ισχύ της. Στην Αθήνα καλλιεργήθηκε η δραματική ποίηση (τραγωδία: Αισχύλος, Σοφοκλής, Ευριπίδης - κωμωδία: Αριστοφάνης), η φιλοσοφία (Σωκράτης, Πλάτων, κλπ.) και η ρητορική (Ισοκράτης, Λυσίας, Δημοσθένης, κλπ.), ενώ στην πόλη αυτή έζησαν και έδρασαν φιλόσοφοι, συγγραφείς - ποιητές και καλλιτέχνες από ολόκληρο τον ελληνικό κόσμο. Αθηναίοι υπήρξαν επίσης δύο από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της αρχαίας ελληνικής ιστοριογραφίας, ο Θουκυδίδης και ο Ξενοφών, τα γραπτά των οποίων χρησιμοποιούν την αττική διάλεκτο.

Η ισχύς λοιπόν και η επικυριαρχία της Αθήνας στα σύμμαχα κράτη, σε συνδυασμό με την πολιτιστική της ανάπτυξη, συνετέλεσαν στην αναγνώριση της διαλέκτου της, η οποία μάλιστα όπως είδαμε είχε τύχει ιδιαίτερης καλλιέργειας στο γραπτό λόγο, ως γλωσσικού προτύπου για ολόκληρο τον

ελληνικό κόσμο ακόμα και από περιοχές οι οποίες δε διέκειντο φιλικά έναντι της Αθήνας.

Το γεγονός όμως που έδωσε την αποφασιστική ώθηση στην πανελλήνια αναγνώριση της αττικής διαλέκτου, υπήρξε η ανάδειξη στη διάρκεια του 4^{ου} π.Χ. αιώνα μιας νέας ηγετικής δύναμης στον ελληνικό κόσμο, της Μακεδονίας. Τον 4^ο αιώνα ο βασιλιάς Φίλιππος ο Β΄ καθιέρωσε την αττική διάλεκτο ως επίσημη γλώσσα της Μακεδονίας, ενώ με τις κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου (334 - 323 π.Χ.) η ελληνική παιδεία και η ελληνική γλώσσα διαδόθηκαν στη Μικρά Ασία, στη σημερινή Μέση Ανατολή και στην Αίγυπτο, αφενός μέσω της εγκατάστασης Ελλήνων στις κατακτημένες χώρες και αφετέρου μέσω μιας διαδικασίας εξελληνισμού των ντόπιων πληθυσμών. Γεγονός παραμένει πάντως, ότι η ελληνική γλώσσα με τη μορφή της αλεξανδρινής κοινής, η οποία είχε ως βάση την αττική διάλεκτο, κυριάρχησε στον χώρο της ανατολικής Μεσογείου ως γλώσσα πολιτισμού, προφορικής και γραπτής επικοινωνίας και συναλλαγών μεταξύ των πληθυσμών της περιοχής. Κατέστη δηλαδή «διεθνής» γλώσσα της εποχής.

Η σημασία της καταδεικνύεται μεταξύ άλλων και από το γεγονός της μετάφρασης της Παλαιάς Διαθήκης στην ελληνική για τις ανάγκες των ελληνόφωνων Ιουδαίων της διασποράς (η μετάφραση των «Εβδομήκοντα¹⁹»), αλλά και από το γεγονός ότι τα περισσότερα ιερά κείμενα της νέας θρησκείας του χριστιανισμού (Καινή Διαθήκη), συντάχθηκαν μάλλον απευθείας στην ελληνική με τη μορφή της αλεξανδρινής κοινής.

Εξωτερική ιστορία

Η Κοινή Ελληνιστική καθιερώθηκε ως κοινή διάλεκτος μέσα στα στρατεύματα του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Υπό την ηγεσία των Μακεδόνων που κατέκτησαν το γνωστό τότε κόσμο, η νεοσχηματισθείσα κοινή διάλεκτος ομιλούνταν τότε από την Αίγυπτο ως τη λεκάνη της Ινδίας. Αν και τα επιμέρους στοιχεία της Κοινής διαμορφώθηκαν κατά την ύστερη Κλασική εποχή, στη μετακλασική περίοδο, μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου το

¹⁹ Η Μετάφραση των Εβδομήκοντα αποτελεί τη σπουδαιότερη από τις πρώτες μεταφράσεις της Παλαιάς Διαθήκης και την πρώτη, στην ουσία, γραπτή μετάφραση από την εβραϊκή στην ελληνιστική κοινή γλώσσα. Η μετάφραση έγινε σταδιακά μεταξύ του 3^{ου} και του 1^{ου} αιώνα π.Χ. από ελληνόγλωσσους Ιουδαίους και μεταγενέστερα περιέλαβε επιπλέον βιβλία.

323 π.Χ., όταν οι ασιατικοί πολιτισμοί, υπό την επιρροή της Ελληνιστικής περιόδου, άρχισαν με τη σειρά τους να επηρεάζουν τη γλώσσα.

Για την προέλευση της Κοινής Ελληνικής οι μελετητές διαφωνούν. Οι μεν πιστεύουν ότι πράγματι προέρχονταν από το συγκερασμό των τεσσάρων βασικών διαλέκτων της αρχαίας Ελληνικής γλώσσας (η εκ των τεσσάρων συνιστώσα), οι δε ότι αποτελεί ουσιαστικά μια μετεξέλιξη της Ιωνικής ή της Αττικής διαλέκτου.

Οι μεν²⁰ υποστηρίζουν ότι στην Ελληνιστική ήταν πολύ έντονα τα Ιωνικά στοιχεία, όπως το σσ αντί του ττ και το σύμπλεγμα ρσ αντί του ρρ (θάλασσα αντί θάλαττα και άρσενικός αντί άρρενικός), ενώ οι δε²¹ θεωρούν ότι παρά τα πολλά στοιχεία από την ιωνική και άλλες διαλέκτους, ο βασικός πυρήνας της Ελληνιστικής ήταν η Αττική διάλεκτος.

Η Ελληνιστική Κοινή είχε σε γενικές γραμμές περισσότερα Ιωνικά στοιχεία στις περιοχές που κατοικούνταν κυρίως από Ίωνες ενώ αντίθετα στη Λακωνία και στην Κύπρο είχε αντίστοιχα περισσότερα λακωνικά και αρκαδικά-κυπριακά στοιχεία. Επιπλέον, η λόγια γλώσσα της περιόδου εκείνης προσομοιάζει τόσο πολύ στην Αττική ώστε συχνά αναφέρεται ως Κοινή Αττική και οι περισσότεροι πλέον αποδέχονται την άποψη ότι η Ελληνιστική Κοινή είναι εξέλιξη της Αττικής, με αρκετές βέβαια επιρροές από άλλες διαλέκτους ή και από τη μητρική γλώσσα άλλων λαών που τη μιλούσαν και που σε μικρό βαθμό επίσης τη διαμόρφωναν.

Η διαδικασία διαμόρφωσης κοινής γλώσσας με βάση την αττική διάλεκτο ξεκίνησε πιθανόν ήδη από τις τελευταίες δεκαετίες του 5ου π.Χ. αιώνα με επίκεντρο, φυσικά, την Αθήνα, όπου εκτός από τους ντόπιους Αθηναίους ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού αποτελούσαν Έλληνες από πολλές άλλες περιοχές («μέτοικοι»). Σημαντικό ρόλο για τη διάδοση της αττικής διαλέκτου αλλά και του «εμπλουτισμού» της με μη αττικά στοιχεία κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης της κοινής, θα παίξουν οι έντονες εμπορικές, πολιτιστικές ή άλλου είδους επαφές και ανταλλαγές της Αθήνας κυρίως με τα σύμμαχα κράτη στον χώρο του Αιγαίου και ιδιαίτερα την Ιωνία. Ήδη σε ιωνικές επιγραφές του τέλους του 5^{ου} π.Χ. αιώνα εμφανίζονται αττικοί τύποι.

²⁰ π.χ. οι Ulrich Wilamowitz και Antoine Meillet.

²¹ π.χ. ο Paul Kretschmer στο βιβλίο του "Die Entstehung der Koine" (1901) και ο Γ.Ν. Χατζιδάκης.

Αττικές γλωσσικές επιρροές αρχίζουν να γίνονται αισθητές και να πληθαίνουν σε επιγραφές από άλλες περιοχές κατά τη διάρκεια του 4^{ου} π.Χ. αιώνα, ώσπου στην ελληνιστική περίοδο φτάνουμε στη χρήση μορφών γλώσσας ανάμεικτων από τις παλαιές τοπικές διαλέκτους και από στοιχεία της αλεξανδρινής κοινής, βασισμένης στην αττική διάλεκτο. Στο τελευταίο στάδιο της διαδικασίας αυτής βρίσκεται η αντικατάσταση των παλαιότερων ελληνικών διαλέκτων από την αλεξανδρινή κοινή, αρχικά στο γραπτό λόγο και αργότερα και στον προφορικό.

Η αττική διάλεκτος αποτέλεσε, λοιπόν, τη βάση για τη δημιουργία από τον 4^ο π.Χ. αιώνα κοινής γλώσσας, της αλεξανδρινής κοινής όπως ονομάζεται. Η τελευταία όμως δεν ταυτίζεται με την αττική διάλεκτο της κλασικής εποχής, πιθανόν ούτε και με την αττική διάλεκτο με τη μορφή που θα εξακολούθησε να μιλιέται στην ίδια την Αττική. Η κοινή εμφανίζει αρκετές μεταβολές σε σχέση με την αττική διάλεκτο της κλασικής εποχής, ενώ στη συνολική της διαμόρφωση συνέβαλαν περισσότερο ή λιγότερο και άλλες διάλεκτοι, κυρίως με λεξιλογικά στοιχεία και παραγωγικές καταλήξεις.

Σημαντικότερη σε σύγκριση με όλες τις υπόλοιπες διαλέκτους ήταν η συμβολή της ιωνικής, με την οποία η αττική διάλεκτος συγγένευε στενά και βρίσκονταν σε διαρκή επαφή από παλαιότερα. Αρκετοί γλωσσολόγοι μάλιστα κάνουν λόγο για «αττικοϊωνική κοινή²²». Από εκεί και πέρα είναι βέβαιο ότι κατά τόπους η προφορική αλεξανδρινή κοινή ενσωμάτωσε στοιχεία των παλαιότερων τοπικών ελληνικών διαλέκτων. Το γεγονός αυτό θα συνέβαλε στη διαμόρφωση τοπικών παραλλαγών της, όπως περίπου συμβαίνει και σήμερα με την εξάπλωση της κοινής νεοελληνικής. Η τελευταία χρησιμοποιείται κατά τόπους από μερίδα των ομιλητών της με τρόπο που «προδίδει» τις παλαιότερες τοπικές γλωσσικές ποικιλίες που επικάλυψε (ιδιαίτερη προφορά ορισμένων φθόγγων, χρήση στοιχείων του παλαιού τοπικού λεξιλογίου, κλπ.).

Κάτι ανάλογο θα συνέβη και σε περιοχές όπου κατοικούσαν αλλόγλωσσοι αρχικά πληθυσμοί που τελικά εξελληνίστηκαν γλωσσικά.

²² Hodot, R. 2000. Αρχαίες ελληνικές διάλεκτοι και νεοελληνικές διάλεκτοι. Η ελληνική γλώσσα και οι διάλεκτοί της, επιμ. Α.-Φ. Χριστίδης et al., 29-34. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ & Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Στοιχεία των παλαιότερων γλωσσών τους πιθανόν πέρασαν στην αλεξανδρινή κοινή, αλλά και η ίδια άσκησε επίδραση στις γλώσσες εκείνες. Την περίοδο της ρωμαιοκρατίας αλλά και αργότερα, η κοινή δέχτηκε την επίδραση της λατινικής, κυρίως στον τομέα του λεξιλογίου και της παραγωγής λέξεων. Αρκετές λέξεις, μερικές από τις οποίες χρησιμοποιούνται μέχρι σήμερα, εισήλθαν τότε από τη λατινική στην ελληνική, όπως επίσης και παραγωγικές καταλήξεις π.χ. βούλ(λ)α, κάστρον, κέλλα (σημ. κελλί), σέλ(λ)α, κουστωδία, οσπίτιον (σημ. σπίτι), τίτλος, φαμίλια, τα ονόματα των μηνών, οι καταλήξεις -άριος> -άρης, -άριον> -ά-ρι(ν), -ατος), κλπ. Μέσω της Αγίας Γραφής και του εκχριστιανισμού των ελληνόφωνων πληθυσμών εισάγονται στην κοινή λέξεις και κύρια ονόματα εβραϊκής προέλευσης όπως μεσσίας, Πάσχα, σατανάς, Ιωάννης, Μάρθα, Μαρία, κλπ.

Η κοινή στη γραπτή της μορφή εμφανίζεται σχετικά ομοιογενής. Στην προφορική της μορφή, όμως, είναι βέβαιο ότι δεν παρουσίαζε ομοιογένεια στο γεωγραφικά εκτεταμένο χώρο στον οποίο μιλιόταν: είτε διότι εξ αρχής διαδόθηκε με κατά τόπους διαφορετική μορφή (και σε διαφορετικό χρόνο), είτε διότι, όπως είδαμε, ενσωμάτωσε κατά περιοχές στοιχεία διαφορετικών παλαιότερων ελληνικών διαλέκτων ή άλλων γλωσσών, είτε διότι, όπως ήταν αναμενόμενο, εξελίχθηκε κατά τόπους διαφορετικά, είτε εξαιτίας συνδυασμού των παραπάνω παραγόντων.

Η εξάπλωση της κοινής εις βάρος των παλαιότερων ελληνικών διαλέκτων και η κατά τόπους διαφοροποίησή της, φαίνεται πως υπήρξαν παράλληλες διαδικασίες. Σε αυτήν την κατά τόπους διαφοροποίηση της κοινής πρέπει πιθανόν να αναζητηθούν οι ρίζες των νεοελληνικών διαλέκτων, η γένεση των οποίων ολοκληρώθηκε κατά τη μεσαιωνική εποχή. Οι νεοελληνικές διάλεκτοι στην πλειοψηφία τους δε σχετίζονται άμεσα με τις αρχαίες ελληνικές διαλέκτους, αν και διέσωσαν στοιχεία τους.

Η χρονική οριοθέτηση της περιόδου της αλεξανδρινής κοινής έναντι της μεσαιωνικής/βυζαντινής ελληνικής είναι διαφιλονικούμενη. Κατ' άλλους η περίοδος της κοινής τελειώνει τον 4^ο μ.Χ. αιώνα, ενώ σύμφωνα με μια άλλη άποψη εκτείνεται μέχρι τον 6^ο μ.Χ. αιώνα²³.

²³ Δημιουργία της ελληνιστικής κοινής Νίκος Παντελίδης (2007).

Η ελληνική γλώσσα επέδρασε επομένως -βαθύτατα πολλές φορές- στις γλώσσες των γειτονικών της λαών. Επέδρασε κατά την αρχαιότητα στα ιδιώματα της Ιταλίας, ιδίως στα λατινικά με τον ελληνικό αποικισμό στην Κάτω Ιταλία (π.χ. πορφύρα –λατ. *purpura*). Με τη λογοτεχνία, τους Έλληνες της Ρώμης και το χριστιανισμό, η επίδραση των ελληνικών ήταν φανερή στις λέξεις, στις σημασίες, στο παραγωγικό αλλά και στη φρασεολογία που αποδίδουν την ελληνική σκέψη. Η ελληνική αυτή επίδραση από τα λατινικά μεταφέρεται σε διάφορες νεολατινικές γλώσσες και άλλες ευρωπαϊκές που στο μεσαίωνα δέχτηκαν τη λατινική επίδραση.

Ελληνική επίδραση δέχονται και γλώσσες της Ανατολής πρώτα με τη Μακεδοκινή κατάκτηση και έπειτα με το χριστιανισμό και τη Νέα Διαθήκη που μεταφράστηκε από τα ελληνικά. Η ελληνική επίδραση φανερώνεται και στο αλφάβητο πολλών λαών απ' αυτούς.

Διαφορές με την Αττική διάλεκτο

Οι έξι αιώνες που καλύπτει ουσιαστικά η Ελληνιστική Κοινή δε μπορεί να μην επηρέασαν τη γλώσσα τόσο στην απαρχή της όσο και στην εξέλιξή της. Οι διαφορές αφορούν στη γραμματική και στη σύνταξη, στη μορφολογία, στο λεξιλόγιο αλλά ασφαλώς και στη φωνολογία -την προφορά που πλέον είχε αλλάξει δραματικά. Αναμφίβολα όμως η Ελληνιστική Κοινή είναι πολύ πιο κατανοητή σε έναν γνώστη της νεοελληνικής σε σύγκριση με τα αρχαία Ελληνικά.

Οι διαφορές της από την Αττική διάλεκτο είναι αρκετές, αλλά οι ομοιότητές της πολύ περισσότερες. Οι περισσότερες διαφορές αφορούν σε απλοποιήσεις²⁴. Οι συγγραφείς χρησιμοποιούν λιγότερα επίθετα με ανώμαλα παραθετικά, αποφεύγουν επίθετα της τρίτης κλίσης όπως και μονοσύλλαβα ουσιαστικά που έχουν ανώμαλη κλίση. Αποφεύγουν επίσης τα ρήματα εις -μι και πλάθουν ή βρίσκουν και χρησιμοποιούν ρηματικούς τύπους με την κατάληξη -ω. Επίσης αντικαθίστανται οι καταλήξεις του β' αορίστου με τις καταλήξεις του α' αορίστου.

²⁴ James Morwood, "Oxford Grammar of Classical Greek".

Στη σύνταξη το "ἵνα" αντικαθιστά μια σειρά από συνδέσμους και απαρέμφατα. Γίνεται ευρύτερη χρήση των υποκοριστικών χωρίς όμως αυτά να έχουν την αρχική υποκοριστική τους έννοια (π.χ. το παιδίον δεν είναι όπως στα αρχαία Ελληνικά το μικρό παιδί, αλλά γενικά το παιδί). Επίσης, επηρεασμένη από την Αραμαϊκή γλώσσα, η ελληνιστική κοινή χρησιμοποιεί συχνά το "τότε" και τη φράση-κλισέ "καί το δέ".

Το απαρέμφατο στην Κύπρο και στον Πόντο είχε μακροβιότερη ιστορία, αλλά στην Ελλάδα η χρήση του περιορίζεται δραματικά από την Ελληνιστική Κοινή. Χρησιμοποιείται ευρέως μόνον όταν εκφράζει σκοπό και συχνά βρίσκεται εμπρόθετο με γενική. Επίσης περιορίζεται η χρήση της παθητικής φωνής και ο κόσμος προτιμά να χρησιμοποιεί το ενεργητικό ρήμα μαζί με κάποια αυτοπαθή αντωνυμία.

Στην Ελληνιστική (τουλάχιστον όπως μαρτυρούν τα εκκλησιαστικά κείμενα) επέδρασαν και οι σημιτικοί τύποι σύνταξης ή σχημάτων λόγου ή και λέξεις, όπως π.χ. η λέξη σατανάς. Η λέξη άγγελος αποτελεί άλλο ένα παράδειγμα επίδρασης, αφού παύει να χρησιμοποιείται τόσο συχνά με την έννοια του αγγελιοφόρου όσο του αγγέλου, που είναι μεν αγγελιοφόρος του Θεού, αλλά η λέξη πλέον εννοεί το συγκεκριμένο όν, τον άγγελο, ο δε "διάβολος" παύει να σημαίνει εκείνον που ενσπείρει διαβολές, αλλά το διάβολο του Ιώβ.

Απτικισμός

Με την αρχή της χριστιανικής χρονολογίας γεννιέται μια κρίση στην ελληνική γλώσσα και κάτι νέο στην ιστορία της. Είναι ο απτικισμός²⁵. Ως τότε η ελληνική γλώσσα είχε γνωρίσει μια κάποια διγλωσσία, μέσω της διαμόρφωσης κοινών γλωσσών και της αλεξανδρινής κοινής, καθώς και μέσω των ιδιωμάτων και των γραπτών γλωσσών που είχαν καθιερωθεί πλάι στις προφορικές. Η φιλολογική μάλιστα γλώσσα που γράφτηκε στους πρώτους αιώνες της κοινής φαινόταν, με κάποια παράδοση που διαμορφώθηκε, συντηρητικότερη προς τους νεωτερισμούς που τόσο άφθονοι παρουσιάζονται ακριβώς στα χρόνια εκείνα.

²⁵ Η νέα ελληνική γλώσσα και η ιστορία της [Δ1] Α.-Φ. Χριστίδης (2001).

Οι αττικιστές θεωρούσαν τη γλωσσική αλλαγή ως μια κατάσταση γλωσσικής παρακμής. Πίστευαν ότι τα μόνα σωστά ελληνικά ήταν η γλώσσα των κλασικών συγγραφέων και ισχυρίζονταν ότι για την απουσία σπουδαίων έργων ευθύνονταν η ίδια η ελληνιστική κοινή. Έπρεπε λοιπόν, κατά την άποψή τους, η ελληνιστική κοινή, προφορική και γραπτή (που ήταν συντηρητικότερη από την προφορική), να εξοβελιστεί και οι ομιλητές να επιστρέψουν στην αττική (δηλαδή να προσπαθήσουν να μιλήσουν και να γράψουν σε αυτή). Αποτέλεσμα της τάσης αυτής για γλωσσικό καθαρισμό ήταν μια τεχνητή διγλωσσία, που έγινε χαρακτηριστικό γνώρισμα της ιστορίας της ελληνικής γλώσσας στα επόμενα χρόνια ως τα τέλη του 20ού αιώνα.

Ο αττικισμός που γεννιέται τώρα με τις επιταγές του, τις απαγορεύσεις και τους διασυρμούς, και γενικά με την έντασή του, καταντά σε κάτι ποιοτικά διαφορετικό και δίνει αφορμή να γεννηθεί μια τεχνητή διγλωσσία νέου είδους, άγνωστου ως τότε. Ο αττικισμός δεν αναγνωρίζει στη γλώσσα το δικαίωμα να εξελιχτεί. Με την τυφλή μίμηση αρχαίων τύπων λογοτεχνίας που έγινε κλασική, ζητά τον κανόνα και το σωστό όχι πια στη σύγχρονη χρήση της γλώσσας -κοινής ήδη και σχεδόν παγκόσμιας με τόση ομοιομορφία και απλότητα, παρά σε γραμματικά πλαίσια που στάθηκαν έκφραση νεκρού ιδιώματος, αθάνατου στα έργα μεγάλων προγόνων. Κάποτε μάλιστα ξεθάβονται ακόμη παλιότερα γλωσσικά στοιχεία.

Στο γραπτό λόγο ο Αττικισμός επικράτησε για ποικίλους λόγους. Οι σημαντικότεροι είναι οι εξής:

- 1) Η αντίδραση στη ρωμαϊκή κατοχή και η νοσταλγία για τη δοξασμένη εποχή της ελληνικής ελευθερίας.
- 2) Η ολοένα αυξανόμενη διαφορά ανάμεσα στη σύγχρονη ζωντανή γλώσσα και στη γλώσσα της γραμματείας, που πάνω της βασίζονταν η παιδεία. Καθώς μάλιστα προχωρούσε η εξέλιξη της ελληνιστικής κοινής, το πρόβλημα που αντιμετώπιζαν οι δάσκαλοι γίνονταν ολοένα και πιο δύσκολο.
- 3) Είναι πιθανό πως ήδη είχε αρχίσει μια διαλεκτική διαφοροποίηση μέσα στην ελληνιστική κοινή, παρόλο που έχουμε ελάχιστες ενδείξεις για αυτό.

4) Μια κοινωνία που είναι διαιρεμένη σε τάξεις χρειάζεται σύμβολα γοήτρου και αίγλης. Αυτοί που είχαν τη δυνατότητα να σπουδάσουν μπορούσαν, μιμούμενοι την κλασική αττική, να ξεχωρίζουν από τους απαίδευτους.

Ο αττικισμός δεν κατόρθωσε να σταματήσει την εξέλιξη της ζωντανής γλώσσας. Το καταδικασμένο *ήμην* όχι μόνο δεν ξανάγινε *ην*, αλλά άλλαξε αργότερα σε *ήμουν* και *ήμουνα*. Το *μαγειρείον* αντικαταστάθηκε από το *μαγειρειό* και το *νεαρόν ύδωρ* όχι μόνο δεν ξανάγινε *πρόσφατον* αλλά το *νεαρόν* έγινε *νηρόν* και *νερό*, και παραμερίζοντας το *ύδωρ ύδατος* κατάντησε να σημαίνει μόνο του ό,τι λεγόταν πριν έτσι²⁶.

Ο αττικισμός ωστόσο κέρδισε απροσδόκητη νίκη στο γραπτό λόγο. Γεννημένος σε χρόνια εθνικής παρακμής και πολιτικής αδυναμίας της φυλής που είχε μεγαλουργήσει μερικούς αιώνες νωρίτερα, και δυναμωμένος μέσα σε μια γενικότερα κλασικιστική καλλιτεχνική κίνηση από την αίγλη αθάνατης λογοτεχνίας, κυριάρχησε μέσα σε λίγους αιώνες και έγινε το ιδανικό της γραπτής προπάντων γλώσσας. Την κυβερνούσε πια απόλυτα, στα όρια του δυνατού, η αρχαία γραμματική με τον δυϊκό της και τις ευκτικές. Η γλωσσική εξέλιξη θα θεωρηθεί από εδώ και πέρα σύμβολο ηθικής και πνευματικής παρακμής και το μάταιο ξαναζωντάνεμα νεκρών τύπων, αρχή δημιουργίας μεγάλων έργων.

Έτσι όμως κινδυνεύει όχι μόνο η γλωσσική ιστορία αλλά και η πνευματική καλλιέργεια του μελλοντικού ελληνισμού, με μια τεχνητή και καταστροφική *διγλωσσία*, εντελώς διαφορετική από τις προγενέστερες. Ολόκληρη η δημιουργική *λογοτεχνία* θα γίνει τώρα τεχνητή και φτωχή, όσο θα επιμένει για αιώνες σε μια γλώσσα νόθα και αφύσικη, χωρίς ύφος. Η παιδεία, καλλιεργώντας και διαιωνίζοντας με καθοριστικό τρόπο την περιφρόνηση της μητρικής γλώσσας, αναγκαστικά θα γίνει με τον καιρό αγαθό μεσαιωνικής ολιγαρχίας δύσκολο να αποκτηθεί. Ολόκληρη η πνευματική και ψυχική ζωή του έθνους θα βιώσει τις αρνητικές συνέπειες, με το χάσμα που θα δημιουργήσει η όλο και οξύτερη *διγλωσσία*.

Όλοι όσοι προσπάθησαν να γράψουν σε μια γλωσσική μορφή που δεν την ήξεραν καλά, έκαναν αναρίθμητα λάθη. Από τα λάθη αυτά όμως μπορούμε να συνάγουμε τις εξελίξεις στη ζωντανή γλώσσα της εποχής.

²⁶ Μ. Μαργαρίτη-Ρογκά Δ. Κυριαζής, Ν. Λιόσης, Γ. Παπαναστασίου Ελληνική Γλώσσα II Ελληνιστική και Μεσαιωνική Ελληνική.

Αντίθετα, τα Ευαγγέλια γράφτηκαν στην ομιλούμενη γλώσσα της εποχής και γι' αυτό αποτελούν σημαντικότερη πηγή για τη μελέτη της. Ήταν η δημιουργική εποχή της θεμελίωσης του χριστιανισμού και οι συγγραφείς ήθελαν να φέρουν το Ευαγγέλιο της σωτηρίας στον απλό, αμόρφωτο λαό, και δεν επιζητούσαν βέβαια να συντάξουν φιλολογικά έργα. Η γλώσσα των Ευαγγελίων και των πρώτων χριστιανών συγγραφέων (1^{ος} – 2^{ος} αιώνας), που έγραφαν όπως μιλούσαν, σηματοδότησε και την περίοδο του πρώτου δημοτικισμού. Αργότερα όμως οι χριστιανοί συγγραφείς άρχισαν να αττικίζουν, εγκαταλείποντας τη γλώσσα του λαού, ίσως για να προσελκύσουν και τους μορφωμένους ειδωλολάτρες (2^{ος} αιώνας μ.Χ.). Η εκκλησία συμφιλιώθηκε με το κράτος και οι μεγάλοι Πατέρες του 4^{ου} αιώνα (Βασίλειος, Γρηγόριος ο Ναζιανζηνός και Ιωάννης Χρυσόστομος) χρησιμοποίησαν την αρχαϊζουσα φιλολογική γλώσσα, που ήταν ένα είδος *lingua franca* για τις μορφωμένες τάξεις. Έτσι όμως προστέθηκε επιπλέον γόητρο στη λόγια γλώσσα και διαιωνίστηκε η διγλωσσία.

Αποτελέσματα του Αττικισμού

Ο Αττικισμός είχε αρνητική επίδραση στην ελληνική γλώσσα. Εκτός από το ότι έγινε αιτία να δημιουργηθεί μια τεχνητή διγλωσσία που κράτησε ως τις μέρες μας, οδήγησε στη διάσπαση της πνευματικής ενότητας του ελληνισμού και στη δημιουργία χάσματος ανάμεσα στους λόγιους και στο λαό. Η λογοτεχνική γλώσσα παρέμεινε άκαμπτη και αφύσικη. Τέλος, η απουσία έργων στη λαϊκή γλώσσα της κάθε εποχής στέρησε στην επιστήμη τις πηγές για τη μελέτη της εξέλιξης της ελληνικής για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Από την άλλη όμως πρέπει κανείς να παραδεχτεί ότι στην πραγματικότητα η κοινή νεοελληνική ενσωμάτωσε πολλά στοιχεία από τη γραπτή παράδοση όλων αυτών των αιώνων και συνεχίζει να το κάνει, διευρύνοντας τις εκφραστικές της δυνατότητες²⁷.

Το κίνημα του Αττικισμού αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα γλωσσικά φαινόμενα της Ελληνιστικής περιόδου. Οι εκπρόσωποι του ρεύματος αυτού, το οποίο έκανε την εμφάνισή του τον 1^ο αιώνα π.Χ., θεωρούσαν ότι η αναγέννηση των ελληνικών γραμμάτων μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με τη

²⁷ (Horrocks 1997, xvi).

χρησιμοποίηση της αττικής διαλέκτου του 5^{ου} αιώνα π.Χ. Αποτέλεσμα των επιρροών που άσκησαν οι αττικιστές στους σύγχρονους τους πνευματικούς κύκλους υπήρξε η έντονη διαφοροποίηση ανάμεσα στον προφορικό λόγο της εποχής τους -στην ελληνιστική κοινή- και στο γραπτό, ο οποίος προσπάθησε να μιμηθεί την κλασική αττική διάλεκτο.

Αυτή ακριβώς η διαφοροποίηση συνιστά και την απαρχή του γλωσσικού ζητήματος²⁸, που εξακολούθησε να υφίσταται μέχρι και τους νεότερους χρόνους της ελληνικής ιστορίας. Οι προτροπές στα συγγράμματα των αττικιστών για χρήση γλωσσικών στοιχείων που προέρχονταν από την κλασική αττική διάλεκτο και όχι από τη σύγχρονη ελληνιστική κοινή, αποτελούν μία επιπλέον μαρτυρία για την προφορική γλώσσα εκείνης της εποχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (330 μ.Χ. – 1453)

Ίδρυση και εξελληνισμός του βυζαντινού κράτους

Μεσαιωνική ελληνική γλώσσα

Το πέρασμα στην επόμενη περίοδο, που είναι γνωστή και ως Μεσαιωνική Ελληνική, χρονολογείται από την ίδρυση της Πόλης από τον Κωνσταντίνο Α' το 330 μ.Χ. Η μετακλασική περίοδος της Ελληνικής αναφέρεται έτσι στη δημιουργία και στην εξέλιξη της Κοινής διαμέσου όλης της Ελληνιστικής και Ρωμαϊκής περιόδου της ιστορίας έως τις αρχές του Μεσαίωνα.

Ο μεσαιωνικός ελληνισμός ζει μέσα στο πλαίσιο του βυζαντινού κράτους, ρωμαϊκού και λατινόγλωσσου στην αρχή. Ο πολιτισμός του κράτους αυτού διαμορφώνεται μετά από πολύχρονη ζύμωση. Κοινωνική ζωή, ιδιωτική και δημόσια, τέχνη και επιστήμη, δέχονται την επίδραση της Ανατολής και της

²⁸ Με τον όρο γλωσσικό ζήτημα εννοείται ο γλωσσικός διχασμός, σε γραπτό λόγο και καθομιλούμενη γλώσσα, ο οποίος ως αποτέλεσμα της διασποράς των δυτικών ιδεολογιών στην ελληνική κοινωνία, την ταλαιπώρησε επί σειρά ετών. (Βικιπαίδεια, Η ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια).

Αιγύπτου -με πλήθος εξελληνισμένους πολίτες που ξεχωρίζουν σε κάθε κλάδο, στις τέχνες και τις επιστήμες- και την επίδραση του χριστιανισμού, αναγνωρισμένου πια ως επίσημη κρατική θρησκεία.

Ο μεικτός αυτός τετράριζος βυζαντινός πολιτισμός, στους πρώτους αιώνες, έχει επίσημο όργανό του τα λατινικά (αυλή, υπαλληλία, διοίκηση, δικαιοσύνη, στρατός, νομίσματα, ημερολόγιο, κλπ.). Αυτά είναι η μητρική γλώσσα του Μεγ. Κωνσταντίνου, η μόνη που κατέχει, και αυτή ζητά να μεταχειρίζεται ο στρατός ("και της ευχής δε τοις στρατιωτικοίς άπασι διδάσκαλος ην αυτός Ρωμαία γλώττη τους πάντας ώδε λέγειν εγκελευσάμενος²⁹"). Δυόμισι αιώνες αργότερα τα λατινικά είναι ακόμη η γλώσσα της υπαλληλίας.

Ρωμαϊκή και λατινόγλωσση φαντάστηκε ο Μεγ. Κωνσταντίνος τη "Νέα Ρώμη", την "Κωνσταντινούπολη", "βασιλεία των Ρωμαίων" και "Ρωμανία" ονομαζόταν από τους Βυζαντινούς το κράτος τους, "πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως και Νέας Ρώμης" ο οικουμενικός Πατριάρχης, "βασιλείς και αυτοκράτορες Ρωμαίων" οι βυζαντινοί αυτοκράτορες, και ο Νικηφόρος Φωκάς πειράχτηκε που ο πάπας τον ονόμασε "βασιλέα των Ελλήνων" και όχι "Ρωμαίων". Έτσι και οι Τούρκοι ονόμασαν αργότερα "Ρουμ" τους ορθόδοξους χριστιανούς του βυζαντινού κράτους που κατέκτησαν.

Με την καθημερινή επαφή και συνύπαρξη ελληνικών και λατινικών -στην Πόλη υπήρχε ελληνόγλωσσο και λατινόγλωσσο πανεπιστήμιο- όπου γεννιούνται ελληνολατινικά σύνθετα και ελληνολατινικές φράσεις, μοιάζει μια στιγμή σα να πρόκειται να εκλατινιστεί το Βυζάντιο με κάποιο ελληνολατινικό μείγμα για γλώσσα. Στο τέλος, όμως, τα λατινικά υποχωρούν στα ελληνικά.

Ο Ιουστινιανός ακόμη θεωρεί τα λατινικά μητρική του γλώσσα: "δια τούτο τη πατρίω φωνή defensorας αυτούς καλούμεν³⁰", "ου τη πατρίω φωνή τον νόμον συνεγράψαμεν, αλλά ταύτη δη τη κοινή τε και Ελλάδι ώστε άπασιν αυτόν είναι γνώριμον δια το πρόχειρον της ερμηνείας"³¹. Ο ίδιος όμως αναγκάζεται να αναγνωρίσει τα ελληνικά ως γλώσσα της νομοθεσίας και του δικαίου (535 μ.Χ.). Σε λίγους αιώνες ολοκληρώνεται ο εξελληνισμός του ρωμαϊκού κράτους. Σε αυτό βοηθούν η απόσχιση των μη ελληνικών επαρχιών

²⁹ (Ευσεβ. Κωνστ. Δ' 19).

³⁰ (Νεαρ. Διατ. 15, Πρ.).

³¹ (Νεαρ. Διατ. 7.1).

και η εσωτερική στερεοποίηση του ζωτικότερου ελληνισμού, που κυριαρχεί και στερεώνεται και γλωσσικά, χωρίς ωστόσο να δημιουργηθεί εθνική και γλωσσική ενότητα για όλους τους κατοίκους της βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Την εξέλιξη αυτή συμπαρακολουθεί και η ελληνική ονομασία Ρωμαίος-Ρωμιάς. Οι παλιοί Ρωμαίοι πολίτες του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους γίνονται στο τέλος, σαν Έλληνες, Ρωμαίοι και Ρωμιοί. Έτσι η παλιά λατινική λέξη, που από εθνική είχε πάρει πολιτική σημασία, ξαναπήρε στα ελληνικά εθνογραφική σημασία και σήμανε τον Έλληνα. Ο Λάμπρος Κατσώνης λέει για τον στρατό του: "εξακουστόν αριθμόν Ρωμαίων στρατιωτών, όπου παριστώσι το ελληνικόν γένος"³², και ο Θανάσης Διάκος, όταν τον ρωτούν: "Γίνεσαι Τούρκος βρε παπά; κι όλα σ' τα συμπαθάω", απαντά: "Ρωμιάς εγώ γεννήθηκα, Ρωμιάς θε νά πεθάνω".

Η λατινική επίδραση

Αν συγκρίνουμε την ελληνική γλώσσα με τη λατινική, βρίσκουμε πως το λατινικό υλικό δεν είναι ούτε τόσο παλιό ούτε τόσο πλούσιο όσο το ελληνικό. Η παλαιότερη από τις λατινικές επιγραφές χρονολογείται από το 600 π.Χ., αλλά είναι μικρή και απομονωμένη. Η γραπτή ιστορία της λατινικής δεν αρχίζει ουσιαστικά πριν από το δεύτερο μέρος του 3^{ου} π.Χ. αιώνα, και ακόμη στον 2^ο αιώνα οι λατινικές επιγραφές είναι πιο πενιχρές από τις ελληνικές³³.

Η ιστορία της αρχαίας Ελλάδας χαρακτηρίζεται από το γεγονός πως οι διάφορες πόλεις διατήρησαν, μαζί με την αυτονομία τους, τις τοπικές τους διαλέκτους. Γι' αυτό η αρχαιοελληνική γλώσσα, μας είναι γνωστή σε διάφορες και παράλληλες μορφές, που μας παρέχουν άφθονο υλικό για να ανασυγκροτήσουμε την προϊστορική της μορφή. Για την ανασυγκρότηση της προϊστορικής λατινικής έχουμε βέβαια απομεινάρια από τρία - τέσσερα ιταλικά ιδιώματα, που ήταν συγγενή με τα λατινικά, μα δε μπορούμε να παρακολουθήσουμε την εξέλιξη των λατινικών διαλέκτων, γιατί η Ρώμη κατόρθωσε στις αρχές της ιστορίας της να υποδουλώσει τις άλλες λατινικές πόλεις, με αποτέλεσμα να εξαφανιστούν τα ιδιώματά τους.

³² (προκήρυξη 1792).

³³ Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός. Η νέα ελληνική γλώσσα και η ιστορία της [Δ1] Α.-Φ. Χριστίδης (2001).

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της αρχαίας Ελλάδας, που την ξεχωρίζει από κάθε άλλη χώρα της αρχαιότητας, ήταν η εξέλιξη της δημοκρατίας, που έδινε στο λαό της κάθε πόλης το δικαίωμα να χρησιμοποιεί στα επίσημα έγγραφα και στη λογοτεχνία τη λαϊκή μορφή της γλώσσας. Τα αττικά του Ευριπίδη και του Αριστοφάνη, του Λυσία και του Πλάτωνα, πλησίαζαν κοντά στη γλώσσα του αθηναϊκού λαού, και τα αττικά του Μενάνδρου μας δίνουν τα δεδομένα για να παρακολουθήσουμε τη μετάβαση από τα αττικά ως την ελληνιστική κοινή. Τα σωζόμενα κείμενα των λατινικών της κλασικής εποχής δε μας επιτρέπουν να παρακολουθήσουμε τόσο λεπτομερειακά την εξέλιξη της γλώσσας του ρωμαϊκού λαού.

Να σημειώσουμε πως η ομιλούμενη μορφή κάθε γλώσσας, για τους ιστορικούς γλωσσολόγους, έχει περισσότερο ενδιαφέρον από τη λογοτεχνική, γιατί φανερώνει πιο καθαρά τις αλλαγές που γίνονται στη γλώσσα αυτή και η μελέτη των αλλαγών αυτών είναι ο οδηγός που μας δίνει τη δυνατότητα να παρακολουθήσουμε την εξέλιξή της.

Η ελληνιστική κοινή στάθηκε ένα κρίσιμο στάδιο στην ιστορία της γλώσσας, γιατί σημείωσε την αρχή της μετάβασης από τα αρχαία στα νέα ελληνικά. Τα λείψανά της είναι εξαιρετικά πλούσια. Ανάμεσά τους είναι τα ευαγγέλια και τα παπυρικά γράμματα, που μερικά αναπαράγουν χωρίς καμιά αλλαγή την καθημερινή ομιλία του λαού, και περιέχουν πολλά καινούργια στοιχεία που δε βρίσκονται στα λογοτεχνικά κείμενα. Έτσι μας οδηγούν βήμα προς βήμα ως τα νεοελληνικά. Δεν υπάρχει καμιά άλλη γλώσσα της αρχαιότητας, που να διασώζεται η ομιλούμενή της μορφή τόσο καλά όσο η αττική και η ελληνιστική κοινή.

Η μορφή της λατινικής γλώσσας που ανταποκρίνεται στην ελληνιστική κοινή, είναι η μεταγενέστερη λατινική κοινή της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, απ' όπου προήλθαν αργότερα οι νεολατινικές γλώσσες της μεσαιωνικής και της νεότερης εποχής. Τα λείψανά της είναι πολύ λιγότερα από τα λείψανα της ελληνιστικής κοινής, με αποτέλεσμα να υπάρχει ανάμεσα στη λατινική και τις νεολατινικές γλώσσες μία απότομη διακοπή.

Η μεταγενέστερη εξέλιξη των δύο γλωσσών ορίστηκε από τις ιστορικές συνθήκες που επικράτησαν στην ανατολική και στη δυτική Ευρώπη. Στην ανατολή, το βυζαντινό κράτος που διαδέχτηκε τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, διατήρησε την ενότητά του ως την άλωση της Πόλης. Η Ελλάδα

συμπεριλήφθηκε ύστερα μέσα στην τούρκικη αυτοκρατορία. Οι συνθήκες της τουρκοκρατίας εμπόδισαν «το πεπτωκώς γένος» όχι μόνο στην εκπολιτιστική, αλλά και στη γλωσσική εξέλιξή του. Για το λόγο αυτό η δημοτική κοινή, όπως την ξέρουμε σήμερα, δε διαφέρει παρά λεπτομερειακά από την ομιλούμενη γλώσσα της βυζαντινής εποχής. Στη δύση αντίθετα, η ρωμαϊκή αυτοκρατορία κλονίστηκε και τη θέση της πήραν τα ξεχωριστά βασίλεια απ' όπου κατάγονται τα τωρινά έθνη της δυτικής Ευρώπης. Τα συμβάντα αυτά καθρεφτίζονται στην ιστορία των δύο γλωσσών, και εξηγούν γιατί, ενώ οι νεολατινικές γλώσσες είναι πολλές, η ελληνική παραμένει μία³⁴.

Έλληνες και Ρωμαίοι

Η σημαντικότερη γλωσσική συνάντηση της αρχαίας ελληνικής ήταν η συνάντησή της με τη γλώσσα των Ρωμαίων, τη λατινική. Η λατινική είναι η γλώσσα από την οποία κατάγονται οι σημερινές νεολατινικές γλώσσες: γαλλικά, ιταλικά, ισπανικά, πορτογαλικά, ρουμάνικα, βλάχικα (που μιλιούνται και στην Ελλάδα).

Οι πρώτες επαφές των Ελλήνων με τους Ρωμαίους ξεκινούν από πολύ νωρίς, με τις πρώτες εγκαταστάσεις (8^{ος} - 7^{ος} αιώνας π.Χ.) ελλήνων αποίκων στην Ιταλία. Από αυτούς θα δανειστούν οι Ρωμαίοι το αλφάβητο για να γράψουν τη γλώσσα τους. Μέσα από αυτές τις πρώιμες επαφές θα περάσουν στα λατινικά πολλές ελληνικές λέξεις: *nauta* (ναύτης), *roena* (ποινή), *roeta* (ποιητής), *massa* (μάζα). Θα περάσουν επίσης λέξεις από τη γλώσσα των τεχνών και των επιστημών: *grammaticus*, *rhetor* (ρήτωρ), *architectura*. Με τα χρόνια οι Ρωμαίοι αποκτούν δύναμη και εμπλέκονται όλο και περισσότερο στα ελληνικά πράγματα, και τον 2^ο αιώνα π.Χ. κατακτούν την Ελλάδα. Η πολιτική υποταγή των Ελλήνων στους Ρωμαίους σημαίνει ταυτόχρονα και την πολιτιστική «υποταγή» των Ρωμαίων στον ελληνικό πολιτισμό. Με άλλα λόγια, οι Ρωμαίοι επηρεάζονται δραστικά και αντλούν από την αρχαία ελληνική λογοτεχνία και τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό για να δημιουργήσουν το δικό τους μείγμα.

³⁴ Κείμενο 9: Thomson, G. 1961-62: Διαλέξεις για τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Αθήνα: Εκδοτικό Ινστιτούτο Αθηνών, σελ. 50-51.

Η υποταγή των Ελλήνων στους Ρωμαίους θα σημάνει μια σημαντική εισροή δανείων (όπως θα γίνει πολύ αργότερα με την οθωμανική κατάκτηση): κουστωδία, σπίτι, καντήλα, πόρτα, τάβλα, κάστρο, παλάτι, άσπρος, πουλί, στράτα, καβαλικεύω, κ.ά. Αλλά ο δανεισμός δε θα επηρεάσει μόνο το λεξιλόγιο αλλά και τη μορφολογία.

Στις λέξεις αποθηκάριος, βιβλιοθηκάριος «κρύβεται» η λατινική κατάληξη -arius. Στις λέξεις βαρβάτος, γεμάτος «κρύβεται» η λατινική κατάληξη -atus. Με ανάλογο τρόπο, για να πάμε σε μια πολύ υστερότερη εποχή, στις λέξεις παλιατζής, χωρατατζής «κρύβεται» το τουρκικό -ci (προφέρεται [dzi]).

Με την επικράτηση του χριστιανισμού, η λατινική θα χρησιμοποιήσει λέξεις ελληνικής καταγωγής για να εκφράσει έννοιες που συνδέονται με τη νέα θρησκεία: apostolus, ecclesia (έκκλησία). Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η συνάντηση της ελληνικής γλώσσας με το χριστιανισμό θα σημάνει κάποιες «αφανείς» αλλά σημαντικές αλλαγές στο λεξιλόγιο και κυρίως στο χώρο της σημασίας. Η λέξη επίσκοπος (απ' όπου προέρχεται η αγγλική bishop και η γαλλική évêque) σήμαινε στα αρχαία ελληνικά τον 'φύλακα'. Τώρα θα αποκτήσει τη σημασία του 'ιεράρχη', που είναι ο «φύλακας» του ποιμνίου του. Η λέξη διάκονος σήμαινε στα αρχαία ελληνικά τον 'υπηρέτη'. Τώρα θα αποκτήσει τη σημασία του «υπηρέτη» στο πλαίσιο της εκκλησιαστικής ιεραρχίας.

Κατά τη βυζαντινή λοιπόν περίοδο η λατινική επίδραση δεν περιορίστηκε αμέσως. Διατηρήθηκε στην εθιμοτυπία της αυλής καθώς επίσης και στις τοπωνυμίες, σε λέξεις καθημερινής χρήσης, στο ημερολόγιο -ρωμαϊκό μέχρι σήμερα- στην εκκλησία και ιδίως στη μοναστική ζωή. Οι λατινικές λέξεις διαδόθηκαν προφορικά από στρατιώτες, εποίκους, εμπόρους, υπαλλήλους, στο λαϊκό τους τύπο και όχι σε λόγιο λατινικό τύπο, γι' αυτό και έχουμε σπάνιους λόγιους δανεισμούς³⁵.

Οι δύο γλώσσες. Η σημασία της Πόλης για τη διαμόρφωσή τους

Τις διαλέκτους και την κοινή, διαδέχεται η διγλωσσία του μεσαιωνικού ελληνισμού. Η ζωντανή λαλιά εξελίσσεται και νεωτερίζει, ενώ η γραπτή παραμένει προσκολλημένη στη γραμματική της αττικής διαλέκτου. Η ιστορία

³⁵ Πηγή: Πύλη για την Ελληνική γλώσσα.

της ελληνικής γλώσσας γίνεται διπλή, με διαφορετικούς δρόμους η προφορική από τη γραπτή. Το κυριότερο είναι πως δεν υπάρχει γραπτή απόδοση της προφορικής. Και στις δύο επιδρά η Πόλη που αναδεικνύεται πολιτικό, πνευματικό και θρησκευτικό κέντρο.

Ως πρωτεύουσα ενός υπερεθνικού, διεθνικού κράτους, καθορίζει λόγω κρατικού συγκεντρωτισμού, την επικράτηση της γραπτής. Η μεσαιωνική αυτή γραπτή κοινή καθιερώνει τη διγλωσσία με τον αρχαϊσμό της. Η Βασιλεύουσα ως κέντρο πολυσύνθετου – πολύμεικτου κράτους Ελλήνων και εξελληνισμένων Ασιατών, καθιερώνει την αττικιστική παιδεία με εκκλησιαστικό χαρακτήρα. Καθορίζει την προφορική κοινή, η οποία αν και αλλάζει με τους αιώνες, παραμένει ανεπηρέαστη από τον αρχαϊσμό. Η πολιτική κοινή με την αίγλη, την ακτινοβολία και το άπλωμά της, εμποδίζει καινούργια ιδιώματα³⁶.

Εξαττικισμός της εκκλησιαστικής γλώσσας

Η πρώιμη εκκλησία των μαρτύρων και των πρώτων πατέρων μεταχειρίζεται την απλή γλώσσα. Η ελληνική παιδεία ήταν ειδωλολατρία κατ' αυτούς. Η λέξη Έλληνας από εθνικός σημαίνει ειδωλολάτρης. Τον 4^ο αι. αλλάζουν όλα αυτά. Το Ρωμαϊκό Κράτος αποδέχεται το χριστιανισμό και νικάται η ειδωλολατρία. Η εκκλησία νικά με τίμημα να αναγνωρίσει το γλωσσικό ιδανικό της ελληνικής παιδείας και την τέχνη των ειδωλολατρών. Σκοπός αυτού του τιμήματος ήταν να προσηλυτίσει τις μορφωμένες τάξεις, να πολεμήσει τις επικίνδυνες αιρέσεις και να κερδίσει (αφού έχει στερεωθεί) μεγαλύτερη αίγλη.

Έτσι οι κλασικοί της εκκλησίας του 4^{ου} αι. αττικίζουν, με δυσaráσκεια και δυσκολία όμως. Με τη νέα αττική συνείδηση έρχονται νέοι προσήλυτοι σε αντίθεση με την ταπεινή και χυδαία πια για αυτούς γλώσσα του Ευαγγελίου. Προσέχουν, γιατί τους κατηγορούν οι Έλληνες «ειδωλολάτρες» και οι χριστιανικοί Πατέρες αναγκάζονται να εξηγούν και να δικαιολογούν την

³⁶ Hunger, Βυζαντινή Λογοτεχνία. Η λόγια κοσμική γραμματεία των Βυζαντινών, μτφρ. Τ. Κόλιας - Κ. Συνέλη - Γ.Χ. Μακρής - Ι. Βάσσης, τ.2, εκδ. ΜΙΕΤ: Αθήνα 1992, σ.372-373.

ταπεινή γλώσσα των Γραφών, αναζητώντας μάλιστα επιχειρήματα για την αλήθεια της νέας θρησκείας³⁷.

Η γραπτή γλώσσα

Η γραπτή μεσαιωνική γλώσσα παρουσιάζει κάποια ποικιλία ανάλογα με το συγγραφέα, την παιδεία του, την ελληνομάθειά του, το αντικείμενό του και το κοινό στο οποίο απευθύνεται. Σε γενικές γραμμές όμως, και ειδικά στη φωνητική, έχει ενιαία μορφή. Είναι λίγο πολύ αττικίζουσα, συγκερασμένη με την αλεξανδρινή κοινή και με την εκκλησιαστική γλώσσα. Με το πέρασμα των χρόνων, δε μπόρεσε να αποφύγει κάποιες παραχωρήσεις στη ζωντανή γλώσσα και υπέστη την επίδρασή της. Σταδιακά δέχτηκε στο λεξιλόγιό της δάνεια (λατινικά και ανατολίτικα). Σε γενικές γραμμές όμως, παρέμεινε η ίδια για αιώνες, χωρίς να εξελίσσεται, και μάλιστα προς το τέλος εμφανίζεται αρχαιότερη.

Η προφορική κοινή από τον 6ο αιώνα ως το 1100

Πηγές

Οι γραπτές πηγές κατά τους πρώτους βυζαντινούς αιώνες είναι λίγες, και με την επικράτηση του αρχαϊσμού στη γραπτή γλώσσα είναι δύσκολο να παρακολουθήσουμε τις αλλαγές στην προφορική. Παρ' όλα αυτά δε λείπουν οι πηγές, όπως:

- α) Μερικά σκόλια, δηλαδή αυτοσχέδια στιχάκια, φράσεις της στιγμής, πειράγματα που εκφωνούνταν στον Ιππόδρομο και διατηρήθηκαν αμετάβλητα στα αρχαϊστικά κείμενα της εποχής λόγω της μετρικής τους μορφής³⁸.
- β) Κείμενα σε απλή γλώσσα γραμμένα από μισομορφωμένους μοναχούς ή λόγιους που απευθύνονται στον πολύ κόσμο. Δεν καθρεφτίζουν πιστά την ομιλούμενη γλώσσα αλλά κάνουν πολλές παραχωρήσεις σε αυτή και έτσι δίνουν πληροφορίες κυρίως για το λεξιλόγιο και τη σύνταξη. Τα κείμενα αυτά είναι:

³⁷ Γεωργίου Μπαμπινιώτη, Καθηγ. Παν/μίου Αθηνών, «Διαλογισμοί για τη γλώσσα και τη γλώσσα μας», σ. 152-156, εκδ. Καστανιώτη.

³⁸ Χλευαστικό δίστιχο στον αυτοκράτορα Φωκά, ειπωμένο από τους Πράσινους στον Ιππόδρομο (608 μ.Χ.): Πάλιν στον κάφκον έπιες, πάλιν τον νουν απώλεκες. (Μ. Τριανταφυλλίδης, Νεοελληνική Γραμματική, Ιστορική Εισαγωγή).

- 1) θρησκευτικά κείμενα και Βίοι Αγίων: Λειμών Πνευματικός του Ιωάννη Μόσχου (6^{ος} αιώνας), Βίοι Αγίων του επισκόπου Λεόντιου (7^{ος} αιώνας).
- 2) χρονογραφίες: Χρονογραφία του Ι. Μαλάλα³⁹ (6^{ος} αιώνας), Πασχάλιον Χρονικόν (μέσα 7^{ου} αιώνα), Σύντομος Χρονογραφία του Πατριάρχη Νικηφόρου (τέλη 8^{ου} αιώνα), Χρονογραφία του Θεοφάνη του Ομολογητή (αρχές 9^{ου} αιώνα), Χρονικόν του Γεώργιου Μοναχού (γύρω στα 867), Χρονογραφία του κληρικού Ιωάννη Καμενιάτη (10^{ος} αιώνας).
- 3) διάφορα άλλα κείμενα: παραινετικά από τον Κωνσταντίνο Πορφυρογέννητο (10^{ος} αιώνας), το Στρατηγικόν του Κεκαυμένου, έργο με πολεμικές και εθνογραφικές πληροφορίες που γράφτηκε τον 11^ο αιώνα μετά τη μάχη του Ματζικέρτ (1071), κ.ά. Οι συγγραφείς αυτοί πολλές φορές αισθάνονται την ανάγκη να δικαιολογηθούν γιατί κάνουν παραχωρήσεις προς την ομιλούμενη γλώσσα, για να τους καταλαβαίνει ο απλός λαός.
- 4) οι πρωτοβουλγαρικές επιγραφές (7^{ος} – 8^{ος} αιώνας): είναι γραμμένες στα ελληνικά – και όχι στην πρωτοβουλγαρική – και στήθηκαν από τους ηγεμόνες (Χαν) της Βουλγαρίας ή άλλους επίσημους στις περιφέρειές τους. Οι γραφείς είναι μισογραμματισμένοι, και γράφουν όπως μιλούσαν. Παρ' όλες τις επιφυλάξεις που υπάρχουν γενικά για τα έργα μισογραμματισμένων και δίγλωσσων γραφέων, οι επιγραφές αυτές αποτελούν πολύτιμη μαρτυρία για τα ελληνικά της εποχής.

Η ελληνική γλώσσα στους όψιμους αιώνες του Μεσαίωνα (1100-1453)

Την περίοδο αυτή συνέβησαν ιστορικά γεγονότα που επηρέασαν βαθιά την ελληνική γλώσσα. Η νεοελληνική γλώσσα είχε ήδη διαμορφωθεί την εποχή αυτή παρά τις πενιχρές μαρτυρίες. Στην Ανατολή, στα τέλη του 11^{ου} αιώνα, οι Σελτζούκοι Τούρκοι καταλαμβάνουν τη Μ. Ασία (μετά την ήττα των Βυζαντινών στο Ματζικέρτ, 1071).

Η ενετοκρατία και η φραγκοκρατία στην Ελλάδα είχαν ως αποτέλεσμα τον κατακερματισμό της ελληνικής επικράτειας και έτσι η επικοινωνία των

³⁹ Στη χρονογραφία του Μαλάλα, το πρώτο μεγάλο γλωσσικό μνημείο που ξεχνά τον αττικισμό, βρίσκονται άφθονοι νεωτερισμοί, που δείχνουν πόσο παλιοί είναι πολλοί από τους τύπους της νέας γλώσσας. Και τα λάθη που γίνονται στη χρήση βεβαιώνουν πως ένας τύπος έχει κλονιστεί και οι ομόγλωσσοι δε ξέρουν να τον μεταχειριστούν όπου πρέπει. (Μ. Τριανταφυλλίδης, Νεοελληνική Γραμματική, Ιστορική Εισαγωγή).

ομόγλωσσων έγινε δυσκολότερη. Επίσης, εισήλθαν στην ελληνική πολλά δάνεια και ξέπεσε το κύρος της λόγιας γλώσσας. Οι λόγοι του ξεπεσμού ήταν

- α) η πτώση της εκπαιδευτικής στάθμης την περίοδο αυτή,
- β) η διακοπή της βυζαντινής διοικητικής και εκκλησιαστικής παράδοσης, και
- γ) η συμμετοχή των ξένων στην καλλιέργεια της γλώσσας.

Έτσι, από το 12^ο αιώνα ξεθαρρεύει η ζωντανή γλώσσα και αρχίζει να γράφεται σε διάφορα κείμενα, συνήθως έμμετρα και συχνά μεγάλα, με περιεχόμενο εθνικό (ακριτικά έπη), αφηγηματικό, συμβουλευτικό, εγκωμιαστικό, σατιρικό, κλπ. Η γλώσσα των κειμένων αυτών διαφέρει ανάλογα με την εποχή που γράφεται, την πατρίδα του συγγραφέα και το βαθμό επίδρασης της λόγιας γλώσσας.

Πηγές

Α) Έμμετρα κείμενα

11^{ος} - 12^{ος} αιώνας: Την εποχή αυτή χρονολογείται ο Βασίλειος Διγενής Ακρίτας. Όλες οι παραλλαγές που σώζονται είναι σε λόγια γλώσσα, και μόνο το χειρόγραφο του Εσκοριάλ⁴⁰ έχει πολλά γνωρίσματα της προφορικής. Ορισμένοι υπέθεσαν ότι γράφτηκε αρχικά σε δημώδη γλώσσα και στη συνέχεια διορθώθηκε.

12^{ος} αιώνας: ο Θεόδωρος Πρόδρομος συνειδητά γράφει ποιήματα στη λαϊκή καθημερινή γλώσσα, ενώ ο Μιχαήλ Γλυκάς χρησιμοποιεί γλώσσα ανάμεικτη. Και οι δυο όμως, γράφουν επίσης έργα σε λόγια μορφή. Ο Σπανέας, τέλος, εντάσσεται στην ηθικοδιδασκτική ποίηση. Λίγο μετά το 1300 χρονολογείται το Χρονικόν του Μορέως⁴¹, ένα εκτενές ποιητικό χρονικό γραμμένο από ποιητή που δεν είχε επαφή με τη λόγια παράδοση, και μάλλον ήταν ένας εξελληνισμένος Γάλλος⁴². Είναι γραμμένο σχεδόν σε καθαρή προφορική ομιλία, αν και δε λείπουν κάποιες λόγιες λέξεις ή φράσεις, τις οποίες ο ποιητής δεν καλοκαταλαβαίνει. Παρ' όλα αυτά είναι το μεγαλύτερο

⁴⁰ Βρέθηκε στη βιβλιοθήκη Εσκοριάλ της Μαδρίτης και αποτελείται από 1867 στίχους. Ενδεικτικά: Λίνος Πολίτης: «το έπος του Διγενή Ακρίτη, το πρώτο γραπτό μνημείο της νέας ελληνικής λογοτεχνίας» (Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1978, σ. 27).

⁴¹ Το χρονικό του Μορέως Jean-Claude Polet, Patrimoine littéraire européen, De Boeck Université, 1995, ISBN 2-8041-2077-5.

⁴² Η. Tonnet, Ιστορία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, ελλ. μτφρ. 1995, Αθήνα: Παπαδήμας.

μνημείο της νέας γλώσσας, ασήμαντο μεν λογοτεχνικά, σπουδαιότατο δε για τις άφθονες πληροφορίες για τη σύγχρονη γλώσσα.

Τον 14^ο και 15^ο αιώνα γράφονται τα Ιπποτικά μυθιστορήματα καθώς και άλλα αφηγηματικά ποιήματα. Κάποια διασκευάζουν δυτικά πρότυπα και άλλα είναι αποκλειστικά ελληνικά στη θεματολογία, αν και ως ένα βαθμό οφείλουν την τεχνοτροπία τους σε δυτικές επιδράσεις. Πρόκειται για τα Λίβιστρος και Ροδάμνη, Φλώριος και Πλατζιαφλώρα, Βέλθανδρος και Χρυσάντζα, Καλλίμαχος και Χρυσορρόη, Αχιλλής, Διήγησις Βελισαρίου. Την ίδια εποχή χρονολογείται ο Πουολόγος (με σατιρικό περιεχόμενο). Στην Κρήτη γράφουν ο Στέφανος Σαχλίκης (Αφήγησις παράξενος, αυτοβιογραφία), ο Μαρίνος Φαλιέρος (Ρίμα παρηγορητική), ο Λινάρδος Ντελλαπόρτας (θρησκευτική και διδακτική ποίηση, ακολουθεί λόγια παράδοση).

Β) Πεζά κείμενα

14^{ος}-15^{ος}αιώνας: Έχουμε κυπριακά κείμενα, όπως οι Ασσίζες (κείμενα αστικής νομοθεσίας), το Χρονικό του Δούκα, το Χρονικό του Λεόντιου Μαχαιρά. Υπάρχει επίσης αρχειακό υλικό που εν μέρει είναι γραμμένο στη λαϊκή γλώσσα και εν μέρει είναι επηρεασμένο από αυτή.

15^{ος}-17^{ος}αιώνας

Οι πρώτοι αιώνες της σύγχρονης εποχής εμφανίζουν, από την οπτική της ιστορίας της γλώσσας, κάποιες αναλογίες με τους τελευταίους αιώνες του Μεσαίωνα. Η σημαντική άνθηση που γνωρίζει η δημώδης λογοτεχνία ανακόπτεται σε αυτήν ακριβώς τη δεύτερη περίοδο, καθώς σημαντικό μέρος των κειμένων που γράφονται στα ελληνικά ή από Έλληνες γράφεται σε λόγια γλώσσα· η «διγλωσσία» που κυριαρχούσε κατά την προηγούμενη περίοδο εξακολουθεί να χαρακτηρίζει τη γραπτή χρήση της γλώσσας.

Από την άλλη μεριά, η απουσία ενός πολιτικού και πολιτισμικού κέντρου και ο πολιτικός κατακερματισμός που βιώνει πλέον ο ελληνόφωνος κόσμος - του οποίου ο βασικός χώρος βρίσκεται υπό οθωμανική κατοχή αλλά σημαντικά τμήματά του (η Κρήτη, τα Ιόνια νησιά, η Ρόδος, η Κύπρος) παραμένουν υπό την κηδεμονία δυτικών δυνάμεων, και κυρίως της Βενετίας- αυξάνουν την απομόνωση αυτών των περιοχών και ευνοούν εκεί την καταφυγή σε τοπικές, ιδιωματικές μορφές της δημώδους ελληνικής. Έτσι στην

Κύπρο, και στην ουσία, στην κυπριακή διάλεκτο, συντέθηκε περίπου στα μέσα του 16^{ου} αιώνα, μια συλλογή ερωτικών ποιημάτων πετραρχικής ή νεοπετραρχικής έμπνευσης. Από τη Ρόδο προέρχονται τα έργα του Εμμανουήλ Λιμενίτη, καθώς και κατά πάσα πιθανότητα μια ακόμη συλλογή λυρικών ποιημάτων.

Από όλες όμως τις περιοχές που βρίσκονται τότε υπό την κυριαρχία των Δυτικών, η Κρήτη -ενετική κτήση μέχρι το 1669- έχει τη μεγαλύτερη λογοτεχνική, και γενικότερα πολιτισμική, ακτινοβολία. Η κρητική λογοτεχνία - που είχε γνωρίσει την πρώτη της άνθηση από τα τέλη του Μεσαίωνα με τα έργα των Σαχλίκη, Δελλαπόρτα και Φαλιέρου- παρουσιάζει από τη δεκαετία 1570 - 1580 και μέχρι το τέλος της Ενετοκρατίας, μια αξιοσημείωτη ανάπτυξη. Καταρχάς με μια σειρά θεατρικών έργων (δύο τραγωδίες, τρεις κωμωδίες, ένα θρησκευτικό δράμα και ένα ποιμενικό δράμα) εμπνευσμένων λιγότερο ή περισσότερο άμεσα από ιταλικά πρότυπα, καθώς και με την εκτενή μυθιστορία Ερωτόκριτος του Βιντσέντζου Κορνάρου⁴³. Ενώ οι κρητικοί ποιητές του τέλους του Μεσαίωνα έκαναν μετριοπαθή και σποραδική χρήση του τοπικού ιδιώματος, η γλώσσα των έργων του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα είναι το αποτέλεσμα μιας προσπάθειας καθαρισμού και ομοιογενοποίησης.

Οι συγγραφείς δημιουργούν λοιπόν, με αφετηρία την καθομιλούμενη γλώσσα του νησιού, μια ιδιωματική λογοτεχνική γλώσσα. Η γλώσσα των κωμωδιών, πλησιέστερη στην καθομιλουμένη, είναι και πιο πλούσια σε λέξεις ιταλικής προέλευσης. Όσο για τα Επτάνησα, η δημώδης λογοτεχνία γνωρίζει και εκεί αξιοσημείωτη άνθηση, για παράδειγμα το 16^ο αιώνα, με τα σύντομα έμμετρα «μυθιστορήματα» του Ιάκωβου Τριβώλη, τις έμμετρες προσαρμογές σε δημώδη γλώσσα της Θησηΐδας του Βοκκάκιου και της Ιλιάδας, ή ακόμη τον 17^ο αιώνα, με τις τραγωδίες Ευγένια και Ζήνων.

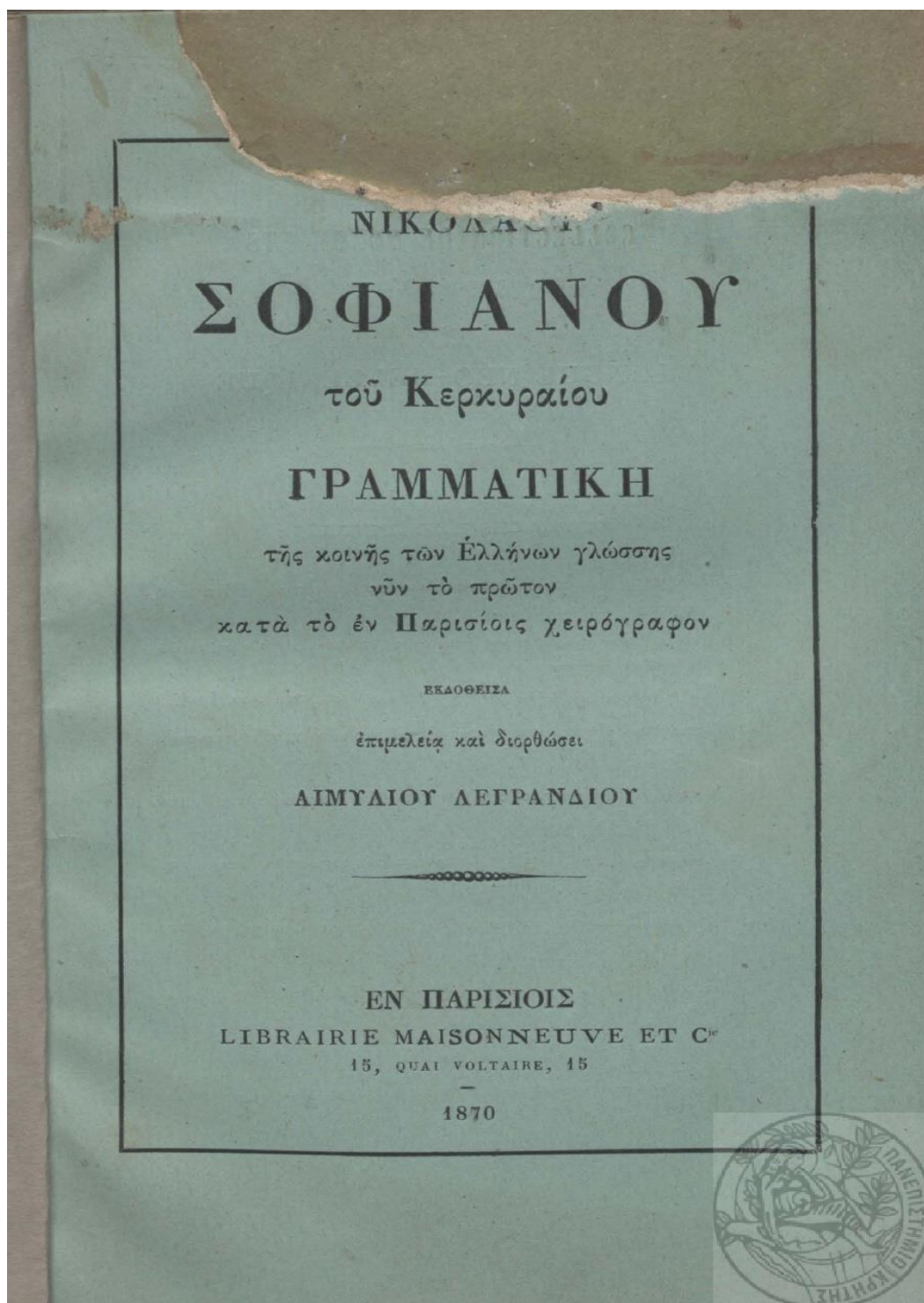
Πέρα από τα ποιητικά έργα, πεζά κείμενα όπως η «Παλαιά τε και Νέα Διαθήκη» του Καρτάνου, η πρώτη μετάφραση σε δημώδη γλώσσα των Ευαγγελίων από τον Μάξιμο Καλλιουπολλίτη, «το Γεωπονικόν» του Αγάπριου Λάνδου ή τα έργα του Σκούφου, δείχνουν ότι η λαϊκή γλώσσα επεκτείνεται σε

⁴³ Λ. Πολίτης, Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας, Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1978, σελ. 78.

τομείς (θρησκευτικός, διδακτικός, τεχνικός) απ' όπου ήταν στο παρελθόν αποκλεισμένη ή στους οποίους η χρήση της παρέμενε περιθωριακή.

Για πρώτη φορά εξάλλου στην ιστορία της δημώδους ελληνικής, σημειώνονται κατά την περίοδο αυτή πρωτοβουλίες για τη σταθεροποίηση της γλώσσας αυτής μέσω γραμματικών: οι γραμματικές του Νικολάου Σοφιανού «Γραμματική της Κοινής των Ελλήνων γλώσσης»⁴⁴ στις αρχές του 16^{ου} αιώνα

⁴⁴ Henri Tonnnet, «Η πρώτη γραμματική της δημώδους ελληνικής γλώσσας (1540-1550) και το έργο του Σοφιανού».

και στη συνέχεια, τον 17^ο αιώνα, η «Grammatica linguae graecae vulgaris» (1683) του Simon Portius και η «Grammatica linguae graecae vulgaris communis omnibus graecis» του πατρός Ρωμανού του Νικηφόρου του Θεσσαλονικέως. Αυτά τα έργα προσφέρουν πολλές πληροφορίες για τη δομή

της γλώσσας, παρόλο που είναι διάσπαρτα από λόγια, διαλεκτικά και ξενικά στοιχεία.

Αυτό το σύνολο έργων σε δημώδη ελληνική, στο οποίο μπορούμε να προσθέσουμε μη λογοτεχνικά κείμενα, όπως οι νοταριακές πράξεις, μας επιτρέπει να περιγράψουμε με σχετική ακρίβεια την εξέλιξη της λαϊκής γραπτής γλώσσας κατά τη διάρκεια αυτών των δύομιση αιώνων.

Στον τομέα της ονοματικής μορφολογίας σταθεροποιείται η απλοποίηση, που οδηγεί μέσω της αναλογίας, στη μείωση του αριθμού των καταλήξεων. Η αντίθεση ανάμεσα στην κλίση των ουσιαστικών, που χαρακτηρίζονται από μετακίνηση του τόνου, και των επιθέτων, στα οποία ο τόνος παραμένει σταθερός, τείνει να αποτελέσει τον κανόνα, παρά τη διατήρηση αρχαϊσμών. Όσον αφορά το άρθρο, ο τύπος της αιτιατικής πληθυντικού του θηλυκού τὲς υποχωρεί προς όφελος του τὶς (τὶς στα κρητικά ιδιωματικά κείμενα).

Όσο για το ρήμα, η περίφραση *θενά/θά + υποτακτική*, τείνει να γίνει ο κανονικός τρόπος σχηματισμού του μέλλοντα. Ο παρακείμενος εκφράζεται στο εξής με τη βοήθεια της περίφρασης *ἔχω + απαρέμφατο* ή *μετοχή παθητικού παρακειμένου*. Για την έκφραση της υποθετικής έγκλισης [*conditionnel*], εμφανίζεται η ακολουθία *θα + οριστική παρατατικού* ή *αορίστου*, η οποία θα ανταγωνιστεί και στη συνέχεια θα υποσκελίσει τις παλαιότερες περιφράσεις *εἶχα + απαρέμφατο* ή *νὰ + οριστική παρατατικού* ή *αορίστου*.

Στον τομέα του λεξιλογίου, τα λατινογενή επιθήματα που αναφέρθηκαν με αφορμή την προηγούμενη περίοδο (-ἄτος, -ίσιος, -ἄριος, -πουλος) εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται ευρύτατα στην παραγωγή, όπως και τα -ίσης/-ίσαγια στο σχηματισμό των υποκοριστικών. Ο μεγαλύτερος ωστόσο νεωτερισμός στον τομέα αυτό, συνίσταται στην ευρύτατη χρήση επιθημάτων τουρκικής προέλευσης, για παράδειγμα -λής και -τζής. Στη σύνθεση, θα σημειώσουμε τη συχνότητα λέξεων του τύπου *άντρώγυνο*, στις οποίες τα δύο συνθετικά είναι ουσιαστικά και το αποτέλεσμα της σύνθεσης, το σύνθετο ουσιαστικό, δηλώνει το σύνολο που σχηματίζεται από το αντικείμενο αναφοράς του καθενός από τα δύο συνθετικά (παρατακτικά σύνθετα).

Μολονότι, όπως φαίνεται από κείμενα όπως οι κρητικές κωμωδίες, το «Γεωπονικόν» του Λάνδου ή ακόμη οι νοταριακές πράξεις στα ελληνικά, τα δάνεια από ρομανικές γλώσσες και ιδιαίτερα από την ιταλική, παραμένουν

πολυάριθμα. Μία από τις ιδιαιτερότητες αυτής της περιόδου είναι η αυξανόμενη επίδραση της τουρκικής στο λεξιλόγιο της λαϊκής γλώσσας.

Η επίδραση αυτή αφορά κατά κύριο λόγο, αν όχι αποκλειστικά, το λεξιλόγιο που συνδέεται με την καθημερινή ζωή. Ας σημειώσουμε, μεταξύ των εξαιρετικά πολυάριθμων δανείων, τις λέξεις τουλούμι, τουφέκι, καφές, πιλάφι, κέφι, γιακάς, γλέντι.

Γνωρίσματα της μεσαιωνικής κοινής στους τελευταίους αιώνες

Στην προφορά έχουμε λίγους νεωτερισμούς. Το -ν, το -οι που προφέρονταν ως -ū προφέρονται τώρα ως -ι και γενικεύονται τα ορθογραφικά λάθη (-ι, -η, -ει, -υι, -υ γίνονται -οι). Έχουμε συνίζηση του -ι και του -ε με συνακόλουθο φωνήεν π.χ. καρδία – καρδιά, μηλέα – μηλιά. Τα ένρρινα συμπλέγματα αφομοιώνουν το πρώτο σύμφωνο π.χ. πενθερός – πεθερός – πεθερός, νύμφη – νύφη – νύφη. Απλοποιούνται τα διπλά π.χ. θάλασσα, άλλος. Μεταδίδεται το τελικό -ν και σε άλλες λέξεις π.χ. ανάθεμα – ανάθεμαν.

Το τυπικό απλοποιείται και εξομαλύνεται. Σβήνει η δοτική στα ονόματα. Η γ' κλίση γίνεται όπως η α' κλίση π.χ. η πόλις – της πόλεως γίνεται η πόλη – της πόλης. Πολλαπλασιάζονται τα ουσιαστικά σε -έα π.χ. η οξύα – η οξέα. Έχουμε νέους τύπους αντωνυμιών π.χ. εσείς, εσάς, σας.

Στα ρήματα παραλείπεται η χρονική αύξηση, σβήνει η ευκτική, περιορίζονται ο μέσος αόριστος και το απαρέμφατο. Παρουσιάζονται περιφραστικοί τύποι για το μέλλοντα, τον παρακείμενο, τον υπερσυντέλικο και το γ' πρόσωπο της προστακτικής. Από τους τέσσερις χρόνους (ενεστώτα, παρακείμενο, μέλλοντα και αόριστο) απομένουν δύο (ενεστώτας και αόριστος). Χάνεται η κατάληξη -μι του ειμί το οποίο γίνεται πλέον είμαι καθώς και άλλων ρημάτων σε -μι (τίθιμι γίνεται τίθεμαι). Γεννιούνται νέοι τύποι στο γ' πληθυντικό πρόσωπο των ρημάτων (π.χ. σε -ουν αντί -ουσι, σε -ασι αντί -αν, σε -ουν αντί -ούμην, σε -ων αντί -ώμεν). Η μετοχή της ενεργητικής φωνής είναι πλέον άκλιτη.

Η σύνταξη γίνεται πρακτικότερη και πιο αναλυτική. Περιορίζονται οι προθέσεις και συντάσσονται πλέον με αιτιατική. Η υφή και οι ιδιωτισμοί

θυμίζουν τα νέα ελληνικά. Παρουσιάζονται τα νεοελληνικά μόρια ας, να και η πρόθεση με.

Το λεξιλόγιο ανανεώνεται, οι αρχαίες λέξεις αποκτούν νέα σημασία, σχηματίζονται νέες λέξεις και εισάγονται λέξεις από ξένες γλώσσες.

Στο παραγωγικό παρουσιάζονται και γενικεύονται σχηματισμοί σε –ας σε ονόματα κοινά και κύρια (υπναράς, Ζωναράς) και σχηματισμοί σε –ικιον (σχολαρίκιον), –ιμον (απολύσιμον) –ισσα (ιέρισσα). Εδώ ανήκουν και παραγωγικές καταλήξεις ξένης καταγωγής και τα παρατσούκλια.

Η εξέλιξη της μεσαιωνικής κοινής στους τελευταίους αιώνες

Πριν την Άλωση δεν παρουσιάζονται μεγάλες αλλαγές στη γραμματική. Η ζωντανή γλώσσα φαίνεται ίδια με τη μετέπειτα νεοελληνική. Το γ' ενικό πρόσωπο του είμαι λέγεται ένα και εν. Το θα δεν συνηθίζεται ακόμη. Έχουμε νέους φωνητικούς και μορφολογικούς τύπους: γιόμα, γιοφύριν, πουρνό. Η συλλαβική αύξηση κλονίζεται και η διατήρηση του τελικού –ν υπάρχει λόγω ιδιωμάτων και όχι λόγω της αρχαϊκής.

Ξένες επιδράσεις στο λεξιλόγιο

Εδώ παρατηρούμε σημαντικότερες αλλαγές. Ο Ελληνισμός που βρισκόταν σε επαφή με σλαβόφωνους και Ιταλούς γνωρίζεται τώρα με Γάλλους (Πελοπόννησος, Κύπρος), Τούρκους, Αρβανίτες. Οι σχέσεις αυτές επηρεάζουν τη γλώσσα (κυπριώτικα). Πολιτογραφούνται στα ελληνικά ξένες λέξεις, διαφορετικές από τις δανεισμένες παλαιότερα. Πλάι στις λίγες σλαβικές που έγιναν κοινές, η ελληνική γλώσσα πήρε πολλές ιταλικές (κυρίως βενετσιάνικες).

Αυτό συνέβη κυρίως λόγω του εκτεταμένου εμπορίου, των ναυτικών που μετακινούνταν στα διάφορα λιμάνια της επικράτειας, της Δ' σταυροφορίας που έφερε πολλούς δυτικούς λαούς στην Ανατολή, την παραμονή των Ιταλών στην Ελλάδα, κ.ά. Τέλος έχουμε την επίδραση της τουρκικής και της αλβανικής γλώσσας. Άλλωστε οι βαλκανικές λέξεις ήταν κοινές στους βαλκάνιους λαούς (Έλληνες, Βούλγαροι, Σέρβοι, Βλάχοι, Ρουμάνοι, Αλβανοί) με γλωσσική καταγωγή, ιδίως από τα Ελληνικά και από άλλους αρχαίους κατοίκους της Βαλκανικής χερσονήσου.

Γλωσσική αποκέντρωση

Η απόσπαση επαρχιών από το Βυζαντινό Κράτος είχε σαν αποτέλεσμα τη χωριστή εξέλιξη των ιδιωμάτων από τα ιδιώματα του κέντρου. Τα ελληνικά της Ν. Ιταλίας επηρεάστηκαν πολύ από τα λατινικά. Τα ελληνικά ιδιώματα της Καππαδοκίας και της Μαύρης θάλασσας επηρεάστηκαν από τα τουρκικά. Τα κυπριώτικα αντιθέτως, δεν επηρεάστηκαν ιδιαίτερα από τα γαλλικά. Όσο περισσότερο έμεναν κάτω από ξένη κυριαρχία τόσο βαθύτερη ήταν η επίδραση από τις ξένες γλώσσες. Τα μικρασιατικά ιδιώματα επηρεάστηκαν από παλαιούς ξενόγλωσσους κατοίκους, οι οποίοι τα έκαναν μητρική τους γλώσσα (κάτι ανάλογο με τα σημερινά βορειότατα ιδιώματα).

Τοπικές ποικιλίες της μεσαιωνικής και η γένεση των νεοελληνικών ιδιωμάτων

Στον ελλαδικό χώρο η κοινή της Κωνσταντινούπολης, όπως φαίνεται, δε μπόρεσε να διατηρηθεί ενιαία και αδιάσπαστη. Οι λόγοι της διάσπασής της είναι οι εξής:

- α) η μεσαιωνική προφορική κοινή μιλιόταν σε μεγάλη γεωγραφική έκταση από ανομοιογενείς πληθυσμούς,
- β) έλειπε μια πρότυπη, κανονιστική γραπτή γλώσσα που θα επιδρούσε ενοποιητικά,
- γ) διασπάστηκε η κρατική ενότητα, με αποτέλεσμα να δυσχερανθεί η επικοινωνία των ομόγλωσσων.

Όπως δείχνει η σημερινή γλωσσική κατάσταση, από την προμεσαιωνική γλώσσα, όχι μόνο διατηρήθηκαν παλιότερα στοιχεία (δηλαδή δεν ισοπεδώθηκαν εντελώς οι παλιότερες διαλεκτικές διαφορές), αλλά και δε διαδόθηκαν παντού ή στον ίδιο βαθμό οι διάφοροι νεωτερισμοί της μεσαιωνικής ελληνικής. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η εμφάνιση των νεοελληνικών διαλέκτων και ιδιωμάτων, ιδίως μετά την Δ΄ Σταυροφορία. Κατά την Άλωση, αδυνατούν τα άτονα φωνήεντα στη Β. Ελλάδα και διαμορφώνεται το ιδίωμα της Κύπρου λόγω των αραβικών επιδρομών, με αποτέλεσμα να είναι μικρές πια οι διαφορές με το σήμερα.

Η «γραπτή γλώσσα» των Βυζαντινών δεν ήταν ζωντανή

Η κοινή της Κωνσταντινούπολης δεν ήταν ενιαία σε όλα τα κοινωνικά στρώματα. Το λεξιλόγιο και η φρασεολογία των μορφωμένων είχε οπωσδήποτε διαφορές σε σχέση με αυτά των αμόρφωτων. Η αρχαϊζουσα γραπτή της μεσαιωνικής παιδείας χρησιμοποιούνταν στις δημόσιες ομιλίες και στις θεολογικές συζητήσεις, χωρίς βέβαια να καταφέρει να ανακόψει την εξέλιξη της καθημερινής γλώσσας. Η γραμματική της γραπτής δεν παγιώθηκε στην καθημερινότητα ως μητρική των μορφωμένων, γι' αυτό και δε μεταδόθηκε στις επόμενες γενιές. Αποδείξεις γι' αυτό είναι:

α) Η εξέλιξη της ζωντανής γλώσσας συνεχίστηκε ανεπηρέαστη μέχρι σήμερα.

Ο αρχαϊσμός των μορφωμένων, μόνο τη δική τους κοινή επηρέασε, με αποτέλεσμα να ξεχωρίσουν από το λαό. Διαφορετικά θα έπρεπε λέξεις και τύποι λαϊκοί, αλλά με αρχαιότερες μορφές, να φτάσουν ως τις μέρες μας, πράγμα που δεν έγινε.

β) Έξω από την επίσημη γραπτή γλώσσα δεν αναφέρεται πουθενά καμιά άλλη πέραν της «χυδαίας» και ταπεινής λαϊκής.

γ) Στη λαϊκή καταφεύγουν λόγιοι για να ζωντανέψουν το ύφος τους.

Ο αρχαϊσμός του Βυζαντίου εκφυλίστηκε και κάθε νέα προσπάθεια χάνονταν, κάτι αντίστοιχο που αργότερα συνέβη μεταξύ καθαρεύουσας και δημοτικής.

Επίδραση της μεσαιωνικής ελληνικής (εξωτερική ιστορία)

Ο μεσαιωνικός ελληνισμός άσκησε μεγάλη πολιτιστική επίδραση στους λαούς με τους οποίους ήρθε σε επαφή (Αρμένιους, Γόθους, Άραβες, Αβησσυνούς, Βούλγαρους, Σέρβους, Ρώσους, Βλάχους, Ρουμάνους, Αλβανούς (Αρβανίτες), Ανατολίτες, Φράγκους). Η επίδραση ήταν άμεση αλλά και έμμεση μέσω της λατινικής. Ο χριστιανισμός, που μεταδόθηκε στην Ανατολή και στο Βορρά, ενίσχυσε τις επιδράσεις αυτές με ένα πλήθος βιβλία που μεταφράστηκαν από τα ελληνικά στις επιμέρους εθνικές γλώσσες. Πολλές ελληνικές λέξεις πολιτογραφήθηκαν σε διάφορες ξένες γλώσσες και μερικές φορές η επίδραση της ελληνικής επεκτάθηκε και στα επίπεδα της παραγωγικής μορφολογίας και της σύνταξης. Ξένα αλφάβητα, όπως το

αρμένικο και το κυριλλικό⁴⁵, είναι βασισμένα στο ελληνικό. Η επίδραση της ελληνικής στις υπόλοιπες βαλκανικές γλώσσες συνεχίστηκε στην περίοδο της Τουρκοκρατίας και μάλιστα ισχυροποιήθηκε λόγω της πολιτιστικής υπεροχής του ελληνισμού και της εκκλησιαστικής επίδρασης. Η επίδραση αυτή σβήνει κατά τον 19^ο αιώνα με την ανάδυση του εθνικού αισθήματος των βαλκανικών λαών.

Ένταση και αποτελέσματα της διγλωσσίας

Οι λόγιοι της εποχής καταφεύγουν στην αρχαϊζουσα γραπτή της μεσαιωνικής παιδείας όταν θέλουν να προσδώσουν ζωντάνια στο λόγο τους, ονομάζοντάς τη «χυδαία», ταπεινή, λαϊκή (*lingua vulgaris*). Στους τελευταίους αιώνες του Βυζαντίου η γραπτή γλώσσα γίνεται πιο αρχαϊκή. Κατά τον 11^ο και 12^ο αιώνα (εποχή των Κομνηνών) εμφανίζονται εξέχοντες λόγιοι, όπως ο Μ. Ψελλός, ο Μ. Χωνιάτης (Ακομινάτος), η Άννα Κομνηνή, και το παράδειγμά τους θα ακολουθήσουν αργότερα οι περισσότεροι λόγιοι, που περιφρονούν τη χυδαία γλώσσα του λαού, με αποτέλεσμα η διγλωσσία να φτάσει στο απροχώρητο.

Υπό αυτές τις συνθήκες δε μπορούσε να υπάρξει δημιουργική λογοτεχνία, με αποτέλεσμα οι Βυζαντινοί να γίνουν απλώς μιμητές των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων. Γράφουν σε μια ψυχρή γλώσσα, που γίνεται ακαλαίσθητη με τη χρήση νεκρών και ερμαφρόδιτων τύπων. Από τα χρόνια του Χριστού ως τα τελευταία χρόνια του Βυζαντίου έγιναν τρεις προσπάθειες να απαλλαγεί η γραπτή γλώσσα από τον Αττικισμό:

- α) με τη γλώσσα της Καινής Διαθήκης (1^{ος} δημοτικισμός),
- β) με τους χρονογράφους (Μαλάλας, Πασχάλιο Χρονικό, Νικηφόρος, Θεοφάνης, Γ. Μοναχός, κ.ά.),
- γ) με την καλλιέργεια της ζωντανής γλώσσας από τον 12^ο αιώνα και μετά, ιδίως σε έμμετρα έργα. Καμιά από αυτές όμως δεν κατάφερε να ανακόψει

⁴⁵Οι Άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος (826-869, 815-885, Παλαιά Εκκλησιαστική Σλαβονική Кѣриллѣ и Меѡдїи]] ήταν αδέρφια, Βυζαντινοί Χριστιανοί θεολόγοι και ιεραπόστολοι. Μέσω του έργου τους επηρέασαν την πολιτιστική ανάπτυξη όλων των Σλάβων, γι' αυτό πήραν τον τίτλο Απόστολοι των Σλάβων. Πιστώνονται με την επινόηση του Γλαγολιτικού αλφάβητου, του πρώτου αλφάβητου που χρησιμοποιήθηκε για τη μεταγραφή της Παλαιάς Εκκλησιαστικής Σλαβονικής γλώσσας.

το ρεύμα του Απτικισμού. Το κράτος, η εκκλησία και η εκπαίδευση επέμεναν στο πνεύμα του απτικισμού. Εν κατακλείδι, στο Βυζαντινό Κράτος κυριαρχούσε το ιδανικό παιδεία, εκκλησία, κράτος. Η πολιτική ακμή και η εξύψωση της παιδείας έφερναν κάθε φορά νέο αρχαϊστικό κύμα. Η προσήλωση στον απτικισμό δεν οφείλεται μόνο στον αρχικό αρχαϊσμό του ελληνισμού και της παιδείας του. Οφείλεται και στην κοινωνική σύνθεση και στο πολυσύνθετο του κράτους που τον βοήθησαν να ριζώσει. Η εκκλησία τον εγκολπώθηκε. Ο απτικισμός στηρίχτηκε -αρνητικά- από το λατινισμό και τα πολύγλωσσα ανατολίτικα στοιχεία. Οι ξενόγλωσσοι Ανατολίτες ευκολότερα αρχαίζουν, δεν ήταν η μητρική τους και όσο δεν την άκουγαν αφού δεν την κατείχαν, αναγκάζονταν να γράφουν σε απλούστερη γλώσσα.

Τελειωτική διαμόρφωση της μεσαιωνικής κοινής

Από το 12^ο αι. χρησιμοποιείται πάλι συστηματικότερα και με κάποια παράδοση, πιστότερα γραμμένη και πιο ελεύθερη από τον αρχαϊσμό, η ζωντανή γλώσσα στη σύγχρονή της νεότερη μορφή. Απροσποίητη, φυσική και δροσερή, τη διαβάζουμε σε άφθονα κείμενα, συνήθως έμμετρα και συχνά μεγάλα, με περιεχόμενο εθνικό (ακριτικά έπη), αφηγηματικό, συμβουλευτικό, εγκωμιαστικό, σατιρικό, κλπ.

Οι λόγοι που συντέλεσαν στην εμφάνιση αυτή της μεσαιωνικής κοινής είναι πολλοί. Ο ξεπεσμός της παιδείας στους τελευταίους αιώνες, ο πρώτος μεγάλος κλονισμός του κράτους με την Δ' σταυροφορία, η πολιτική παρακμή, η φραγκοκρατία και η διακοπή της βυζαντινής διοικητικής και εκκλησιαστικής λόγιας παράδοσης και ακόμη το παράδειγμα και η συμμετοχή ξένων στην καλλιέργεια της νέας γλώσσας.

Η γλώσσα των κειμένων αυτών διαφέρει ως προς την εποχή που γράφτηκαν, ως προς την πατρίδα του συγγραφέα π.χ. Θράκη, Κύπρος, νησιά, Κρήτη, νότια Ιταλία, και ως προς την ενδεχόμενη επίδραση της λόγιας γλώσσας. Με σχετικά λίγες όμως αλλαγές, είναι συνήθως δυνατό να μεταγραφούν στα σημερινά ελληνικά. Η νέα ελληνική φαίνεται σε αυτά, π.χ. στα Προδρομικά Ποιήματα (12^{ος} αι.) και στο Χρονικό του Μορέως (13^{ος} αι.) σχεδόν διαμορφωμένη. Το όριο που τη χωρίζει από τη μεσαιωνική (1453 μ.Χ.), είναι συμβατικό και χρησιμοποιήθηκε για γενικότερους μόνο λόγους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΝΕΑ ΓΛΩΣΣΑ (από το 1453)

Αρχή και διαίρεση

Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης, με τις βαθιές αλλαγές που προκάλεσε στον ελληνικό κόσμο, θεωρείται κατά τον Μανόλη Τριανταφυλλίδη το όριο για τη μετάβαση από τη μεσαιωνική στη νέα γλώσσα. Κατά τον Χατζιδάκι όμως, είχε συντελεστεί πολύ νωρίτερα (πριν το 10^ο αιώνα) και η γραμματική της νέας γλώσσας, η οποία εκτός από λίγες αλλαγές, έμεινε σχεδόν η ίδια από το 15^ο ως το 19^ο αιώνα.

Από την άλωση της Κωνσταντινούπολης μέχρι σήμερα διακρίνουμε δύο ιστορικές περιόδους: (α) της Τουρκοκρατίας και (β) του ελεύθερου ελληνικού κράτους. Η διγλωσσία συνεχίζεται στα χρόνια αυτά και έτσι η ιστορία της γλώσσας είναι και πάλι διπλή, της προφορικής και της γραπτής. Στην περίοδο αυτή ανήκουν και οι προσπάθειες να παραμεριστεί η κληρονομημένη διγλωσσία και να διαμορφωθεί μια κοινή, εθνική, γραπτή και προφορική γλώσσα.

Έτσι, η γλωσσική ιστορία διακρίνεται σε τρεις υποπεριόδους:

- α) τα χρόνια της Τουρκοκρατίας (1453- 1821), όπου διαφοροποιούνται τα ιδιώματα και διαμορφώνονται οι προφορικές κοινές. Εδώ έχουμε την πρώτη κοινή γραπτή στην Κρήτη.
- β) του 19^{ου} αιώνα: αιώνας του καθαρισμού, όπου καθιερώνεται και διαδίδεται η καθαρεύουσα, παίρνει όμως αρχαιότερη μορφή, με αποτέλεσμα να περιοριστεί πάλι και να κλονιστεί η γραμματική της και
- γ) του 20^{ου} αιώνα: αιώνας του δημοτικισμού, όπου καλλιεργείται νέος γλωσσικός τύπος θεμελιωμένος στην κοινή προφορική, τη δημοτική, η οποία παίρνει τη θέση της γραπτής γλώσσας του 19^{ου} αιώνα.

Η μετανάστευση πολλών Ελλήνων από την Κωνσταντινούπολη σε μέρη που βρίσκονταν ακόμη εκτός της τουρκικής επικράτειας, βοήθησε στην εξάπλωση της γλώσσας της Κωνσταντινούπολης σε απομακρυσμένες περιοχές. Από την άλλη όμως, επειδή η γλώσσα αυτή δεν ήταν όργανο της φιλολογίας και δε διδάσκονταν στα σχολεία, η επίδρασή της περιορίστηκε σιγά - σιγά και δυνάμωσαν οι διαφορές ανάμεσα στα ιδιώματα.

Η τουρκική διοικητική πολιτική ευνοούσε την αποκέντρωση και την απομόνωση των επαρχιών μεταξύ τους. Η Κωνσταντινούπολη έπαψε να αποτελεί κέντρο του ελληνόφωνου κόσμου. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας εμφανίζεται μια σειρά από κέντρα λαϊκής λογοτεχνίας, και η γλώσσα που χρησιμοποιείται σε καθένα από αυτά είναι λίγο πολύ ιδιωματική. Τα κέντρα βρίσκονται όλα εκτός της Οθωμανικής αυτοκρατορίας: υπάρχει περισσότερο αναγνωστικό κοινό στις ενετοκρατούμενες και γαλλοκρατούμενες περιοχές από ό,τι στις τουρκοκρατούμενες, και οι πρώτες δέχονται άμεσες επιδράσεις από την Αναγέννηση⁴⁶, ενώ οι δεύτερες είναι αποκομμένες. Ωστόσο, στις τουρκοκρατούμενες περιοχές ανθεί η προφορική ποίηση, με κύρια έκφρασή της τα κλέφτικα δημοτικά τραγούδια.

ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Η λεξιλογική διαμόρφωση

Στα χρόνια της σκλαβιάς το λεξιλόγιο της νέας γλώσσας έχει άφθονες και μεγάλες αλλαγές. Η μεσαιωνική παιδεία φτωχαίνει ως προς τις έννοιες και πλουτίζει ως προς τις έννοιες της καθημερινής ζωής. Εξακολουθεί ο πλουτισμός από ξένες γλώσσες, κυρίως ιταλικά και τούρκικα, ενώ η επίδραση από τα σλαβικά, αρβανίτικα ή βλάχικα είναι ασήμαντη. Χάνονται μεσαιωνικές λέξεις, ελληνικής ή ξένης καταγωγής, που ήταν απαρχαιωμένες. Το 17^ο αι. με την παιδεία και τις μεταφράσεις, εισάγονται λόγιες λέξεις, περιορισμένες στην αρχή και περισσότερες το 18^ο αι.

Το 19^ο αι. που το Κράτος πια είναι ελεύθερο, παραμερίζονται τούρκικες λέξεις, έχουμε τον καθαρισμό, δυνάμωμα της παιδείας, εξάπλωση της νέας κοινής γλώσσας και ανανέωση της κοινωνικής ζωής. Απαρχαιώνονται ή εξαφανίζονται ξένες και δημοτικές λέξεις, κυρίως ιδιωματικές (π.χ. μινίστρος – υπουργός, πόστα – ταχυδρομεία). Η επικοινωνία με τη Δυτική Ευρώπη φέρνει νέες ξένες λέξεις, ιδίως στις μορφωμένες τάξεις, οι οποίες συχνά

⁴⁶ Η ιστορική περίοδος του Ευρωπαϊκού πολιτισμού, μετά το τέλος του Μεσαίωνα (15^{ος} αιώνας) έως το τέλος του 16^{ου} αιώνα, η οποία χαρακτηρίζεται από την ανανέωση των γραμμάτων, των επιστημών και των τεχνών, υπό την επιρροή της κλασικής (ελληνικής και ρωμαϊκής) αρχαιότητας.

παραλλαγμένες (π.χ. γαλλικά) μπαίνουν στην προφορική γλώσσα με την ξένη έννοια, χωρίς ουσιαστική ανάγκη για χρήση και απειλούν έτσι χωρίς λόγο να παραμερίσουν ελληνικές λέξεις.

Εισάγονται λόγιες λέξεις από τη γραπτή γλώσσα (όχι πάντοτε αναγκαίες) που βοηθούν στην προσπάθεια του νέου ελληνισμού να μορφωθεί και να συγχρονιστεί με τον ευρωπαϊκό πολιτισμό, καθώς και στην ανάγκη να εκφράσουν νέες έννοιες. Αν και δεν ανταποκρίνονται πάντα, η λαϊκή γλώσσα άλλωστε θα μπορούσε να σχηματίσει δικές της, μπαίνουν στην καθημερινή προφορική χρήση. Παίρνουν έτσι θέση στη ζωντανή γλώσσα όταν είναι επίθετα άχρηστα στη δημοτική, αφηρημένες έννοιες ή πνευματικότερης σημασίας και μεταφορικής χρήσης. Το ίδιο συνέβη και σε άλλες γλώσσες (γαλλικά, αγγλικά).

Τα γραμματικά στοιχεία

Το παραγωγικό δέχτηκε από τις λόγιες λέξεις πιο ανώδυνη επίδραση και στις λαϊκότερες λόγιες λέξεις, εξομαλισμούς. Το τυπικό επηρεάστηκε σημαντικά και η φωνητική μονιμότερα. Έχουμε δημιουργία φωνητικών διπλοτυπιών, δηλαδή λόγια λέξη πλάι σε αντίστοιχη δημοτική, άρα διπλοί φωνητικοί τύποι για την ίδια λέξη. Επίσης έχουμε παράλληλους φωνητικούς τύπους, δηλαδή λόγια και δημοτική λέξη διαφέρουν μόνο στο φωνητικό και έχουν ταυτόσημη έννοια (π.χ. λευτεριά – ελευθερία), καθώς και φωνητικά ζευγάρια, δηλαδή λόγια και δημοτική λέξη διαφέρουν και στο φωνητικό και στην έννοια (π.χ. δουλειά – δουλεία, θωριά – θεωρία).

Η σύνταξη της νέας γλώσσας δεν άλλαξε, επηρεάστηκε στη φρασεολογία και έγινε πιο σύνθετη στην διατύπωση ακολουθώντας τη γραπτή και τις ξένες έμμεσα και άμεσα. Αναφορικά με τους ξενισμούς, αν και μπήκαν από την καθαρεύουσα, η προφορική γλώσσα δε μπόρεσε να παραμερίσει αυτή την ξενομανία και την προχειρολογία με την οποία χρησιμοποιήθηκαν, λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών της αμόρφωτης ακόμα ελληνικής κοινωνίας. Βέβαια και η καθαρεύουσα να έλειπε, πάλι θα δυσκολευόταν η δημοτική να αναπτυχθεί. Όσο προσεκτικότερα και πρωτότυπα θα γράφεται η νέα ελληνική γλώσσα, όσο πιο μεθοδικά και με λιγότερη προχειρότητα, τόσο θα

περιορίζονται οι ξενισμοί, ώστε σιγά – σιγά η υφή της να ανταποκρίνεται καλύτερα στη σκέψη του ελληνικού λαού.

Γνωρίσματα της νέας γλώσσας

Στη φωνητική έχουμε απλοποίηση των συμφωνικών συμπλεγμάτων και νέους διφθόγγους. Στο τυπικό, στα ουσιαστικά, η τρίτη κλίση εξομοιώνεται με την πρώτη, κλονίζεται η γενική και περιορίζεται στον πληθυντικό. Οι πτώσεις συμπίπτουν, υπάρχει η τάση να παραμένει το ίδιο φωνήεν σε όλες τις πτώσεις και ο τόνος στην ίδια συλλαβή με την ονομαστική του ενικού. Η αιτιατική έχει πλέον βασική θέση και αυτή ρυθμίζει την ονομαστική. Περιορίζεται έτσι η ποικιλία των καταλήξεων: τα αρσενικά καταλήγουν σε -ος, -ας, -ης, τα θηλυκά σε -α, -η και τα ουδέτερα σε -ο, -ι. Τα ουδέτερα πληθαίνουν και προέρχονται κυρίως από τα αρχαία αρσενικά και θηλυκά.

Στα ρήματα χάνεται η ευκτική. Έχουμε ανάπτυξη νέων συντακτικών εγκλίσεων (δυνητική, έγκλιση αππραγματοποίητου, κ.ά.). Όπως στο μεσαίωνα έχουμε εξαφάνιση της χρονικής αύξησης, έτσι και τώρα, κλονίζεται και χάνεται η άτονη συλλαβική. Τα ανώμαλα ρήματα εξομαλύνονται και οι χρόνοι σχηματίζονται περιφραστικά (μπαίνει το μόριο 'θα' στον παρακείμενο, τον υπερσυντέλικο, το στιγμιαίο και τον εξακολουθητικό μέλλοντα)⁴⁷.

Κρίνοντας την εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας θα λέγαμε πως ήταν συντηρητική στις αλλαγές. Η προφορά της άλλαξε από την αρχαιότητα, λιγότερο όμως από την εποχή της κοινής. Γενικά η φωνητική μορφή της παρέμεινε ίδια. Το τυπικό δεν έχει ριζική ανανέωση και το λεξιλόγιο, παρ' όλους τους νεωτερισμούς, κράτησε αρχαίες λέξεις και ιδιώματα. Στη σύνταξη παρατηρούμε σημαντικές αλλαγές γιατί έγινε πιο αναλυτική. Παραμερίστηκαν οι αρχαίες μετοχές και μπήκαν πτώσεις με προθέσεις μπροστά.

Γλωσσική εξέλιξη

Οι αλλαγές που συντελέστηκαν στο πέρασμα των αιώνων και η αδιάκοπη γλωσσική εξέλιξη, έφεραν τη σημερινή μορφή στη γλώσσα μας. Η νέα γλώσσα δε συγγενεύει με την αρχαία, αλλά είναι η ίδια η αρχαία, που μιλημένη από στόμα σε στόμα πήρε τη σημερινή μορφή. Οι αλλαγές στην

⁴⁷ Άπαντα Μανώλη Τριανταφυλλίδη 3. Νεοελληνική Γραμματική – Ιστορική εισαγωγή (3^{ος} τόμος).

προφορά, στο λεξιλόγιο, στο τυπικό, στη σύνταξη και στο παραγωγικό είναι η φυσική και αναγκαία εξέλιξη κάθε γλώσσας που μιλιέται και ζει στο λαό. Όλες οι γλώσσες έχουν παράλληλη εξέλιξη και ιστορία. Σε χρόνους ανάπτυξης εμπλουτίζονται, σε χρόνους παρακμής φτωχαίνουν.

Η αρχή της νέας γλώσσας

Η αρχή της δεν εντοπίζεται εύκολα γιατί οι αλλαγές δεν είναι άλλο παρά μια ανεπαίσθητη ανέλιξη της αρχαίας μορφής προς τη νέα. Και σήμερα η νέα γλώσσα λειτουργεί κάτω από τους νόμους της αρχαίας και οι αλλαγές της ρυθμίστηκαν από αυτούς τους νόμους, παρόλη την ατονία τους. Υπήρξαν και αλλαγές αντίθετες με την αρχαία γραμματική οι οποίες συνέβησαν από βαθύτερες φραστικές ανάγκες που δημιουργήθηκαν από τη φωνητική αλλοίωση της αρχαίας. Έπρεπε δηλαδή να χωριστούν οι παράλληλοι ρηματικοί τύποι του ενεστώτα και του παρατατικού που ήταν ομόηχοι. Έτσι αχρηστεύτηκε η χρονική αύξηση. Η ταύτιση αυτή ανάγκασε σε δημιουργία νέων τύπων, όπως στον παρατατικό της ενεργητικής φωνής (-αμε, -ατε για τα βαρύτονα, -ούσαμε, -ούσατε για τα περισπώμενα).

Τα βήματα αυτά της νεοελληνικής γλώσσας ήταν αφθονότερα κατά την ελληνιστική κοινή παρ' όλο που ακολουθούνταν οι κατευθυντήριες τάσεις της αρχαιότητας. Η εξαφάνιση του τελικού -ν είναι και ο τελευταίος σταθμός στο πέσιμο των τελικών συμφώνων. Το ανακάτεμα του ινδοευρωπαϊκού κλιτικού συστήματος, το χάσιμο των πτώσεων, το σβήσιμο της δοτικής, ο κλονισμός της γενικής στην ελληνική γλώσσα, δε συνέβη μόνο σ' αυτήν αλλά και στις νεολατινικές γλώσσες (ιταλικά, γαλλικά) και γενικότερα στις ινδοευρωπαϊκές νέες γλώσσες. Οι παραπάνω τάσεις είναι συμπτώματα ακλισίας, κρυσταλλωμένες ήδη σε συγγενικές γλώσσες και εξελιγμένες πολύ περισσότερο από τη δική μας.

Η γραπτή δημοτική δεν έχει ακόμη την καθαρότητα της λαϊκής γλώσσας. Η έκταση, η δύναμη της τυπογραφίας και του γραπτού λόγου, έχουν αντίκτυπο στην προφορική. Πλάι στις λόγιες λέξεις βλέπουμε να μπαίνουν και ξένες. Οι λέξεις είναι το ρευστότερο γλωσσικό στοιχείο. Η σημερινή λεξιλογία των μορφωμένων και της παιδείας δεν είναι πάγια, ούτε μπορεί να προβλεφτεί

η εξέλιξή της. Βέβαιο είναι πως όσο η γραπτή δημοτική θα ανανεώνεται λεξιλογικά, τόσο οι λόγιες λέξεις θα παραμένουν μόνιμα συστατικά της⁴⁸.

Γεωγραφική έκταση

Η ελληνική γλώσσα μιλιέται από τους κατοίκους του ελληνικού κράτους, είναι η μητρική γλώσσα των περισσότερων που ζουν στη Ελλάδα και άλλων ελληνόγλωσσων εκτός Ελλάδας. Δεν είναι μητρική, αλλά τη μιλούν όσοι ζουν στην Ελλάδα αλλά έχουν μητρική τα αρβανίτικα, τα βλάχικα, τα σλαβικά, τα τούρκικα, τα αρμένικα και τα τσιγγάνικα. Αυτοί είναι δίγλωσσοι και όσοι έχουν ελληνική συνείδηση εξελληνίζονται τελείως.

Εκτός Ελλάδας μιλούν ελληνικά πλέον οι γηγενείς (Κωνσταντινούπολη, Βορειοηπειρώτες, Κύπριοι), οι εγκατεστημένοι Έλληνες σε διάφορα μέρη του κόσμου (Β. και Ν. Αμερική, Ρωσία, Καύκασο, Αίγυπτο, Ρουμανία, διάφορες παροικίες της Ευρώπης) και οι ελληνόφωνοι με ελληνική καταγωγή της Ιταλικής Απουλίας και της Καλαβρίας, τουρκοκρητικοί, βαλαάδες, κάποιοι έλληνες τουρκόγυφτοι, οφίτες, Πόντιοι.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

Ιδίωμα και διάλεκτος. Γλωσσογεωγραφία⁴⁹

Δε μιλούμε όλοι ακριβώς τα ίδια ελληνικά. Έχουμε τοπικές παραλλαγές ή ιδιοματικές ποικιλίες, είτε κοντινές είτε μακρινές. Οι ποικιλίες αυτές ονομάζονται ιδιώματα και διάλεκτοι. Ονομάζουμε διάλεκτο ένα ιδίωμα με μεγάλη έκταση που διαφέρει σημαντικά από την κοινή γλώσσα, ενώ το ιδίωμα έχει μικρότερη έκταση και είναι άγνωστο, κυρίως στην κοινή γλώσσα.

Οι όροι "διάλεκτος" και "ιδίωμα" χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν μια τοπική γλωσσική μορφή. Συχνά, και πιο πολύ στο παρελθόν, γίνονταν διάκριση ανάμεσα στους όρους αυτούς. Σύμφωνα με αυτή, ονόμαζαν διάλεκτο τη γλωσσική μορφή που μιλιέται σε μια περιοχή και διαφέρει σημαντικά από την κοινή γλώσσα, ενώ ιδίωμα ήταν η γλωσσική μορφή ενός τόπου που δεν απέχει πολύ από την κοινή.

⁴⁸ Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος ελληνισμού.

⁴⁹ Άπαντα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Κείμενο 3. Νεοελληνική Γραμματική – Ιστορική εισαγωγή (3^{ος} τόμος σελ. 62 - 68).

Παλιότερα πίστευαν πως υπάρχουν αυστηρά χωρισμένα ιδιώματα με ξεκομμένα όρια, έτσι που να απαρτίζουν με τα γνωρίσματά τους χωριστές ενότητες. Άλλοι αργότερα υποστήριξαν πως δεν υπάρχουν χωριστά ιδιώματα, παρά μόνο σύνορα, διαφορετικά κάθε φορά για το κάθε γραμματικό ή λεξιλογικό φαινόμενο. Σήμερα το ζήτημα αυτό ξεκαθαρίστηκε αρκετά με τη βοήθεια της γλωσσογεωγραφίας και των γλωσσικών ατλάντων.

Γλωσσογεωγραφία είναι η συστηματική έρευνα της γλώσσας μιας χώρας, που με τη βοήθεια ειδικών ερωτηματολογίων, με κατάλληλα διαλεγμένες φράσεις και λέξεις, εξακριβώνει τη χρήση των ιδιωμάτων όσο γίνεται πιο αντιπροσωπευτικά. Πέρα από τις αλλαγές που προέκυψαν με δανεισμούς, υπάρχουν και αυτές που δημιουργούνται από τις νέες γενιές, ανεξάρτητες από νεωτερισμούς. Οι ισόγλωσσες γραμμές⁵⁰ συγκεντρώνουν και σημαδεύουν σε ένα γεωγραφικό χάρτη, τη γεωγραφική περιοχή και την έκταση ενός γλωσσικού φαινομένου. Η σύγκριση των ισόγλωσσων για τα διάφορα γλωσσικά φαινόμενα, που συγκεντρώνονται στον ίδιο γλωσσογεωγραφικό χάρτη, δίνει μια εικόνα της κατανομής των διαλεκτικών φαινομένων μέσα στον ίδιον τόπο.

Από τη γλωσσογεωγραφία μαθαίνουμε πως η κάθε γλωσσική περιοχή κόβεται από τις ισόγλωσσες προς διάφορες διευθύνσεις, χωρίς να συμπίπτουν. Συχνά όμως πολλές από αυτές συμπυκνώνονται σε ισογλωσσικές δέσμες και οι γεωγραφικές ζώνες που κλείνουν, δείχνουν τα σύνορα ενός ιδιώματος.

Σύμφωνα με αυτά, διάλεκτος είναι η γλώσσα τόπου που στο κεντρικό του μέρος παρουσιάζει ένα σύνολο από γνωρίσματα γλωσσικά, που την κάνουν να ξεχωρίζει από τις γειτονικές διαλέκτους. Όσο πλησιάζουμε προς την περιφέρεια βρίσκουμε και αλλαγές που προμηνούν τη γειτονική διάλεκτο. Έτσι συνήθως δεν είναι απότομη η μετάβαση σ' αυτή.

Το ιδίωμα και η περιοχή που μιλιέται είναι κάτι ενιαίο. Όσοι το έχουν μητρική γλώσσα νοιώθουν στενή ενότητα πολιτισμού που τους δένει με τους συντοπίτες τους, έχουν κοινή συνείδηση και συνδέονται περισσότερο μεταξύ

⁵⁰ Ισόγλωσσο είναι μια γραμμή πάνω στο χάρτη που δείχνει την έκταση και τα όρια ενός γλωσσικού χαρακτηριστικού (φωνητικού, μορφολογικού, λεξιλογικού, κτλ.) Μ. Μαργαρίτη-Ρογκά Δ. Κυριαζής, Ν. Λιόσης, Γ. Παπαναστασίου Ελληνική Γλώσσα ΙΙΙ Νέα Ελληνικά (Γενικά, Το γλωσσικό ζήτημα, Το νεοελληνικό λεξιλόγιο, Νεοελληνική διαλεκτολογία).

τους παρά με τους άλλους ομόγλωσσους και ομοεθνείς, γιατί μιλούν την ίδια γλώσσα.

Οι λόγοι δημιουργίας των ιδιωμάτων και των διαλέκτων είναι γεωγραφικοί, διοικητικοί, πολιτικοί ή εκκλησιαστικοί. Τη διαμόρφωση αυτών, την επηρεάζουν σημαντικά και εποικιστικοί λόγοι. Συμβαίνει ακόμη και σήμερα με τους εποικισμούς των προσφύγων, με τη μετακίνησή τους, το σκόρπισμα, το ανακάτεμα με τους ντόπιους και την αλληλοεπίδραση των ιδιωμάτων τους. Το ίδιο συνέβαινε συχνά και παλαιότερα.

Τα νεοελληνικά ιδιώματα. Η ιστορία τους

Τα σημερινά ιδιώματα, ριζωμένα στην αλεξανδρινή και μεσαιωνική κοινή, δεν έχουν σχέση και αντιστοιχία με τις αρχαίες διαλέκτους, εκτός από τα τσακωνικά.

Τα νεοελληνικά ιδιώματα γεννιούνται κατά τη βυζαντινή εποχή, όταν αποσπώνται από το κράτος ελληνόφωνες επαρχίες (Νότιας Ιταλίας, Καππαδοκίας, Κύπρου, κλπ). Η απόσπαση αυτή τις οδηγεί σε γλωσσική διαφοροποίηση και σε χωριστή γλωσσική εξέλιξη. Στα χρόνια της τουρκοκρατίας τα ιδιώματα διαφοροποιούνται ακόμα περισσότερο, από έλλειψη επικοινωνίας και έντονης οικονομικής ζωής, καθώς και εξαιτίας της έλλειψης παιδείας. Στην αρχή του περασμένου αιώνα τα νεοελληνικά ιδιώματα είχαν πάρει τη σημερινή μορφή τους. Από τότε, με τη διάδοση της νεοελληνικής κοινής, τα ιδιώματα άρχισαν να υποχωρούν και με την ανταλλαγή των πληθυσμών το 1922 οι λεγόμενες περιφερειακές διάλεκτοι (ποντιακά, θρακικά) συγκεντρώνονται στην ηπειρωτική Ελλάδα και δέχονται κι αυτά την επίδραση της κοινής.

Διαλεκτικά ισόγλωσσα ΝΕ

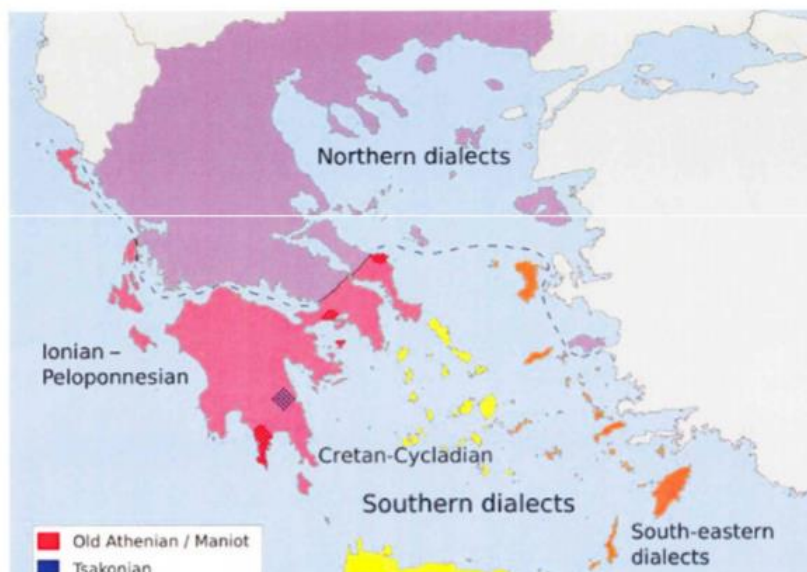
Η κατάταξή τους. Μερικά βασικά γνωρίσματα

Η μελέτη των νεοελληνικών διαλέκτων δεν έχει ολοκληρωθεί και γι' αυτό δε μπορεί να γίνει ακόμα οριστική κατάταξή τους. Έχουν επιχειρηθεί βέβαια κατά καιρούς διάφορες ταξινομήσεις, που κατατάσσουν τις διαλέκτους σε ομάδες με βάση είτε ορισμένα κοινά φωνητικά χαρακτηριστικά τους, όπως είναι η αποβολή ή το κλείσιμο φωνηέντων (κώφωση, π.χ. "μισ'μέρ" = μεσημέρι), είτε άλλα κοινά χαρακτηριστικά, όπως είναι η διατήρηση ή αποβολή του τελικού -ν (π.χ. παιδίν - παιδί) ή άλλα (π.χ. σε δίνω-σου δίνω) κλπ. Με βάση τη διατήρηση του τελικού -ν οι νεοελληνικές διάλεκτοι μπορούν να καταταχθούν σε δύο κυρίως ομάδες, που χωρίζονται μεταξύ τους με μια κάθετη περίπου γραμμή σε δυτικές, που αποβάλλουν το τελικό -ν των ονομάτων (π.χ. παιδί) και σε ανατολικές, που το διατηρούν (παιδίν) ή το προσθέτουν (χώμαν, στόμαν).

Έτσι έχουμε: α) Δυτικά ιδιώματα: πελοποννησιακά, στερεοελλαδίτικα, ηπειρώτικα, σαρακατσάνικα, παλιά αθηναϊκά, θεσσαλικά, μεγαροαιγινήτικα, ευβοϊκά, επτανησιώτικα, θρακομακεδονικά, αιγαιοπελαγίτικα, κρητικά και τα οτραντομποβέζικα στην Κάτω Ιταλία. β) Ανατολικά: δωδεκανησιώτικα μαζί με

τη Χίο και την Ικαρία, κυπριώτικα, μικρασιάτικα (δηλ. καππαδοκικά) και ποντιακά. Χωριστή ομάδα αποτελούν τα τσακωνίνα στη νότια Κυνουρία (Λακωνία) της Πελοποννήσου, που δεν έχουν καμιά σχέση με τα άλλα και προέρχονται από τη δωρική διάλεκτο της αρχαϊκής γλώσσας.

Διαλεκτικός χάρτης ΝΕ

Ανασκόπηση

Ιδίωμα είναι μια γεωγραφική ποικιλία της γλώσσας που παρουσιάζει, συγκριτικά με την επίσημη κοινή γλώσσα, μικρό αριθμό αποκλίσεων ή διαφοροποιήσεων και ομιλείται σε συγκεκριμένο τόπο (π.χ. κρητικό, κυκλαδικό, θρακιώτικο, θεσσαλικό ιδίωμα).

Διάλεκτος είναι το ιδίωμα που ομιλείται σε μια εκτεταμένη γεωγραφικά περιοχή και διαφέρει σημαντικά από την κοινή γλώσσα (π.χ. κατω-ιταλική, ποντιακή, καππαδοκική, τσακωνική). Ενισχύουν τους συνεκτικούς δεσμούς των πολιτών με τον τόπο καταγωγής τους αλλά και των μελών μιας κοινότητας μεταξύ τους, καθώς είναι φορείς των κοινών αξιών, των ηθών και των εθίμων που μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά. Αποκαλύπτουν την πολιτισμική ιδιαιτερότητα μιας τοπικής κοινωνίας.

Τα ιδιώματα εκφράζουν τον κόσμο των τοπικών κοινωνιών που χαρακτηρίζονται από ανθρωπιά και συναίσθημα, πρωταρχικά στοιχεία του μη

αλλοτριωμένου ανθρώπου. Εμπλουτίζουν με την ποικιλία τους τον εθνικό πολιτισμό, καθώς εμπεριέχουν τη σοφία και την εμπειρία μιας κοινωνικής ομάδας, διατηρούν τους δεσμούς με την παράδοση και αναδεικνύουν την πολιτιστική διαφορετικότητα κάθε περιοχής. Αποτελούν ανεξάντλητη γλωσσική πηγή για την εθνική γλώσσα και συντελούν στη γνώση και διατήρησή της. Συντελούν στη διαμόρφωση εθνικής συνείδησης και αποτελούν στοιχείο της εθνικής ταυτότητας, καθώς είναι συνυφασμένα με την ιστορία και τον πολιτισμό του ελληνικού λαού⁵¹.

Τα αίτια της συρρίκνωσης των ιδιωμάτων και των διαλέκτων είναι η δημιουργία των μεγάλων αστικών κέντρων, η καθιέρωση της δημοτικής ως επίσημης γλώσσας του κράτους και η διδασκαλία της σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, η ανάπτυξη των μέσων μαζικής μεταφοράς που διευκόλυνε την επικοινωνία μεταξύ των διαφόρων γεωγραφικών περιοχών της χώρας, η πανελλαδική εμβέλεια των μέσων μαζικής ενημέρωσης και οι πολιτιστικές αλληλεπιδράσεις σε παγκόσμια κλίμακα που επέβαλλαν ένα πνεύμα απαξίωσης της παράδοσης, κυρίως σε τοπικό επίπεδο.

Οι κίνδυνοι που απορρέουν από την αποκλειστική χρήση των ιδιωμάτων και των διαλέκτων είναι ότι υπονομεύεται η δυνατότητα αποτελεσματικής επικοινωνίας. Εμποδίζεται η μάθηση της επίσημης κοινής γλώσσας. Καλλιεργείται η ανάπτυξη ενός κακώς νοούμενου τοπικιστικού πνεύματος που απαξιώνει την πολιτιστική ιδιαιτερότητα άλλων περιοχών.

Για να προστατευθούν τα ιδιώματα και οι διάλεκτοι χρειάζεται πολιτική βούληση, ώστε να συγκροτηθούν φορείς μελέτης, προστασίας και διατήρησης των ιδιωμάτων. Απαιτείται να διοργανώνονται εκδηλώσεις και να υλοποιούνται ερευνητικές εργασίες και προγράμματα, με στόχο την καλλιέργεια του ενδιαφέροντος για την προστασία της γλωσσικής μας κληρονομιάς. Θα ήταν ωφέλιμο να ενισχυθούν από την πολιτεία φορείς και ιδρύματα για τη διαφύλαξη, την προβολή και την ανάδειξη της γλωσσικής μας ποικιλομορφίας. Οι νέοι οφείλουν να κρατούν σωστή στάση απέναντι στα ιδιώματα και τις διαλέκτους. Να τα αντιμετωπίζουν με σεβασμό, επειδή αποτελούν τμήμα της κοινής πολιτιστικής παράδοσης και της εθνικής τους ταυτότητας. Να μελετούν τη γλώσσα του τόπου τους και των άλλων ιδιωμάτων (κυρίως μέσα από τη

⁵¹ «Μία γλώσσα παντού βασιλεύει στο νεοελληνικό γένος, οι διαφορές των διαλέκτων είναι αφήφιστες εμπρός στη γενική ομογένεια» (Ιάκωβος Πολυλάς).

λογοτεχνία) αλλά και να αναγνωρίζουν την προτεραιότητα της κοινής νεοελληνικής γλώσσας έναντι των διαλέκτων και των ιδιωμάτων. Να απορρίπτουν την αποκλειστική χρήση των ιδιωμάτων, καθώς αυτή δυσχεραίνει την επικοινωνία στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής και παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας.

ΓΡΑΠΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

Έννοιες γενικής γλωσσικής

Πως μορφώνεται μια κοινή γλώσσα

Οι γλώσσες πάντα παρουσιάζουν δυο αντίθετες τάσεις. Από τη μια αλλάζουν, διαφοροποιούνται, κομματιάζονται, έχουν ποικιλία και ανόμοια ιδιώματα. Από την άλλη τείνουν προς μια κοινή γλώσσα, φέρνοντας έτσι ισορροπία στη γλωσσική αλλαγή. Η παλαιότερη γλωσσική ομοιομορφία και ενότητα χάνεται με τη διαλεκτική διαφοροποίηση. Η ανάγκη συνεννόησης όμως δεν αφήνει να αυξάνονται οι διαφορές. Έτσι διαμορφώνεται, κι ως υπήρχαν διαφορές και ιδιώματα, μια κοινή προφορική γλώσσα.

Οι πολιτισμένοι λαοί έχουν το γραπτό λόγο και τη γραπτή κοινή γλώσσα η οποία διαμορφώνεται ανεξάρτητα από την κοινή προφορική, ή παράλληλα ή σε αλληλεξάρτηση.

Γραφή είναι η απόδοση της ζωντανής λαλιάς με γραπτά σύμβολα με σκοπό να μεταβιβαστεί σε όσους είναι μακριά τοπικά ή χρονικά. Ένα σύγχρονο έθνος χρειάζεται τη γραπτή γλώσσα διότι η επικοινωνία γίνεται γρηγορότερα και τελειότερα από μακριά και μεταδίδονται στους πολίτες οι κοινωνικοί και κρατικοί θεσμοί όπως διοίκηση, στρατός, τύπος και κυρίως η παιδεία που θα μεταδώσει στις επόμενες γενιές την κληρονομιά και τα αγαθά του πολιτισμού.

Οι λόγοι γέννησης της κοινής γλώσσας είναι πολλοί: εκπολιτιστικοί, πολιτικοί, κοινωνικοί, πνευματικοί, λογοτεχνικοί, θρησκευτικοί, επικοινωνιακοί, πολιτισμικοί, κ.ά. Βάση μιας κοινής είναι η γλώσσα που κάποτε μιλήθηκε, το ιδίωμα μιας επαρχίας ή μιας πόλης. Το ιδίωμα της πόλης συνήθως επηρεάζεται από τη γλώσσα της ανώτερης κοινωνικής τάξης. Ο τελικός όμως ρυθμιστής της γραπτής είναι η λογοτεχνία. Το ιδίωμα που γίνεται κοινή

γλώσσα, αποκτά κύρος, επιβολή και εξαπλώνεται. Χρησιμοποιείται έτσι γραπτά και προφορικά. Η μορφή της κοινής χάνει την καθαρότητά της. Πολλές φορές η βάση της δεν είναι καθαρή. Έτσι σχηματίζεται η κοινή γραπτή και προφορική εθνική γλώσσα που γίνεται όργανο του εθνικού πολιτισμού και μπαίνει σε χρήση στις κρατικές λειτουργίες.

Η εθνική κοινή γραπτή και προφορική γλώσσα

Η εθνική κοινή καθιερώθηκε από τη λογοτεχνική καλλιέργεια. Είναι η εξυψωμένη μορφή της μητρικής, συνδετικός κρίκος με τα ιδιώματα και ένας από τους μεγαλύτερους δεσμούς μεταξύ ομοεθνών – ομόγλωσσων. Εκφράζει τα λαογραφικά, λογοτεχνικά και άλλα στοιχεία του κοινού πολιτισμού. Χρησιμεύει στην κοινή γραπτή συνεννόηση και είναι ο ιδανικός τύπος για την προφορική κοινή. Όσοι χρησιμοποιούν την κοινή γραπτή θα πρέπει να την χρησιμοποιούν σωστά, αν και ο λαός -κυρίως στην ύπαιθρο- απομακρύνεται από αυτή.

Κοινή γραπτή και προφορική θεωρητικά είναι ίδιες και πρακτικά κατά ένα μέρος. Προϋπόθεση της γραπτής κοινής για να είναι βιώσιμη και ζωντανή είναι η απεικόνιση στο χαρτί της ζωντανής λαλιάς, πρέπει δηλαδή η γραπτή να εκφράζει αυτή τη λαλιά. Για την ακρίβεια όμως, μια καλλιεργημένη γραπτή γλώσσα δεν είναι δυνατό να μείνει ίδια ακριβώς με τη ζωντανή λαλιά της καθημερινότητας. Επειδή γράφουμε πιο προσεκτικά απ' ό τι μιλάμε, τα γραπτά διαβάζονται από πιο πολλούς και γι' αυτό τα προσέχουμε, το ύφος είναι πιο περίτεχνο και η διατύπωση της σκέψης πιο σύνθετη. Επομένως, η γραπτή γίνεται πιο τεχνική και προσεγμένη από την καθομιλούμενη που είναι πιο αυθόρμητη.

Βέβαια από τη φύση της η γραπτή είναι συντηρητικότερη και πιο αργοκίνητη και δε μπορεί να δεχτεί με ευκολία τις αλλαγές που έχει η προφορική. Οι αλλαγές αυτές για να καθιερωθούν χρειάζονται χρόνο, έτσι ώστε να υιοθετηθούν και από αυτούς που γράφουν και μιλούν πιο υποδειγματικά. Η λαϊκή γλώσσα άλλωστε παρουσιάζει διαφορές στην προφορά, στη φρασεολογία, στους τύπους, στη σύνταξη, ακόμα και στην ίδια πόλη που υπάρχουν διάφορα κοινωνικά στρώματα, πράγμα που δυσκολεύει

να γίνονται αποδεκτά από τη γραπτή γλώσσα όλα όσα μιλιούνται στην προφορική.

Στον ενιαίο τύπο της κοινής εθνικής γλώσσας υπάρχουν διαβαθμίσεις, κυρίως σε διαφορές ύφους, όπως:

Η επίσημη – ξερή διοικητική και επιστημονική

Η συνηθισμένη γραπτή

Η γλώσσα της λογοτεχνίας (νεολογισμοί – ποιητική γλώσσα)

Η φυσική και ανεπιτήδευτη προφορική των πόλεων

Η γλώσσα της κουβέντας⁵²

Η λαϊκή γλώσσα

Διγλωσσία

Διγλωσσία είναι μια κατάσταση όπου, σε μια δεδομένη κοινωνία, υπάρχουν δύο (συχνά) στενά συνδεδεμένες γλώσσες, μια υψηλού γοήτρου, που χρησιμοποιείται γενικά από την κυβέρνηση, τους επίσημους εκπροσώπους καθώς και διάφορα μέσα, και μια χαμηλού γοήτρου, η οποία είναι -μερικές φορές προφορική- ιδιωματική γλώσσα. Η γλώσσα υψηλού γοήτρου τείνει να είναι τυποποιημένη, ενώ η χαμηλού γοήτρου απλή και πιο ασαφής όσον αφορά τη δομή και το συντακτικό καθώς και πιο ανοιχτή στο λεξιλόγιο.

Στην Ελλάδα για μεγάλο χρονικό διάστημα επικρατούσε διγλωσσία που είναι γνωστή ως γλωσσικό ζήτημα.

Με τη στενή έννοια του όρου, η διγλωσσία έχει τρία θεμελιώδη χαρακτηριστικά:

1. Υπάρχουν δύο ποικιλίες της δεδομένης γλώσσας όπως προαναφέρθηκε, μια που θεωρείται υψηλού γοήτρου⁵³ και μια που θεωρείται χαμηλού γοήτρου⁵⁴.
2. Καθένα από τα παραπάνω είδη, χρησιμοποιείται για διαφορετικές λειτουργίες, όμως τα δύο αυτά είδη αλληλοσυμπληρώνονται.
3. Η γλώσσα υψηλού γοήτρου δε χρησιμοποιείται συνήθως στην καθημερινότητά μας.

⁵² Style familier,γαλλιστί

⁵³ (high variety)

⁵⁴ (low variety)

Η διγλωσσία ως χαρακτηριστικό, αναφέρεται περισσότερο σε κοινωνίες και κοινότητες, παρά στους ίδιους τους ανθρώπους. Ένας άνθρωπος μπορεί βεβαίως να χαρακτηριστεί ως διγλωσσος, όμως διγλωσσικές είναι κατά κύριο λόγο οι κοινωνίες και οι κοινότητες.

Η λέξη *διγλωσσία* έχει και ένα ακόμα νόημα: την πρακτική του να παρουσιάζει κάποιος μία θέση τη μία φορά και διαφορετική την άλλη. Μιλάμε, για παράδειγμα, για "Διγλωσσία στην Κυβέρνηση" υπονοώντας είτε την έλλειψη συντονισμού (ακούσια διγλωσσία), είτε τη σκόπιμη προσπάθεια παραπλάνησης.

Δύο είδη διγλωσσίας

Η διαμόρφωση, διάδοση και καθιέρωση της κοινής είναι ένα σύνθετο φαινόμενο και αποτέλεσμα αναγκών και παραγόντων που δημιουργήσαν διπλή διγλωσσία.

- α) Η διγλωσσία η θεμελιωμένη στη διαλεκτολογική διάρθρωση, η οποία απλώνεται σε όλα τα γραμματικά στοιχεία και
- β) Η διγλωσσία η θεμελιωμένη στη φύση της τεχνικής γραπτής γλώσσας, με μικρότερη επίδραση σε προφορά και λεξιλόγιο, αλλά έντονη στο ύφος.

Η αντίληψη ότι τα ιδιώματα είναι χαλασμένα και βάρβαρα είναι άτοπη. Είναι αυτά που κρατούν τη γλώσσα ζωντανή. Άλλωστε η κοινή πριν γίνει κοινή, ήταν ιδίωμα ομόγλωσσων λαών.

Οι νεοελληνικές κοινές

Το ελληνικό έθνος ως το δεύτερο μισό του 20^{ου} αι. δεν κατόρθωσε να καθιερώσει κοινή γραπτή και προφορική γλώσσα. Εμποδίστηκε από τον αρχαϊσμό και τον αττικισμό. Κυριότερα γνωρίσματα της γλωσσικής μας ιστορίας είναι οι λύσεις που δοκιμάστηκαν και ξεχωρίζουν για τις διαφορετικές τους θέσεις στο αρχαϊστικό ιδανικό ή με την άποψή τους σε διαφορετική προφορική κοινή.

Οι προφορικές κοινές

Προφορικές κοινές πριν την κατάλυση του Βυζαντίου έχουμε σε πολιτικά, εκκλησιαστικά, γεωγραφικά κέντρα των επαρχιών από διαμορφωμένα νέα

ιδιώματα (παλιά Ελλάδα, νησιά, Κύπρος, Μικρασία, Κρήτη, Τρίπολη, Ναύπλιο, κλπ.). Το 19^ο αι. δυναμώνουν οι διάφορες κοινές και στο νεοσύστατο βασίλειο παρουσιάζεται κάποια ομοιογένεια. Η πολιτική ενότητα, η κοινωνική ζωή και η επικοινωνία δυναμώνουν την ανάγκη για ωρίμανση μιας κοινής γλώσσας για συνεννόηση των Ελλήνων εντός και εκτός συνόρων. Εξαπλώνεται ο τύπος της νέας κοινής βασισμένος στο πελοποννησιακό ιδίωμα⁵⁵, μιας και πρωτεύουσα του κράτους είναι το Ναύπλιο. Το παλιό αθηναϊκό ιδίωμα⁵⁶ στις αρχές του 20^{ου} αι. παύει να μιλιέται. Παράλληλα αυξάνει ο πληθυσμός της νέας πρωτεύουσας -που πλέον είναι η Αθήνα- με γλωσσικές επιδράσεις όλων των νεόφερτων που ο καθένας μιλά το ιδίωμά του. Δεν αποκτάτε έτσι απόλυτη γλωσσική ομοιογένεια. Η διγλωσσία συνεχίζεται ακόμη επειδή η γραπτή είναι θεμελιωμένη σε διαφορετική βάση, παρόλο που η πελοποννησιακή κοινή έχει το πλεονέκτημα του συνδετικού κρίκου Ανατολής – Δύσης – Βορά – Νότου λόγω γεωγραφικής θέσης και της μικρής διαφοράς της από την αρχαία γλώσσα.

Οι γραπτές κοινές

A) Εποχή Τουρκοκρατίας (1453 -1828)

Κατά τη σκλαβιά ο αρχαϊσμός ανθεί και παρ' όλες τις ανάγκες δημιουργίας νέας κοινής, εκείνη δε δημιουργείται. Οι λόγιοι γράφουν στην αρχαϊκή του Βυζαντίου, το ίδιο και η εκκλησία. Στην Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα γίνεται κάποια προσπάθεια κυρίως για κάποια συμβιβαστική λύση και όχι με γραμματική βάση. Μόνο στην Κρήτη (βενετοκρατούμενη) χωρίς την επίδραση του Βυζαντίου και της Εκκλησίας, σπάει αυτή η παράδοση.

⁵⁵ (Mackridge 1990 Browning 1991 Κοντοσόπουλος 2000)

⁵⁶ Ο Horrocks (2010: 384) απέδωσε αρχαϊκό χαρακτήρα στο παλαιο αθηναϊκό ιδίωμα ερμηνεύοντάς το με βάση την ιστορική πορεία της πόλης, η οποία τη μετέτρεψε σε νησίδα ελληνοφωνίας, χωρίς όμως να δώσει συγκεκριμένα παραδείγματα: "Many of the archaic oddities had begun as a result of the city's greatly reduced importance in the middle Byzantine period, but the tendency to autonomous development was reinforced by later Albanian immigration, which, by Ottoman times, had turned Megara, Aegina, Athens and Kyme (in Euboea) into Greek enclaves".

Ανακάλυψη μητρικής γλώσσας. Πρώτο κήρυγμα και καλλιέργεια από τον Σοφιανό.

Καταλυτική ήταν η συμβολή του Νικολάου Σοφιανού, λόγιου και ιερέα στη Βενετία το 16^ο αι., ο οποίος παρατήρησε ότι στην Ελλάδα κυριαρχούσε βαθιά αγραμματοσύνη, περιφρόνηση της ζωντανής λαλιάς και ότι τα απαραίτητα για τη μόρφωση του λαού βιβλία ήταν ανύπαρκτα. Συνέλαβε λοιπόν την ιδέα να γράψει και να τυπώσει μια σειρά από βιβλία στη δημοτική γλώσσα, θέλοντας έτσι να βοηθήσει την εκπαίδευση και την κοινωνική αναγέννηση. Ανακαλύπτει τη μητρική γλώσσα και τη σημασία της. Κηρύσσει τα δίκαιά της και συντάσσει γραμματική και λεξικό⁵⁷. Αναπτύσσει Γραμματική δημοτικής (η πρώτη νεοελληνική γραμματική 1540). Ακόμη η δημοτική του δεν είναι καθαρή. Το ίδιο και των συνεχιστών του. Ξεκαθαρίζουν κάποια πράγματα όταν ιερείς μεταφράζουν στη νέα γλώσσα την Καινή Διαθήκη.

Η κοινή της κρητικής λογοτεχνίας (16 -17^{ος} αι.)

Το παράδειγμα του Ν. Σοφιανού δεν είχε απήχηση στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα. Η γλωσσική χειραφέτηση γίνεται με την κρητική λογοτεχνία. Πρώτη νεοελληνική κοινή γραπτή γλώσσα έχουμε με το ιδίωμα της Ανατολικής Κρήτης: Θυσία του Αβραάμ, Ερωφίλη, Ερωτόκριτος που επηρεάζουν και τη Δυτική Κρήτη. Η νέα αυτή γλώσσα με συστηματική καλλιέργεια δημιουργεί αξιόλογα λογοτεχνικά έργα. Το κρητικό ιδίωμα γίνεται καλλιτεχνικό όργανο – φιλολογική γλώσσα. Το άνθισμα σταματά με την κατάκτηση της Κρήτης από τους Τούρκους (1669) και πνίγεται η πνευματική ζωή.

Η καθαρεύουσα⁵⁸. Αναζήτηση και πρώτοι πειραματισμοί (16 -18^{ος} αι.)

Η καθαρεύουσα γεννιέται στα χρόνια της σκλαβιάς και προσπαθεί να συμβιβάσει και να δώσει διέξοδο στην αντινομία που δημιουργεί ο αρχαϊσμός. Φαίνεται έτσι την προσπάθεια να εκσυγχρονίσει τον αρχαϊσμό, καθώς και η ανάγκη χρήσης του στην καθημερινή ζωή και στην παιδεία σαν εκπολιτιστικό όργανο. Γίνεται πιο σύγχρονος, με λιγότερες διαφορές από τη ζωντανή,

⁵⁷ Νικόλαος Σοφιανός: είναι «καιρός να αφήσωμεν τα προοίμια και να πιάσωμεν το έργον».

⁵⁸ Ο όρος 'καθαρεύουσα' είναι μεταφραστικό δάνειο στα ελληνικά από το γαλλικό *idiome épuré* ή το γερμανικό *Reinsprache*.

διαφορετικός από τον αρχαϊσμό του Βυζαντίου και δοκιμάζονται εμπειρικά διάφορες ποικιλίες σε άνισες αρχαϊκές βάσεις, ακαλαίσθητες, πότε με παραπάνω αρχαϊσμούς και πότε με παραπάνω λαϊκά στοιχεία. Λείπει όμως η γραμματική ομοιομορφία και η ενότητα.

Την προσπάθεια αυτή ακολουθεί και η Εκκλησία εγκαταλείποντας τον ακραίο αρχαϊσμό. Είναι, όμως, αδύνατο να βρεθεί γραμματική βάση αντικειμενική και πάγια, επειδή, η αρχαϊκή είχε τη δική της γραμματική, διαφορετική από αυτή της νέας γλώσσας. Η διάμεση αυτή γλώσσα με δύο γραμματικά συστήματα δε μπορούσε να γραφτεί με κοινή γραμματική.

Μισοαρχαϊκή, νεωτερίζει αναγκαστικά στο λεξιλόγιο, τη σύνταξη, την εσωτερική υφή, τη διατύπωση. Αρχαίζει στη φωνητική, στο τυπικό και εγκαταλείπει τύπους που ήδη έχουν λείψει από τη ζωντανή (δοτική, ευκτική, μονολεκτικοί τύποι ρήματος).

Η κρίσιμη 30ετία και το πρώτο ξύπνημα

Πριν την επανάσταση (1789 -1821) έχουμε κρίσιμη πνευματική εποχή. Αναπτύσσεται το εμπόριο και το ναυτικό και πλουτίζει η αστική τάξη. Η παιδεία ξαναδιαδίδεται επειδή η διάδοση της τυπογραφίας πολλαπλασιάζει τον αριθμό των βιβλίων. Δυναμώνει η συνείδηση για εθνική ενότητα και σβήνει ο πνευματικός μεσαίωνας. Συνειδητοποιείται η λειτουργία και η σημασία της γραπτής γλώσσας. Αυξάνουν οι μεταφράσεις εκλαϊκευτικών και επιστημονικών βιβλίων. Οι πνευματικοί οδηγοί του Έθνους βρίσκονται μπροστά στο ζήτημα: Ποια γλώσσα πρέπει να καλλιεργηθεί για εθνική γραπτή και προφορική; Γίνονται πιο προγραμματισμένες και συστηματικές προσπάθειες και σ' αυτό βοηθά το ότι υπάρχουν νεοσύστατες ελληνικές παροικίες στην Ευρώπη. Νέα ελληνόπουλα σπουδάζουν εκεί έχοντας στενότερη επαφή με τον ευρωπαϊκό πολιτισμό που έχει καθιερώσει τις εθνικές γλώσσες (αντί λατινικών). Τίθεται, επομένως, το ερώτημα ποια γλώσσα πρέπει να καλλιεργηθεί ως κοινή γραπτή και προφορική. Έτσι δημιουργείται το γλωσσικό ζήτημα. Αρχίζουν συζητήσεις για το θέμα με αλληλογραφία

μεταξύ δημοτικιστών και αρχαϊστών (Δ. Φωτιάδης, Κατρατζής με Λ. Φωτιάδη)⁵⁹.

Ο πρώτος δημοτικισμός

Πλάι σ' αυτούς που χρησιμοποιούν αρκετά απλή γλώσσα (Ρήγας Φεραίος⁶⁰) δημιουργείται ομάδα διαλεχτών δημοτικιστών όπως οι ιερωμένοι Γρ. Κωνσταντάς, Δαν. Φιλιππίδης, ο φιλόσοφος Αθ. Ψαλίδας, οι πρώτοι ποιητές Αθ. Χριστόπουλος, Ι. Βηλαράς και αργότερα ο Διονύσιος Σολωμός. Διαπιστώνουν πως υπάρχει διαμορφωμένη η γλώσσα του Έθνους με τον κοινό της τύπο. Ζητούν να καλλιεργηθεί, να πλουτιστεί και να καθιερωθεί στην παιδεία, στη λογοτεχνία, στην επιστήμη. Η εθνική αναγέννηση δεν πετυχαίνεται όσο δε θεμελιώνεται στη ζωντανή γλώσσα. Όλοι τους έγραψαν στη δημοτική με μερικά ιδιωματικά στοιχεία και κάποιους αρχαϊσμούς. Συγγράφουν επίσης μελέτες για ζητήματα ετυμολογίας, ορθογραφίας και γραμματικής.

Οι δημοτικιστές έχουν πλούσια επιχειρήματα, αντιμάχονται τον αρχαϊσμό και αποκαλούν την καθαρεύουσα αττικίζουσα «μακαρονική». Γράφουν τη δημοτική με ιδιωτισμούς στην αρχή κυρίως, χρησιμοποιούν κάποιους αρχαϊσμούς προσεκτικά και συστηματικά και με κάποια παράδοση. Από πρακτική ανάγκη αρχίζουν να μελετούν πώς γεννήθηκε και ποια η σχέση της με την αρχαία γλώσσα, πολύ επιφανειακά όμως θα έλεγε κανείς. Ενδιαφέρονται για την ετυμολογία και την ορθογραφία συντάσσοντας γραμματικές εργασίες για τη νέα γλώσσα. Παρ' όλα αυτά, η «ιδέα» να καθιερώσει το Έθνος τη μητρική του γλώσσα, ήταν ο σημαντικότερος σταθμός του νεοελληνικού πολιτισμού.

Η καθυπερτέρηση του αρχαϊσμού

Στο δημοτικισμό αντιτάσσεται ο αρχαϊσμός με τα επιχειρήματά του, τη νοοτροπία του, τους λόγους του που εμποδίζουν το νεαρό Έθνος στην

⁵⁹ Δημήτριος Καταρτζής, «Σχέδιο ότ' η ρωμαίικια γλώσσα...», Δοκίμια, Επιμέλεια Κ.Θ. Δημαράς, Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη, ΣΠ 28, εκδ. Ερμής, Αθήνα 1974, σ. 9.

⁶⁰ Βουλή των Ελλήνων, Ρήγα Βελεστινλή, Άπαντα τα σωζόμενα, δεύτερος τόμος, Φυσικής Απάνθισμα Διά τους Αγχίνους και Φιλομαθείς Έλληνας, Εισαγωγή - Επιμέλεια - Σχόλια Κώστας Θ. Πέσιος, Αθήνα 2002, σσ. 37-38.

καταλληλότερη στιγμή να βρει τη γλώσσα του, τον εαυτό του, να εγκαινιάσει νέα ζωή παιδείας και πολιτισμού.

Κεντρικές ιδέες των αρχαϊστών

Η άποψή τους είναι πως μόνη γλώσσα που ανήκει στους Έλληνες είναι τα ελληνικά, δηλαδή τα αρχαία. Πιστεύουν πως η γλώσσα του Έθνους δεν πρέπει να είναι χαλασμένη, χυδαία, βάρβαρη, με ιδιώματα, χωρίς γραμματική, γιατί είναι ανίκανη να εκφράσει τέχνες, επιστήμες, λογοτεχνία, κλπ. Το ξεπεσμένο ελληνικό έθνος από τον αρχαίο του πολιτισμό, έχασε την πραγματική του γλώσσα από αμάθεια και ξέπεσε πνευματικά και ηθικά. Τα αρχαία ελληνικά πάντα υπήρχαν και για να αναγεννηθεί ο ξεπεσμένος και αμόρφωτος λαός, για να αποκτήσει ξανά τον αρχαίο του πολιτισμό και τη δόξα του, είναι ανάγκη να μείνει πιστός στην αρχαία του γλώσσα. Εκφραστές αυτής της άποψης είναι ο Ευγένιος Βούλγαρης⁶¹, ο Νεόφυτος Δούκας⁶² και ο Κωνσταντίνος Οικονόμος⁶³.

Οι βαθύτεροι λόγοι που βοηθούν να επικρατήσει ο αρχαϊσμός είναι πολλαπλοί: ουσιαστικοί, ψυχολογικοί, γλωσσικοί, εκπαιδευτικοί, κοινωνικοί, φυλετικοί. Η φυλή δεν αναγεννήθηκε από τις τέχνες και τις επιστήμες, γιατί δυσκολεύεται να σπάσει την παράδοση των αρχαίων τύπων. Δεν υπάρχει πνευματική ζύμωση σε μια κοινωνία ανεξέλεγκτη, ασυγχρόνιστη, κατακτημένη, που κηδεμονεύεται από το συντηρητισμό των συνεχιστών της μεσαιωνικής ολιγαρχίας και της εκκλησίας.

Αυτοί που κατευθύνουν την παιδεία, δεν ξεχωρίζουν τη ζωντανή λαλιά από την εκκλησιαστική γλώσσα. Η παιδεία παραμένει αρχαϊστική, αριστοκρατική, εκκλησιαστική και διαιωνίζει την περιφρόνησή της προς τη μητρική και «χυδαία αμαθείας». Προσδοκούν πως ζωντανεύοντας τον αρχαίο πολιτισμό θα βοηθήσουν περισσότερο στην απελευθέρωση μέσω των φιλελλήνων, που και αυτοί περίμεναν την ανάσταση της αρχαίας Ελλάδας.

⁶¹ Ευγένιος Βούλγαρης, «Λογικής Προδιατριβή», Η Λογική, εκ παλαιών τε και νεωτέρων συνεργανισθείσα, εν Λειψία της Σαξονίας 1766, σ. 49.

⁶² Βαγγέλης Σκουβαράς, Κεφάλαια από την ιστορία των νεοελληνικών γραμμάτων, Αθήνα 1978, σ. 37. Βλ. και την ενδιαφέρουσα διδακτορική διατριβή του Νεόφυτου Χαριλάου, Ο Νεόφυτος Δούκας και η συμβολή του στο Νεοελληνικό Διαφωτισμό, εκδ. Κυβέλη, Αθήνα 2002.

⁶³ Χρήστος Γιανναράς, Ορθοδοξία και Δύση στη νεώτερη Ελλάδα, εκδ. Δόμος, Αθήνα 1992, σελ.281-288.

Από την άλλη η εθνική και γλωσσική παράδοση δε διακόπηκε ποτέ. Η ζωντανή, με συντηρητικά στοιχεία και με ακαθόριστα όρια προς την αρχαία είχε μικρές διαφορές. Η ξαφνική ανάγκη γραφής της προφορικής δημοτικής τη βρήκε απροετοίμαστη, οπότε η χρήση της αρχαίας φαινόταν πραγματοποιήσιμη.

Έτσι ο πρώτος δημοτικισμός που ήθελε την καλλιέργεια της εθνικής γλώσσας φαινόταν αδιανόητος, χωρίς απήχηση και γρήγορα έσβησε. Ο αρχαϊσμός έμεινε ελεύθερος να αναβιώνει με ακαθόριστα στοιχεία και τον εξαρχαϊσμό της γραπτής, αντί να επιδιώξει καλλιέργεια ψυχική, πνευματικά θεμελιωμένη στο σεβασμό της μητρικής και να την αναδείξει.

Στον τρόπο που θα ξαναζωντάνευε η αρχαία γλώσσα δε συμφωνούσαν όλοι. Οι ιδέες ήταν πολλές και μπερδεμένες. Η αρχαία θεωρούνταν ζωντανή, με ασημαντες διαφορές από τη νέα. Κατά τους οπαδούς της καθαρεύουσας μία ήταν η γλώσσα που βασιζόταν στη γραπτή, η καθαρεύουσα. Η θρησκευτική πίστη των αρχαϊστών σε έννοιες μόνο σ' αυτούς γνωστές, τους παρέσυρε σε ξαναζωντανεμένους νεολογισμούς, κάνοντάς τους να πιστεύουν ότι θα ξαναζωντάνευε το όνειρο της αρχαίας γλώσσας. Οι οπαδοί αυτοί αναγκάστηκαν κάποια στιγμή να συμφωνήσουν, ως ένα σημείο, με αυτούς που ζητούσαν απλούστερη γλώσσα.

Πρώτη διαμόρφωση της καθαρεύουσας.

Ανάμεσα στις αντίθετες τάσεις του άκρατου αρχαϊσμού και του δημοτικισμού, υπάρχουν αυτοί που προτείνουν αρχαϊστικό μεν αλλά διάμεσο δρόμο, όπως ο Παναγιώτης Κοδρικάς,⁶⁴ που προτείνει τη γλώσσα των ευγενών του Φαναρίου και ο Ώσηπος Μοισιόδας⁶⁵, σχολάρχης, που αντιμάχεται τον Βούλγαρη και μιλά για το «απλούν ύφος».

⁶⁴ Παναγιωτάκη Καγκελλαρίου Κοδρικά, Μελέτη της κοινής ελληνικής διαλέκτου, Εισαγωγή και επιμέλεια Άλκης Αγγέλου, εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1998, σσ. 247-248.

⁶⁵ Δελλής, Ιωάννης (1998). «Σκοποί της παιδείας στο "Προοίμιον" του έργου του Ώσηπου Μοισιόδακος "Πραγματεία περί παιδων αγωγής, ή παιδαγωγία"». Παρνασσός 40: 144–162.

Ο Αδαμάντιος Κοραής

Ο Αδαμάντιος Κοραής είναι ο εμπνευστής της μέσης οδού⁶⁶. Αναγνωρίζει τη μεγάλη σημασία της μητρικής γλώσσας και υποστηρίζει πως κανείς δεν έχει το δικαίωμα να επιβάλει άλλη γλώσσα στο λαό. Για να προκόψουμε -όπως και στη Δύση- προτείνει να καλλιεργήσουμε το ιδίωμα του λαού. Πολεμά την πρόληψη και αρχαιομανία, την εκκλησιαστική αρχαιϊστική, τη λογιotaτίστικη φαναριώτικη. Συνηγορεί για τα «γραικικά», είναι αξιοσέβαστη λέει και δεν έχει ανάγκη να την «εξελληνίσουμε».

Από την άλλη, επηρεασμένος ο ίδιος από την αρχαία, θεωρεί τη γλωσσική εξέλιξη δύο χιλιάδων ετών, βαρβάρωση, διαφθορά, καταστροφή, αποτέλεσμα χυδαϊσμού, οχλοκρατίας, αρρώστια όπως τη διαφθορά των ηθών και την πολιτισμική παρακμή. Πιστεύει στο γλωσσικό «καλλωπισμό» και στη «διόρθωση των βαρβαρικών στοιχείων». Προτείνει τη μετακένωση, δηλαδή τη μετάδοση στους Έλληνες των ιδεών και της παιδείας των Δυτικοευρωπαίων, παιδείας που στηρίζεται στην κλασσική αρχαιότητα. Έτσι ξεκινά την έκδοση των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων.

Στους προλόγους των έργων αυτών υπάρχουν οι βασικές του ιδέες. Με το συγγραφικό έργο του και την «καλλωπισμένη» του Κοραή, η γραφή πήρε καλαισθητότερη μορφή με σχετική ομοιογένεια, αν και όχι αρκετά ενιαία. Η «κοραϊκή αίρεσις⁶⁷» πολεμήθηκε από τους αρχαϊστές. Βρήκε οπαδούς ως ένα σημείο που απέφευγαν όμως τις υπερβολές του, γι' αυτό και ο συντηρητικός εξαρχαϊσμός του Κοραή στην προσπάθειά του να διορθώσει τους «χυδαϊσμούς» πολλές φορές διακωμωδήθηκε (Ρίζος Νερουλός: κορακιστικά ή διόρθωσις της Ρωμαϊκής γλώσσας).

Ο κίνδυνος του αρχαϊσμού από τον Κοραϊσμό

Ο Κοραής ήθελε να παντρέψει δύο κομμάτια, την καθομιλουμένη και την αρχαϊκή. Η θεωρία του ήταν δικέφαλη, αντιφατική και δύσκολα εφαρμόσιμη. Πλησίαζε τόσο στους αρχαϊστές, που κινδύνευε να είναι άτοπη η γλωσσική του «διάρθρωσις». Ζητούσε μέτριο καθαρισμό. «Τα ελληνικά σπέρματα» ήταν

⁶⁶ (Από την «Εισαγωγή» (σελ. 27-28) τού Γ. Μπαμπινιώτη στο συλλογικό έργο «Το γλωσσικό ζήτημα. Σύγχρονες προσεγγίσεις» [Εκδ. Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων : Αθήνα 2011, 619 σελ.] με την επιστημονική επιμέλεια τού Γ. Μπαμπινιώτη).

⁶⁷ Άπαντα Μ. Τριανταφυλλίδη, 1993 [1938]. Κείμενο 7 Νεοελληνική γραμματική.

αυτά που θα αντικαθιστούσαν «τα ζιζάνια της χυδαιότητας», έτσι ώστε να μπορεί ο λαός να τα εμπεδώσει σιγά -σιγά και να εκφράζει έτσι, η γραπτή γλώσσα, την καθομιλουμένη. Με το «καλλωπιστικό» κήρυγμά του περιφρόνησε τη γραμματική της μητρικής, ευνοώντας παραστρατήματα στην ανύπαρκτη ισορροπία που προσδοκούσε. Οι «ελληνικοί» σωστοί τύποι (π.χ. «ομού» αντί «εντάμα», «ιχθύς» αντί «οψάριον» του Κοραή), ήταν φυσικό να επικρατήσουν⁶⁸.

Το χάος που δημιουργούνταν από τη θεωρία του Κοραή βοήθησε στα αιτήματα των αρχαϊστών, στην άρνηση δηλαδή του ζωντανού και στην περιφρόνηση των κανόνων της γραμματικής της μητρικής γλώσσας. Κάποιοι αρχαϊστές βοήθησαν στον καθαριστικό μηχανισμό μισοσβήνοντας τις διαφορές που τους χώριζαν με τον Κοραή. Μέσα σ' όλο αυτό το κλίμα ήταν φυσικό να επηρεαστούν και οι ελληνικές σπουδές. Η παιδεία άρχισε να διαδίδεται με ξερή γραμματική σοφία και να πνίγεται το ενδιαφέρον των νεότερων για το μητρικό ιδίωμα.

Πρακτικοί και μόνο λόγοι αναγκάζουν ελάχιστους Έλληνες και μερικούς ξένους να μελετήσουν τη γραπτή ρύθμιση της σύγχρονης γλώσσας και κάποιοι ξένοι και τη διδασκαλία της. Γράφονται οι πρώτες νεοελληνικές γραμματικές και τα πρώτα λεξικά από ξένους. Στο πνευματικό ξύπνημα της 30ετίας κυριαρχεί το ενδιαφέρον των δημοτικιστών και των κοραϊστών για τη μητρική γλώσσα. Οι εργασίες τους από περιγραφικές γίνονται επιστημονικές και ιστορικές. Ετυμολογούν και εξηγούν τη γέννηση και την καταγωγή της νέας από την αρχαία. Με την επικράτηση του αρχαϊσμού όμως σβήνει η μελέτη της δημοτικής.

Ο Κοραής μελετά τη δημοτική για να γνωρίσει καλύτερα την αρχαία και να διορθώσει την κοινή. Προϊδεάζεται την έννοια της νεοελληνικής φιλολογίας. Οι διπλές και επικίνδυνες αρχές του, πνίγουν άθελά του πολύτιμες απαρχές της γλώσσας μας. Συγκινητική είναι η προσπάθεια του μαθητή του Γ.

⁶⁸ Ο Κοδρικάς αντλεί επίτηδες γλωσσικά επιχειρήματα από τα άφθονα σκωπτικά παραδείγματα της δήθεν εφαρμογής της γλωσσικής θεωρίας του Κοραή, που κατασκεύασε ο Ιακωβάκης Ρίζος Νερουλός στην τρίπρακτη κωμωδία «Κορακιστικά ή διόρθωσις της ρωμαϊκής γλώσσας» (1812). Βλ. Βηλαράς, Ψαλίδας, Χριστόπουλος κ.ά., Η δημοτικιστική αντίθεση στην κοραϊκή «μέση οδό», Εισαγωγή-επιμέλεια Εμμ. Ι. Μοσχονάς, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1981, σ. 16 κ.α. Για το έργο αυτό βλ. Θόδωρος Γραμματάς, «Δυο αντικοραϊκά κείμενα: Τα "Κορακιστικά" του Ιακ. Ρίζου Νερουλού και το "Όνειρο" του Αθ. Χριστόπουλου», Γλώσσα και ιδεολογία στο Νεοελληνικό Διαφωτισμό, Δοκίμια, εκδ. Κουλτούρα, Αθήνα 1991, σσ. 41-59.

Κρομμύδη να συντάξει γλωσσικό και λαογραφικό υλικό. Η Δ. Ευρώπη ενδιαφέρεται για τη γλώσσα της Νέας Ελλάδας και δημοσιεύονται τα πρώτα δημοτικά τραγούδια από τον Γάλλο Fauriel.

Το άλυτο πρόβλημα και το σιωπηλό ξεκίνημα

Με την επανάσταση σταματούν οι συζητήσεις μεταξύ των αντίγνωμων. Άλλωστε, ούτε θεωρητικά είχε καταλήξει, ούτε πρακτικά είχε λυθεί το πρόβλημα. Τα πρώτα επίσημα πολιτειακά κείμενα, όπως ψηφίσματα και διακηρύξεις, είναι γραμμένα από φαναριώτες, ιερωμένους και λόγιους και δεν είχαν βάση το μητρικό ιδίωμα. Στην ελεύθερη πια πατρίδα, όσοι έγραφαν, υπέκυψαν στην υπόσχεση γραμματικών και ιερωμένων πως όπως ξαναγεννήθηκε το έθνος έτσι θα ξαναζωντάνευε και η γλώσσα των κλασικών της αθάνατης Ελλάδας. Ήδη το Ρωμίος και το Γραικός του Κοραή υποχωρούσε στο Έλλην. Το «ως τη μέση μόνο»⁶⁹ του Κοραή, τόσο ακαθόριστο, δε μπορούσε να σταθεί και γι' αυτό οι αρχαίοι τύποι έμοιαζαν βιώσιμοι.

Η λύση ήταν σύμφωνη με την τότε πνευματική κατάσταση, την αυτοπεποίθηση του άωρου ακόμα Έθνους για πραγματική αναγέννηση και άνθισμα εθνικού πολιτισμού. Η στροφή στα περασμένα όμως, αντί να μετουσιώσει τις αξίες του αρχαίου πολιτισμού, κατάντησε εξωτερική, επιφανειακή και δουλική μίμηση, γνώρισμα ενός εκφυλισμένου ψεύτικου κλασικισμού, με σύμβολό της την άρνηση της μητρικής και εμπόδιο στην πνευματική ανάπτυξη.

Ως προς τη γλώσσα αντί με τη βοήθεια του κλασικισμού να καλλιεργηθεί η φρασεολογία της και το ύφος της, επιδιώκεται μια βαθμιαία αναβίωση, λεξιλογική και γραμματική, που εν καιρώ θα δημιουργήσει νέο γραμματικό και πνευματικό αδιέξοδο.

⁶⁹ Περισσότερες παρατηρήσεις για το γραμματικό σύστημα του Κοραή βλ. Μανόλης Τριανταφυλλίδης, Άπαντα, τόμος τρίτος, ανατύπωση με διορθώσεις, εκδ. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), Θεσσαλονίκη 1981, σσ. 452-455.

B) Η εποχή του καθαρισμού (1828 -1900)

Κοινωνία και κράτος, παιδεία και γλώσσα

Στις αρχές της απελευθέρωσης κυριαρχεί το ιδανικό του γυρισμού στην αρχαιότητα. Η Ελληνική κοινωνία είναι άναρχη, ασχημάτιστη και αμόρφωτη. Στην προσπάθειά της να συστήσει κράτος, αγνοεί τα ζωντανά στοιχεία του πολιτισμού της (πλην της Μεγάλης Ιδέας⁷⁰). Κολημένη στην αναδρομή και στην αρχαία δόξα, αντιγράφει ευρωπαϊκές μορφές και συνήθειες. Η παιδεία -ο σημαντικότερος συντελεστής κοινωνικής ανάπτυξης- καταντά να διορθώνει τα «κοινοβαρβαρικά» και «καθωμιλημένα». Το κράτος εξασφαλίζοντας πολιτική ενότητα, επιδιώκει γλωσσική ανακάθαρση. Διοίκηση, δικαιοσύνη, εκκλησία, στρατός, τύπος, παιδεία, βοηθούν στην εξάπλωση και στην καλλιέργεια της νέας γραπτής γλώσσας.

Έντονος εξαρχαϊσμός της καθαρεύουσας (1828 -1890)

Ο γραπτός λόγος, όργανο πάντα του αρχαϊσμού που καθιερώνεται εκείνη την εποχή, δεν έχει λεξιλογική και γραμματική βάση, ενότητα και ορισμένο τύπο. Αντί να θεμελιωθεί στο ζωντανό ιδίωμα της κοινής προφορικής, χρησιμοποιεί τον προκαθορισμένο αρχαϊστικό γραμματικό τύπο, περιορισμένο εν μέρει, αλλά και νοθευμένο από γαλλισμούς και ξενισμούς. Κυριαρχεί ο εξαρχαϊσμός της ονομαζόμενης τώρα «καθαρεύουσας», με γνώμονα το ιδανικό και την προπαιδεία εκείνων που τη γράφουν, παρά την κατανόηση εκείνων που θα εξυπηρετήσει. Για την πραγματικά Εθνική Ελληνική γλώσσα, τη δημοτική, δε γίνεται καν λόγος. Στη διαμόρφωση της νέας γλώσσας πρωτοστατούν Φαναριώτες, Κωνσταντινοπολίτες, ιερωμένοι, φιλόλογοι, ελληνιστές, γραμματικογράφοι, λεξικογράφοι και οραματιστές που ευελπιστούν στο γυρισμό στην αρχαία γλώσσα και εύκλεια.

Διατυπώνονται διάφορα μεμονωμένα κηρύγματα (Βυζάντιος, Παν. Σούτσος⁷¹, κλπ.) και άλλοι πάλι αποτρέπουν τον υπερβολικό εξαρχαϊσμό και τονίζουν τις αρετές της δημοτικής (Αίσωπος, Σπ. Τρικούπης, Μαυροφρύδης, Φιλ. Ιωάννου) που δε θέλουν να αλλάξει η βάση του καθαρισμού. Όλοι τους

⁷⁰ Μαργαρίτης Γ., κ.α., Ελληνική Ιστορία, Τόμος Γ', Ε.Α.Π., (Πάτρα 1999): 203.

⁷¹ Παναγιώτης Σούτσος, Δοκίμιο «Νέα Σχολή του γραφομένου λόγου ή Ανάστασις της αρχαίας ελληνικής εννοουμένης υπό πάντων, 1853».

όμως αρχαΐζουν κατά βάθος. Ο καθαρισμός πάλι δε μπορεί να σταματήσει στη μέση και με όλη αυτή την κατάσταση είναι αδύνατη μια γραμματική διάμεση γλώσσα, διότι η γλώσσα δεν είναι άθροισμα λέξεων και τύπων. Είναι ένας σύνθετος οργανισμός που απαρτίζεται από διάφορα γραμματικά στοιχεία. Μπορεί να πλουτιστεί με νεολογισμούς (γλωσσοκοινωνικές ανάγκες) ή να πέσουν σε αχρηστία φραστικά μέσα (γλωσσοκοινωνική εξέλιξη). Άλλωστε, η γλώσσα πάντα ζημιώνεται από τη μηχανική καθαριστική επέμβαση τυφλωμένου λογισματισμού.

Στη συγκεκριμένη εποχή, ο καθαρισμός έφερνε όλο και νέους αρχαϊσμούς (π.χ. αν δε μπορώ – αν δεν ημπορώ – αν δε δύναμαι – εάν δε δύναμαι – εάν μη δύναμαι – εάν μη δύνωμαι). Εισάγονται λέξεις με νέα έννοια (πρύτανις) και αντικαθίστανται ξένες ήδη κοινές (καπέλο - πίλος) ή ελληνικές (χαμογελώ - μειδιώ). Μαζί με τις αρχαϊκές λέξεις καθιερώνεται και το αρχαίο τυπικό (βούς, βοός) αντί να χρησιμοποιηθεί το τυπικό της νέας γλώσσας. Συμπαράσύρεται έτσι στον καθαρισμό η εσωτερική υφή του γραπτού λόγου και η σύνταξη.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα του καθαρισμού

Ο γραμματικός τύπος της νέας γλώσσας δεν ορίστηκε από τη δημιουργική λογοτεχνία, αλλά διαμορφώθηκε αντίθετα από τη θέληση των αντιπροσώπων της λογοτεχνίας. Η παλαιά κρητική λογοτεχνία και η σύγχρονη επτανησιώτικη λογοτεχνία, αξιόλογες μεν, παραμένουν άγνωστες και περιφρονημένες για το γλωσσικό τους τύπο (Σολωμός, Τυπάλδος). Οι στιχοπλόκοι ποιητές του κέντρου παρασύρονται από τον αρχαϊσμό τους (Ζαμπέλας, Σούτσος, Ζαλοκώστας) με αποτέλεσμα η δημοτική να αποκλείεται οριστικά από τους επίσημους πανεπιστημιακούς διαγωνισμούς.

Οι αντιγνωμίες συνεχίζονται, αλλά δε συζητούν πια για δημοτική ή αρχαία. Δεν υπάρχει πια διάμεσος γλωσσικός τύπος που να βοηθά στον καθαρισμό. Η συζήτηση είναι ο βαθμός και το τέρμα του καθαρισμού και η μορφή της τελικής γλώσσας. Αγνοείται η κοινή χρήση, λείπει η βάση που θα καθόριζε το σωστό και τον κανόνα, γίνονται λάθη και παρεκκλίσεις, είτε από άγνοια, είτε επειδή έτσι θεωρεί ο καθένας και κάποτε χρησιμοποιούνται ενδιάμεσοι τύποι (ούτε νέοι, ούτε αρχαίοι).

Η παιδεία ακολουθεί την έμπρακτη ελληνομάθεια και τα «βαθιά ελληνικά» θεωρούνται ως κύριο μορφωτικό γνώρισμα για κοινωνική άνοδο και στοιχείο για επιστημονική κατάρτιση. Η αρχαϊστική τάση είναι αυτονόητη. Η παρέκκλιση από αυτή, στιγματίζεται ως άγνοια και αμάθεια. Πιστοί στη δημοτική παραμένουν μόνο οι Επτανήσιοι ποιητές, ενώ στην Πόλη και σε άλλα υπόδουλα μέρη, ο αρχαϊσμός υπερβαίνει τον ελλαδικό χώρο.

Η σχολική γλώσσα⁷²

Στην παιδεία καθρεφτίζεται καθαρά το μεγαλείο της αρχαϊκής τάσης. Ο ιδρυτικός νόμος του 1834 στα δημοτικά σχολεία ορίζει ότι οι δημοδιδάσκαλοι πρέπει να κατέχουν «στοιχεία ελληνικής» και «ελληνική γραμματική» «κατά θεωρίαν και πράξιν», δηλαδή τα αρχαία ελληνικά με τη γραμματική τους, τη μόνη γνωστή.

Όμως οι δάσκαλοι -σημαντικά αστοιχειώτοι- που μιλούν την ίδια γλώσσα με τους ελλήνοπαιδες εκτός σχολείου, ζητούν απ' τους μαθητές να διορθώσουν τη γλώσσα τους («πές το καλύτερα») με ένα ανύπαρκτο πρότυπο και να μορφωθούν με γραμματική άγνωστη γι' αυτούς στην καθημερινότητά τους. Θυσιάζονται έτσι όλες οι μορφωτικές ώρες στη γραμματική, χωρίς να γίνεται άλλη μορφωτική εργασία και αποβαίνει μάταιη κάθε προσπάθεια να χρησιμοποιηθούν γραμματικοί τύποι διαφορετικοί από το «χυδαίο» της μητρικής. Χαρακτηριστική είναι μια υπουργική εγκύκλιος που λέει να μη σολοικίζουν⁷³ οι δημοδιδάσκαλοι. Επίσης:

- ✓ Το 1835 εκδίδεται η Γραμματική του Βάμβα
- ✓ Το 1850 Κρατική Επιτροπή αποφαινεται ότι δεν υπάρχουν όρια μεταξύ αρχαίας και καθαρεύουσας
- ✓ Το 1854 εκδίδονται οι «Πίνακες της γραμματικής της λαλούμενης γλώσσας»

⁷² Αποκαλυπτικό π.χ. για την προσπάθεια του εξαρχαϊσμού της σχολικής γλώσσας, ακόμα και στο δημοτικό σχολείο, είναι το Β.Δ. της 23^{ης} Ιουλίου 1856 (Υπουργός επί των Εκκλησιαστικών και της Δημοσίας Εκπαιδεύσεως ήταν ο Χ. Χριστόπουλος) «Περί τινων τροποποιήσεων επί του Οδηγού της Αλληλοδιδασκτικής Μεθόδου», το οποίο όριζε ότι «[...] Γραμματική της ελληνικής γλώσσης διά τα δημοτικά σχολεία ορίζεται η της αρχαίας και μόνη [...]». Βλ. σχετικά Αλέξης Δημαράς (επιμ.), Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε (Τεκμήρια ιστορίας), τόμος δεύτερος 1895-1967, β' ανατύπωση, Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη, ΣΠ 26, εκδ. Ερμής, Αθήνα 1986, σ. 136.

⁷³ σολοικίζω = μιλώ ή γράφω την ελληνική γλώσσα με συντακτικά σφάλματα, δε μιλώ ή γράφω σύμφωνα με τους γλωσσικούς κανόνες.

- ✓ Το 1880 εκδίδονται οι «Στοιχειώδεις πρακτικά οδηγία» περί διδασκαλίας μαθημάτων.

Το κορύφωμα του καθαρισμού και η κρίσιμη 10ετία (1876 -1886)

Στο κορύφωμα φτάνει ο ελληνιστής Κ. Κόντος⁷⁴ που θυμίζει τον αρχαίο αττικισμό, κηρύσσοντας τον καθαρισμό με μεγαλύτερη ελληνομάθεια, συνέπεια και επιμονή, καταλήγοντας στο απροχώρητο, μαζί με το όνειρο του γυρισμού. Κατ' αυτόν η νέα γλώσσα είναι βάρβαρη «πεττατημένη χυδαιολογία» η δε «τεχνητή γλώσσα», η καθαρεύουσα δηλαδή, γεμάτη με λάθη, βαρβαρισμούς και σολοικισμούς. Δεν υπάρχει λόγος να γυρίσουμε πίσω στην αρχαία υποστηρίζει. Πρέπει να ρυθμιστεί η νέα σύμφωνα με τους κανόνες της αρχαίας γραμματικής, να καθιερωθούν οι μέσοι αόριστοι, οι αναδιπλασιασμένοι παρακείμενοι και να αποφευχθούν τα λάθη. Ο Κόντος επηρέασε πολλούς φιλόλογους (Μιστριώτη, Χατζηδάκι) και έμμεσα την παιδεία. Ο Κλ. Ραγκαβής κ.ά. δοκίμασαν μεγαλύτερο ακόμη εξαρχαϊσμό, χωρίς απήχηση.

Κατά αυτήν την κρίσιμη 10ετία ωριμάζει η συνείδηση για γλωσσική αλλαγή. Καταλυτική ήταν η Ένωση των Επτανήσων (1864), επειδή η πρωτεύουσα τότε άρχισε να γνωρίζεται με την επτανησιακή λογοτεχνία.

Ο «χυδαϊστής» Βαλαωρίτης καλείται στο Πανεπιστήμιο να υμνήσει με τη γλώσσα του τον Γρηγόριο Ε', ολοκληρώνοντας το ποιητικό του έργο στη δημοτική και τον πόλεμό του στο «λογιωτατισμό» και «τας μωράς αξιώσεις των γραμματικών».

Η ποιητική γλώσσα απαλλάσσεται από την επίδραση του αρχαϊσμού και η δημοτική γίνεται ανεκτή σε ευρύτερους κύκλους, κυρίως στην ποίηση.

Πέρα από την ποίηση, έχουμε και επιστημονικό φωτισμό. Υπάρχουν νέοι ερευνητές της Εθνικής ιστορίας, της γλώσσας και της λαογραφίας που είναι πιο αντικειμενικοί στην εξέλιξη και την ιστορική διαμόρφωση του νέου ελληνισμού και στη σχέση του με τον αρχαίο. Ο λαογράφος Νίκος Πολίτης⁷⁵ επιδρά στους λογοτέχνες που τώρα αποζητούν επαφή με τις παραδόσεις και

⁷⁴ Ιδρυτής και εκδότης του φιλολογικού περιοδικού «Λόγιος Ερμής» το οποίο περιέχει ανθολογία κειμένων και παρατηρήσεων που σχετίζονται με τη νέα ελληνική γλώσσα.

⁷⁵ Ο Νικόλαος Πολίτης (Καλαμάτα, 3 Μαρτίου 1852 - Αθήνα, 12 Ιανουαρίου 1921) ήταν Έλληνας λαογράφος και καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Θεωρείται ο πρόδρομος της επιστήμης της λαογραφίας στην Ελλάδα.

τα ήθη του ελληνικού λαού. Στις τάξεις του καθαρισμού και των ελληνιστών κορυφώνονται οι αντιθέσεις και αναγνωρίζουν για πρώτη φορά ότι ο δρόμος προς την καθαρεύουσα ήταν στραβός. Ο Δ. Βερναρδάκης παραδέχεται «αντί να καρκινοβατούμε προς την αρχαία, να ξαναγυρίσουμε στη γλώσσα του λαού, απλοποιώντας την καθαρεύουσα». Αντιτίθεται ο Γ. Χατζιδάκις⁷⁶.

Η χρεοκοπία του καθαρισμού και η νέα διγλωσσία

Στο διάστημα των 50 αυτών χρόνων, το ζήτημα της γλώσσας και η καθαρεύουσα έτσι όπως διαμορφώθηκε παρουσιάζονται διαφορετικά από ότι είχαν εμπνευστεί οι εισηγητές του καθαρισμού.

1. Διαπιστώθηκε πως η καθαρεύουσα δε γράφονταν σωστά (λάθη - ξενισμοί) και παρά την εξωτερική της μορφή, απείχε από την αρχαία.
2. Βεβαιώθηκε από τον Κόντο και τον Χατζιδάκι πως η εξαρχαϊσμένη δεν οδηγούσε στην αρχαία.
3. Αναγνωρίστηκε πως ξεχάστηκαν οι υποθήκες του Κοραή για τα δίκαια του λαού στην κοινή γλώσσα και πως η καθαρεύουσα δεν ήταν πια η ίδια με τη γλώσσα του Κοραή.
4. Βεβαιώθηκε από τον Χατζιδάκι πως με τον καθαρισμό ο λαός έμαθε λέξεις μόνο (όχι τύπους και σύνταξη) που τις μεταχειρίζεται στο τυπικό της δημοτικής.
5. Αναγνωρίστηκε πως η μορφή της καθαρεύουσας εξαφάνισε τα γραμματικά όρια νέας και αρχαίας (άρα για να μιλήσεις σωστά την καθαρεύουσα πρέπει να μάθεις πρώτα αρχαία γραμματική).
6. Αποδείχτηκε πως η γραμματική ενότητα του έθνους δεν εξασφαλίζεται με την καθαρεύουσα (τα αρχαϊκά μαζί με διάμεσους δε βοηθούν στην ενότητα).

Αναφορικά με το ζωντάνεμα της νέας γραπτής και τη βοήθεια που θα προσέφερε στο λαό ώστε να αφομοιώσει στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού, παρατηρούμε ότι αντίθετα με τις προσδοκίες του Κοραή και άλλων, η νέα γραπτή γλώσσα δε ζωντάνεψε στα χείλη και στην ψυχή του ελληνικού λαού. Ο

⁷⁶ Ο Γεώργιος Νικολάου Χατζιδάκις (1848[1] – 1941) υπήρξε ο θεμελιωτής της επιστήμης της γλωσσολογίας στην Ελλάδα και πρώτος καθηγητής της Γλωσσολογίας και της Ινδικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, από το 1890 έως το 1923. Ανήκε στα ιδρυτικά μέλη της Ακαδημίας Αθηνών το 1926 και ένα χρόνο αργότερα διετέλεσε πρόεδρός της.

Κόντος μιλούσε στην καθημερινότητα όπως όλοι, άσχετα με τη γραπτή. Ο Χατζιδάκις ξεχώριζε τη δημοτική (εθνική) από τη γραπτή και την «τεχνητή».

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι ο γραπτός λόγος και η απόδοση της ζωντανής λαλιάς, με τους αρχαϊσμούς, απλά βλάπτει την γλωσσική λειτουργία. Η καθαρεύουσα είναι επαρκής στον επιστημονικό λόγο, στη διοίκηση, κλπ. Της λείπει όμως η φυσικότητα και δυσκολεύει το διάλογο στην καθημερινή ζωή. Η καθαρεύουσα δημιούργησε τεχνητή διγλωσσία. Με το να χρησιμοποιούνται κανόνες της αρχαίας γραμματικής, ο λαός υποχρεώθηκε σε παιδεία ξένης γλώσσας γι' αυτόν. Σε σύγκριση με τη μεσαιωνική διγλωσσία, η τωρινή είναι περιορισμένη. Η καθαρεύουσα δεν είναι τόσο αρχαϊκή όσο ήταν η μεσαιωνική κοινή. Η κοινή δημοτική, η καθαρεύουσα και τα ιδιώματα, δημιούργησαν πραγματική τριγλωσσία, πράγμα απαράδεκτο για ένα σύγχρονο Έθνος.

Τριγλωσσία: Χαρακτηριστικό της τριγλωσσίας είναι το παρακάτω παράδειγμα:

Πίνακας		
Ιδιωματικά	Κοινή	Καθαρεύουσα
Μόπιασε το ζερβί χέρι	μου έπιασε το αριστερό χέρι	με έλαβε(ν) εκ της αριστεράς χειρός

Πλάι στα ιδιώματα και στην κοινή μιλημένη, έπρεπε να γραφεί και να γίνει κοινή και η γραπτή. Υπάρχει, όμως, η καθαρεύουσα που εξαφανίζει την γραμματική ομοιογένεια και καθιερώνει πλήθος αρχαίων τύπων και συντάξεων. Όλα αυτά όμως είναι άγνωστα στην καθημερινή χρήση και ξένα στη γραμματική της εθνικής γλώσσας. Παρόμοια γλωσσική κατάσταση δεν υπάρχει σε καμιά γλώσσα των ευρωπαϊκών λαών. Έχουν ιδιώματα και κοινή γλώσσα. Στην Ελλάδα ο δρόμος ήταν ακόμη μακρύς μέχρι να υπάρξουν μόνο ιδιώματα και κοινή γλώσσα.

Η μονόπλευρη στροφή του καθαρισμού στα περασμένα έφερε και άλλα αποτελέσματα:

- ✓ Περιφρονήθηκε η ελληνική ζωή και ο φραστικός της πλούτος.

- ✓ Οι γραμματικοί περιορισμοί της «καθαρισμένης» δε βοήθησαν στην καλλιέργεια των μαθητών και στον πλουτισμό της μητρικής τους γλώσσας.
- ✓ Η σχολική γλώσσα και η λογοτεχνία ήταν φτωχές λεξιλογικά.
- ✓ Οι τρόφιμοι των Ελληνικών σχολείων αποξενώθηκαν από τη ζωντανή λαλιά.
- ✓ Το λεξιλόγιο ενός απόφοιτου δημοτικού είναι φτωχό κι ας έμαθε λόγιες λέξεις (κυρίως στην πόλη).
- ✓ Του λείπουν πλήθος λέξεων, γνωρίζει μόνο χοντρικές και γενικότερες εκφράσεις.
- ✓ Όποιος διδάσκεται ξένη γλώσσα (πράγμα σπάνιο), μπορεί να μορφωθεί, ζημιώνοντας όμως την ελληνική γλώσσα, επειδή υιοθετεί ξένες εκφράσεις.
- ✓ Οι τρόφιμοι δεν ξέρουν τι σημαίνει σκιάζομαι, κολατίζω, αρτένομαι.
- ✓ Ξέρουν τους ιχθύες, όχι τις συναγρίδες, τους κέφαλους, κλπ.
- ✓ Ξέρουν το άτι όχι όμως τον ντορή, τον γρίβα.
- ✓ Ξέρουν όμως ανάλογα ξενικά συνώνυμα και χρησιμοποιούν αυτά.
- ✓ Αντίστοιχες εκφράσεις από την καθαρεύουσα δύσκολα χρησιμεύουν.
- ✓ Λείπει ο συναισθηματικός χρωματισμός.
- ✓ Είναι πολυσύλλαβες, κρύες, σχολαστικές.

Οι τοπωνυμίες

Από τη σύσταση του Ελληνικού Κράτους χρησιμοποιήθηκαν αρχαία ονόματα. Ξενικές και ελληνικές δημοτικές αντικαταστάθηκαν «προς ανάστασιν των παλαιών». Τα νέα ονόματα άλλοτε ήταν αυτά που υπήρχαν παλιά και άλλοτε ήταν κακοδιαλεγμένα ή από άγνοια (η αρχαία πόλη βρισκονταν αλλού). Ο εξελληνισμός άστοχος από ονόματα ιδιοκτητών (Τατόι – του Τατόη) και το ξαναβάφτισμα, άλλοτε έμενε και άλλοτε όχι. Υπήρχε σωρεία διαταγμάτων για να επιβληθούν οι νέες ονομασίες. Η μετονομασία όμως πολλές φορές προκαλούσε εξεγέρσεις και οι ντόπιοι ήθελαν τη γνώριμή τους ονομασία για τον τόπο τους. Υπήρχαν επίσης αντιρρήσεις από τους ιστοριοδίφες.

Στα οικογενειακά ονόματα έγινε καθαρισμός με επιτυχία, είτε από πρωτοβουλία των κατόχων, είτε με τη βοήθεια του σχολείου και του στρατού. Το ίδιο φαινόμενο έγινε στην Ευρώπη την εποχή του «ανθρωπισμού». Έχουμε εξελληνισμό σε ξένα και ελληνικά ονόματα σε μεγάλη κλίμακα. Διορθώνεται επίσης η ορθογραφία, η φωνητική μορφή, η κατάληξη και η μετάφραση.

Η ορθογραφία

Με εξαίρεση τα κείμενα της Κρήτης (φωνητικό λατινοϊταλικό αλφάβητο) και την προσπάθεια του Βηλαρά για φωνητική ορθογραφία, τα νεοελληνικά κείμενα γράφτηκαν στη λεγόμενη ιστορική ορθογραφία. Με τον καθαρισμό η ιστορική ορθογραφία γίνεται αυστηρότερη στην καθαρεύουσα. Οι δυσκολίες της καθιερωμένης πια σχολικής ορθογραφίας ήταν πολλές και για να γράψει κανείς έπρεπε να ξέρει αρχαία γραμματική. Με τη διάδοση της γραπτής και της παιδείας οι νέοι Έλληνες δυσκολεύονται να γράψουν σωστά.

Παρ' όλες τις ώρες που αφιερώνονται στην ορθογραφική διδασκαλία, η ανορθογραφία βασιλεύει ακόμα και στους πιο γραμματισμένους. Έτσι συμφωνούν για απλοποίηση και κάποιοι την επιχειρούν.

Η λογοτεχνία

Η καθαρεύουσα, η τεχνητή δηλαδή, δε μπόρεσε να ενσωματωθεί στη δημιουργική λογοτεχνία. Η ποίηση γράφεται στη δημοτική (Σολωμός) και αργότερα και η λογοτεχνία. Αποδυναμώνεται η καθαρεύουσα, γιατί στη λογοτεχνία δε συγκινεί και δεν εκφράζει. Τα λογοτεχνικά έργα της κλασσικής Ελλάδας στην καθαρεύουσα, δεν άγγιζαν το λαό. Εκφυλίζεται το ιδανικό του γυρισμού στην αρχαία δόξα. Αρχαϊκές μεταφράσεις αρχαίων κλασικών (Δούκας, Α. Ραγκαβής) δε διαβάζονται.

Ο λαός ζητά μεταφράσεις σε απλή γλώσσα και έργα εκλαϊκευμένα. Μόνο στη γλώσσα του λαού ξαναζωντανεύουν τα περασμένα. Οι μεταφράσεις των αρχαίων κλασικών στη δημοτική φέρνουν το λαό πιο κοντά σ' αυτούς τους συγγραφείς και στο νόημα των έργων τους. Η λαϊκή γλώσσα (δημοτική) φύλαξε καλύτερα την εσωτερική υφή και το πνεύμα της αρχαίας, την έκφραση

και τη σκέψη των κλασικών. Η καθαρεύουσα, ως τεχνική με ξένες επιδράσεις παρουσιάζει εξωτερικές μορφολογικές ομοιότητες με την αρχαία αττική.

Το αποτέλεσμα της τεχνητής διγλωσσίας

Η καθαρεύουσα ήταν μια αποτυχημένη ιστορική προσπάθεια. Ο λεξιλογικός πλουτισμός της κοινής ήταν χρήσιμος και πολύτιμος. Η καθαρεύουσα ξαναβαφτίζοντας γνωστές έννοιες με άγνωστες λέξεις και έχοντας τεχνητή και αφύσικη μορφολογία και σύνταξη, όχι μόνο δε βοηθά στη λαλιά της καθημερινότητας, αλλά αντίθετα:

- ✓ Θολώνει - νοθεύει τις ψυχικές και πνευματικές λειτουργίες του γραπτού λόγου
- ✓ πνίγει τη λογοτεχνική συγκίνηση και δημιουργία
- ✓ περιορίζει την επίδραση της λογοτεχνίας στο κοινό
- ✓ υπονομεύει την παιδεία και την εθνική μόρφωση
- ✓ δυσκολεύει την εκλαΐκευση της επιστήμης, της θρησκείας, του κρατικού μηχανισμού
- ✓ καλλιεργεί τη ρητορεία και την κενολογία σε βάρος της ουσίας
- ✓ απομακρύνει από την πραγματικότητα
- ✓ δυσκολεύει την ακριβολογημένη σκέψη, κρίση, έκφραση
- ✓ προκαλεί γλωσσική ασάφεια, ανειλικρίνεια
- ✓ απλώνει ψυχικό διχασμό στο έθνος
- ✓ υποθάλλπει τη νεοελληνική αοριστία (απελπιστικό «περίπου»)
- ✓ επιδρά επιζήμια στους χαρακτήρες.

Ως όργανο παιδείας και επιστήμης, όσων τη μιλούν, δε μπόρεσε να γίνει κτήμα των πολλών, έμεινε ξένη στον πολύ λαό. Η γλώσσα της μόρφωσης πρέπει να μιλιέται από το λαό, να μαθαίνεται εύκολα και να πλουτίζεται άκοπα.

Οι νεοελληνικές σπουδές

Με τον καθαρισμό ήταν δύσκολο να μελετηθεί η εθνική γλώσσα και ο πολιτισμός. Η καθαρεύουσα δε γεννούσε ετυμολογικό πρόβλημα και δεν είχε αντικείμενο μελέτης. Η έρευνα πάλι της δημοτικής ήταν ανύπαρκτη στα χρόνια

του Κοραή. Η γλώσσα του Εθνικού Ύμνου θεωρείται «χυδαία» και προτείνεται η αντικατάστασή του⁷⁷.

Αφορμή απασχόλησης με τη νέα γλώσσα που «διορθώνεται», δίνει η προσπάθεια να βρεθούν λαογραφικές αποδείξεις του «ελληνισμού» της και να καταρριφθεί η άποψη του Fallmerayer πως καταγόμαστε από τους Σλάβους. Ακόμη και οι ξένοι καταπιάνονται με τη γλώσσα και τη λαογραφία της Νέας Ελλάδας αναζητώντας σ' αυτή, την αρχαία, απαλλαγμένοι από την αιολοδωρική θεωρία (Δ. Μαυροφρύδης – M. Deffner).

Πρώτος ο M. Deffner διατυπώνει την έννοια της νεοελληνικής φιλολογίας, επιστήμης που ερευνά τη γλώσσα και τις πνευματικές εκφάνσεις του ελληνισμού. Έτσι, με τον επιστημονικό φωτισμό, γίνεται συστηματικότερη και σε επιστημονική βάση η μελέτη (Χατζιδάκης: γλώσσα, Ν. Πολίτης: λαογραφία, Σ. Λάμπρος: ιστορία, κ.ά.)

Το κίνητρό τους εν μέρει είναι επηρεασμένο από το ιδανικό της εποχής τους, με κάποιο ψυχικό διχασμό από το αρχαϊστικό περιβάλλον που ανήκουν και στηρίζουν.

Ο Χατζιδάκης διαχωρίζει την επιστημονική έρευνα από την πρακτική καλλιέργεια της μητρικής και αγωνίζεται ακόμη για τον καθαρισμό.

Η Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών παραμένει ακόμη μονόπλευρη, κλασικιστική και δε δημιουργεί έδρα για τους κλάδους της νεοελληνικής φιλολογίας. Πολεμά όσους ασχολούνται με τη νεοελληνική λαογραφία και την «Ίδρυση του Μεγάλου Λεξικού⁷⁸» που θα περιλαμβάνει λέξεις «χυδαίες» και ξένες.

Δε συντάσσεται κανένα λεξικό και γραμματική της μητρικής γλώσσας. Οι σχολικές γραμματικές εκφράζουν το τυπικό της αρχαίας αττικής διαλέκτου. Μόνο το λεξικό του Σκαρλάτου Βυζαντίου υπάρχει και αυτό «νεοαρχαίο» που γράφτηκε για «πρωτομαθείς σπουδαστές της αρχαίας γλώσσας» και για να εξυπηρετήσει τους σκοπούς του καθαρισμού, βοηθώντας στο ξαναζωντάνεμα της αρχαίας.

⁷⁷ Άπαντα Μανόλη Τριανταφυλλίδη 3. Νεοελληνική Γραμματική – Ιστορική εισαγωγή (3^{ος} τόμος, 1938).

⁷⁸ «Επιτομή του Μεγάλου Λεξικού της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας των H.G. Liddell & R. Scott».

Άνθισμα των νεοελληνικών θα έχουμε μόνο όταν χάσει ο αρχαϊσμός την κοινωνική του δύναμη.

Το «Ταξίδι»⁷⁹ του Ψυχάρη και το πρώτο κήρυγμα (1888 -1900)

Με τις ζυμώσεις των χρόνων και την ωρίμανση της κοινωνίας, πλησιάζει η στιγμή της μεταστροφής από το αρχαϊστικό στο νέο ιδανικό, στην «Ιδέα» του δημοτικισμού με εθνική ανανέωση. Σύμβολο και αφετηρία αυτής θα είναι ο τύπος της γραπτής εθνικής γλώσσας. Ο αρχαϊσμός έπρεπε να χτυπηθεί στη στραβή του αρχή (τη «διορθωτική» βάση) με:

- ✓ ξεκαθαρισμένο γλωσσικό πρόγραμμα
- ✓ αλόγιστη πίστη σε αυτό
- ✓ άμεση πιστή εφαρμογή
- ✓ καλλιέργεια της δημοτικής.

Το νέο αυτό απολυτρωτικό κήρυγμα το έκανε ένας μεγάλος Έλληνας γλωσσολόγος και ελληνιστής, ο Γιάννης Ψυχάρης. Γιατί μπορεί μεν ο αγώνας για την καθιέρωση της δημοτικής ως επίσημης γλώσσας να ξεκινάει πολύ πριν απ' αυτόν (με τον Χριστόπουλο, τον Βηλαρά, τον Σολωμό και τόσους άλλους), αλλά χωρίς την επιστημονική - γλωσσολογική στήριξη, τους αγώνες και τα δημοσιεύματα τού Γιάννη Ψυχάρη (1854- 1929) και κυρίως, χωρίς το Ταξίδι, που σήμανε την έναρξη της νεοελληνικής «γλωσσικής επανάστασης», δε θα είχαμε ίσως φτάσει, ενενήντα περίπου χρόνια μετά το Ταξίδι, το 1976, στην αναγνώριση της δημοτικής (νεοελληνικής κοινής) ως επίσημης γλώσσας.

Το 1888 το ιστορικό του «Ταξίδι» ανοίγει νέα εποχή στη γλωσσική και πνευματική ιστορία. Το έργο του (κήρυγμα) βοηθά τους Έλληνες έτσι ώστε:

- ✓ να σεβαστούν τον εαυτό τους
- ✓ να γράψουν τη μητρική τους γλώσσα
- ✓ να σπάσουν τελειωτικά την αρχαϊστική παράδοση αιώνων
- ✓ να διευρύνουν τους πνευματικούς τους ορίζοντες
- ✓ να κρίνουν σωστότερα τη σχέση του έθνους με την αρχαιότητα και τη θέση της στο σήμερα.

Αποφασιστικά προτείνει:

⁷⁹ Το Ταξίδι μου (1888) είναι ένα έργο-σταθμός στην ιστορία των νεοελληνικών Γραμμάτων, το «μανιφέστο» του δημοτικισμού, το σπουδαιότερο βιβλίο του Γιάννη Ψυχάρη, ηγετικής μορφής του αγώνα για την επίλυση του Γλωσσικού Ζητήματος, που αποφαίνεται ότι: «Γλώσσα και πατρίδα είναι το ίδιο».

- ✓ Να γραφτεί η εθνική γλώσσα με τους κανόνες της
- ✓ Να είναι αντικειμενική και χωρίς υποκειμενικές απόψεις
- ✓ Να είναι η καθορισμένη φιλολογική γλώσσα
- ✓ Να εκφράζει την εθνική ζωή
- ✓ Να κατακτήσει έτσι το Έθνος τη θέση του στον κόσμο
- ✓ Να πραγματωθεί ο ανώτατος σκοπός, η αλήθεια

Το κήρυγμα του Ψυχάρη φωτίζει και ξυπνά όλους τους λογοτεχνικούς κύκλους. Η δημοτική αρχίζει να καλλιεργείται πραγματικά. Ποίηση και λογοτεχνία την ενστερνίζονται. Γίνεται σοβαρή προσπάθεια να γραφτεί με τους κανόνες της, πιστά και με απόλυτη ακολουθία.

Γ) Εποχή Δημοτικισμού (20^{ος} αι.)

Οι προϋποθέσεις για την εδραίωση του δημοτικισμού είναι πιο ευνοϊκές και ο αρχαϊσμός κλονίζεται ευκολότερα τώρα, επειδή έχουμε κοινωνική άνοδο της αστικής τάξης, που είναι πιο συνειδητοποιημένη και ξεκάθαρη πάνω στο ζήτημα.

Ο πόλεμος του 1897 ζητά «νέες ιδέες» και δυναμώνει την κοινωνική και πνευματική ζύμωση, η επανάσταση το 1909 στο Γουδί ζητά «ανόρθωση» ενώ οι Βαλκανικοί πόλεμοι (1912 - 13) και ο ευρωπαϊκός (1914) δείχνουν τις πραγματικές ανάγκες της ζωής και μεγαλώνουν τα γεωγραφικά όρια.

Οι ξενόφωνοι πληθυσμοί των νέων συνόρων και η ανάγκη εξελληνισμού τους, δείχνουν την ανάγκη καθιέρωσης της δημοτικής στα σχολεία. Με το άπλωμα της παιδείας, μεγαλώνει η κατακραυγή κατά του χρεοκοπημένου αρχαϊσμού στα σχολεία. Γίνεται επιτακτική ανάγκη η σχολική γλώσσα να είναι ίδια με τη ζωντανή κοινή και όργανο πια της νέας λογοτεχνίας.

Η κίνηση του δημοτικισμού του 20^{ου} αι. δείχνει την προσπάθεια του νέου ελλληνισμού για πραγματική αναγέννηση, γιατί με τη γλωσσική και λογοτεχνική ζύμωση γίνεται μια πλατύτερη αναμορφωτική εκπαιδευτική και εκπολιτιστική κίνηση. Ο δημοτικισμός δεν επιδιώκει πλέον την αναγέννηση του γραπτού τύπου, αλλά ζυμώνεται με τις τάσεις που υπάρχουν για να καταλήξει στον γραπτό τύπο της δημοτικής. Μελετούνται έτσι κι άλλα στοιχεία χρήσιμα στη διαμόρφωση του πολιτισμού. Τα δύο αντίθετα ρεύματα συνυπάρχουν, αλλά ο δημοτικισμός είναι πιο δυναμικός και κυριαρχεί, καθιερώνοντας τη δημοτική

στη λογοτεχνία, στη λαϊκή παιδεία, κλπ. Ο αρχαϊσμός – καθαρισμός χάνει έδαφος και γίνεται αντιδραστικός. Έχουμε δύο εποχές:

A) Η ορμητική (1901 – 1907)

Είναι η μαχητική εποχή του δημοτικισμού όπου καθιερώνεται η δημοτική στη λογοτεχνία και διαμορφώνεται ο τύπος της, εν μέσω αντιδράσεων του αρχαϊσμού

B) Η εποχή του κρατικού δημοτικισμού (1917 – ως σήμερα)

Καθιερώνεται στα σχολεία η δημοτική γλώσσα και μετριάζεται η επανάσταση για γλωσσική αλλαγή.

Ορμητική Εποχή (1901 – 1917)

Εξάπλωση. Καλλιέργεια της νέας γλώσσας στη λογοτεχνία

Η αστική τάξη κυριαρχεί στην προσπάθεια του δημοτικισμού που απλώνεται και βαθαίνει και το γλωσσοεκπαιδευτικό πρόβλημα και η λύση του γίνονται κέντρο της πνευματικής ζωής. Ο Ψυχάρης συμπληρώνει το κήρυγμά του και λόγω της αντίδρασης γίνεται δογματικότερος και αλύγιστος. «Η κρίσιμη ώρα για ένα Έθνος είναι η ώρα που αρχίζει και γράφει τα πεζά» λέει.

Η καθιέρωση της μητρικής γίνεται καθολικό κοινωνικό αίτημα με πλατύτερη σημασία για το έθνος και υπάρχει νεανική τόλμη και υπερβολικές προσδοκίες για τα αποτελέσματα. Χρησιμοποιείται η δημοτική στη λογοτεχνία (ηθογραφίες, μυθιστορήματα), στο θέατρο και στην πεζογραφία. Δημοσιεύονται μεταφράσεις αρχαίας και ξένης λογοτεχνίας, γίνονται προσπάθειες μετάφρασης των Ευαγγελίων, των αρχαίων δραμάτων στις παραστάσεις, στην πεζογραφία και στη δικαστική γλώσσα. Όλα αυτά όμως γεννούν μια σημαντική αντίδραση.

Ο τύπος της νέας γραπτής κοινής γλώσσας

Η δημοτική στη λογοτεχνία, με προσοχή, διαμορφώνει τον κοινό τύπο. Ακολουθείται η προσπάθεια του Ψυχάρη για λαϊκή γλώσσα με κανόνες, χωρίς περιττούς ιδιωτισμούς και λόγια γραμματική. Δεν υπάρχει όμως από πριν σωστή λύση για κάθε περίπτωση και δεν είναι γνωστά όλα τα λεξιλογικά στοιχεία της κοινής προφορικής. Υπάρχει γλωσσική ποικιλία και ο καθαρισμός προκάλεσε δυσκολίες (ουσιαστικές – ψυχολογικές). Η κοινή είναι σύνθετο

γλωσσικοκοινωνικό φαινόμενο. Η γραφή που ήδη υπάρχει, χρειάζεται καλλιέργεια και αναζήτηση για να ξεκαθαρίσουν λεπτομέρειες και βασικά ζητήματα. Έτσι, όπως φαίνεται εκ των υστέρων, δε λείπουν και οι υπερβολές της εποχής. Ο περιορισμός της λαϊκής γλώσσας μορφολογικά και φωνητικά μειώνει την εκφραστικότητα της νέας γλώσσας κι αυτό γιατί:

- ✓ Υπάρχουν ασυμβίβαστοι τύποι (ύποφτος)
- ✓ Φωνητικοί εξομαλισμοί χάριν ομοιομορφίας (χερόγραφο)
- ✓ Ιδιωματικά στοιχεία (κοιμόσαντε)
- ✓ Απαρχαιωμένες λέξεις (να πη τινάς)
- ✓ Λαϊκότερα ονόματα μηνών (Αλωνάρης)
- ✓ Λεξιλογική ανανέωση από τη λαϊκή (χωρισοχάρτι: το διαζύγιο)

Στο ύφος δε, τα όρια δημοτικισμού – χυδαϊσμού είναι αδιάκριτα. Η χρήση διάφορων ποιητικών στοιχείων στην πεζογραφία είναι άστοχη και χρησιμοποιούνται όροι ευγενείας από την καθαρεύουσα και τις ξένες γλώσσες, καθώς και η χρήση του πληθυντικού (μπορείτε να δώσετε αντί μπορείς να δώσεις, κυρία Σταθοπούλου αντί κυρά Στάθαινα). Οι ιδιωτισμοί περιορίζονται ως ένα σημείο, υπάρχουν στο λεξιλόγιο, αλλά οι συγγραφείς τους αποφεύγουν.

Η καθιέρωση της δημοτικής⁸⁰

Η εποχή χαρακτηρίζεται από εθνική κακομοιριά και η εθνική συνείδηση προσπαθεί να βρει τον εαυτό της μέσα από μια φτωχή παιδεία που παραμερίζει τη μητρική γλώσσα. Έτσι γεννιέται η ανάγκη καθιέρωσης του δημοτικισμού. Συνειδητοποιείται ότι ο δημοτικισμός έχει μεγάλη κοινωνική και εκπαιδευτική σημασία και ότι σα σχολική γλώσσα θα επιφέρει εκπαιδευτική αναγέννηση. Η καθιέρωσή του είναι πρωταρχικό αίτημα των δημοτικιστικών συλλόγων και των πολιτικών πραγμάτων. Αρχίζουν και δημοσιεύονται εκλαϊκευτικά βιβλία και τονίζονται τα λαογραφικά στοιχεία της δημοτικής παράδοσης για να στηριχθεί η δημιουργία ενός νεοελληνικού πολιτισμού.

Η ανάγκη ενημέρωσης φέρνει στο φως διαφωτιστικά έργα και γίνεται κριτική του αρχαϊσμού και των ολέθριων αποτελεσμάτων της διγλωσσίας.

⁸⁰ Ο στόχος του δημοτικισμού είναι «η δημοτική γλώσσα να γίνει το καθολικό όργανο της εθνικής ζωής...» (Παλαμάς).

Δημιουργείται τότε ο «Εκπαιδευτικός Όμιλος⁸¹» (1910) με σκοπό την εκπαιδευτική αναγέννηση της παιδείας.

Το γραμματικό πρόγραμμα του Εκπαιδευτικού Ομίλου ήταν:

- ✓ Οι επιφυλάξεις και οι αντιρρήσεις που υπήρχαν, από την εποχή του Ψυχάρη, να ξεκαθαριστούν στο γραμματικό πρόγραμμα του εκπαιδευτικού ομίλου.
- ✓ Να γίνει συντηρητικότερο το σύστημα της δημοτικής που θα είναι πάντα ενιαία και με τη δυνατότερη μορφολογική ομοιογένεια.
- ✓ Να είναι ανεκτική στις φραστικές δυσκολίες και πιο σύμφωνη στις γλωσσικές ανάγκες του πεζού λόγου.
- ✓ Η γραμματική να εξασφαλίζει επάρκεια στη νέα γλώσσα της παιδείας και της επιστήμης.
- ✓ Να διατηρεί το ζωντανό λόγιο λεξιλόγιο
- ✓ Να αποφεύγονται προσεκτικά τα ιδιωματικά και ποιητικά στοιχεία
- ✓ Να αναγνωριστεί η λόγια επίδραση στη φωνητική
- ✓ Να δέχεται λόγιους τύπους στη μορφολογία

Η μεταρρυθμισμένη ιστορική ορθογραφία ήταν δύσκολο να εφαρμοστεί. Έπρεπε να ρυθμιστεί, σύμφωνα με τις ανάγκες, σε διαφορετική βάση, τροποποιημένη. Έτσι η μεταρρυθμισμένη ιστορική ορθογραφία του Εκπαιδευτικού Ομίλου χρησιμοποιεί με τον καλύτερο τρόπο τις διδακτικές ορθογραφικές ανάγκες, χωρίς να χρειάζεται τους ορθογραφικούς κανόνες και τη γνώση της αρχαίας γραμματικής. Ορθογραφεί φωνητικά, απλοποιεί και περιορίζει περισπωμένες και ποικιλία καταλήξεων. Πολεμήθηκε, αλλά τελικά εφαρμόστηκε.

Ο αρχαϊσμός

Παράλληλα με όλα αυτά υπάρχει μια νόθα κατάσταση μεταξύ αρχαϊστών και καθαρευουσιάνων. Ο καθαρισμός έχασε την πρωτοβουλία του στη διαμόρφωση του γραπτού λόγου και εγκαταλείφθηκε από τη λογοτεχνία. Έτσι

⁸¹ Ο Εκπαιδευτικός Όμιλος ήταν σωματείο που ιδρύθηκε το 1910 στην Αθήνα από λογοτέχνες, εκπαιδευτικούς και πολιτευόμενους. Στους ιδρυτές περιλαμβάνονταν, ανάμεσα σε άλλους, οι Βλ. Γαβριηλίδης, Ίων Δραγούμης, Αλ. Δελμούζος, Δημήτρης Γληνός, Μανώλης Τριανταφυλλίδης, Αλ. Διομήδης, Ν. Καζαντζάκης, Γ. Καφαντάρης, Ανδρ. Καρκαβίτσας, Λ. Μαβίλης, Αλ. Παπαναστασίου, Δημ. Πετροκόκκινος, Μ. Τσιριμώκος (Στ. Ραμάς) και Φώτος Φωτιάδης. Ο αρχικός κύκλος των ιδρυτών προέρχονταν από το δημοτικιστικό σωματείο με την επωνυμία «Εταιρία "Εθνική Γλώσσα"».

οι προσπάθειες διατήρησης της καθαρεύουσας σε απλούστερο τύπο συνεχίζονται, με το επιχείρημα ότι η γλώσσα και η γραμματική των μορφωμένων παντού είναι διαφορετική από τη γλώσσα του λαού. Η θεωρία στέκει όσον αφορά τη φρασεολογία. Έτσι, οι αντιθέσεις των αρχαϊστών (αττικιστές – καθαρευουσιάνοι) ξεχνιούνται μπροστά στον πόλεμο κατά του δημοτικισμού και στην άρνηση της δημοτικής κοινής. Παραμένει ωστόσο η βασική τους αντίθεση για την εξήγηση και τη διαμόρφωση της καθαρεύουσας⁸².

Η καθαρεύουσα κλονίζεται, χρησιμοποιεί ανακατεμένους διάμεσους από την επίδραση του δημοτικισμού. Κλονίζεται και θεωρητικά επειδή πλέον δεν υπάρχει λόγος υποστήριξής της. Στην ορμητική εποχή του δημοτικισμού ο αρχαϊσμός αντιδρά έντονα με οργανώσεις και κινήματα. Πανεπιστήμιο και Εκκλησία πολεμούν το δημοτικισμό με μεσαιωνικό τρόπο, με υπερβολές και νεολογισμούς, χάνοντας συνήθως την ουσία.

Ο δημοτικισμός εξαφανίζεται πάλι πίσω από τον μαλλιαρισμό⁸³ που είναι ένας νέος όρος κατά του δημοτικισμού -ό,τι δεν αρέσει στους αντίγνωμους είναι μαλλιαρισμός. Διαδίδουν πως τάχα απειλείται η εθνική ενότητα και η ιστορική και θρησκευτική παράδοση. Χάριν της αντίδρασης ανακατεύουν καθαρεύουσα, γλώσσα της εκκλησίας, γλώσσα των Ευαγγελίων και αρχαία - που θεωρείται αθάνατη και πιστοποιεί την καταγωγή των νέων Ελλήνων.

Δημοτικισμός κατ' αυτούς είναι χυδαϊσμός, διάσπαση της γλώσσας σε ιδιώματα, υπονόμηση της θρησκείας, διάσπαση της εθνικής και ιστορικής ενότητας του έθνους. Οι οπαδοί της είναι μαλλιαροί, μισοάθεοι, προδότες, αναρχικοί, μασόνοι και πανσλαβιστές, που διαστρέφουν την κοινή γλώσσα του έθνους. Η δημιουργία της δημοτικής είναι αντεθνική, χωρίς συνέχεια με το αρχαίο ελληνικό έθνος.

Ο δημοτικισμός μπλέκεται έτσι από ανίδεους με άσχετες πολιτικές και κοινωνικές κινήσεις. Υφαίνεται μια λυπηρή γλωσσική μυθολογία από τον Τύπο, τη Βουλή και το Πανεπιστήμιο, γύρω από τα πραγματικά αιτήματα του

⁸² Σκιάς προς Χατζιδάκι: δεν είναι δυνατή η απλοποίηση της καθαρεύουσας εκτός και αν ξαναγυρίσουμε στη δημοτική.

⁸³ Έτσι χαρακτήριζε το δημοτικισμό στον προφορικό και γραπτό λόγο το κατεστημένο της καθαρεύουσας στα πρώτα 60 χρόνια του 20^{ου} αιώνα. Σταδιακά (καθώς η δημοτική κέρδιζε έδαφος) ο χαρακτηρισμός περιορίστηκε σε αυτό που η εξουσία θεωρούσε "ακραία δημοτική" έως ότου η λέξη "έσβησε" και σχεδόν εξαφανίστηκε.

δημοτικισμού. Εμποδίζονται οι αφώτιστοι να δουν την αλήθεια και σπρώχνουν το λαό να αντιπαθήσει το εθνικό και λαϊκό κίνημα του δημοτικισμού.

Δεν υπάρχει συνεργασία όλων για να πετύχει αυτό το κίνημα. Η Αναθεωρητική Βουλή του 1911 φέρει νίκη του αρχαϊσμού ψηφίζοντας πως «Επίσημος γλώσσα του κράτους είναι εκείνη εις την οποίαν συντάσσεται το πολίτευμα και τα κείμενα της ελληνικής νομοθεσίας, πάσα προς παραφθοράν ταύτης επέμβασις απαγορεύεται» (άρθρο 107). Δίνεται έτσι η αφορμή να εκδηλωθεί συμπάθεια προς τον δημοτικισμό από τους ξένους επιστήμονες.

Η σχολική καθαρεύουσα

Η σχολική γλώσσα της εποχής θεωρητικά μένει η ίδια, όμως παραπονιούνται οι δάσκαλοι και οι καθηγητές ότι οι μαθητές δεν την κατανοούν. Στο Δημοτικό διδάσκεται το αρχαίο τυπικό της καθαρεύουσας. Στις μεγάλες τάξεις η αρχαία γραμματική αυτούσια. Το 1917 καταργείται νομοθετικά η γραμματική της καθαρεύουσας και αργότερα η αρχαία γραμματική ως διδακτικά βιβλία. Την πατροπαράδοτη καθαρεύουσα προσπαθούν να κατοχυρώσουν ασυγχρόνιστες επιτροπές με μπερδεμένα αναγνωστικά και υπουργικές εγκυκλίους.

Η καθαρεύουσα όμως κλονίζεται από την ακατάσχετη δύναμη της γλωσσικής πραγματικότητας. Τα νεοελληνικά αναγνώσματα του 1913 έχουν για πρώτη φορά λογοτεχνικά πεζά κείμενα στη δημοτική ή δημοτικίζουσα⁸⁴. Τα αναγνωστικά του 1914 στην προσπάθεια απλοποίησης, έχουν καθαρεύουσα με πολλά στοιχεία δημοτικής. Συνολικά η σχολική γλώσσα είναι ένα αμέθοδο αποτέλεσμα απίστευτου ανακατέματος χωρίς γραμματική. Γεννιέται η ανάγκη η απλοποίηση αυτή να γίνει μεθοδικότερη. Η σχολική γραμματική δεν πρέπει να έχει το αρχαίο και το νέο τυπικό μαζί. Διαδεχόμενη επομένως η νέα την αρχαία γραμματική, θα χτυπηθεί ο αρχαϊσμός στη ρίζα του για να θεμελιωθεί η εθνική παιδεία στην εθνική γλώσσα.

⁸⁴ Δημοτικίζω: εκφράζομαι σε μια γλωσσική ποικιλία που πλησιάζει τη δημοτική.

Εποχή Κρατικού Δημοτικισμού (1917 έως σήμερα)

Πολιτικοί και κοινωνικοί όροι

Η πολιτική και κοινωνική ζωή βοηθά στο άπλωμα του δημοτικισμού. Τα σύνορα μετά από τους διάφορους πολέμους μεγαλώνουν και η εγκατάσταση των ομόγλωσσων προσφύγων (Θράκη, Μικρά Ασία)⁸⁵ θολώνει τη διαλεκτολογική διάρθρωση. Οι πολιτικές και πολεμικές ανωμαλίες, οι κοινωνικές ζυμώσεις, τα νέα έντονα προβλήματα και η πύκνωση συγκοινωνιών και επικοινωνίας με το εξωτερικό, συντελούν στο να ξυπνήσει η κοινωνία στην πραγματικότητα και να απλωθεί η παιδεία, να υψωθεί ο πολιτισμός και να μετριαστεί ο ρομαντισμός των περασμένων (προγονοπληξία⁸⁶).

Έτσι, η κοινωνική ανανέωση, η λογοτεχνική καλλιέργεια και η σχολική καθιέρωση της δημοτικής, ανανεώνουν τις ιδέες της μητρικής γλώσσας, ξεκαθαρίζοντας το ζήτημά της και μεγαλώνοντας το ενδιαφέρον γι' αυτή. Η Δ' Εθνοσυνέλευση (1925) καταργεί από το Σύνταγμα το άρθρο για τη γλώσσα. Επανέρχεται όμως αυτό το άρθρο το 1935 μαζί με το Σύνταγμα του 1911.

Ο δημοτικισμός

Ο δημοτικισμός δυναμώνει με τις προσπάθειες για μελέτη του νεοελληνικού πολιτισμού. Χάνει την επαναστατικότητα της πρώτης εποχής. Η καθιέρωση της σχολικής δημοτικής εξυψώνει και διαδίδει τη μητρική γλώσσα. Μετριάζονται οι αντιδράσεις και η οξύτητα των γλωσσικών αγώνων. Τώρα η γλώσσα γράφεται καλύτερα και πιο τεχνικά, σύμφωνη με το κοινό γλωσσικό αίσθημα. Οι κοινωνικές και πολιτικές ζυμώσεις απορροφούν το ενδιαφέρον των ορμητικών σε βαθύτερα κοινωνικά προβλήματα. Ο κομμουνισμός⁸⁷, αντίθετα με τη σοσιαλιστική⁸⁸ αδιαφορία, κάνει όργανό του τη δημοτική.

Σε κύκλους που διαβάζεται το ελληνικό βιβλίο και η νέα λογοτεχνία, σβήνει η εχθρότητα για τη γλώσσα του λαού. Οι οπαδοί της

⁸⁵ Απαντα Μ. Τριανταφυλλίδη, Γλωσσικό ζήτημα, 4ος τόμος, 1963 σελ. 253-283.

⁸⁶ Έπαρση για τους προγόνους, καυχήσια για τη δόξα των προγόνων.

⁸⁷ Ο κομμουνισμός ως έννοια σχετίζεται με μια μορφή κοινωνίας η οποία θα λειτουργεί αμεσοδημοκρατικά και αποκεντρωμένα, χωρίς κράτος ή διακριτές κοινωνικές τάξεις.

⁸⁸ Ο σοσιαλισμός είναι ένα κοινωνικό και οικονομικό σύστημα που χαρακτηρίζεται από την κοινωνική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής, και συνεταιριστική διαχείριση της οικονομίας.

πολλαπλασιάζονται και ελαττώνονται οι αρχαϊστές. Ο γλωσσικός διαφωτισμός δεν είναι αρκετός και η προχειρογραμμένη γραπτή δεν πειθαρχεί αρκετά στη γραμματική. Γράφονται γλωσσικοί τύποι και διατυπώνονται αμελέτητες θεωρίες σωρειδόν. Η πασίγνωστη θεωρία για την «παρδαλή» γλώσσα των εφημερίδων είναι η μεγαλύτερη απόδειξη για τη ρηχή, κοντόφθαλμη προχειρότητα που αντιμετωπίζει το πρόβλημα της νεοελληνικής ζωής. Η σχολική γλώσσα κάνει κάποιους να ζητούν τη γραμματική της δημοτικής, καταφέροντας να κρυσταλλωθεί η μορφολογική ενότητα της γραπτής βάσει της ζωντανής γλώσσας.

Με την καθιέρωση της μητρικής φαίνεται να υποχωρεί ο αρχαϊσμός. Η γλωσσική μεταπολίτευση πρέπει να συνδυαστεί με πιο ουσιαστική αλλαγή. Η λογοτεχνία και οι επιστήμες πρέπει να συμβάλουν καθοριστικά όπως και στην Ευρώπη. Η πνευματική αναγέννηση θα έρθει με την καλλιέργεια της εθνικής γλώσσας. Τονίζεται η ανάγκη για λεξιλογική καλλιέργεια της μητρικής, για ακριβολογία, κυριολεξία, ύφος και χρήση πραγματικών συνώνυμων για πλουτισμό.

Μελέτη των στοιχείων του νεοελληνικού πολιτισμού

Το ενδιαφέρον συνεχίζεται έντονα από λαογραφία, λαϊκές τέχνες, αρχιτεκτονική, μουσική. Χωρίς ικανοποιητική σύνθεση γεννιούνται δύο αντίθετες απόψεις, του «ελληνισμού» και του «εξευρωπαϊσμού» ή «συγχρονισμού». Θα εξαφανιστούν ή θα μειωθούν όταν η πραγματική αναγέννηση θα ξεπηδήσει από τα ζωντανά και εξελίξιμα στοιχεία της λαϊκής παράδοσης.

Τη συλλογή και τη μελέτη βοηθούν, πέρα από το υπάρχον Νεοελληνικό Λεξικό, που θεωρείται ως το Μεγάλο ιστορικό λεξικό της ελληνικής γλώσσας, οι κρατικοί φορείς που ιδρύονται εκείνη την εποχή όπως το Λαογραφικό Αρχείο, τα Γενικά Αρχεία του Κράτους, το Μουσείο λαϊκών τεχνών και το Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο. Ιδρύονται ακόμη, Πανεπιστημιακές έδρες νεοελληνικής γλώσσας και φιλολογίας στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη⁸⁹.

Τον 20^ο αι. πληθαίνουν οι μελέτες σε εξωτερικό και Ελλάδα. Έρχονται στο φως γραμματικές της λαϊκής, της νέας γραπτής κοινής και νεοελληνικές

⁸⁹ Όπου αναδείχτηκαν καθηγητές δύο από τους πρωτεργάτες του εκπαιδευτικού δημοτικισμού ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης και ο Αλέξανδρος Δελμούζος.

γραμματολογίες. Η δημοτική προβάλλεται άφοβα στα νέα λεξικογραφικά έργα. Το Κράτος που αλλάζει συνεχώς κυβερνήσεις ακατατόπιστες και άτολμες στο γλωσσικό πρόβλημα, διχάζεται ψυχικά απέναντι σ' αυτό. Η διοικητική, κρατική γλώσσα είναι πότε στη δημοτική και πότε στην καθαρεύουσα. με αποτέλεσμα να επαναλαμβάνεται η ιστορία των περασμένων αιώνων.

Καλλιέργεια και τύπος της νέας κοινής

Η λογοτεχνία γράφεται αποκλειστικά πλέον στη δημοτική και διαβάζεται περισσότερο. Το κοινωνικό μυθιστόρημα κυκλοφορεί σε απλή διατύπωση. Βιβλία, περιοδικά, έντυπα και πεζογραφία, όλα είναι γραμμένα στη δημοτική. Παιδικά, εκλαϊκευμένα, επιστημονικά, πρωτότυπα και μεταφράσεις το ίδιο. Είναι πλέον φανερό η τάση για γραμματική ενοποίηση. Ο τύπος της νέας κοινής ενισχύεται από τη νέα σχολική δημοτική. Οι λόγιες λέξεις λιγοστεύουν στη λογοτεχνία, με προσοχή στη φωνητική τους μορφή.

Μόνο στο κοινωνικό μυθιστόρημα και στην επιστημονική πεζογραφία χρησιμοποιούνται μερικοί λόγιοι μορφολογικοί τύποι αγνοημένοι από την ποίηση και την ηθογραφία.

Η πεζογραφία δέχεται επίδραση από ξένες φιλολογίες και φαίνεται η ανάγκη της για πιο σύνθετη διατύπωση και για διαφοροποιημένες έννοιες. Παράλληλα η επιστημονική πεζογραφία απαλλάσσεται από ποιητικά στοιχεία.

Η ορθογραφία

Υπάρχει ορθογραφική ενοποίηση στην απλοποιημένη βάση, παρμένη από τη σχολική δημοτική. Οι νεοφώτιστοι κάνουν ακόμη λάθη. Οι τυπωτικές δυσκολίες ξεπερνιούνται και η τυπογραφία αποκτά ορθογραφική παράδοση. Ζητείται μεγαλύτερη απλοποίηση και αλλαγή στο φωνητικό. Τα λαϊκά στρώματα με τη φτωχή τους παιδεία δυσκολεύονται ορθογραφικά παρ'όλη την κοινωνική τους άνοδο. Δημοσιεύονται έντυπα με φωνητική ορθογραφία (π.χ. ελληνόγλωσσα Ρωσίας) και κυκλοφορούν βιβλία με τονικές απλοποιήσεις.

Η γλωσσоекπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1917

Σταθμός στη γλώσσα και εκπαιδευτική ιστορία της νέας Ελλάδας με σημαντικότερες συνέπειες, είναι η σχολική καθιέρωση της νέας κοινής ως

γλώσσα των αναγνωστικών⁹⁰ και της διδασκαλίας του δημοτικού σχολείου (1917 – 1920)⁹¹ από την κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου. Η πράξη αυτή αντιμάχεται έμμεσα και άμεσα τον αρχαϊσμό. Επηρεάζει και λειτουργεί απαλλακτικά στην εξέλιξη της γραπτής. Προσφέρει πνευματική και ψυχική ανάπτυξη στους μαθητές του λαϊκού σχολείου και σπάει την αρχαϊστική παράδοση σ' αυτό. Επιταχύνει τη γλωσσική ανανέωση της κοινωνίας και βοηθά να δημιουργηθεί νέα γλωσσική και γραμματική συνείδηση.

Παρόλο που η μεταρρύθμιση αυτή γεννήθηκε μέσα σε ανοργανωσιά, σε σπασμωδικές, ασυνέχιστες και αντίθετες ενέργειες από το Κράτος και την αδιάκοπη αντίδραση, μεγαλώνει την απόδοση της παιδείας και υψώνει την κοινή μητρική γλώσσα σε μέσο επικοινωνίας μαθητή – δασκάλου. Απολυτρώνει τη σκέψη και την έκφραση από την τεχνητή, καταργεί την παρατήρηση του δασκάλου «πες το καλύτερα», κινεί και ελευθερώνει τη ζωή.

Η σχολική καθιέρωση της μητρικής δίνει την ευκαιρία να γραφτούν καλύτερα αναγνωστικά, να μπει η νέα λογοτεχνία στα αναγνωστικά, να ανέβει το μορφωτικό επίπεδο και να πάρει τη θέση που του ανήκει ο λεξιλογικός και φραστικός πλούτος της μητρικής.

Με την καθιέρωση της δημοτικής στα σχολεία διατηρείται η καθαρεύουσα στις δύο τελευταίες τάξεις του δημοτικού⁹² με σκοπό μόνο τη γραπτή κατανόηση. Ο τύπος της είναι ίδιος μέχρι σήμερα. Πρέπει να είναι «απλή» και «μικροπερίοδος» και να συμβαδίζει με την εποχή.

Ο γραμματικός τύπος της νέας σχολικής κοινής

Η σχολική κοινή του 1917 ρυθμίστηκε με βάση τη σύγχρονη λογοτεχνική γλώσσα. Περιορίστηκαν οι πολλοί φωνητικοί και μορφολογικοί τύποι και αντίστοιχα αποκλείστηκαν οι υπερβολικοί λαϊκοί τύποι. Το ίδιο συνέβη και με

⁹⁰ Το Αλφαβητάρι με τον Ήλιο (Α' Δημοτικού) και Τα Ψηλά Βουνά του Ζ. Παπαντωνίου (Γ' Δημοτικού) Από τη χαρά των μαθητών στην "πυρά" της "Επιτροπείας", Ηλίας Χρ. Δήμος 2^ο Διεθνές Συνέδριο: Η παιδεία στην αυγή του 21^{ου} αιώνα. Ιστορικοσυγκριτικές προσεγγίσεις, Συνεδριακό Κέντρο Πανεπιστημίου Πατρών, 4-6 Οκτωβρίου 2002.

⁹¹ ΒΔ επικύρωσης του Ν.2585/11 Μαΐου 1917, ΦΕΚ Α 138/11-7-1917, «Τα διά τας τέσσαρας πρώτας τάξεις των δημοτικών σχολείων προοριζόμενα αναγνωστικά, ως και τα βιβλία των αριθμητικών ασκήσεων δια την γ', δ', ε' και ζ' τάξιν των αυτών σχολείων, οφείλουν να είναι γεγραμμένα εις την κοινήν ομιλουμένην (δημοτικήν) γλώσσαν, απηλλαγμένην παντός αρχαϊσμού ή ιδιωτισμού».

⁹² Το 1930, με υπουργό Παιδείας τον Γ. Παπανδρέου, ψηφίστηκε ο Νόμος 5045 σύμφωνα με τον οποίο η δημοτική γλώσσα έπρεπε να διδάσκεται στις τέσσερις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου, ενώ στις δύο τελευταίες διδασκόταν μαζί με την καθαρεύουσα.

άγνωστους ιδιωτισμούς για ήδη ονομασμένες έννοιες. Η ορθογραφία παραμένει ιστορική πάντα, αλλά απλοποιημένη και διδάξιμη, με σχολικούς κανόνες. Πρώτη φορά οι μαθητές διδάσκονται και ορθογραφούν τη μητρική τους γλώσσα.

Η γλώσσα της μέσης παιδείας

Η «νέα ελληνική» με έμμεση την επίδραση του δημοτικισμού, της λογοτεχνίας και των μαθητών και δασκάλων που γράφουν φυσικότερα, φαίνεται να είναι δημοτικότερη όπου δε δεσμεύεται από πρότυπα. Το βιβλίο των νεοελληνικών αναγνωσμάτων είναι πιο τολμηρό στη δημοτική (υπήρχε η δέσμευση να παραθέτουν νεοελληνική λογοτεχνία χωρίς καμία γλωσσική αλλαγή). Γι' αυτούς και άλλους λόγους, μεγάλωνε η γραμματική ακαταστασία. Η ορθογραφία ήταν αρρύθμιστη χωρίς φροντίδα ενοποίησης σε μια βάση. Καταχωρούνται έργα με την ατομική και την τυχαία ορθογραφία του συγγραφέα⁹³.

Η γλωσσοεκπαιδευτική μεταρρύθμιση στην εφαρμογή της

Εφαρμόστηκε ως μεταρρύθμιση της λαϊκής παιδείας. Δε συνεχίστηκε ούτε προγραμματίστηκε για τη μέση παιδεία. Εφαρμόστηκε χωρίς ολοκλήρωση. Οι πολιτικές αλλαγές έφεραν κάθε τόσο νομοθετικές δυσκολίες και στάθηκαν εμπόδιο στην ολοκλήρωση αυτού του προγράμματος. Το νέο πρόγραμμα δεν απλώθηκε σε διδασκαλεία και πανεπιστήμιο. Οι αυριανοί δάσκαλοι δεν το διδάχτηκαν για να το εφαρμόσουν. Παρατηρείται μεταστροφή ως ένα σημείο στο παλιό σχολικό ιδανικό.

Από το 1921 ως το 1923 η καθαρεύουσα ξαναγίνεται αποκλειστικά σχολική γλώσσα. Το 1934 εφαρμόζεται η δημοτική στις τέσσερις πρώτες τάξεις του δημοτικού. Το 1935 εφαρμόζεται η δημοτική στις τρεις πρώτες τάξεις του δημοτικού. «Καθαρίστηκε» λίγο, δε λογαριάζεται πια γλώσσα του δημοτικού σχολείου αλλά σαν προσωρινή προβαθμίδα της καθαρεύουσας.

⁹³ Κατά τη διάρκεια της κυβέρνησης της Ελλάδας από τον Ιωάννη Μεταξά, ανατέθηκε στον Μανόλη Τριανταφυλλίδη, το 1939, η έκδοση γραμματικής για τη δημοτική γλώσσα, η «Νεοελληνική Γραμματική».

Η στάση της κοινωνίας απέναντι στη μεταρρύθμιση

Ένα μέρος της κοινωνίας συμφωνεί γιατί βλέπει την ανάγκη και τα οφέλη της. Άλλο μέρος παραμένει εχθρικό ως το τέλος, απροετοίμαστο, χωρίς προπαιδεία για το πρόβλημα. Σ' αυτό βοηθούν απροσεξίες, αστοχίες του κράτους, ανωμαλίες εφαρμογής και απρογραμμάτιστες κινήσεις. Η κριτική πάντα κακόβουλη και αστήριχτη σε πραγματικά περιστατικά, δημιουργεί γλωσσική μυθολογία και αδικαιολόγητα παράπονα. Κατακρίνονται φανταστικοί γλωσσικοί τύποι που προκύπτουν από ελεύθερους συγγραφείς που γράφουν όπως αυτοί νομίζουν.

Στο βιβλίο των Νεοελληνικών της Μέσης εκπαίδευσης υπάρχει καθαρεύουσα με μεικτή και δημοτική, άσχετη με το νέο τύπο της κοινής του δημοτικού σχολείου. Κατηγορούνται τύποι πανελλήνιοι, καθιερωμένοι από τη λογοτεχνία και λέξεις που μόνο αρχαϊστές θα κατέκριναν.

Εδώ ξεχωρίζει η κριτική που ασκεί η Επιτροπή των έξι σοφών το 1921 με την έκθεσή της προς το Υπουργείο Παιδείας, η οποία προτείνει «να καώσι» τα βιβλία της δημοτικής⁹⁴. Η έκθεση αυτή είναι ένα θλιβερό μνημείο για την ασέβεια προς την γλωσσολογική δουλειά του ελληνικού λαού, την περιφρόνηση προς τη γραμματική της, την άγνοια και την μεσαιωνική τύφλωση. Η κριτική γενικά θα ήταν ευοίωνη και κυρίως χρήσιμη αν ήταν περισσότερη αντικειμενική.

Οι τοπωνυμίες

Αλλάζουν από επιτροπές στη δημοτική, πολύ πρόχειρα, χωρίς επιτόπια επίσκεψη, με αταίριαστα ονόματα⁹⁵, χωρίς ενδιαφέρον για το πατριδωνυμικό.

⁹⁴ Η ήττα του Βενιζέλου το 1920 σήμανε το άδοξο τέλος της Μεταρρύθμισης. Τα διδακτικά βιβλία που μόλις είχαν κυκλοφορήσει κατηγορήθηκαν για «μπολσεβικισμό» και γιατί, κατά την εκτίμηση του γλωσσολόγου καθηγητή της Φιλοσοφικής Σχολής Γ. Ν. Χατζιδάκι, περιφρονούσαν «τα μεγάλα ιδανικά, την πατρίδα, τη θρησκεία». Η Επιτροπή που διορίστηκε «προς εξέτασιν της γλωσσικής διδασκαλίας των δημοτικών σχολείων» δεν περιορίστηκε στην κατάργηση του βενιζελικού νομοθετικού έργου. Πρότεινε «να καταδιωχθώσι ποινικώς οι υπαίτιοι των προς διαφθοράν της ελληνικής γλώσσας και παιδείας τελεσθέντων πραξικοπημάτων» και «να καώσι» τα αναγνωστικά βιβλία της δημοτικής. Ο Δ. Γληνός θα χρησιμοποιήσει ειρωνικά ως τίτλο του έργου του, το οποίο αποτιμούσε την οπισθοδρόμηση, τη φράση από αναγνωστικό της προηγούμενης περιόδου: «Οι χοίροι υΐζουσιν, τα χοιρίδια κοΐζουσιν, οι όφεις ιύζουσιν».

⁹⁵ π.χ. Άδενδρον, ονομάστηκε συνοικισμός που δεν του λείπουν τα δένδρα.

Αλλάζουν επίσης τα ονόματα των σιδηροδρομικών σταθμών, άσχετα με το όνομα του χωριού που βρίσκονται, μπερδεύοντας του επιβάτες.

Η αντίδραση

Αν και ελαττωμένη συνεχίζεται. Από το 1921 και μετά περισσότερο, χωρίς να φέρνει κάτι θετικό. Πρωτοστατεί σ' αυτή την αντίδραση το Πανεπιστήμιο Αθηνών με νέους αρχαϊστές. Αντίθετα, η Εκκλησία ενδιαφέρεται για συγχρονισμό και ζωογόνησή της γράφοντας και κάνοντας το κήρυγμά της στη δημοτική. Ετήσιοι διαγωνισμοί του Πανεπιστημίου και της μεγάλης του Γένους Σχολής στην Πόλη δίνουν πάλι την ευκαιρία σε αρχαϊστικά κηρύγματα.

Δεν ξεσηκώνεται όμως πια ο κόσμος για το «μαλλιαρισμό». Μόνο το ανακάτωμα του «μαλλιαροκομουνισμού» είναι κάποτε δραστικό. Είναι όμως απαράδεκτο να γίνεται ζήτημα ενός πολιτικού κόμματος ή μιας τάξης ο τύπος της λογοτεχνικής, σχολικής και κοινής εθνικής γλώσσας. Αν και η Ακαδημία Αθηνών προσπάθησε να «περιφρουρήσει» την εθνική γλώσσα, δυο φορές ματαιώθηκε η απόφαση να συντάξει σχολική γραμματική για μια αόριστη, ακαθόριστη, απλοποιημένη σχολική καθαρεύουσα και ορθογραφία. Στα δημοσιεύματά της υπάρχουν ασυγχώρητα λάθη.

Η καθαρεύουσα

Αυτή εξακολουθεί να κλονίζεται σε θεωρία και πράξη έξω από πανεπιστημιακούς, ακαδημαϊκούς κύκλους. Η σχολική δημοτική θεμελιωμένη στην κοινή συνείδηση, αναγκάζει τον αρχαϊσμό να ξαναπροσαρμοστεί στην πραγματικότητα. Δε μπορεί η διδασκαλία να αρχίζει με την καθαρεύουσα ούτε η ποίηση να γράφεται σ' αυτήν.

Πληθαίνουν οι αρχαϊστές που δέχονται τη δημοτική στην ποίηση και στη λογοτεχνία. Κάποιοι δέχονται την αυστηρή καθαρεύουσα ανακατωμένη με τη δημοτική, κατά περίπτωση. Κάποιοι συμφωνούν να αρχίζει η σχολική διδασκαλία με δημοτική ή δημοτικίζουσα αλλά μετά τις πρώτες τάξεις όλο και πιο καθαρότερη και πιο καθαρεύουσα. Κάποιοι πιστεύουν ότι πρέπει να είναι ενιαία μεικτή ή μεικτοδημοτική για όλη την παιδεία.

Η καθαρεύουσα εξακολουθεί να γράφεται «καθαρή» στη διοίκηση, την επιστημονική πεζογραφία και την πολιτική αρθρογραφία. Ζωντανεύει κάποτε

με νεωτερικότερη σύνταξη και σκόρπιους νέους τύπους. Με τον κλονισμό της ξαναχάνει τη σχετική γραμματική ενότητα που απέκτησε στο τέλος του 19^{ου} αι.

Δ) Η Εξέλιξη από το 1935

Κοινωνικοί και πολιτικοί όροι

Από το 1935 και μετά η γλώσσα, προφορική και γραπτή, γίνεται αφετηρία μελλοντικής διαμόρφωσης. Δεμένη πολιτικά και κοινωνικά με την τύχη και την προκοπή του τόπου, την πνευματική και κοινωνική καλλιέργεια, διαμορφώνει τον πολιτισμό της. Οι αλληλεπιδράσεις της γραπτής ζωντανής θα δώσουν την τελική της μορφή. Στο λεξιλόγιο και στη γραμματική της, όπου περιορίζεται πλέον η λόγια κληρονομιά, διαφαίνεται πλέον μια διαφορετική πνευματική κατάκτηση. Όταν το κράτος⁹⁶ έχει συνείδηση του προορισμού του, τότε η εκπαιδευτική του εξέλιξη βοηθά τους γλωσσικούς σκοπούς του. Η γραμματική εξέλιξη και διαμόρφωση της προφορικής γλώσσας και των ιδιωμάτων ακολουθεί τις βασικές τάσεις της ζωντανής λαλιάς.

Η διαμόρφωση της γραπτής κοινής. Από τη διγλωσσία προς τη μονογλωσσία

Από το 1935 η διγλωσσία υποχωρεί σταδιακά αν και το Κράτος είναι ακόμη ανοργάνωτο, ο ατομικισμός και η ακαταστασία της κοινωνίας τη συντηρούν ακόμη. Η ανάγκη να λείψει η πολύγλωσση αναρχία είναι επιτακτική. Η ζύμωση της μεταβατικής εποχής, η δημιουργική δύναμη του Έθνους και η εκπολιτιστική αναβάθμιση, βοηθούν να καθιερωθεί η μητρική γλώσσα. Οι 10ετίες που πέρασαν έφεραν πολλές αλλαγές. Πρώτα συνεχίστηκε η καθαρεύουσα στη νέα της μορφή, πιο απλή, με γενική σχεδόν αποδοχή και χωρίς αντίπαλη γραπτή. Η καλλιέργεια της δημοτικής βοήθησε να συγκλίνουν γραπτός και προφορικός λόγος, μειώνοντας τη διγλωσσία που υπήρχε κυρίως στο γραπτό λόγο (πλάι στη δημοτική γράφονταν καθαρεύουσα με ανεύθυνα ατομικά ανακατέματα). Την πολυγλωσσία διαδέχεται σιγά - σιγά

⁹⁶ Το 1964 η κυβέρνηση του Γεωργίου Παπανδρέου, με τον Ευάγγελο Παπανούτσο Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας, έδωσε την ελευθερία στους εκπαιδευτικούς να χρησιμοποιούν όποια από τις δυο γλώσσες ήθελαν, ενώ γινόταν η διδασκαλία και των δύο.

η μονογλωσσία, γραπτού και προφορικού λόγου. Σκοπός η επίτευξη καθιέρωσης καθολικής νέας κοινής.

Η λογοτεχνική κοινή, βάση του νέου γραπτού λόγου

Οι Ευρωπαϊκές εθνικές γλώσσες καθιερώθηκαν στην αρχή με την ποίηση, μετά με τη λογοτεχνία, αφού απλώθηκαν και σε άλλα είδη λόγου και στην επιστήμη. Όλα αυτά με δυσκολίες βέβαια και με εργασία γενεών. Τα λατινικά υπέκυψαν στην επιστήμη, παρόλο που υπάρχουν και σήμερα πολλοί λατινικοί όροι. Ο αρχαϊσμός όμως και ο καθαρισμός του 19^{ου} αι. αργοπόρησαν την ελληνική γλώσσα να βρει το δρόμο της. Η διάδοση της τυπογραφίας βοήθησε την καθαρεύουσα να επικρατήσει.

Η λογοτεχνική κοινή πρέπει να είναι η βάση του γραπτού λόγου. Όλες οι άλλες λύσεις είναι προχειρότητες και προσωρινοί συμβιβασμοί. Η απλοποιημένη καθαρεύουσα (νεοκαθαρεύουσα⁹⁷) δεν ικανοποίησε ούτε τους αρχαϊστές, ούτε τις απαιτήσεις των επόμενων χρόνων. Η γραμματική της μεικτής από τη μεικτοκαθαρεύουσα ως τη μεικτοδημοτική, στερούνταν γραμματικής βάσης. Όσοι έγραφαν μέχρι τότε δε μπορούσαν να ισορροπήσουν και έγραφαν με τις συνήθειές τους. Έλειπαν αντικειμενικά ρυθμιστικά κριτήρια. Είχαν υπερβολική μορφολογική ποικιλία και στερούνταν γραμματικής ενότητας και εναρμόνισης. Γίνονταν έτσι δύσκολη έως αδύνατη η σχολική διδασκαλία.

Η ανώτερη κοινωνική τάξη δεν προσέφερε γλωσσικό πρότυπο, ούτε η κρίση της ρύθμιζε γραμματικά τη γραπτή κοινή. Εκ των πραγμάτων ο τύπος αυτός της λογοτεχνίας διατήρησε τη νέα διγλωσσία αντί να δώσει σωστό λογοτεχνικό λόγο που να βοηθά τους επόμενους. Η ανάγκη της σχολικής κοινής λαϊκής εθνικής γλώσσας ήταν μεγάλη.

Η λεξιλογική διαμόρφωση πλέον ρυθμίζεται από την εσωτερική ανάπτυξη της ζωντανής λαλιάς, την επικράτηση της κοινής προφορικής και

⁹⁷ Πολλοί «διαμορφωτές τῆς κοινῆς γνώμης» πέσανε στὸ ἄλλο ἄκρον. Δημιούργησαν μίαν ἄλλη τεχνητὴ γλῶσσα τῇ νεοκαθαρεύουσᾳ. Καθὼς ὅμως δὲν ἔχουν διδαχτεῖ τὴν καθαρεύουσα αὐτοσχεδιάζουν. Συντάσσουν πολλὰ ρήματα μὲ γενική, ταιριάζει δὲν ταιριάζει (μιμούμενοι ἔτσι τὸν Μπόστ, ὁ ὁποῖος ὅμως τὸ ἔκανε γιὰ πλάκα), χρησιμοποιοῦν «λόγιες» ἐκφράσεις καὶ λέξεις, συνήθως παρανοώντας τὸ νόημά τους (π.χ. καλλίπυγος, ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων κλπ) καὶ κάνουν μονίμως λανθασμένη χρῆση ὀρισμένων ρημάτων ὅπως παράγω, ἀπάγω, διαρρέω, κλπ. (Δημήτρης Σαραντάκος - Σκέψεις γιὰ τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὴν ἀνάγκη νὰ τὴν ὑπερασπίσουμε).

την καλλιέργεια της κοινής γραπτής. Η αλληλεπίδραση είναι φανερή. Με την ανάπτυξη της ζωντανής λαλιάς έχουμε εντονότερη κοινωνική ζωή, άρα νεολογισμούς⁹⁸, νέες σημασίες, νεόπλαστες λέξεις και ανάπτυξη της argot⁹⁹. Με τη διάδοση της προφορικής κοινής ξεχνιούνται οι ιδιωτισμοί και χρησιμοποιούνται κοινές και ξενικές λέξεις. Η καλλιέργεια της γραπτής συμβάλλει στη λεξιλογική διαμόρφωση της προφορικής. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η ανανέωση, η διαφοροποίηση του λεξιλογίου και η κάλυψη των φραστικών αναγκών της γραπτής και της προφορικής.

Ο Γ. Μπαμπινιώτης στην έκδοσή του «Η Ελληνική γλώσσα» επισημαίνει ότι: στον αγώνα για την επικράτηση της δημοτικής μέσα από την Εκπαίδευση καθοριστικό ρόλο παίζει η στάση του Μανόλη Τριανταφυλλίδη. Με τη μετριοπάθεια και την τακτική του να δεχθεί στον κορμό της δημοτικής τα ζωντανά λόγια στοιχεία και να μην προκαλεί με ακραίες ρυθμιστικές τοποθετήσεις, όπως έκανε ο Ψυχάρης, πυκνώνει τις τάξεις των υποστηρικτών της δημοτικής.

Παράλληλα επιδίδεται στη δημιουργία έργου υποδομής, στη σύνταξη (μαζί με μια Επιτροπή που ορίστηκε επί Μεταξά το 1938) της πρώτης Γραμματικής της Δημοτικής, της «Κρατικής Γραμματικής», όπως είναι γνωστή, που εκδόθηκε το 1941. Ο Ψυχάρης και οι σκληροί δημοτικιστές κατηγορούν τον Τριανταφυλλίδη και τα μέλη του Εκπαιδευτικού Ομίλου για «συμβιβασμό» και ανεπίτρεπτες υποχωρήσεις.

Ωστόσο, τα πράγματα δείχνουν ότι η τακτική που ακολουθήθηκε τότε άνοιξε το δρόμο για την πρόοδο και την καθιέρωση της δημοτικής 35 χρόνια αργότερα (το 1976). Ο Τριανταφυλλίδης και άλλοι δημοτικιστές απέδειξαν πως τα λεγόμενα ότι η δημοτική δεν έχει γραμματική και γι' αυτό δε μπορεί να

⁹⁸ Ένας νεολογισμός (από το νέος + λόγος= λέξη, ομιλία) είναι μια λέξη, ένας όρος, ή μια φράση που έχουν δημιουργηθεί πρόσφατα -συχνά για να ενισχύσουν τις νέες έννοιες, για να συνθέσουν τις προϋπάρχουσες έννοιες, ή για να καταστήσουν τον παλαιότερο ήχο ορολογίας πιο σύγχρονο. (Βικιπαίδεια, η ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια).

⁹⁹ Είναι η συνθηματική γλώσσα που χρησιμοποιούσαν παλαιότερα οι άνθρωποι του υποκόσμου της Γαλλίας για να μπορούν να συνεννοούνται μεταξύ τους, χωρίς να γίνονται αντιληπτοί από άλλους. Σύμφωνα με το Λεξικό της Νέας Ελληνικής γλώσσας του Γ. Μπαμπινιώτη ο όρος αργκό προέρχεται από το γαλλικό «argot» <παλαιότ. «argoter» (ελλ. επαιτώ, ζητιανεύω). Η σημασία «ιδίωμα των περιθωριακών και αγυρτών» ερμηνεύεται από την παρασύνδεση της λέξης με το παλαιότερο γαλλικό «hargoter» (λογομαχώ). Ο όρος επεκτάθηκε και σήμερα σημαίνει κάθε γλώσσα «κλειστή», συμβατική, που χρησιμοποιείται από διάφορες κοινωνικές ομάδες ανθρώπων.

διδασκεί ή ότι είναι ακατάλληλη για τον επιστημονικό λόγο κλπ., δεν ευσταθούν. Με πολλούς αγώνες και με την παραγωγή μεγάλου υποστηρικτικού έργου οδήγησαν στην επικράτηση της δημοτικής.

Η μετριοπάθεια τού Τριανταφυλλίδη συμπλήρωσε τη μαχητικότητα του Ψυχάρη. Στη δίνη, όμως, του γλωσσικού ζητήματος και στις οξείες αντιθέσεις που δημιουργήθηκαν, ξεχάστηκε ή αμαυρώθηκε η συμβολή και η εν γένει παρουσία μερικών μεγάλων μορφών, που συνέβαλαν ουσιαστικά στην προβολή και στην επιστημονική σπουδή της δημοτικής γλώσσας και, μέσα από αυτήν, στην προώθηση της προφορικής γλωσσικής παράδοσης.

Πρόκειται για τις μορφές του Αδαμάντιου Κοραή, του Γ. Χατζιδάκι και του Αχιλλέα Τζάρτζανου¹⁰⁰.

Χωρίς το κύρος, τη βαρύτητα και τους αγώνες του Αδ. Κοραή, για να βγει η κοινή γλώσσα από την αφάνεια και να περάσει στο προσκήνιο, είναι άγνωστο ποια θα ήταν η τύχη της σήμερα. Χωρίς, εξάλλου, το επιστημονικό έργο του Γ. Χατζιδάκι, οι γνώσεις μας για τη δημοτική θα βρίσκονταν για δεκαετίες σε εμπειρικό επίπεδο και στο σκότος πολλαπλών πλανών και παρεξηγήσεων, τις οποίες διέλυσε η επιστημονική οξύνοια του μεγάλου γλωσσολόγου. Το ότι ο Χατζιδάκις δεν πρόσθεσε το κύρος και τις γνώσεις του στην καθιέρωση της δημοτικής ως επίσημης γλώσσας, είναι η αδύνατη πλευρά αυτού του επιστημονικού κολοσσού, που μπορεί μόνο να ερμηνευθεί από την πεποίθησή του ότι η δημοτική δεν ήταν ακόμη ώριμη στην εποχή του, ώστε να παίξει το ρόλο της επίσημης γραφόμενης γλώσσας.

Τέλος, χωρίς την αποτύπωση της νεοελληνικής σύνταξης από τη σοφία του Αχιλλέα Τζάρτζανου, θα στερούμασταν για πολύ καιρό αυτό το αγκωνάρι του νεοελληνικού λόγου. Η κυβέρνηση Γεωργίου Παπανδρέου, το 1964, ξανάφερε τη δημοτική γλώσσα στην εκπαίδευση μέσα από τη μεταρρύθμιση Παπανούτσου, μια μεταρρύθμιση με μικρή διάρκεια ζωής (μέχρι το 1965)¹⁰¹.

Ο νόμος 309/1976 «Περί οργάνωσης και διοικήσεως της Γενικής Εκπαιδεύσεως» της μεταδικτατορικής κυβέρνησης του Κ. Καραμανλή και επί

¹⁰⁰ Έλληνας φιλόλογος και γλωσσολόγος, υποστήριζε τη χρήση της νεοδημοτικής γλώσσας, έναν τύπο αστικής δημοτικής γλώσσας εμπλουτισμένης με περισσότερα λόγια στοιχεία, από όσα πολλοί δημοτικιστές (όπως ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης) πίστευαν ότι έχουν περάσει σε κοινή χρήση. Ήταν αντίθετος στην αυθαίρετη προσαρμογή λόγιων εκφράσεων στην λαϊκή γλώσσα. (Εγκυκλοπαίδεια Δομή, τόμος 15, σελ. 75, λήμμα: Αχιλλέας Τζάρτζανος).

¹⁰¹ Η μεταρρύθμιση του 1964, Ν. Βαρμάζης - Τ. Γιάννου.

υπουργείας του Γ. Ράλλη, στο Υπουργείο Παιδείας, επισημοποίησε τη χρήση της δημοτικής γλώσσας στην Εκπαίδευση: «Γλώσσα διδασκαλίας, αντικείμενον διδασκαλίας καὶ γλώσσα τῶν διδακτικῶν βιβλίων εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς Γεν. Ἐκπαιδεύσεως εἶναι ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1976-1977 ἡ Νεοελληνική. Ὡς Νεοελληνική γλώσσα νοεῖται ἡ διαμορφωθείσα εἰς πανελλήνιον ἐκφραστικὸν ὄργανον ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν δοκίμων συγγραφέων τοῦ ἔθνους Δημοτική, συντεταγμένη ἄνευ ἰδιωματισμῶν καὶ ἀκροτήτων».

Μετά την Εκπαίδευση η χρήση της δημοτικής επεκτάθηκε στη δημόσια διοίκηση. Σήμερα δε, είναι η κρατούσα γραπτή και προφορική έκφραση των Ελλήνων. Με Προεδρικό Διάταγμα της κυβέρνησης Ανδρέα Παπανδρέου (Π.Δ. 207/1982) καθιερώθηκε και η χρήση του μονοτονικού συστήματος γραφής (κατάργηση της διάκρισης των τόνων και χρήση ενός μόνο τονικού σημείου, που δηλώνει τη θέση του τόνου στη λέξη). Το θέμα αυτό είχε μακρά προϊστορία¹⁰² μέσα κυρίως στο πλαίσιο του γλωσσικού ζητήματος, αφού πολύ νωρίς υποστηρίχθηκε η ανάγκη απλοποίησης του τονικού συστήματος με εφαρμογή του μονοτονικού. Ενίστε, μάλιστα το θέμα συνδέθηκε, ὅπως εσφαλμένως, και με αστήρικτες προτάσεις φωνητικής γραφής, αντικατάστασης δηλαδή του ελληνικού με το λατινικό αλφάβητο για λόγους απλογραφήσεως. Ἐτσι, ἔστω και απότομα και εσπευσμένα, δηλαδή χωρίς την απαραίτητη υποδομή και προετοιμασία (σύνταξη νέας γραμματικής, συντακτικού, λεξικού, κατάλληλων σχολικῶν βιβλίων), λύθηκε οριστικά από την Πολιτεία το γλωσσικό ζήτημα που ταλάνισε επί αιῶνες τον τόπο.

Βεβαίως, η βιαστική επίλυση του μεγάλου αυτού θέματος γέννησε στη θέση του γλωσσικού ζητήματος ένα μεγάλο γλωσσικό πρόβλημα, ένα πρόβλημα ποιότητας στη χρήση της Νεοελληνικής. Το πρόβλημα ὁμως αυτό μπορεί να ξεπεραστεί με κατάλληλη διδασκαλία της γλώσσας στο σχολείο, καθώς και με ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των Ελλήνων σε μια πιο προσεγμένη χρήση της γλώσσας. Η νεοελληνική γλώσσα, όταν δεν

¹⁰² Η αντίληψη περί απειλής κατά της εθνικής κυριαρχίας από τη χρήση της δημοτικής κορυφώνεται με την πειθαρχική δίωξη του καθ. Ιωάννη Κακριδή κατά την περίοδο της γερμανικής κατοχής, επειδή τόλμησε να δημοσιεύσει στη δημοτική και σε μονοτονικό σύστημα την πανεπιστημιακή του παράδοση.[Παναγιώτης Μαντζούφας, Η δίκη των τόνων).

αντιμετωπίζεται στενά και μικρόψυχα σε σχέση με τις λόγιες καταβολές της, έχει τη δύναμη μιας μακραίωνης προφορικής και γραπτής καλλιέργειας, το μεγαλύτερο σαφώς προνόμιο που μπορεί να διαθέτει μια σύγχρονη γλώσσα.

Εδώ θα πρέπει να αναφερθούμε και στη θέση της νέας ελληνικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση και γενικότερα, στο θέμα του γλωσσικού ηγεμονισμού, όπως διαμορφώνεται σήμερα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ηγεμονικό γλωσσικό ρόλο διαδραματίζει σήμερα η αγγλική. Υπάρχουν βέβαια και άλλοι διεκδικητές, αλλά είναι σαφέστατα σε δεύτερη μοίρα. Η ηγεμονία της αγγλικής στηρίζεται - όπως και η ηγεμονία των ιστορικών προηγούμενων της (π.χ. της ελληνικής ή της λατινικής)- στην πολιτική και οικονομική ηγεμονία. Και η οικονομική ηγεμονία έχει πάρει σήμερα παγκόσμιο χαρακτήρα (πολυεθνικές κλπ.)¹⁰³. Στον γλωσσικό χώρο η κυριαρχία αυτή αντανakλάται με εισροή αγγλοαμερικανικών δανείων στις ποικίλες γλώσσες και με έντονη παρουσία της ίδιας της αγγλικής στο χώρο της διαφήμισης, του διαδικτύου και γενικότερα, της αγοράς.

Στο πως στέκεται μια "μικρή" γλώσσα απέναντι σε αυτό το φαινόμενο, στο αν κινδυνεύουν οι "μικρές" γλώσσες και αν υπάρχει πρόβλημα ή όχι, υπάρχουν δύο προσεγγίσεις. Η πρώτη ανήκει σε ένα ρηχό κοσμοπολιτισμό που συντονίζεται, είτε συνειδητά είτε εξ αντικειμένου, με τις επιδιώξεις του παγκοσμιοποιημένου ηγεμονισμού. Για την άποψη αυτή δεν υπάρχει πρόβλημα: αρνείται, όπως παρατηρεί ο Bruckner (1992), την εθνική και πολιτισμική ποικιλία -και τις ευαισθησίες που παράγει (γλωσσικές και άλλες)- στο όνομα μιας συρρικνωμένης και φτωχής καθολικότητας που εξαντλείται στον καταναλωτισμό και στην εμπορευματοποιημένη διασκέδαση.

Η δεύτερη, βρίσκεται στον αντίποδα της πρώτης. Θεωρεί ότι η γλώσσα, το έθνος, και η "καθαρότητα" και των δύο, κινδυνεύουν από τους ισχυρούς ξένους και χρειάζονται δραστικά μέτρα -μεταξύ αυτών και μέτρα γλωσσικής αστυνόμευσης- για να προστατευτεί η γλωσσική και πολιτισμική καθαρότητα του έθνους. Πρόκειται για τον εθνικιστικό αντίλογο στο ρηχό λόγο του κοσμοπολιτισμού. Η προσέγγιση αυτή ακούγεται αρκετά έντονα στην Ελλάδα και σε διάφορες παραλλαγές, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν εμφανίζονται

¹⁰³ Κείμενο 10: Χριστίδης, Α.-Φ. 1996. Γλωσσικές μυθολογίες: Η περίπτωση της ελληνικής. Στο «Η ελληνική γλώσσα στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση». Αθήνα: Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης, σελ. 173.

αντίστοιχες απόψεις και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Επιπλέον, το ηγεμονικό παρελθόν της ελληνικής χρησιμοποιείται ως επιχείρημα για τη θέση της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όμως το να αμύνεται κανείς απέναντι σε σύγχρονους γλωσσικούς ηγεμονισμούς, με την επίκληση της δικής του παλαιότερης γλωσσικής ηγεμονίας, συνιστά παράδοση άποψη. Ένα τέτοιο επιχείρημα τελικά, μπορεί παρά μόνο να λειτουργήσει προς όφελος του αντιπάλου τον οποίο υποτίθεται ότι στοχεύει.

Η νέα ελληνική ανήκει στην ομάδα των "μικρών" γλωσσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και θα πρέπει, χωρίς ουτοπικές αξιώσεις και εθνικούς παροξυσμούς, να διεκδικήσει (από κοινού με τις άλλες "μικρές" γλώσσες) τη διατήρηση της θέσης της στα όργανα της Ένωσης και την ενίσχυση της θέσης της (όπως και των άλλων "μικρών" γλωσσών) στην ευρωπαϊκή εκπαίδευση. Σε ό,τι αφορά τη γλωσσική πολιτική στο εσωτερικό της χώρας, η ιδιαίτερη νεοελληνική πολιτισμική ταυτότητα ή ετερότητα -μια "ετερότητα" που θα πρέπει ταυτόχρονα να διακρίνει και να ενώνει- θα διαφυλαχθεί όχι μέσα από τη μυθοποίηση της μητρικής γλώσσας και της ιστορίας της, αλλά μέσα από την απομυθοποίησή της.

Μέσα από την αποκάλυψη τόσο των ιστορικών -και όχι μυθικών- ιδιαιτεροτήτων της όσο και της ενότητάς της με τις άλλες γλώσσες. Ενότητα που απώτερα προκύπτει από την ενότητα της ανθρώπινης νόησης. Η απομυθοποίηση αυτή θα πρέπει βέβαια να επεκταθεί, με ανάλογο τρόπο, και στη διδακτική της ξένης γλώσσας, της ισχυρής ξένης γλώσσας που εκφράζει ένα ισχυρό πολιτισμικό μοντέλο. Η υπεράσπιση της "ετερότητας" -ειδικά στο χώρο των "ασθενών" γλωσσών- θα πρέπει να διαμορφώσει τη διδακτική εκείνη που θα αντιστέκεται συνειδητά στις μυθοποιητικές συνδηλώσεις με τις οποίες η ισχυρή -πολιτισμικά- γλώσσα περιβάλλεται στην επικράτεια της "μικρής" ή "ασθενούς". Τέτοιου είδους επιλογές μπορούν να διαμορφώσουν μια νέα στάση που υπερβαίνει το δίλημμα μεταξύ ενός κίβδηλου κοσμοπολιτισμού και ενός διχαστικού εθνικισμού¹⁰⁴.

¹⁰⁴ Κείμενο 10: Χριστίδης, Α.-Φ. 1996. Γλωσσικές μυθολογίες: Η περίπτωση της ελληνικής. Στο Η ελληνική γλώσσα στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση. Αθήνα: Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης, σελ. 173.

Ε) Η παγκόσμια προσφορά της Ελληνικής γλώσσας και γραφής

1. Η ελληνική γλώσσα και η ελληνική γραφή δεν είναι μόνο από τις παλαιότερες του κόσμου και της Ευρώπης, όπως μαρτυρούν τα γραπτά τους μνημεία, αλλά είναι και η γλώσσα και η γραφή της έκφρασης του ανθρώπινου πνεύματος στις πρώτες μεγάλες στιγμές της δημιουργίας του.
2. Το ελληνικό αλφάβητο είναι κεφαλαιώδους σημασίας για την παγκόσμια γραφή και τον πολιτισμό. Χρησίμευσε ώστε να καταγραφεί η πιο καλλιεργημένη και φιλοσοφημένη σκέψη του αρχαίου κόσμου, που σήμερα μας καθοδηγεί-όπως πολύ σωστά παρατηρεί ο γλωσσολόγος Charles Higounet. Επίσης, πάνω σ' αυτό στηρίζεται όχι μόνο η νέα ελληνική γραφή, αλλά και μια σειρά άλλων γραφών -όπως οι γραφές με λατινικούς χαρακτήρες (αγγλική, ιταλική, γαλλική, γερμανική, κ.α.), οι σλαβικές γραφές (βουλγαρική, ρωσική, κ.α.) κ.α. Το μεγαλύτερο άρα ποσοστό των σημερινών γραφών.
3. Η ελληνική γλώσσα είναι κεφαλαιώδους σημασίας για την παγκόσμια γλώσσα και τον πολιτισμό, όχι μόνο γιατί χρησίμευσε να εκφράσει την πιο καλλιεργημένη και φιλοσοφημένη σκέψη του αρχαίου κόσμου, αλλά και γιατί πάνω της στηρίζεται όχι μόνο η νέα ελληνική γλώσσα, αλλά και μια σειρά άλλων, όπως η λατινική και οι καλούμενες λατινογενείς γλώσσες (ιταλική, αγγλική, γαλλική, κ.α.). Δεν υπάρχει γλώσσα σήμερα που να μην έχει ελληνικές λέξεις και γι αυτό και δικαίως πολλοί τη θεωρούν ως τη μητρική γλώσσα των άλλων. Μεταφράζοντας οι άλλοι λαοί τα αρχαία ελληνικά επιστημονικά, λογοτεχνικά και λοιπά συγγράμματα, μετέφεραν στις γλώσσες τους εκτός από το ελληνικό πνεύμα και πάρα πολλές ελληνικές λέξεις. Αμέτρητες είναι οι διεθνείς ελληνικές λέξεις. Η διεθνής αγγλική γλώσσα, για παράδειγμα, υπολογίζεται ότι χρησιμοποιεί σήμερα πάνω από 50.000 λέξεις, ελληνικής καταγωγής, όπως οι: *Ευρώπη* - *Europe*, *Αλφάβητο* - *Alphabet*, *Γραμματική* - *Grammar*, *Χιλιόμετρο* - *Kilometer*.
4. Η ελληνική γλώσσα και η ελληνική γραφή είναι αυτές που γέννησαν και ανέπτυξαν τις επιστήμες και τις τέχνες. Ανακαλύπτοντας οι Έλληνες πρώτοι το απλό, όμως τέλειο ελληνικό σύστημα γραφής, όπως θα δούμε

πιο κάτω -επομένως έχοντας τη δυνατότητα όχι μόνο να καταγράφουν άνετα την εμπειρία τους, αλλά και να τη μελετούν στη συνέχεια- πέρασαν πρώτοι στα γράμματα, στις τέχνες και στις επιστήμες: Όμηρος, Ησίοδος, Ηρόδοτος, Θουκυδίδης, Ηράκλειτος, Δημόκριτος, Πλάτωνας, Αριστοτέλης, Αισχύλος, Σοφοκλής, Ευριπίδης.

Τα πρώτα κείμενα Μαθηματικών, Φυσικής, Αστρονομίας, Νομικής, Ιατρικής, Ιστορίας, Γλωσσολογίας, κτλ, γράφτηκαν στην ελληνική γλώσσα. Τα πρώτα θεατρικά έργα, καθώς και τα βυζαντινά λογοτεχνικά έργα έχουν γραφτεί στην ελληνική γλώσσα.

5. Η ελληνική γλώσσα και η ελληνική γραφή έγιναν διεθνείς πρώτες επί Μεγάλου Αλέξανδρου και Ελληνιστικών χρόνων. Επίσης ήταν διεθνείς και επί Ρωμαϊκής και Βυζαντινής αυτοκρατορίας, ενώ πολλοί Ρωμαίοι έρχονταν στην Αθήνα, για να μάθουν ελληνικά.
6. Η ελληνική γλώσσα και η ελληνική γραφή είναι αυτές με τις οποίες γράφτηκαν και διαδόθηκαν οι μεγαλύτερες θρησκείες του κόσμου. Δηλαδή αυτή των θεών του Ολύμπου και η Χριστιανική (της Καινής Διαθήκης). Οι περισσότεροι Απόστολοι: Παύλος, Ιωάννης, Λουκάς, όπως και πολλοί άλλοι Εβραίοι, είχαν ελληνική μόρφωση και ήταν γνώστες της ελληνικής γλώσσας και γραφής. Γι' αυτό και έγραψαν τα Ευαγγέλια κατ' ευθείαν στην ελληνική με σκοπό να γίνουν γνωστά σε όλο τον κόσμο. Επίσης η Παλαιά Διαθήκη έγινε γνωστή στον κόσμο μετά από τη μετάφρασή της από τους Ο' στην ελληνική.
7. Η ελληνική γλώσσα και η ελληνική γραφή είναι αυτές που βοήθησαν στην αποκρυπτογράφηση πολλών αρχαίων γραφών. Αυτό έγινε, επειδή επί Μεγάλου Αλεξάνδρου και εξής η ελληνική γλώσσα και η ελληνική γραφή ήταν διεθνείς και πολλές πινακίδες τότε είχαν γραφτεί δίγλωσσα, όπως π.χ. η στήλη της Ροζέτας με ελληνικά και αιγυπτιακά, η επιγραφή Ράμπαδ στο Αλερ με ελληνικά, συριακά και αραβικά, η επιγραφή Αρράν στο Αουράν με ελληνικά και Αραβικά.

Σχετικά με την αξία της ελληνικής γλώσσας:

- 1) Ο Κικέρων είπε πως αν μιλούσαν οι θεοί θα χρησιμοποιούσαν την Ελληνική Γλώσσα.

- 2) Ο Γερμανός Γκαίτε είπε ότι άκουσε το Ευαγγέλιο σε διάφορες γλώσσες, όμως, όταν το άκουσε στην Ελληνική του φάνηκε πως παρουσιάστηκε το φεγγάρι στον έναστρο ουρανό.
- 3) Ο Γάλλος Ακαδημαϊκός και ποιητής Claude Fauriel (Κλαύδιος Φωριέλ, 1772-1844) είπε ότι η ελληνική γλώσσα συγκεντρώνει τον πλούτο και την ομοιογένεια της Γερμανικής, τη σαφήνεια της Γαλλικής, τη λυγεράδα της Ισπανικής και τη μουσικότητα της Ιταλικής.
- 4) Η διάσημη τυφλή Αμερικανίδα συγγραφέας Ελεν Κέλλερ παρομοίασε μέσω της Ελληνικής Γλώσσας, την τελειότητα της εκφράσεως της ανθρώπινης σκέψεως με το τελειότερο των μουσικών οργάνων, το βιολί.
- 5) Η Γαλλίδα συγγραφέας και ακαδημαϊκός Marguerite Yourcenar είπε: Αγάπησα αυτή τη γλώσσα την ελληνική, για την εύρωστη πλαστικότητά της, όπου η κάθε της λέξη πιστοποιεί την άμεση και διαφορετική επαφή της με τις αλήθειες και γιατί ό,τι έχει λεχθεί καλό από τον άνθρωπο, έχει ως επί το πλείστον λεχθεί σ' αυτή τη γλώσσα.
- 6) Ο ποιητής και ακαδημαϊκός Βρεττάκος είπε: Όταν πεθάνω και πάω στους ουρανούς θα μιλήσω στους αγγέλους ελληνικά, γιατί αυτοί δε γνωρίζουν άλλη γλώσσα από τη γλώσσα της μουσικής.
- 7) Ο Γερμανός ποιητής, ιστορικός και φιλόσοφος Schiller είπε: Καταραμμένε Έλληνα, τα βρήκες όλα, φιλοσοφία, γεωμετρία, φυσική, αστρονομία, τίποτε δεν άφησες για μας.

Συμπερασματικά:

Γλώσσα είναι ο καθιερωμένος κώδικας επικοινωνίας από τα μέλη μιας κοινότητας (συνήθως έθνους), που αποσκοπεί στην απόδοση συγκεκριμένων εννοιών και νοημάτων με λέξεις ή εκφράσεις. Συστατικά στοιχεία της είναι τα φωνήματα (για την προφορική γλώσσα) και οι φθόγγοι - τα γράμματα (για τη γραπτή). Εθνική γλώσσα είναι ο γλωσσικός κώδικας επικοινωνίας που χρησιμοποιείται από τα μέλη ενός έθνους και δεν είναι στατικός και αμετάβλητος, αλλά εξελίσσεται ανάλογα με τις κοινωνικές συνθήκες και τις ανθρώπινες ανάγκες της κάθε εποχής.

Μητρική γλώσσα είναι αυτή που μαθαίνει κάθε άνθρωπος από τα πρώτα χρόνια της ζωής του μέσα στο πλαίσιο του οικογενειακού και κοινωνικού

περιβάλλοντός του. «Η μητρική γλώσσα δεν είναι ένα απλό χρηστικό εργαλείο συνεννόησης, αλλά κυρίως μια πολιτισμική, κοινωνική και ατομική αξία. Ένα καθοριστικό στοιχείο της ποιοτικής ύπαρξης του ανθρώπου.» (Κ. Τσάτσος - Η σημασία της γλώσσας). Η γλώσσα είναι συνδεδεμένη άμεσα με τη ζωή του ανθρώπου, αναπαριστάνει το επίπεδο της γνώσης του, τον πολιτισμό του, τις αξίες και τα συναισθήματά του. Δεν είναι μόνο μέσο επικοινωνίας, αλλά και καλλιέργειας της σκέψης, του ήθους και της αισθητικής ενός λαού.

Συγκεκριμένα, η γλώσσα ικανοποιεί την ανάγκη έκφρασης και επικοινωνίας, αποτελεί δηλαδή μέσο ανταλλαγής πληροφοριών και απόψεων. Επίσης, η διαδικασία κοινωνικοποίησης των ανθρώπων στηρίζεται στη γλώσσα, καθώς μέσω του διαλόγου τα άτομα προσεγγίζουν το ένα το άλλο και μπορούν να επιλύσουν τις διαφορές τους. Αποτελεί βασικό ενοποιητικό στοιχείο για τα μέλη της κοινωνικής ομάδας που τη μιλούν. Αποτελεί μέσο έκφρασης συναισθημάτων και ευνοεί τη ψυχική επαφή και τη βαθύτερη επικοινωνία των ανθρώπων. Συνιστά στοιχείο πνευματικής καλλιέργειας.

Σκέψη και γλώσσα είναι αλληλένδετες και δηλώνουν το επίπεδο της πνευματικής κατάστασης του ανθρώπου. Η γλώσσα επιτρέπει στον άνθρωπο να οργανώνει τις σκέψεις του λογικά, να κατανοεί και να συλλαμβάνει τις ιδέες, να διαλέγεται και να επιχειρηματολογεί. Είναι το βασικό μέσο διάδοσης των γνώσεων αλλά και όργανο με παιδαγωγική δύναμη, αφού μέσω της γλώσσας ο άνθρωπος μπορεί να συμβουλεύει και να διδάσκει.

Στηρίζει τον πολιτισμό και την εθνική ταυτότητα, διότι μέσω του προφορικού και του γραπτού λόγου διασώζεται η πολιτιστική κληρονομιά και μεταλαμπαδεύονται στη νέα γενιά οι αξίες και οι αντιλήψεις που συνθέτουν την πολιτισμική φυσιογνωμία ενός λαού. Επίσης, χάρη στη γλώσσα καθίσταται δυνατή η δημιουργία σπουδαίων λογοτεχνικών και επιστημονικών έργων και τέλος, αυτή διαμορφώνει την εθνική συνείδηση και προσδιορίζει την εθνική ταυτότητα ενός λαού.

Θετικές πλευρές: «Είναι εκτός πραγματικότητας, όποιος δε βλέπει ότι η γλώσσα μας βρίσκεται στο σωστό δρόμο και βελτιώνεται σταδιακά. Ένας μέσος μαθητής σήμερα μπορεί να συντάξει ένα κείμενο γλωσσικά καλύτερο από το κείμενο που θα συνέτασσε ο αντίστοιχος μαθητής πριν από μερικές δεκαετίες.» (Γ. Μπαμπινιώτης)

Παράγοντες που συνέβαλαν στη βελτίωση της προφορικής και γραπτής έκφρασης των νέων είναι η καθιέρωση της νεοελληνικής ως επίσημης γλώσσας της εκπαίδευσης και του κράτους, η εξάπλωση της εκπαίδευσης σε ευρύτερα κοινωνικά στρώματα και σε όλες τις γεωγραφικές περιφέρειες, καθώς και η γενικότερη πνευματική και πολιτιστική ανάπτυξη που βελτίωσαν τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στο σχολείο και ευνόησαν την καλύτερη γνώση, χρήση και αξιοποίησή της από τους νέους.

Αρνητικές πλευρές: «Άλλο τόσο θα ήταν εκτός πραγματικότητας, αν πίστευε κανείς ότι η σημερινή κατάσταση της γλώσσας μας (γνώση - χρήση - αξιοποίησή της) είναι ό,τι πρέπει ή ό,τι θα θέλαμε να είναι. Θα ήταν εκτός πραγματικότητας αν δεν αναγνώριζε ότι υπάρχουν ουσιώδη προβλήματα ποιότητας γνώσης και χρήσης της ελληνικής γλώσσας.» (Γ. Μπαμπινιώτης).

Τα προβλήματα σχετίζονται με την τυποποίηση της γλώσσας, καθώς συχνά υιοθετούνται τετριμμένες εκφράσεις ή χρησιμοποιούνται οι ίδιες λέξεις για να αποδώσουν άστοχα πολλές σημασίες. Σχετίζονται ακόμη με την αλλοίωση της συντακτικής της δομής -επειδή υιοθετούνται άκριτα μορφολογικοί νόμοι ξένων γλωσσών, με την αδικαιολόγητη χρήση ξένων λέξεων όπως και με την αδυναμία παραγωγής ποιοτικού προφορικού και γραπτού λόγου. Οι αιτίες αυτών των προβλημάτων είναι ότι ο πολιτισμός μας χαρακτηρίζεται ως οπτικοακουστικός. Η εικόνα συνοδευόμενη από τον ήχο εισβάλλει παντού και πείθει, χωρίς να ενθαρρύνει, τη γλωσσική διατύπωση των μηνυμάτων. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (κυρίως η τηλεόραση και το διαδίκτυο) αλλά και η διαφήμιση παράγουν ένα λόγο συνθηματικό, απλοϊκό και φτωχό κι έτσι οδηγούν στην αλλοίωση του γλωσσικού αισθητηρίου του λαού.

Η συνύπαρξη της Ελλάδας με οικονομικά ισχυρότερα κράτη, που ασκούν πολιτικό έλεγχο και πολιτιστική ηγεμονία, εγκυμονεί κινδύνους για τη γλώσσα μας. Η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών, στο δυτικό κυρίως κόσμο, δημιούργησε την ανάγκη καθιέρωσης νέων όρων, οι οποίοι εισέβαλαν και στην ελληνική γλώσσα μέσω της κυριαρχίας της αγγλικής. Σήμερα αποφεύγεται ό,τι θεωρείται επίπονο ή δεν προσφέρει απτό υλικό όφελος. Επομένως, η πνευματική προσπάθεια περιθωριοποιείται γιατί είναι κοπιαστική και τις περισσότερες φορές μη επικερδής. Η αδιαφορία όμως για κάθε τι το πνευματικό συρρικνώνει το λόγο, που περιορίζεται στις απαιτήσεις μιας απλής επικοινωνίας.

Για να διατηρηθεί ακέραιος ο ουσιαστικός χαρακτήρας της επικοινωνίας και να αναβαθμιστεί η γλωσσική έκφραση των νέων, χρειάζεται καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού, ενθάρρυνση της προσωπικής έκφρασης των νέων και άσκηση των εκφραστικών τους δεξιοτήτων. Επίσης, εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων μάθησης που καλλιεργούν το ενδιαφέρον του νέου για τη γλώσσα, εμπλουτισμός των βιβλιοθηκών με νέα βιβλία, δημιουργία σύγχρονων βιβλιοθηκών που θα καλλιεργήσουν τη φιλιαναγνωσία, παρέμβαση στη γλωσσική συμπεριφορά των ΜΜΕ, ανάληψη πρωτοβουλιών εκ μέρους των πνευματικών ανθρώπων και συνειδητοποίηση της αξίας της γλώσσας εκ μέρους όλων μας.

Β΄ ΜΕΡΟΣ

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΕΤΕΩΡΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ιστορία της Ιεράς Μονής Αγίου Στεφάνου Μετεώρων

Η ιστορική παρουσία της Ιεράς Μονής Αγίου Στεφάνου στους βράχους των Μετεώρων, καλύπτεται από τους θρύλους και τις αμαρτύρητες παραδόσεις. Οι σημερινές πληροφορίες δε βοηθούν στο να βεβαιωθούμε ποιος ήταν ο πρώτος ιδρυτής της Μονής¹⁰⁵.

Ως πρώτος ιδρυτής φέρεται ο όσιος ασκητής Ιερεμίας, κατά το έτος 1191/2. Ο Μητροπολίτης Αγαθάγγελος (1801 - 1846) που ήταν εξόριστος στα Μετέωρα από τον Ιούλιο του 1835 ως τον Αύγουστο του 1836, σε αυτόγραφο σημείωμά του (κώδ. 90) αναφέρει ότι υπήρχε εντοιχισμένη πλάκα πάνω από την εξωτερική πόρτα της Μονής που έγραφε την χρονολογία, ΣΨ'(6700 = 1191/2) ΙΕΡΕΜΙΑC. Σήμερα δεν υπάρχει αυτή η πλάκα και έτσι δε μπορούμε να βεβαιωθούμε για την ορθότητα και τη γνησιότητα αυτής.

Ο Ι. Παπασωτηρίου¹⁰⁶ υποστηρίζει πως ως το 1927 υπήρχε αυτή η πλάκα. Θεωρεί ότι υπήρχαν ασκητές στα Μετέωρα από τον 11^ο και 12^ο αιώνα λόγω των αυτοκρατορικών χρυσόβουλων και των πατριαρχικών συγιλλίων αλλά και από τη λαξευτή επιγραφή της Ιεράς Μονής Αγίου Στεφάνου που ο ίδιος είδε με τα μάτια του στις 23/7/1927 μαζί με τον Α. Αγαθαγγελίδη, καθηγητή Θεολογίας. Στην τελευταία αυτή μαρτυρία ανέγνωσε: ΣΨΙΕΡΕΜΙΑC (6700 = 1192).

Άλλοι περιηγητές και επισκέπτες της Μονής διάβασαν με διαφορετικό τρόπο ο καθένας, προκαλώντας σύγχυση και αμφιβολία για την ορθότητα της ανάγνωσης και της χρονολογίας της εν λόγω πλάκας. Έτσι ο Σουηδός J. Björnsthåhl το 1779 διάβασε: ,ζα'(6001 = 492/3) ΙΕΡΕΜΙΑC. Το 1859 ο λόγιος Ρώσος αρχιμανδρίτης Πορφύριος Uspenskij διάβασε: ,ζα'(6001 = 492/3) 'ΕΡΕΜΙC¹⁰⁷. Και στις δυο περιπτώσεις η ανάγνωση της χρονολογίας πρέπει

¹⁰⁵ «Τα χειρόγραφα της Μονής Αγίου Στεφάνου», υπό Δημ. Ζ. Σοφianού. Προλεγόμενα, Τόμος Γ', Αθήναι 1986, Ακαδημία Αθηνών, Κέντρο Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού.

¹⁰⁶ Παλιός καθηγητής του Γυμνασίου Τρικάλων. Ι. Β. Παπασωτηρίου, «Τα Μετέωρα», Τρίκαλα 1934, σ. 8, 24.

¹⁰⁷ Vostok Christianskij – Putesestvie, Meteorskie I Ossoolimpijskie monastyri, Fessalii archimandrita Porfirija Uspenskago, 1859 gotu. Izdania Imperatorskog Akadenii Nauk, Peterburg 1896, σ. 119-120, 428.

να θεωρηθεί λανθασμένη και να αποκλειστεί μια τόσο παλιά χρονολογία (τέλος 5^{ου} αι.) ως εποχή κτίσης της Μονής.

Το ίδιο λανθασμένη πρέπει να θεωρηθεί και η ανάγνωση 'ΕΡΕΜΙC. Άλλωστε δεν έχουμε καμία άλλη αναφορά ότι πρώτος ιδρυτής της Μονής είναι ο Ιερεμίας, οπότε η αναφορά των διαφόρων παλαιών επισκεπτών για την ενεπίγραφη πλάκα, που σήμερα δε σώζεται, δεν έχει καμία απολύτως σημασία. Ο Γάλλος περιηγητής – αρχαιολόγος Léon Heuzey¹⁰⁸ το 1858 επισκέφθηκε τη Μονή. Στο «οδοιπορικό» του λέει ότι η επιγραφή αυτή ήταν σχεδόν εξ ολοκλήρου σβησμένη.

Βέβαιος κτήτορας της Ιεράς Μονής Αγίου Στεφάνου, πιθανόν κατά το πρώτο μισό του 15^{ου} αι., θεωρείται ο αρχιμανδρίτης Αντώνιος (Κατακουζηνός)¹⁰⁹, ηγούμενος αυτής. Υπάρχει σύγχυση αναφορικά με το επώνυμο επειδή:

- 1) οι μαρτυρίες που αναφέρονται σ' αυτό είναι πολύ μεταγενέστερων χρόνων (17^{ος} αι.),
- 2) υπήρχε η τάση και η ρομαντική διάθεση των μοναχών να θεωρούν κτήτορες παλαιούς βασιλιάδες και αυτοκράτορες για λόγους αίγλης και κύρους.

Έτσι, η σύγχυση αυτή έφερε ως κτήτορα της Μονής τον Βυζαντινό αυτοκράτορα Ιωάννη ΣΤ' Κατακουζηνό (1347 - 1355). Άλλες αβάσιμες και ανεπιβεβαιώτες πληροφορίες φέρουν ως κτήτορα κάποιο Βυζαντινό αυτοκράτορα Παλαιολόγο (άγνωστο ποιόν) που εκθρονίστηκε και έγινε καλόγηρος, ονόματι Αντώνιος, βοηθώντας τον ηγούμενο και προσφέροντας χρήματα για την επέκταση της Μονής.

Τέλος, άλλοι ερευνητές θεωρούν τον αρχιμανδρίτη Αντώνιο (Κατακουζηνό), γιό της Μαρίας Κατακουζηνής, (κόρης του αυτοκράτορα Ιωάννη ΣΤ' Κατακουζηνού) και του Δεσπότη της Ηπείρου Νικηφόρου Β' Orsini¹¹⁰. Κατ' αυτήν την άποψη, ο Αντώνιος Κατακουζηνός θεωρείται εγγονός του αυτοκράτορα Ιωάννη ΣΤ' Κατακουζηνού (μετέπειτα μοναχού Ιωάσαφ) και

¹⁰⁸ L. Heuzey, Excursion dans la Thessalie turgue en 1858, Paris 1927, σ. 135.

¹⁰⁹ Ν. Α. Βέης, «Συμβολή εις την ιστορίαν των μονών των Μετεώρων», Βυζαντίς 1 (1909) σ. 316.

¹¹⁰ Νικηφόρος Β' Orsini: Από το γάμο του με τη Μαρία Καντακουζηνή, κόρη του Ιωάννου ΣΤ', είχε τουλάχιστον ένα γιο, τον Μανουήλ, πιθανόν γνωστός και ως «Αντώνιος Καντακουζηνός», ο οποίος έγινε μοναχός στα Μετέωρα το 1404.

πρώτος ξάδερφος του δεύτερου κτήτορα της ιεράς μονής Μεταμορφώσεως βασιλιά – μοναχού Ιωάννη – Ιωάσαφ Ουρέση Παλαιολόγου (1423), ο οποίος είχε μητέρα τη Θωμαΐδα (αδερφή του Νικηφόρου Β' Ηπείρου) και πατέρα τον Σέρβο ηγεμόνα της Θεσσαλίας Συμεών Ουρέση – Παλαιολόγο¹¹¹.

Στην υποτιθέμενη αυτή συγγένεια με τους Ελληνοσέρβους ηγεμόνες – βασιλείς, οφείλεται και η αφιέρωση της Μονής στον Πρωτομάρτυρα Στέφανο, όνομα που χρησιμοποιούσαν κατά κόρον οι Σέρβοι ηγεμόνες και τσάροι.

Κατά τη γνώμη του Δ. Σοφιανού αυτή η άποψη δεν ευσταθεί. Είναι μια απλή εικασία που δεν επιβεβαιώνεται, ούτε αποδεικνύεται, αφού το μόνο στοιχείο που στηρίζεται είναι το επώνυμο (αβέβαιο) του Αντωνίου -ίδιο με της μητέρας του (υποτιθέμενης)- ενώ δε φέρει κανένα επώνυμο του πατέρα του (Δούκας, Orsini).

Άλλος βέβαιος κτήτορας και ανακαινιστής της Ιεράς Μονής Αγίου Στεφάνου κατά το πρώτο μισό του 16^{ου} αι., θεωρείται ο ιερομόναχος όσιος Φιλόθεος από τη Σκλάταινα¹¹². Αυτό επιβεβαιώνεται από σιγιλλιώδες γράμμα του Οικουμενικού Πατριάρχη Ιερεμία Α' (1545)¹¹³ που επικυρώνει και καθορίζει τη σταυροπηγιακή αξία, ανήκει δηλ. στο Πατριαρχείο, και την κοινοβιακή ζωή της Μονής, όπου αναφέρεται και στις δραστηριότητες του Φιλόθεου. Πέρα από τις οικοδομικές δραστηριότητες του Φιλόθεου, ιδιαίτερη σημασία έχει η αναφορά της επιστολής ότι ο Φιλόθεος συγκέντρωσε «εκκλησιαστικά βιβλία», δηλαδή χειρόγραφους κώδικες. Σήμερα σώζονται 30 περίπου κώδικες που χρονολογούνται στα μέσα του 16^{ου} αι. και πιθανόν μέρος τους να προέρχεται από τη συλλογή του Φιλόθεου.

Οι παραπάνω κήτορες, Αντώνιος (Κατακουζηνός;) και Φιλόθεος από τη Σκλάταινα, εικονίζονται σε τοιχογραφία δεξιά και αριστερά από την είσοδο του νάρθηκα του παλαιού καθολικού του ναΐσκου της Μονής. Έτσι δεξιά διαβάζουμε: *«ο όσιος πατήρ ημών Φιλόθεος και κήτωρ του Αγίου Στεφάνου,*

¹¹¹ Ο Συμεών ήταν γιος του βασιλιά της Σερβίας, Στέφανου Ούρεση Γ' και της δεύτερης συζύγου του, Μαρίας Παλαιολογίνας, κόρης του μεγάλου δομεστικού Ιωάννη, εγγονού του Αυτοκράτορα των Ρωμαίων Μιχαήλ Η' Παλαιολόγου. Παντρεύτηκε τη Θωμαΐδα, την κόρη του Δεσπότη της Ηπείρου Ιωάννη Β' Ορσίνι.

¹¹² Ο Όσιος Φιλόθεος ο εκ Σκλαταίνης (Ρίζωμα) έζησε μεταξύ των ετών 1475 μ.Χ. και 1550 μ.Χ., αν ληφθεί υπ' όψιν ότι διετέλεσε ηγούμενος της Ιεράς Μονής Αγίου Στεφάνου Μετεώρων κατά το έτος 1545 μ.Χ.

¹¹³ Περίοδοι Πατριαρχείας του: 1η θητεία 1522-1526, 2η θητεία 1526 - 1545.

υπάρχων εκ χώρας Κλάταινα». Αριστερά διαβάζουμε: «Ο όσιος πατήρ ημών Αντώνιος και κήτωρ του Αγίου Στεφάνου».¹¹⁴

¹¹⁴N. Α. Βέης, «Συμβολή εις την ιστορίαν των μονών των Μετεώρων», Βυζαντίς 1 (1909) σ. 236 και Ι. Β. Παπασωτηρίου, «Τα Μετέωρα», Τρίκκαλα 1934, σ. 33.

‘Ο β’ κτίτωρ τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ὁσιος Φιλόθεος. Τοιχογραφία εἰς τὸν νάρθηκα τοῦ παλαιοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς (φωτογραφία ἐκ τοῦ ἀρχείου Τσίμα-Παπαχατζηδάκη, ληφθεῖσα πρὸ τῶν ἐκ τοῦ τελευταίου Πολέμου ζημιῶν).

Παρατηρούμε ότι στον Αντώνιο, δεν αναγράφεται το επώνυμο «Κατακουζηνός» που συναντήσαμε σε πηγές του 18^{ου} αι. Και οι δύο κήτορες φορούν μοναχική περιβολή και κρατούν ενειλήματα με ηθικές προτροπές. Η τοιχογραφία που εικονίζει τον Φιλόθεο πρέπει να έγινε μετά το 1545, επειδή αυτή τη χρονολογία έχουμε το Πατριαρχικό γράμμα (σιγίλλιο) προς τον Φιλόθεο (άρα ζούσε τότε) που ανακαίνισε εκ «βάθρων θεμελίων» και «έκόσμισε» το ναό του Αγίου Στεφάνου. Το σιγίλλιο αυτό είναι η παλαιότερη επίσημη ρητή και ασφαλής μαρτυρία για την ύπαρξη του ναΐσκου του Αγίου Στεφάνου. Άρα για να ανακαινιστεί τότε, πρέπει να υπήρχε πολύ πριν.

Η χρονολόγηση των τοιχογραφιών του ναού και του νάρθηκα είναι πάλι ασαφής. Και αυτό επειδή στην επιγραφή που υπάρχει πάνω από την είσοδο του νάρθηκα (κοίμησις Θεοτόκου) είναι σβησμένη η χρονολογία της ιστορίσεως. Διακρίνεται μόνο το πρώτο ψηφίο των χιλιάδων ζ^ω.

Πρώτος ο Ρώσος αρχιμανδρίτης Πορφύριος Uspenskij το 1859 παραθέτει τη χρονολογία ,ζια´(7011 =1502/3)¹¹⁵. Ο Γ. Λαμπάκης παραθέτει τη χρονολογία ως εξής: «ΕΤΕΙ ,Ζ.Θ? (7009? =1501) ΙΝΔ.Θ´¹¹⁶». Κάποιοι ερευνητές και ιστοριοδίφες θεωρούν ότι ο αγιογράφος, εκ Σταγών όπως μνημονεύεται, της επιγραφής το 1501 «ανακαίνισε» την κατεστραμμένη αγιογραφία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου και θεωρούν παλαιότερες τις υπόλοιπες τοιχογραφίες. Προφανώς η ανάγνωση του Uspenskij και του Λαμπάκη είναι λανθασμένες, γιατί μετά το ζ (=7000) θα πρέπει να υπήρχε κι άλλο ψηφίο που να δηλώνει εκατοντάδες (πιθανότατα το ρ) και οι υπόλοιπες τοιχογραφίες που αυτοί θεωρούν ότι είναι του 15^{ου} αι. έγιναν οπωσδήποτε μετά τα μέσα του 16^{ου} αι., όπως αποδεικνύεται από το σιγιλλιώδες γράμμα του Οικ. Πατριάρχη Ιερεμίου Α´ (1545, Φιλόθεος, ανέγερση ναού εκ «βάθρων θεμελίων»).

Επίσης η απεικόνιση του κήτορα Φιλόθεου σε τοιχογραφία και μάλιστα με φωτοστέφανο, δηλώνει ότι η αγιογράφιση έγινε σε μεταγενέστερους χρόνους από το 1545 που ζούσε ο Φιλόθεος, γιατί η απεικόνιση γίνονταν μετά θάνατον. Στο ίδιο συμπέρασμα παραπέμπει και το «όσιος πατήρ ημών». Άρα είχε πεθάνει όταν έγινε η αγιογράφισή του.

¹¹⁵ P. Uspenskij, Vostok Christianskij, σ. 428.

¹¹⁶ G. Lampakis, Memoire sur les antiquités chrétiennes de la Grèce présenté au congrès international d' Histoire Comparée – Paris 1900, Athènes 1902, σ. 73.

Όπως είδαμε πιο πάνω, η ιστορία της Μονής του Αγίου Στεφάνου είχε συνδεθεί με τον οίκο των ηγεμόνων της Βλαχίας στη Ρουμανία. Ο ηγεμονικός αυτός οίκος έφτιαξε και αφιέρωσε στη Μονή ως μετόχι το μονύδριο της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα στη θέση Μπουτούϊ, κοντά στο Τιργόβιστο της Ρουμανίας. Δώρισε δε στη Μονή του Αγίου Στεφάνου Άγια λείψανα, ιερά σκεύη, άμφια, κ.ά. Άγνωστο όμως πότε έγιναν αυτά. Αναφορικά με τις παραπάνω αφιερώσεις υπάρχει βεβαιωτήριο γράμμα: 6996, 24 Οκτ. [=1487], του Μητροπολίτη Ουγγροβλαχίας Ευθυμίου στα ρουμάνικα, που βρίσκεται εκτεθειμένο στην προθήκη του Μουσείου της Μονής. Το έγγραφο αυτό δημοσιεύτηκε από τον Ρουμάνο ιστορικό Stefan Andreescu¹¹⁷ που διάβασε και μετέγραψε την ημερομηνία ως: 6906 (=1397), αντί 6996 (=1487). Στη συνέχεια, το 6906 το θεωρεί πλαστό και ότι προστέθηκε αργότερα στο έγγραφο το οποίο χρονολογεί μεταξύ 1568 και 1573. Θεωρεί δε το γράμμα πρωτότυπο.

Αν όμως είναι σωστή η χρονολογία 6996 (=1487), τότε το έγγραφο δε μπορεί να είναι το αρχικό, παρά μετάφραση στα ρουμάνικα του 17^{ου} ή 18^{ου} αι. και το πρωτότυπο, το γραμμένο στα σλαβωνικά και όχι στα ρουμάνικα, χάθηκε. Άλλωστε στη Μονή σώζεται και αντίγραφο (18^{ου} αι. πιθανόν) του γράμματος, με την ίδια χρονολογία (6996 =1487) (24 Οκτ.) και με τις ίδιες υπογραφές. Στο έγγραφο αυτό βεβαιώνεται ότι ο μέγας βόρνικος Δραγομίρος (Dragomir) από το Μπαϊλέστι, γιός του Μάνου και συγγενής του ηγεμόνα Βλαντισλάβου (Vladislav), αφιέρωσε στη Μονή την κάρα του ιερομάρτυρα Χαραλάμπους, που σώζεται και τιμάται με σεβασμό στη Μονή μέχρι σήμερα. Η αφιέρωση έγινε παρόντος του Γεναδίου, ηγούμενου του μοναστηριού στο Μπουτούϊ (το οποίο μοναστήρι ήταν Μετόχι της Μονής του Αγίου Στεφάνου) και παρόντος του Αντωνίου, αρχιμανδρίτη στο ίδιο ρουμάνικο μοναστήρι. Ο Vladislav θα πρέπει να ταυτιστεί με τον Vladislav II, αν δεχτούμε ως πραγματική χρονολογία του εγγράφου¹¹⁸ το 6996 (=1487).

Άρα το έτος 1487 είναι η παλαιότερη αναφορά για την ύπαρξη της Μονής. Πολλοί ερευνητές πιστεύουν πως ο αρχιμανδρίτης Αντώνιος του Μπουτούϊ είναι ο ίδιος με τον μετέπειτα κήτορα και ηγούμενο της Μονής Αγίου

¹¹⁷ Șt. Andreescu, «Acte Medievale din archive străine», Revista de Istorie 34 (1981), București, σ.1738-1746.

¹¹⁸ Η μετάφραση στα Ελληνικά του Ρουμάνικου αυτού εγγράφου οφείλεται στο Ρουμάνο ερευνητή Δημήτριο Nastase.

Στεφάνου, Αντώνιο τον επονομασθέντα «Κατακουζηνό». Μάλλον αστήρικτη είναι αυτή η άποψη, Ο Andreescu ταυτίζει τον Vladislav με τον Vladislav III. Πάντως η πραγματική χρονολόγηση του εγγράφου δεν οριστικοποιήθηκε. Από την αφιέρωση στη Μονή αγίων λειψάνων, ιερών σκευών και κειμηλίων, διατηρούνται οι στενές σχέσεις με τη Μονή της Βλαχίας μέχρι το 19^ο αι. Διαπιστώνουμε ότι οι Ρουμάνοι ηγεμόνες συνεχίζουν κι εδώ την ίδια τακτική, όπως και από παλιά, προς το Άγιο Όρος, με δωρεές και αφιερώσεις. Θεωρούσαν εαυτούς προστάτες και κηδεμόνες της Ορθοδοξίας (ιδίως μετά την άλωση) και ότι κατά κάποιο τρόπο συνέχιζαν τη βυζαντινή αυτοκρατορική παράδοση¹¹⁹.

Η δωρεά αγίων λειψάνων και της τίμιας κάρας του Αγίου Χαραλάμπους, αναφέρονται επίσης σε σιγίλλιο του Οικουμενικού Πατριάρχη Ραφαήλ Β΄ (1605). Σήμερα σώζεται το πρωτότυπο και βρίσκεται στην προθήκη του μουσείου της Μονής. Αποκτώντας την κάρα του Αγίου Χαραλάμπους η Μονή του Αγίου Στεφάνου απέκτησε και δεύτερο ισχυρό προστάτη και τιμώμενο άγιο. Στη μνήμη του είναι αφιερωμένο το σημερινό μεγαλοπρεπές και επιβλητικό καθολικό της Μονής.

Ο ναός χτίστηκε στα τέλη του 18^{ου} αι. σύμφωνα με εντοιχισμένη επιγραφή στον εξωνάρθηκα¹²⁰ (1798) επί επισκόπου Σταγών Παΐσιου του εκ Κλεινοβού και επί ηγούμενου της Μονής, Αμβροσίου. Ο εξωνάρθηκας έγινε σύμφωνα με άλλη επιγραφή¹²¹ (χωρίς χρονολογία) επί ηγούμενου Θεοφάνους (πιθανόν διάδοχο του Αμβροσίου).

Τέλος, η Τράπεζα της Μονής (σήμερα σκευοφυλάκιο και μουσείο) και άλλα κτίσματα, σε συνέχεια του παλιού ναού του Αγίου Στεφάνου, χτίστηκαν όπως έγραφε σχετική επιγραφή που δε σώζεται σήμερα, κατά το 1857, με επιμέλεια του ηγούμενου της Μονής, Κωνσταντίου.

¹¹⁹ D. M. Nicol, *Meteora*, σ. 128-129.

¹²⁰ Ι. Β. Παπασωτηρίου, «Τα Μετέωρα», Τρίκαλα 1934, σ. 27.

¹²¹ Ν. Ι. Γιαννόπουλος, «Τα Μετέωρα», Βόλος 1926, σ. 62.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Το ιστορικό αρχείο της Ιεράς Μονής Αγίου Στεφάνου

Όπως και τις υπόλοιπες Μονές των Μετεώρων, έτσι και τη Μονή του Αγίου Στεφάνου, επισκέφτηκαν πολλοί περιηγητές και ερευνητές για να μελετήσουν πρόχειρα ή συστηματικά την ιστορία τους, τους θησαυρούς τους, τους χειρόγραφους κώδικες και οτιδήποτε άλλο αρχειακό υλικό φυλάσσεται στις βιβλιοθήκες των Μονών.

Έτσι, ο Ρώσος μοναχός Βασίλειος Grigorovich Barskij επισκέφθηκε τη Μονή το 1745 και τη σχεδίασε¹²². Ο Σουηδός Jacob Jonas Björnståhl¹²³ την επισκέφτηκε το 1779 για τέσσερις ημέρες επί επισκόπου Σταγών Παρθενίου, ο οποίος, μαζί με γυναικόπαιδα, είχε καταφύγει στη Μονή, λόγω των επιδρομών Τουρκαλβανών. Ο Παρθένιος λοιπόν, έδειξε όλα τα χειρόγραφα στο Σουηδό, ο οποίος σχολιάζει ότι δε βρήκε κανένα με ιδιαίτερη αξία και ότι απλά περιέχουν τους εκκλησιαστικούς Πατέρες. Προφανώς ο Σουηδός ενδιαφέρονταν για χειρόγραφα που να αναφέρονται σε έργα αρχαίων συγγραφέων και τα θεώρησε άνευ σημασίας. Στα σχόλιά του όμως αναφέρει μια πολύ χρήσιμη πληροφορία που του έδωσε ο Παρθένιος: Ο ηγεμόνας της Μολδαβίας Νικόλαος Γκίκας, προ ετών, έστειλε κάποιον με εντολή να δανειστεί τα αξιολογότερα χειρόγραφα, επειδή ο ηγεμόνας ήθελε να τα τυπώσει με έξοδά του και να τα επιστρέψει πάλι στη θέση τους, πράγμα που δεν έγινε ποτέ και ούτε τυπώθηκαν, ούτε επιστράφηκαν¹²⁴. Κατά πόσο η πληροφορία είναι αληθινή δεν ξέρουμε.

Ο Γάλλος Didron¹²⁵ επισκέφτηκε τη Μονή το 1840. Άγνωστο γιατί οι μοναχοί δεν του έδειξαν τα χειρόγραφα, ούτε τον πληροφόρησαν για την ύπαρξή τους. Ο Γάλλος Léon Heuzey¹²⁶ επισκέφτηκε τη Μονή το 1858 για τρεις ημέρες. Ο ηγούμενος του έδειξε έναν κώδικα –προφανώς τον αρ. 90, περί ιδρύσεως και ιστορίας της Μονής που ήταν σημειώσεις του μητροπολίτη

¹²² Βασίλειος Grigorovich Barskij, Τόπος και εικόνα – Χαρακτικά ξένων περιηγητών για την Ελλάδα, 18^{ος} αιώνας – Α΄, τόμ. Β΄, Αθήνα 1979, αρ. σχεδ. 30.

¹²³ J.J. Björnståhl, Briefe auf seinen ausländischen Reisen..., τόμ. VI, Leipzig und Rostock 1783, σ. 143-149 (περί της εις τον Αγ. Στέφανον παραμονής του).

¹²⁴ J.J. Björnståhl, Briefe auf seinen ausländischen Reisen..., τόμ. VI, Leipzig und Rostock 1783, σ. 145.

¹²⁵ Didron (ainé), «Voyage en Grèce – Les Météores», Annales Archéologiques 1 (1844), σ. 332.

¹²⁶ L. Heuzey, Excursion dans la Thessalie turque en 1858, Paris 1927, σ. 130 -136.

Αγαθαγγέλου. Ο Ρώσος αρχιμανδρίτης Πορφύριος Uspenskij το 1859, σύμφωνα με σημειώσεις του στον κώδικα 89, βρέθηκε στη Μονή. Εκεί μελέτησε και αντέγραψε ό,τι υλικό βρήκε: πατριαρχικά σιγίλλια, διάφορα σημειώματα από χειρόγραφα, επιγραφές, κ.ά. Καταμέτρησε 60 χειρόγραφα¹²⁷.

Το 1909 ο Νίκος Βέης¹²⁸, μελετητής των χειρόγραφων κωδίκων των Μονών των Μετεώρων, ασχολήθηκε εν τάχει με τους κώδικες της Μονής του

¹²⁷ P. Uspenskij, Vostok Christianskij, σ. 131. (Ιστορικά περί της μονής και κατάλογος ηγουμένων της, μέχρι του έτους 1859).

¹²⁸ Ο Νικόλαος Βέης ανήκει στις προσωπικότητες που σημάδεψαν την ελληνική πνευματική, πολιτική και κοινωνική ζωή. Ήταν σημαντικός βυζαντινολόγος και νεοελληνιστής, καθηγητής Πανεπιστημίου και Ακαδημαϊκός. Άνθρωπος με σπινθηροβόλο πνεύμα, προσωπική χάρη και ακάματη δραστηριότητα. Άφησε σημαντικό συγγραφικό έργο στην περιοχή της Βυζαντινολογίας και της Νεοελληνικής Γραμματείας. Υπάρχει ασυμφωνία των πηγών ως προς το χρόνο και τον τόπο γέννησής του. Οι διάφορες απόψεις καλύπτουν το χρονικό διάστημα 1882 - 1887. Τόπος γέννησης θεωρείται η Μεγαλόπολη, ενώ υπάρχουν πηγές που αναφέρουν την Τρίπολη Αρκαδίας. Ο πατέρας του, Αθανάσιος Βέης, τον οποίο έχασε σε ηλικία εννέα χρονών, ήταν φιλόλογος καθηγητής στην Τρίπολη. Η μητέρα του ήταν η Ευγενία, το γένος Πετροπούλου. Το 1892 η οικογένειά του εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου και φοίτησε στη Βαρβάκειο. Από τα μαθητικά ακόμη χρόνια εκδήλωσε ενδιαφέρον για την παλαιογραφία και την κωδικολογία, προσφέροντας εθελοντική εργασία στο τμήμα χειρογράφων της Εθνικής Βιβλιοθήκης και στο Επιγραφικό Μουσείο. Το 1901 φοίτησε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών όπου σπούδασε φιλολογία. Από τότε άρχισε να ταξιδεύει και να ερευνά αρχαιολογικά υλικά στην Πελοπόννησο και να δημοσιεύει άρθρα για τις βυζαντινές και νεοελληνικές σπουδές στα περιοδικά «Νουμάς» και «Παναθήναια». Ασχολήθηκε επίσης με τη δημόσια ποίηση, τη σιγίλλογραφία, με καταλόγους και περιγραφές χειρογράφων και επιγραφών. Δημοσίευσε μελέτες για επιγραφές, χειρόγραφα και κώδικες μοναστηριών, για λαϊκές παραδόσεις και λαογραφικά θέματα. Το 1908 ανακηρύχθηκε διδάκτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Αθήνας. Από το 1908 ως το 1909, που έφυγε για τη Γερμανία, ασχολήθηκε με την κωδικοποίηση χειρογράφων και κωδίκων των μονών των Μετεώρων. Οι εργασίες του δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό "Βυζαντίς" της Βυζαντινολογικής Εταιρείας της οποίας υπήρξε ιδρυτικό μέλος. Το 1910 επηρεασμένος από το αγροτικό ζήτημα και εμφορούμενος από σοσιαλιστικές ιδέες, έθεσε υποψηφιότητα για βουλευτής Καρδίτσας – Τρικάλων - Καλαμπάκας με το Λαϊκό και Εργατικό Κόμμα, αλλά δεν εξελέγη. Το 1911 έφυγε και πάλι για μεταπτυχιακές σπουδές και εγκαταστάθηκε στο Βερολίνο, όπου παρέμεινε συνολικά 14 χρόνια και όπου δίδαξε Βυζαντινή και Μεσαιωνική Ελληνική Φιλολογία. Εκεί γνώρισε και τον Αλέξανδρο Σβώλο, με τον οποίο έγινε στενός φίλος. Από το 1920 άρχισε την έκδοση του περιοδικού «Byzantinische - Neugriechische Jahrbucher» (Βυζαντινά και Νεοελληνικά Χρονικά), με το οποίο ασχολήθηκε μέχρι το 1925. Εκείνη τη χρονιά εξελέγη καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών στην έδρα της «Μεσαιωνικής και Νεωτέρας Ελληνικής Φιλολογίας» και επέστρεψε στην Αθήνα. Το 1929 και το 1932 ήταν και πάλι υποψήφιος βουλευτής στις γερουσιαστικές εκλογές. Το 1935 απολύθηκε για πολιτικούς λόγους, αλλά τον επόμενο χρόνο επαναπροσλήφθηκε μετά από απαίτηση των φοιτητών του και άλλων. Όταν ξέσπασε ο πόλεμος του 1940, έφυγε για το μέτωπο της Βορείου Ηπείρου, πολιτικά επιστρατευμένος. Έμεινε στην περιοχή του Αργυροκάστρου, όπου επιτέλεσε σημαντικό έργο για τη διάσωση της ελληνικής κληρονομιάς, εντοπίζοντας, μελετώντας και περιγράφοντας, ελληνικές επιγραφές και χειρόγραφα της μητρόπολης Αργυροκάστρου και μοναστηριών της Βορείου Ηπείρου. Ανακηρύχθηκε τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών το 1941. Μετά την απελευθέρωση ασχολήθηκε με την πολιτική, αλλά το 1946 επαύθη οριστικά από το Πανεπιστήμιο, λόγω της πολιτικής του δράσης. Από το 1945 έως 2-5-1947 βρισκόταν και πάλι στα Μετέωρα για έρευνες. Το 1950 ήταν υποψήφιος του Σοσιαλιστικού κόμματος ΕΛΔ του Αλέξανδρου Σβώλου και εξελέγη βουλευτής Αθηνών. Από το 1948 ως το 1952 διετέλεσε πρόεδρος της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών. Πέθανε στην Αθήνα, έπειτα από μακρόχρονη και επώδυνη ασθένεια, στις 12 Οκτωβρίου του 1958.

Αγίου Στεφάνου. Έκανε μια απλή καταγραφή -καταλογογράφηση- των κωδίκων με αναφορά στα κύρια στοιχεία της εξωτερικής περιγραφής κάθε κώδικα (ύλη, διαστάσεις, χρονολόγηση). Το περιεχόμενο το ανέφερε με γενικότητα (θείες Λειτουργίες, Μηνιαίο, Ευχολόγιο, Πατερικό, μουσικός κώδικας, κ.ά.). Στους περισσότερους κώδικες δεν έχουν καταμετρηθεί τα φύλλα, αλλά αναφέρονται μόνο με το πάχος τους σε εκατοστά¹²⁹.

Με αυτόν τον τρόπο ο Ν. Βέης κατέγραψε 100 κώδικες. Στην πραγματικότητα είναι 90 γιατί οι 10 τελευταίοι είναι συγκεντρωτικοί δηλ. «91-95 του 18^{ου} αι., 96 - 100 του 19^{ου} αι. και αφορούν κατάστιχα, δεφτέρια, αναφερόμενα στη Μονή και σε περιοδείες προς αναζήτηση μοναχών και μετοχίων. Τα κατάστιχα αυτά αριθμ. 91 - 100 δυστυχώς δε βρέθηκαν στους ελέγχους από το 1953 κι έπειτα. Ο Ν. Βέης στην «έκθεσή» του (1910) σε συνεδρία της Βυζαντινολογικής Εταιρείας, ανεβάζει τα χειρόγραφα σε 103¹³⁰. Αναφέρει δε, ότι μαζί με τον ηγούμενο Δαμιανό Μαρούδα και τον ιερομόναχο Νικόδημο Τσάμη, έψαξαν κρύπτες της Μονής, των οποίων το περιεχόμενο ήταν «επουσιώδες¹³¹». Όλη η «αναγραφή» των κωδίκων από τον Βέη περιέχεται σε 39 χειρόγραφα φύλλα διαστάσεων 0,305 x 0.205 μ.

Παράλληλα με τον Ν. Βέη το 1909 ο Αδαμάντιος Αδαμαντίου¹³² μαζί με τον Θ. Βολίδη καταγράφουν «τους θησαυρούς» των Μετεώρων. Έτσι στη Μονή του Αγίου Στεφάνου κατέγραψαν συνολικά 72 χειρόγραφα. Το 1922 ο Γ. Χαριτάκης με τον Α. Ξυγγόπουλο κατέγραψαν 90 χειρόγραφα και ένα ειλητάριο (εκτός από τα υπ' αριθμ. 22 και 27 που δε βρέθηκαν)¹³³. Το 1927 ο Γ. Χαριτάκης δημοσίευσε έντεκα κώδικες, κυρίως αγιογραφικού περιεχομένου. Τους με αριθμό 9, 10, 15, 41, 45, 51, 56, 64, 67, 73 (αντί του 73 χρησιμοποιεί

Ιδιαίτερα σημαντικό θεωρείται το έργο του Ν. Βέη γύρω από τα αρχεία των Μετεώρων, για το οποίο βραβεύτηκε από τη Βασιλική Βαυαρική Ακαδημία του Μονάχου το 1909. Στοιχεία της βιογραφίας του εξέδωσε η σύζυγός του, Μαίρη Βέη.

¹²⁹ Προλεγόμενα Α' τόμου, «Τα χειρόγραφα της Μονής Αγίου Στεφάνου», υπό Λ. Βρανούση, Αθήνα 1967, σ. 26-27 και Προλεγόμενα Β' τόμου, υπό Δ.Ζ. Σοφianού, Αθήνα 1984, σ. κα'.

¹³⁰ Ν. Α. Βέη, Έκθεσις παλαιογραφικών και τεχνικών ερευνών εν ταις μοναίς των Μετεώρων κατά τα έτη 1908 και 1909, Αθήνησι 1910, σ. 23.

¹³¹ Ν. Α. Βέη, Έκθεσις παλαιογραφικών και τεχνικών ερευνών εν ταις μοναίς των Μετεώρων κατά τα έτη 1908 και 1909, Αθήνησι 1910, σ. 19.

¹³² Α. Αδαμαντίου, «Εργασίαι εν Μετεώροις», Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας του έτους 1909, Αθήνα 1910, σ. 263.

¹³³ Γ. Χαριτάκη, «Αγιογραφικοί κώδικες των Μετεώρων», Νέος Ελληνομνήμων 21 (1927), σ. 305.

τον παλιό αριθμό 75) και 83 - 84 (με τον παλιό αριθμό 76)¹³⁴. Για τους υπόλοιπους ογδόντα που δε δημοσίευσε, δεν ξέρουμε τι απέγιναν.

Το 1951 ο ιερέας Χρήστος Μπέντας, ως γραμματέας των Μονών, έκανε τον πρώτο μεταπολεμικό έλεγχο των χειρογράφων. Τους έδωσε νέους αριθμούς, εντελώς διαφορετικούς από του Βέη¹³⁵. Συγκρίνοντας μεταξύ τους τις δύο καταγραφές (Μπέντα – Βέη) δε διαπιστώθηκε αν λείπουν κάποια ή αν υπάρχουν περισσότερα. Η αρίθμηση του Χ. Μπέντα σφραγίστηκε με τη σφραγίδα της Μητρόπολης Τρίκης και Σταγών στην αρχή και στο τέλος κάθε κώδικα. Η συμβολή αυτή του Χ. Μπέντα διασφάλισε και διέσωσε τους κώδικες κατά την περίοδο της κατοχής (1941 - 1944).

Το 1953 με απόφαση του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων έγινε από τη Μητρόπολη Τρίκης και Σταγών, επί μητροπολίτη Δωρόθεου, η πρώτη σοβαρή προσπάθεια για συστηματικό επανέλεγχο και ταξινόμηση των μετεωρικών κωδίκων και η απογραφή ιερών σκευών και κειμηλίων, όπως αναφέρει ο Λ. Βρανούσης¹³⁶. Ειδικό συνεργείο με τον πρωτοσύγγελο Κλεόπα Θωμόπουλο συνέταξε, όσο το δυνατόν ακριβέστερα, πρωτόκολλα καταγραφής του περιεχομένου των σκευοφυλακίων, των βιβλιοθηκών, υπηρεσιακά έγγραφα, κ.ά. Παρών ήταν και ο Ν. Βέης που συμπλήρωνε τον παλιό του κατάλογο όπως και ο Χρ. Μπέντας, όπως φαίνεται από υπογραφές του. Στην απογραφή αυτή που έγινε με βάση τα στοιχεία και τους αριθμούς του Ν. Βέη, υπάρχει σύντομη περιγραφή του κάθε κώδικα και σημείωση ότι λείπουν 10 κώδικες που είχαν καταγραφεί από τον Βέη (27, 70, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 84 και 89). Στην πραγματικότητα όμως λείπουν 7. Ο αριθμός 77 δεν ταυτίστηκε και καταγράφηκε με νέο αριθμό 17/107, όπως και οι 83 - 84 καταγράφηκαν με νέο αριθμό 39/129. Αντίθετα πάλι βρέθηκαν 53 κώδικες, που δεν είχαν καταγραφεί από τον Ν. Βέη. Αυτοί καταγράφηκαν με νέα διπλή αρίθμηση 1/91 ως 53/143. Στην ουσία είναι 50 επειδή οι αριθμοί 17/107 και

¹³⁴ Γ. Χαριτάκη, «Αγιογραφικοί κώδικες των Μετεώρων», Νέος Ελληνομνημίων 21 (1927), σ. 322 - 331.

¹³⁵ Προλεγόμενα Β' τόμου, «Τα χειρόγραφα της Μονής Αγίου Στεφάνου», υπό Δ. Ζ. Σοφιανού, Αθήνα 1984, σ. ια', Ακαδημία Αθηνών, Κέντρο Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού.

¹³⁶ Προλεγόμενα Α' τόμου, «Τα χειρόγραφα της Μονής Αγίου Στεφάνου», υπό Λ. Βρανούση, Αθήνα 1967, σ. 21 και Προλεγόμενα Β' τόμου, υπό Δ. Ζ. Σοφιανού, Αθήνα 1984, σ. ι', Ακαδημία Αθηνών, Κέντρο Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού.

39/129 αντιστοιχούν στους αριθμούς 77 και 83 - 84 του Ν. Βέη. Ο δε 13/103 αντιστοιχεί στον αριθμό 71 του Βέη και είναι δύο φορές καταγεγραμμένος.

Το 1959 ο Μητροπολίτης Τρίκης Διονύσιος επανέλαβε την απογραφή συντάσσοντας λεπτομερή πρακτικά με ημερομηνία 11 Ιουνίου. Στην επιτροπή αυτή συμμετείχε ο πρωτοσύγγελος Κλεόπας Θωμόπουλος (όπως και το 1953), ο ιερέας Παν. Τσιάπρας ως γραμματέας της Μονής και ο Αναστ. Σακελλαρίου, γραμματέας της παραπάνω Μητρόπολης. Το πρακτικό αυτό δε διαφέρει από το πρακτικό του 1953 πέραν του ότι προστέθηκαν δυο νέοι αριθμοί: 54/144 και 55/145 και η σημείωση ότι: «τα 20 χειρόγραφα σημειωματάρια, τα ελλιπή, που είναι γραμμένα σε παλαιά πρωτόκολλα, δε βρέθηκαν (αρ. 41)». Σ' αυτά ίσως περιλαμβάνονται και τα 10 του Ν. Βέη (91 - 100) που δεν έχουν βρεθεί.

Το Κέντρο Έρευνας του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού της Ακαδημίας Αθηνών, προκειμένου να συντάξει και να εκτυπώσει κατάλογο των χειρογράφων της Μονής του Αγίου Στεφάνου, πραγματοποίησε τις εξής αποστολές:

1^η 1969 (4 - 5 Οκτωβρίου) Ο Διευθυντής του Κέντρου Λ. Βρανούσης¹³⁷ με τους Β. Σφυρόερα, Γ. Παπαδημητρίου, Χρ. Πατρινέλης και Δ.Ζ. Σοφιανό

¹³⁷ Ο Λεάνδρος Ι. Βρανούσης (1921 - 1993) ήταν φιλόλογος και ιστορικός, μελετητής και συγγραφέας, που ασχολήθηκε με θέματα της Ηπείρου, αλλά και με το Ρήγα Φερραίο Βελεστινλή. Ήταν διευθυντής του «Κέντρου Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού» της Ακαδημίας Αθηνών. Ο Λεάνδρος Βρανούσης γεννήθηκε στα Ιωάννινα το 1921. Η οικογένειά του, οι Παπαβρανούσηδες, κατάγονταν από το Γρεβενίτι του Ανατολικού Ζαγορίου. Έζησε τα παιδικά του χρόνια, έως το 1928 στο Βουκουρέστι, όπου ο πατέρας του διατηρούσε εμπορική επιχείρηση. Σε ηλικία 12 ετών εκδίδει το Δεκαπενθήμερον Φιλολογικόν Περιοδικόν και κάνει την πρώτη του ανταπόκριση στην εφημερίδα «Ηπειρωτικός Αγών» των Ιωαννίνων. Σπούδασε στη Ζωσιμαία Σχολή και αργότερα στη Φιλοσοφική Σχολή. Στη διάρκεια της Γερμανικής κατοχής διακόπτει τη φοίτησή του στο Πανεπιστήμιο και επιστρέφει στην Ήπειρο, και το 1942 εντάσσεται στο Ε.Α.Μ. Ιωαννίνων. Συλλαμβάνεται, όταν σε διάλεξή του, τον Αύγουστο του 1943, διαβάσει, λογοκριμένους από τις αρχές, στίχους του ποιητή Κωστή Παλαμά, «Μεθύστε με το αθάνατο κρασί του Εικοσιένα». Θα κατορθώσει να διαφύγει και να κρυφτεί στα Ζαγοροχώρια. Το 1944 εκλέγεται εθνοσύμβουλος στην Π.Ε.Ε.Α. Το 1956 προσλαμβάνεται στο Μεσαιωνικόν Αρχείον της Ακαδημίας Αθηνών, ενώ από το 1962 αναλαμβάνει τη διεύθυνσή του. Πέθανε στις 20 Απριλίου του 1993. Ο Βρανούσης εκπροσωπεί τη συμβολή της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς των νεοελληνιστών στην πραγματολογική έρευνα της πνευματικής εκδήλωσης του Ελληνισμού την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Τα πεδία των ερευνών του είναι η σπουδή του έργου του Ρήγα Φερραίου Βελεστινλή και των προδρόμων αυτού (Αθανάσιος Ψαλίδας, Ιωάννης Βηλαράς), η διάδοση των Φαναριώτικων τραγουδιών και οι συγκριτικές ανιχνεύσεις τους μέσα στο βαλκανικό χώρο. Επίσης, τα κείμενα που αποτυπώνουν τις ιδεολογικές ζυμώσεις στην εποχή του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, την πολιτική σκέψη των Φαναριωτών, τη συμβολή του ελληνικού βιβλίου στην πνευματική αναγέννηση των Βαλκανικών λαών στη μελέτη του πρώιμου ελληνικού τύπου, αλλά και στη μελέτη των υλικών μνημείων του πολιτισμού και στη συσχέτισή τους με τα ιστορικά κείμενα.

για διερευνητική αποστολή και πρώτη αυτοψία για γενική διαπίστωση των πραγμάτων.

- 2^η 1982 (10 - 22 Δεκεμβρίου): Δ. Ζ. Σοφιανός, Ιωάννα Κόλια και Κ. Λάππας.
3^η 1983 (10 - 21 Νοεμβρίου): Δ. Ζ. Σοφιανός ως Δ/ντης του Κέντρου, Γ. Παπαδημητρίου, Ιωάννα Κόλια, Κ. Λάππας και Πην. Στάθη.
4^η 1984 (27 Νοεμβρίου - 16 Δεκεμβρίου): Δ. Ζ. Σοφιανός, Γ. Παπαδημητρίου, Κ. Λάππας, Ελ. Αγγελομάτη – Τσουγκαράκη, Πην. Στάθη, Ρόδη - Αγγελική Σταμούλη και Δ. Τσουγκαράκης.
5^η 1985 (13 – 24 Μαΐου): Δ. Ζ. Σοφιανός για τελικό επιτόπιο έλεγχο λεπτομερειών.

Κατά τις παραπάνω αποστολές και κυρίως κατά τη 2^η, 3^η, και 4^η αποστολή έγινε ταξινόμηση σύμφωνα με την αρίθμηση του Ν. Βέη (μέχρι το 90). Έγινε επίσης εξωτερική περιγραφή, ύλη, διαστάσεις, στάχωση, γενική κατάσταση κ.ά., καθώς και φωτογράφιση όλων ανεξαιρέτως των κωδίκων της Μονής από το φωτογράφο Λ. Ανανιάδη. Έτσι, με τη βοήθεια των μικροταινιών και των φωτογραφιών, συνεχίστηκε στην Αθήνα στο Ερευνητικό Κέντρο, από τον Δ. Ζ. Σοφιανό ο έλεγχος και η επεξεργασία του υλικού και έγινε η περιγραφή των κωδίκων, όπως και λεύκωμα με φωτογραφικό υλικό.

Η σύνταξη των τελικών περιγραφών των κωδίκων από τον Δ. Ζ. Σοφιανό¹³⁸ άρχισε το Σεπτέμβριο του 1984 και τελείωσε τον Ιούνιο του 1985. Οι περιγραφές των αρ. 83 - 84 και 95 έγιναν από τον Γ. Παπαδημητρίου. Ως προς την αρίθμηση: διατηρήθηκε η παλιά του Ν. Βέη (1909) από το 1 ως το 90. Καταργήθηκε κάθε παλαιότερη ή νεώτερη. Περιλαμβάνονται και οι 7 που δε βρέθηκαν (οι αρ. 27, 70, 78, 80, 81, 82 και 89). Η περιγραφή των 7 αυτών κωδίκων πάρθηκε από ανέκδοτη περιγραφή του Βέη. Θεωρήθηκε σκόπιμο να συμπεριληφθούν αυτοί οι 7 κώδικες για να μη διαταραχτεί η αρίθμηση του Ν. Βέη, μιας και ήδη ήταν γνωστοί και χρησιμοποιούνταν με αυτούς τους αριθμούς, καθώς και για να μη δημιουργηθούν κενά στους αριθμούς του Καταλόγου που φτιάχνονταν. Στους κώδικες πέραν του 90 (91 – 100 του Βέη)

¹³⁸ Ο Δημήτριος Σοφιανός γεννήθηκε στον Πύργο της Τήνου το 1935. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών απ' όπου πήρε το πτυχίο του το 1959. Αρχικά εργάστηκε ως επιστημονικός συνεργάτης στο Κέντρον Βυζαντινών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών. Από το 1966 υπηρέτησε στο Κέντρο Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού της Ακαδημίας Αθηνών, του οποίου διετέλεσε διευθυντής από το 1984 έως την εκλογή του ως καθηγητή στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Πέθανε το Νοέμβριο του 2008.

που είχαν διπλή αρίθμηση από τις απογραφές του 1953 και του 1959, διατηρήθηκε μια ενιαία συνεχής αρίθμηση (91 και εξής). Καταργήθηκε δε η ιδιαίτερη αρίθμηση των 1 ως 55.

Η αρίθμηση του 1959 κατέγραψε 145 κώδικες.

Η αρίθμηση του 1985 κατέγραψε 154 κώδικες.

Οι επιπλέον 9 είναι ακατάγραφα φυλλάδια και σπαράγματα κωδίκων μετά τον 18^ο – 19^ο αι. που αριθμήθηκαν σε συνέχεια του αριθμού 145. Τα με αριθμ. 96, 106, 114, 120, 123 και 132 δεν έχουν καταγραφεί από τον Ν. Βέη, επειδή το 1909 βρίσκονταν σε μετόχι κοντά στη Δράκεια του Βόλου, όπως φαίνεται από κτητορικό σημείωμα που γράφτηκε το 1904 από τον αρχιμανδρίτη Κων. Οικονομίδη και μεταφέρθηκαν στη Μονή μετά το 1909.

Οι περισσότεροι κώδικες της Μονής του Αγίου Στεφάνου χρονολογικά κατανέμονται σε τρεις αιώνες: 17^ο, 18^ο, και 19^ο αι. Οι παλαιότεροι είναι πολύ λίγοι. Αναλυτικά:

Στον 11^ο αι. ένα (1) περγαμηνό φύλλο (σπάραγμα)

Στον 12^ο αι. τρεις (3) κώδικες

Στον 13^ο αι. ένας (1) κώδικας

Στον 14^ο αι. έξι (6) κώδικες

Στον 15^ο αι. επτά (7) κώδικες

Στον 15^ο – 16^ο αι. ένας (1) κώδικας

Στον 16^ο αι. δεκατέσσερις (14) κώδικες

Στον 16^ο – 17^ο αι. δύο (2) κώδικες

Στον 17^ο αι. τριάντα (30) κώδικες

Στον 17^ο – 18^ο αι. ένας (1) κώδικας

Στον 18^ο αι. πενήντα οκτώ (58) κώδικες

Στον 18^ο – 19^ο αι. δύο (2) κώδικες

Στον 19^ο αι. τριάντα τέσσερις (34) κώδικες

Ο 16^{ος} αι. είναι περίοδος εξαιρετικής οικοδομικής δραστηριότητας και ακμής της Μονής. Σύμφωνα με το σιγίλλιο του Οικουμενικού Πατριάρχη Ιερεμίου Α΄ του 1545, η Μονή ανακαινίστηκε, οργανώθηκε σε κοινόβιο και «ζήλω θείω» του κτήτορα Φιλόθεου, πλουτίστηκε με ιερά σκεύη και εκκλησιαστικά βιβλία. Θα πρέπει λοιπόν να είχε παλιούς χειρόγραφους κώδικες του 16^{ου} αι. και προγενέστερα, οι οποίοι όμως χάθηκαν. Το ότι οι

κώδικες (πλην ελαχίστων) έχουν γραφεί κατά τους μεταβυζαντινούς αιώνες, δείχνει την έλλειψη της περγαμηνής. Οι περγαμηνοί κώδικες είναι μόνο (4) τέσσερεις (οι αριθμ: 1, 4, 88 και 143). Μπορούμε να θεωρήσουμε ως πέμπτο περγαμινό τον με αριθμ. 144ς' (εκ σπαράγματος ένα φύλλο μόνον). Περγαμηνός ήταν και ο με αριθμ. 82 που δεν υπάρχει σήμερα.

Ως προς το περιεχόμενο των κωδίκων ισχύουν οι γενικοί κανόνες των μοναστηριακών βιβλιοθηκών: αφορούν κυρίως τις λειτουργικές ανάγκες των μοναχών, μιας και είναι οι μόνοι χρήστες των βιβλιοθηκών. Έτσι και στη Μονή του Αγίου Στεφάνου οι χειρόγραφοι κώδικες αφορούν σε κείμενα με θεολογικό και εκκλησιαστικό περιεχόμενο και είναι τα παρακάτω:

- Λειτουργικά βιβλία: (ευαγγέλια, πράξεις Αποστόλων, θείες λειτουργίες, παρακλητικές, ωρολόγια, ευχολόγια, ψαλτήρια, διάφορες ακολουθίες).
- Πατερικά κείμενα: (κώδικες 83, 84, που περιέχουν τον «Πανδέκτη» του Νόκωνος του μοναχού).
- Υμνογραφικά: (κώδικας 54 που περιέχει τον «κανόνα» του Ιωάννη Μαυροπόδα).
- Αγιολογικά: βίοι, μαρτύρια, εγκώμια, συναξάρια, ακολουθίες αγίων, μαρτύρων, νεομαρτύρων, οσίων.
- Δογματικά - Ερμηνευτικά - Αντιρρητικά
- Απολογητικά - Κατηχητικά - Ασκητικά
- Παραινετικά - Διηγήσεις ωφέλιμες για μοναχούς
- Παρρησίες ή βιβλία προθέσεως
- Νομικοί κώδικες (πολύ αξιόλογοι):
 - κώδικας 5 «Ηυξημένον Πρόχειρον» του 14^{ου} αι.
 - κώδικας 22 «Σύνταγμα κατά στοιχείον» του 16^{ου} αι. του Ματθαίου Βλαστάρεως.
 - Διάφορα νομικά κείμενα
 - Κώδικες 6, 10, 31, 43 και 53: πέντε νομικοί κανόνες του Μανουήλ Μαλαξού σε δημώδη παράφραση
 - Εννιά (9) εξομολογητάρια τύπου νομικών κανόνων.
- Μουσικά χειρόγραφα: (18^{ος} αι.)
 - Ένα (1) το με αριθμ. 79, παλαιό του 15^{ου} αι.

- Τα υπόλοιπα είναι είκοσι έξι (26) τα με αριθμ. 19, 20, 23, 25, 32, 35, 42, 46, 47, 49, 50, 52, 55, 57, 59, 60, 62, 65, 66, 79, 98, 112, 117, 127, 137 και 150. Από αυτά, τα με αριθμ. 19, 20, 23, 25, 32 και 47 φέρουν κτητορικό σημείωμα του 1864 από τον Δημ. Κ. Φάλκο – Δρακιώτη. Το ίδιο σημείωμα φέρουν και τα αρ. 21 – 22 που δεν είναι μουσικά.
- Γενικής παιδείας – Θύραθεν παιδείας:
 - Φιλοσοφικά (κωδ. αρ. 21, 24, 26 και 94)
 - Γραμματικά (κωδ. αρ. 76 και 146)
 - Αστρολογικά (κωδ. αρ. 86 και 135)
 - Αλχημείας (κωδ. αρ.97 του 1503-4)
 - Χρονογραφικά (κωδ. αρ.85 του 1579)
 - Λογοτεχνικά σε δημώδη γλώσσα
 - Επιστολάρια (κωδ. αρ. 29, 95, 100, 110 και 148)
- Μαθηματάρια
 - Τέλος του 18^{ου} αι. (κωδ. αρ. 95, 107, 110, 133 και 139).

Οι κωδικογράφοι, τα ονόματα των οποίων αναγράφονται σε σχετικά σημειώματα, δεν είναι πολλοί ούτε και παλαιοί. Άλλοι είναι γνωστοί και παραπέρα και άλλοι άγνωστοι μέχρι τότε. Μνημονεύονται οι εξής:
- 14^{ος} αι. Ιάκωβος (κωδ. αρ.2 το 1346/7)
 - Μανουήλ Τζαμμαύρας (νοτάριος) (κωδ. αρ. 3 το 1396)
- 16^{ος} αι. Γεώργιος (κωδ. αρ. 97 το 1503/4)
 - Θεόφιλος (κωδ. αρ. 85 ένα μικρό τμήμα της αρχής του κώδικα)
 - Ανδρέας Λούτζος (ιερέας) (κωδ. αρ. 85 το 1579)
 - Κάλλιστος (μοναχός) (κωδ. αρ. 64 το 1597)
- 17^{ος} αι. Ιάκωβος (επίσκοπος Σίδης) (κωδ. αρ. 103 το 1632), διακοσμεί καλλιτεχνικά τα γραπτά του, ανήκει στον καλλιτεχνικό κύκλο του καλλιγράφου Λουκά από την Κύπρο.
 - Άνθιμος, ιερομόναχος εξ Ιωαννίνων, μαθητής του Λουκά της Κύπρου, γράφει περίτεχνα (κωδ. αρ. 36 το 1640/41)
 - Ησαΐας, ιερομόναχος, καλλιγράφος, μαθητής του Ματθαίου Μυραίων από την Πωγωνιανή Ηπείρου (κωδ. αρ. 18 το 1643/4 και 37 το 1643).

Η βιβλιοθήκη της Μονής

Τη βιβλιοθήκη της Μονής κοσμούν οι χειρόγραφοι κώδικες, μάρτυρες και φορείς ιστορίας και πολιτισμού, καθώς και μια σειρά αξιόλογων παλαίτυπων και εγγράφων. Ανάμεσα στα χειρόγραφα συγκαταλέγονται και δείγματα ξεχωριστής βυζαντινής τεχνοτροπίας σε ό,τι αφορά τον καλλιτεχνικό διάκοσμο και την επιμέλεια της γραφής. Αναλυτικά τα χειρόγραφα, τα έγγραφα και τα παλαίτυπα της βιβλιοθήκης είναι:

Προθήκη 26

- 1α. Περγαμηνό σπάραγμα. 6^{ος} αι. 24x20 εκ.
- 1β. Περγαμηνό σπάραγμα. 6^{ος} αι. 20x15,5 εκ.
2. Περγαμηνό σπάραγμα. 12^{ος} αι. 31,5x18,5 εκ.
3. Περγαμηνό σπάραγμα. 12^{ος} αι. 23x16,5 εκ.
4. Πατριαρχικό έγγραφο. 1650 42x30,5 εκ.

Προθήκη 27

Πατριαρχικό Σιγγίλιο 1605 67x44 εκ.

Προθήκη 28

1. Έργα Αριστοτέλους. 1498. 31x24 εκ.
2. Λεξικό Σουΐδα, 1499. 35x26,5 εκ.
3. Λεξικό Βαρίνου – Φαβορίνου. 1499. 40x30 εκ.

Προθήκη 29

1. Θείες λειτουργίες. 1632 26,5x20 εκ.
2. Θείες λειτουργίες. 17^{ος} αι. 20x14 εκ.
3. Μουσικός κώδικας. 18^{ος} αι. 22x16 εκ.
4. Βίος του Οσίου Αθανασίου του Μετεωρίτου. 18^{ος} αι. 15x10 εκ.
5. Θείες Λειτουργίες. 1643/4. 29x19 εκ.
6. Η Θεία Λειτουργία. 1641. 22x15 εκ.

Συμπεράσματα

Ο ρόλος της Μονής στην παιδεία, στα γράμματα και στον πολιτισμό ήταν καθοριστικός για το υπόδουλο Γένος. Η συμβολή της στην πολιτιστική κληρονομιά είναι σημαντική σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.

Έτσι, μέσα στη Μονή με τη λατρευτική ζωή, διατηρήθηκε μαζί με την Ορθόδοξη Πίστη μας και η ελληνική γλώσσα, αυτή που επέτρεπε στους σκλαβωμένους να διατηρούν την εθνική τους συνείδηση και τον πόθο για τη λευτεριά.

Εκείνη την εποχή δεν υπάρχει Ελλάδα. Οι παπάδες και οι μοναχοί είναι αυτοί που αναλαμβάνουν το ρόλο των δασκάλων. Η Μονή του Αγ. Στεφάνου - όπως και όλες οι Μονές και η Εκκλησία γενικότερα- στάθηκε η ακρόπολη του Έθνους για την πίστη και την ενότητα του λαού αλλά και τροφός και παιδαγωγός των σκλαβωμένων. Η πνευματική τροφή που προσέφερε η Μονή βοήθησε στο να μη χαθεί η ελληνική γλώσσα και η ορθόδοξη θρησκεία και αναπτέρωσε το χαμένο ηθικό των διδασκόμενων. Οι μοναχοί με όπλο τα γράμματα που ξέρανε προσπάθησαν να μορφώσουν όσο μπορούσαν τα παιδιά και τους νέους, να ξεφύγουν από το σκοταδισμό της αγραμματοσύνης και να εμψυχήσουν σ' αυτούς την ιδέα της αναγέννησης του Έθνους και της λευτεριάς.

Οι μοναχοί της Μονής παρείχαν στοιχειώδη εκπαίδευση για τα μικρότερα παιδιά και γυμνασιακή εκπαίδευση για τα μεγαλύτερα παιδιά. Στα χρόνια της σκλαβιάς επειδή δεν υπήρχαν δημόσια σχολεία και τον εκπαιδευτικό ρόλο τον ανέλαβε η εκκλησία, οι Μονές είναι οι φάροι του ελληνισμού. Έτσι και η Μονή του Αγ. Στεφάνου έχει δημιουργήσει ιερά εκπαιδευτήρια στα οποία σπουδάζουν τα παιδιά των σκλαβωμένων Ελλήνων. Βέβαια, υπάρχει και η κατ' οίκον εκπαίδευση, αλλά αυτή είναι προνόμιο των πλουσίων.

Η πνευματική στασιμότητα και η εθνική νάρκη αφυπνίστηκαν από τους μοναχούς της Μονής, που με τις διδαχές τους και την εκπαίδευση που παρείχαν στους νέους, έδωσαν ώθηση στην πνευματική τους καλλιέργεια. Τα θρησκευτικά βιβλία ήταν το άλφα και το ωμέγα της διδασκαλίας και της εκπαίδευσης τη δύσκολη εκείνη εποχή. Η διδασκαλία, αν και το πρόγραμμα μας είναι άγνωστο, περιείχε ανάγνωση της Αγίας Γραφής, μάθημα γραφής και

ανάγνωσης, γραμματική, αριθμητική, μουσική, κείμενα αρχαίων συγγραφέων και ποιητών και εκκλησιαστικά κείμενα.

Τέλος, τα χειρόγραφα, τα έντυπα και τα έγγραφα που σώζονται στη Μονή, αποτελούν ανεξάντλητη πηγή πληροφοριών, τόσο για την εκκλησιαστική όσο και για την εθνική μας ιστορία. Έτσι, στους δύσκολους καιρούς του ελληνισμού, σώσανε την ιστορία μας, την εθνική μας συνέχεια, την παράδοσή μας και την αυθεντική γνήσια μορφή του ευαγγελικού βίου. Διότι τα Άγια Μετέωρα είναι οι γνήσιοι συνεχιστές του Βυζαντινού πολιτισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Οι χειρόγραφοι κώδικες αριθμ. 146 (19^{ος} αι. - 1828) και αριθμ. 76 (17^{ος} αι.) Επιλογή - Αξιολόγηση

Οι συγκεκριμένοι χειρόγραφοι κώδικες επιλέγησαν με γνώμονα τον τρόπο διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και τη σημασία αυτής. Ο ελληνισμός στα χρόνια της τουρκοκρατίας κινδύνευε να χάσει την ταυτότητά του, τη γλώσσα του τη θρησκεία του. Οι μοναχοί με τα χειρόγρατά τους και την εκπαίδευση που παρείχαν στους νέους, βοήθησαν να διατηρηθεί, να γίνει κτήμα των νέων και να μεταδοθεί στις επόμενες γενιές, η ελληνική γλώσσα και η γραμματική της. Στις αντίξοες αυτές συνθήκες, μέσα στα κελιά των Μονών, η μελέτη των χειρογράφων έδωσε τη δυνατότητα να μάθουν τα σκλαβωμένα ελληνόπουλα τη γλώσσα τους, την ιστορία τους, το χρέος τους.

Τα χειρόγραφα των κωδίκων 146 και 76, τα λεγόμενα γραμματικά, προέρχονται από τη Μονή του Αγίου Στεφάνου Μετεώρων, τα οποία μελέτησα χάρη στη βοήθεια των ευγενικών μοναχών της Μονής.

Ο χειρόγραφος κώδικας 146, είναι τοποθετημένος μέσα σε ένα διπλωμένο φύλλο χαρτιού από τον Δ. Ζ. Σοφιανό, το οποίο στο πάνω μέρος γράφει τον αριθμό 146 και στο κάτω μέρος την ημερομηνία 16-5-1985 Δ. Ζ. Σοφιανός. (είναι η ημερομηνία που έκανε τη μελέτη του). Υπάρχει αρίθμηση, προφανώς με μολύβι, επάνω και δεξιά σε κάθε φύλλο, μεταγενέστερη όπως φαίνεται (προφανώς από τον Σοφιανό), που ξεκινά από τον αριθμό 1 και

τελειώνει στον αριθμό 54. Στο πρώτο φύλλο, στο πάνω μέρος υπάρχει ο αριθμός 8.

Ο κώδικας είναι του 19^{ου} αιώνα, (1828), χαρτώος, υποκίτρινος, κάποια φύλλα του είναι πιο ευανάγνωστα και κάποια πιο φθαρμένα και λεκιασμένα από υγρασία πιθανόν, πράγμα που τα καθιστά πιο δυσανάγνωστα. Το χρώμα του μελανιού δείχνει να είναι μαύρο και σε πολλά σημεία ξεθωριασμένο. Δε φαίνεται να υπάρχει κάποια συγκεκριμένη τεχνική ραφής. Η στάχωσή του είναι από σχοινί (χοντρός σπάγγος), περασμένο σε πέντε σημεία στην άκρη των φύλλων. Το κείμενο κάθε φύλλου αποτελείται από 19 έως 23 γραμμές και υπάρχουν χειρόγραφες σημειώσεις του συγγραφέα στα περιθώρια του χαρτιού.

Οι διαστάσεις του φύλλου είναι περίπου 24 x 17 εκ. και το κείμενο πάνω στο φύλλο είναι περίπου 19 x 13 εκ. Η μέτρηση δεν ήταν δυνατόν να είναι ακριβής, επειδή τα φύλλα στις άκρες τους είναι αρκετά φθαρμένα και η στάχωση έγινε, μάλλον, εκ των υστέρων.

Το πρώτο φύλλο φέρει τον τίτλο «Γραμματική ονομαζόμενη Πηγή» και στο πλάι του τίτλου τον αριθμό 1828 υπογραμμισμένο και κάτω από την υπογράμμιση απριλίου: 11. Αυτή φαίνεται πως είναι η ημερομηνία που γράφτηκε το χειρόγραφο. Στο πρώτο και στο τελευταίο φύλλο, πριν το τέλος, στο κέντρο, υπάρχει στρογγυλή σφραγίδα μώβ χρώματος, που απεικονίζει το δικέφαλο αετό (σύμβολο της Εκκλησίας της Ελλάδας) και εσωτερικά της περιμέτρου αναγράφει: ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΤΡΙΚΗΣ & ΣΤΑΓΩΝ.

Ο συγγραφέας μας είναι άγνωστος και το χειρόγραφο αφορά βασική εκπαίδευση μαθητών, που διδάσκονται για πρώτη φορά την ελληνική γραμματική. Η διδακτική μέθοδος που ακολουθείται στον κώδικα 146 είναι η μέθοδος των ερωταπαντήσεων. Ο δάσκαλος – μοναχός κάνει την ερώτηση και ζητάει από το μαθητή απάντηση και παράδειγμα. Θυμίζει τετράδιο εργασιών με την ερώτηση από πάνω και με την απάντηση του μαθητή από κάτω. Η γραφή είναι δυσανάγνωστη, μικρογράμματη, με συμπλέγματα και συντομογραφίες. Δεν υπάρχουν επίτιpla σχέδια παρά κάποιοι τίτλοι με καλλιτεχνικό πρωτόγραμμα και άλλοι με απλό κεφαλαίο. Στο κείμενο παρατηρούνται κάποια ορθογραφικά λάθη.

Ο χειρόγραφος κώδικας 76, είναι και αυτός γραμματικός, προέρχεται από τη Μονή του Αγίου Στεφάνου Μετεώρων και αναφέρεται στις κλίσεις των ρημάτων, των ουσιαστικών και των επιθέτων. Είναι άλλου συγγραφέα, ο οποίος μας είναι επίσης άγνωστος.

Η στάχωσή του είναι από σχοινί και η τεχνική της ραφής έχει ένα κεντρικό δέσιμο με πιο χοντρό σπάγκο στο μέσο και πιο λεπτό με δύο τρυπήματα στο πάνω και στο κάτω μέρος στην άκρη των φύλλων. Υπάρχει και μια ετικέτα τετραδίου κολλημένη πάνω στο δέσιμο, για να το συγκρατεί.

Είναι αριθμημένο, επάνω και δεξιά σε κάθε φύλλο, μεταγενέστερα όπως φαίνεται, η αρίθμηση είναι γραμμένη με μολύβι, ξεκινά από τον αριθμό 1 και τελειώνει στον αριθμό 25. Στο φύλλο 13 πιο δίπλα υπάρχει και ο αριθμός 14. Από το φύλλο με αρίθμηση 19 μέχρι και το τελευταίο που έχει αρίθμηση 25, ακριβώς κάτω από τον κάθε αριθμό υπάρχει άλλη σελιδοποίηση με ένα νούμερο παραπάνω το οποίο είναι διαγεγραμμένο. (π.χ. 19 και ακριβώς από κάτω ~~20~~, στο επόμενο φύλλο 20 και ακριβώς από κάτω ~~21~~, κ.ο.κ.). Στο πρώτο φύλλο, στο πάνω μέρος υπάρχει ο αριθμός 20 και δίπλα από το κείμενο ο αριθμός 76.

Ο κώδικας είναι του 17^{ου} αιώνα, χαρτώος, υποκίτρινος, κάποια φύλλα του είναι ευανάγνωστα και πιο καθαρά, ενώ κάποια πιο σκούρα στο χρώμα, καφετίζουν κάπως, έχουν έντονα αποτυπώματα από υγρασία, και φέρουν λεκέδες που τα καθιστούν δυσανάγνωστα. Το χρώμα του μελανιού δείχνει να είναι μαύρο και στα πρωτογράμματα κόκκινο. Το κείμενο κάθε φύλλου αποτελείται από 27 συνήθως γραμμές και υπάρχουν κάποιες χειρόγραφες σημειώσεις του συγγραφέα στο αριστερό περιθώριο του χαρτιού. Οι

διαστάσεις του φύλλου είναι 24 x 17 εκ. και το κείμενο πάνω στο φύλλο είναι περίπου 19 x 13 εκ. Η μέτρηση δεν ήταν δυνατόν να είναι ακριβής, επειδή τα φύλλα στις άκρες τους είναι αρκετά φθαρμένα. Το τελευταίο φύλλο, κυρίως, είναι πολύ φθαρμένο και λείπουν κομμάτια από τα άκρα του. Στο πρώτο και στο τελευταίο φύλλο, στο κέντρο περίπου, υπάρχει στρογγυλή σφραγίδα μώβ χρώματος, που απεικονίζει το δικέφαλο αετό (σύμβολο της Εκκλησίας της Ελλάδας) και εσωτερικά της περιμέτρου αναγράφει: ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΤΡΙΚΗΣ & ΣΤΑΓΩΝ.

Στο πρώτο φύλλο δεν υπάρχει κάποιος γενικός τίτλος. Η διδακτική μέθοδος εδώ είναι διαφορετική. Δεν υπάρχουν ερωταπαντήσεις. Ο κώδικας 76 έχει χαρακτήρα βιβλίου. Ο συγγραφέας από πάνω έχει γραμμένο το είδος του ρήματος, τη συζυγία και τη φωνή του. Στη συνέχεια κλίνει το ρήμα στους χρόνους και στις εγκλίσεις του. Η γραφή είναι βυζαντινή, καθαρογραμμένη, μικρογράμματη, με πολλά συμπλέγματα και συντομογραφίες και ενίοτε δυσανάγνωστη. Το κείμενο σε πολλά σημεία είναι ασύντακτο και δυσνόητο. Δεν υπάρχουν επίτιτλα σχέδια, παρά μόνο πολλά πρωτογράμματα (αρχιγράμματα) και στην αρχή των γραμμών αλλά και ενδιάμεσα, όλα με κόκκινο μελάνι. Με κόκκινο μελάνι είναι γραμμένα επίσης σε πολλά σημεία τα ονόματα των χρόνων και κάποιοι τίτλοι.

Πιθανόν και οι δύο συγγραφείς αυτών των κωδίκων να ήταν καλόγεροι της Μονής του Αγίου Στεφάνου ή μοναχοί από άλλες Μονές. Ίσως ήταν ιερείς από διάφορες εκκλησίες ή δάσκαλοι που τους είχε καλέσει η Μονή επί πληρωμή. Πιθανόν να ήταν κάποιοι μορφωμένοι που έκαναν τους διδασκάλους ή κάποιοι που ήξεραν κάποια γράμματα και κατέφευγαν στα

μοναστήρια για να αποφύγουν το κυνηγητό από τους Τούρκους. Μας είναι άλλωστε γνωστό πως οι δάσκαλοι εκείνης της εποχής δίδασκαν κατά καιρούς σε διάφορα μοναστήρια ανά την Ελλάδα και μετακινούνταν συχνά, οπότε και τα χειρόγραφα είχαν την ίδια πορεία με τους δασκάλους. Πότε έμεναν στις Μονές και πότε μεταφέρονταν σε άλλες. Θα μπορούσαν επίσης να ήταν κάποιοι νέοι που έμαθαν στη Μονή γράμματα και θέλησαν να μείνουν εκεί και να διδάξουν τους μικρότερους.

Όποιοι και αν ήταν οι συγγραφείς, σημασία έχει πως τα χειρόγραφα είναι πολύτιμα και αξιόλογα, γιατί μας δείχνουν την ανάγκη να κρατήσει τις ρίζες του ο υπόδουλος ελληνισμός, τη σπίθα για μάθηση, διάδοση και διάσωση της ελληνικής γλώσσας στα χρόνια εκείνα της σκλαβιάς. Μας δείχνουν επίσης το επίπεδο των γνώσεων των διδασκάλων και τον τρόπο εκμάθησης της εποχής.

Από τα συγκεκριμένα χειρόγραφα δεν προκύπτει απάντηση για το που, πότε, πώς, γιατί γινόταν αυτά τα μαθήματα. Μπορούμε όμως να υποθέσουμε ότι το μάθημα γίνονταν μέσα στο χώρο της Μονής, πιθανότατα σε κάποιο διαμορφωμένο χώρο ή στον άμβωνα ή στα κελιά.

Τα παιδιά λογικά μένανε στη Μονή λόγω της δύσκολης πρόσβασης σ' αυτή. Άρα τα μαθήματα θα είχαν κάποιο πρόγραμμα και θα γινόταν κάποιες συγκεκριμένες ώρες ή ημέρες. Το διάστημα της φοίτησης είναι άγνωστο, όπως και οι ηλικίες των παιδιών. Σίγουρα οι τάξεις του δημοτικού αποτελούνταν από παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας από τα σημερινά. Επίσης, λόγω δύσκολων συνθηκών, όπως καιρικών, οικονομικών, οικογενειακών, κ.ά., μπορεί να διακόπτονταν τα μαθήματα για ένα διάστημα και να αρχίζανε αργότερα. Οι μαθητές πιθανόν, ανάλογα πάντα με τις συνθήκες, να άλλαζαν Μονή ή να διέκοπταν τη φοίτησή τους, οπότε δεν ήταν πάντοτε οι ίδιοι.

Οι διδακτικές μέθοδοι δεν ήταν συγκεκριμένες. Πέρα από ένα γενικό πλάνο που μπορεί να υπήρχε, πιθανότατα κάθε δάσκαλος να ακολουθούσε τη δική του διδακτική μέθοδο.

Βέβαιο είναι πως τα μαθήματα γίνονταν έτσι ώστε να μπορέσουν τα σκλαβωμένα ελληνόπουλα να μάθουν τη γλώσσα τους, να μην αφομοιωθούν από τους Τούρκους και την ξεχάσουν, να μάθουν το παρελθόν και την ιστορία τους, να μπορούν να κρατήσουν άσβεστο τον πόθο για λευτεριά και να τονώσουν το πεσμένο ηθικό και την πίστη πως μια μέρα θα είναι ελεύθεροι.

Στους συγκεκριμένους χώρους διδασκαλίας, ο δάσκαλος – μοναχός ήταν αυτός που θα φώτιζε την ψυχή των παιδιών με πίστη στο Θεό και στο Έθνος. Δεν έπρεπε να χαθεί ο χριστιανισμός και να αλλοτριωθεί η πίστη. Ούτε το ένδοξο παρελθόν των Ελλήνων να ξεχαστεί.

Το Βυζαντινό Κράτος τα περιείχε και τα δύο. Οι καλόγεροι και οι δάσκαλοι έπρεπε να διδάσκουν στα παιδιά ότι το μεγαλείο του Βυζαντινού κράτους συνεχίζεται και ότι τα σκλαβωμένα χρόνια θα περάσουν και θα έρθει πάλι η λευτεριά. Γι αυτό και πρέπει να μάθουν γράμματα για να είναι έτοιμα την ώρα της λευτεριάς.

Δεν είναι τυχαίο το γνωστό σε όλους μας παιδικό τραγουδάκι:

Φεγγαράκι μου λαμπρό
φέγγε μου να περπατώ
να πηγαίνω στο σχολειό
να μαθαίνω γράμματα
γράμματα σπουδάγματα
του Θεού τα πράματα

Ένα τραγουδάκι που απ' τα παιδικά στόματα ακούγεται απλοϊκό και αθώο. Ένα τραγουδάκι που δεν υποψιάζει τον Τούρκο αν τύχει και το ακούσει. Ένα τραγουδάκι που για τους σκλαβωμένους Έλληνες έχει εντελώς διαφορετική σημασία απ' ότι ακούγεται. Γι' αυτούς είναι ένα επαναστατικό τραγούδι στο οποίο το φεγγαράκι, που μοιάζει με την ημισέληνο των Τούρκων κατεβαίνει από ψηλά συμβολίζοντας έτσι πως και η ημισέληνος θα κατέβει κάποτε από εκεί ψηλά που βρίσκεται. Το εθνικό σύμβολο των κατακτητών απαξιώνεται, κάνουντάς το φανάρι που φωτίζει το σκοτεινό δρόμο των παιδιών για να πάνε στο σχολειό, να μάθουν γράμματα και κυρίως του Θεού, του δικού τους, του χριστιανισμού, τα πράματα. Έτσι δεν εκτουρκίζονται και παραμένουν Έλληνες χριστιανοί ορθόδοξοι.

Με αφορμή αυτό το τραγουδάκι, εγείρεται βέβαια το ερώτημα της ύπαρξης του κρυφού σχολειού. Πράγματι τα παιδιά πηγαίνουν με τη φέξη του φεγγαριού στο σχολείο; Κάποιοι ισχυρίζονται ότι το κρυφό σχολειό είναι μύθος. Άλλοι πάλι ότι πράγματι υπήρξε. Ιστορικά στοιχεία της ύπαρξής του δεν υπάρχουν. Διαβάζουμε στην εγκυκλοπαίδεια:

Με τον όρο κρυφό σχολειό προσδιορίζεται η φερόμενη μυστική και απαγορευμένη, από τους Οθωμανούς κατακτητές, εκπαίδευση των

υπόδουλων του ευρύτερου ελλαδικού χώρου στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Κατά τους περισσότερους σύγχρονους ιστορικούς, το κρυφό σχολειό είναι μύθος χωρίς ιστορική βάση. Η δε απαγόρευση στην παιδεία επί Τουρκοκρατίας είναι αναπόδεικτη. Έλλειψη αναφορών σε ελληνική εκπαίδευση υπάρχει μόνο μέχρι τα τέλη του 16^{ου} αι. και οφείλεται στον αρχικό μαρασμό που προκάλεσε η οθωμανική κατάκτηση. Ωστόσο ως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα διδάσκονταν ότι η ελληνική παιδεία εδιώκετο συστηματικά κατά τη διάρκεια αυτού του ενός και πλέον αιώνα, και πως αυτό οδήγησε την Εκκλησία στην κρυφή λειτουργία τέτοιων σχολείων.

Υπάρχουν παρόλα αυτά και σήμερα μελετητές που, αν και λαμβάνουν υπόψιν πως η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν εξέδωσε ποτέ διαταγή απαγόρευσης, υποστηρίζουν την ύπαρξη κρυφών σχολείων κατά τόπους, σε περιπτώσεις όπου κυριαρχούσε αυθαιρεσία και φανατισμός των τοπικών μουσουλμάνων αρχόντων. Επίσης έχει διατυπωθεί η άποψη, πως τα κρυφά σχολεία είχαν ρόλο από το δεύτερο μισό του 18^{ου} αι. και έπειτα, καθώς πλησίαζε η Επανάσταση, λειτουργώντας κρυφά με σκοπό να διαδίδουν εθνικοαπελευθερωτικές ιδέες που δε θα μπορούσαν να διδάσκονται φανερά στα πλαίσια των συμβατικών μαθημάτων των σχολείων που λειτουργούσαν κανονικά.

Σημασία έχει ότι το κρυφό σχολειό ήταν μια έμπνευση που βοηθούσε τους σκλαβωμένους να τρέφουν την ελπίδα της ελευθερίας και θεμέλιος λίθος για την αναγέννηση της πατρίδας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Τα μαθηματάρια την εποχή της Οθωμανοκρατίας

Ανέκαθεν υπήρχε ενδιαφέρον για την πορεία και την καλλιέργεια της ελληνικής παιδείας στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Με το θέμα έχουν ασχοληθεί αρκετοί: Ιακωβάκης Ρίζος – Νερουλός, Μ. Γεδεών, Μ. Παρανίκας, Γ. Παπαδόπουλος, Γ. Chassiotis, Θ. Αθανασίου, Επ. Κυριακίδης, Β. Μυστακίδης, που με τις μελέτες τους μας πληροφορούν για σχολεία, δασκάλους, μαθήματα και βιβλία των δασκάλων εκείνων των καιρών, για την κατά τόπους εκπαίδευση και για εκπαιδευτικά θέματα. Μαθαίνουμε για την Πατμιάδα Σχολή, τη Σχολή Δημητσάνας, τη Μεγάλη του Γένους Σχολή, κλπ.

Οι μελέτες ασχολούνται κυρίως με το περιεχόμενο των σπουδών, τα διδασκόμενα κείμενα, την επιλογή τους και τα προβλήματά τους εν γένει. Οι διδακτικές μέθοδοι χρειάζονται μεγάλη μελέτη επειδή δεν είναι πάντα συγκεκριμένες, αλλά υπόκεινται πολλές φορές στην προσωπική κρίση των γραφών των μαθηματάρων. Εδώ θα ασχοληθούμε με τα διδασκόμενα στη μέση βαθμίδα κείμενα της «θύραθεν» και χριστιανικής γραμματείας, στηριζόμενοι στα χειρόγραφα εγχειρίδια τα γνωστά ως μαθηματάρια.

Σκοπός μας είναι να εξακριβώσουμε ποιοι συγγραφείς διδάσκονταν, ποια έργα επέλαγαν οι δάσκαλοι, ποια διδακτική μέθοδο ακολουθούσαν, πως προγραμματίζονταν οι παραδόσεις, πόσο διαρκούσαν οι σπουδές, τι δεσμοί υπήρχαν με το Βυζαντινό παρελθόν, αν υπήρχαν ανανεωτικές τάσεις στις διδακτικές μεθόδους και στην επιλογή των κειμένων.

Από πολυάριθμα χειρόγραφα σχολικής χρήσης, βλέπουμε ότι παραδίδονταν και μαθήματα Ρητορικής, Φιλοσοφίας (Λογική – Μεταφυσική), Επιστολογραφία, Μαθηματικά, Φυσική και Αστρονομία. Επίσης Γραμματική, Συντακτικό και Θεματογραφία, για καλύτερη εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας.

Η θεματογραφία ήταν σημαντική στο πρόγραμμα και διδασκόταν ως εξής: ο δάσκαλος έδινε σύντομο κείμενο ποικίλου περιεχομένου στην κοινή (δημώδη) και ο μαθητής έπρεπε να το αποδώσει στην ελληνική (αρχαία) με στόχο να μάθουν γραμματική (π.χ. να ξεχωρίσουν τη φωνή των ρημάτων). Χρησιμοποιούσαν τα φρασάρια ή φρασεολόγια τα οποία ήταν βοηθητικά για τη θεματογραφία. Ήταν φράσεις αρχαίων συγγραφέων που οι μαθητές έγραφαν σε άλλο τετράδιο μεταφράζοντάς τις στην κοινή, ή αντίστροφα φράσεις της κοινής τις απέδιδαν στην αρχαία.

Τα λεξικά ή λεξιλόγια επίσης, ήταν τετράδια όπου οι μαθητές έγραφαν αλφαβητικά αρχαίες λέξεις και δίπλα την εξήγησή τους στην κοινή ή και αντίστροφα.

Τα μαθηματάρια, όπως είπαμε, είναι χειρόγραφα με κείμενα «θύραθεν» (κλασικά) και χριστιανικά. Αντιπροσωπεύουν το κυριότερο κομμάτι της εκπαίδευσης κατά την Τουρκοκρατία, τη διδασκαλία δηλαδή της ελληνικής γραμματείας και γλώσσας.

Μαθηματάρια αρχικά, λεγόταν κυρίως τα μουσικά χειρόγραφα που περιείχαν καλοφωνικά μαθήματα, κυρίως για την εκπαίδευση των ψαλτών. Με τα χρόνια, μαθηματάρια ονομάζονται όλα τα χειρόγραφα κείμενα που διδάσκονται σε μαθητές μέσης βαθμίδας.

Τα μαθηματάρια είναι πολύτιμες πηγές μελέτης και σωστής εκτίμησης των καταστάσεων στην εκπαίδευση κατά την Τουρκοκρατία, γιατί απεικονίζουν την εκπαιδευτική πραγματικότητα της εποχής. Πέρα από κείμενα, περιέχουν σχόλια, χρονολογίες, σημειώσεις για πρόσωπα, τόπους, γεγονότα. Έτσι βοηθούν να αποκτήσουμε μια πιο πλήρη και πραγματική εικόνα για την τότε παιδεία. Μαθηματάρια σήμερα υπάρχουν σε βιβλιοθήκες, μονές, ιδρύματα, ιδιωτικές συλλογές.

Τα μαθηματάρια διαφέρουν από τα χειρόγραφα της βυζαντινής εποχής. Είναι χάρτινα με διαστάσεις 22 X 16 εκ. με τυχαίο αριθμό φύλλων, ανάλογα πως είναι γραμμένες οι κόλλες. Κατά την σταχυοθέτηση δεν τηρούνταν πάντα η σειρά των γραμμένων φύλλων. Πολλές φορές η περιγραφή τους είναι πρόχειρη (είτε από αμέλεια, είτε από απειρία). Η γραφή τους δεν είναι τυποποιημένη. Είναι κυρίως προσωπική, άρα δύσκολη στην ανάγνωση, ιδιαίτερα στις επεξηγήσεις.

Τα μαθηματάρια είναι μάρτυρες μιας παιδείας σε συνθήκες σκλαβιάς. Άλλαζαν χέρια μιας και οι γραφείς τους μετακινούνταν από τόπο σε τόπο, φθείρονταν, χάνονταν, κ.ά.

Γεωγραφικά δείχνουν το χώρο όπου κινείται η ελληνική παιδεία, δηλαδή Ελλάδα, Βαλκάνια, Μ. Ασία, Εγγύς Ανατολή, Αίγυπτος (πέραν της Δύσης και της κατ' οίκον διδασκαλίας).

Πιο κάτω θα αναφερθούμε στη μελέτη των μαθηματαρίων που έγινε από την Αγγελική Σκαρβέλη – Νικολοπούλου με τίτλο «Τα Μαθηματάρια των Ελληνικών Σχολείων της Τουρκοκρατίας».

Τα μαθηματάρια στα οποία αναφερόμαστε, αφορούν στα 400 χρόνια Τουρκοκρατίας και είναι αποκλειστικά από το 1453 ως το 1821. Ανέρχονται σε 1.000 περίπου. Μπορούν να χωριστούν σε τέσσερα (4) μέρη:

Α΄ ΜΕΡΟΣ: κείμενα εξηγημένα ψυχαγωγικά ή μονολεκτικά, με σχόλια, την πορεία τους στο σχολικό χώρο, τη σχέση τους με συγκεκριμένα σχολεία, δασκάλους, μαθητές και με τη φιλολογική Εγκυκλοπαίδεια του Ι. Πατούσα.

Β΄ ΜΕΡΟΣ: Προγράμματα σπουδών που βρέθηκαν σε πατριαρχικά σιγίλλια, σε ιδρυτικά έγγραφα σχολείων, σε επιστολές και σε έργα λόγιων της εποχής, που διαφωνούν με το περιεχόμενο των μαθηματαρίων.

Γ΄ ΜΕΡΟΣ: Διδακτικές μέθοδοι που είναι ψυχαγωγικές ή μονολεκτικές με ερμηνείες και σχόλια. Εξετάζεται η προέλευσή τους και η διδακτική διαδικασία (η αντιγραφή κειμένων, η τεχνολογία, η παράδοση, η διάρκεια των σπουδών και των παραδόσεων) και οι διάφορες κρίσεις λογίων για τις διδακτικές μεθόδους με σχετικά και γενικά συμπεράσματα.

Δ΄ ΜΕΡΟΣ: Παρουσίαση των 1.000 μαθηματαρίων, όχι για καταλογογράφηση, αλλά για επισήμανση των στοιχείων που βοηθούν στην κατανόηση προβλημάτων και στην τεκμηρίωση της μελέτης. Αναφέρεται ο αιώνας ή το έτος γραφής του καθενός, ο αριθμός των φύλλων ή των σελίδων, κείμενα που ενδιαφέρουν, σημειώσεις, διευκρινήσεις για σχολεία και πρόσωπα.

Η παιδεία κατά την Τουρκοκρατία είχε μια ιδιαίτερη μορφή, λόγω συνθηκών. Πιο αναλυτικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι:

- α) Οι πραγματικοί φορείς της παιδείας, οι δάσκαλοι, ήταν ιερωμένοι κυρίως, χωρίς βέβαια να λείπουν και οι λαϊκοί (Σ. Κυμινήτης, Δ. Ρύσιος, Μ. Ηλιάδης, Λ. Φωτιάδης, κ.ά.). Πολλοί μαθητές έγιναν ιερωμένοι και δάσκαλοι (Ν. Καυσοκαλυβίτης, Ν. Καλούτζης, Κ. Λήμνιος). Η σχέση σχολείου – εκκλησίας

βλέπουμε ότι ήταν πολύ στενή. Υπήρχαν και άλλοι παράγοντες βέβαια, οι συντεχνίες, οι πρόκριτοι, οι πλούσιοι έμποροι, που συνέβαλαν και αυτοί στα σχολικά πράγματα. Η εκκλησία πέρα από υλική στήριξη, συμμετείχε και στα πνευματικά θέματα, στο ήθος, στη γνήσια ορθοδοξία των δασκάλων, σε υποδείξεις για τη διδακτές ύλη, κ.ά. Άλλωστε η εκκλησία ήταν μια οργανωμένη δύναμη που ουσιαστικά ασκούσε εποπτεία.

β) Η λειτουργία των σχολείων δεν ήταν εύκολη. Πότε δεν υπήρχαν χρήματα, πότε πέθαινε ή έφευγε ο δάσκαλος (αφήνοντας κενό), πότε η συμπεριφορά των μαθητών, οι πόλεμοι, οι επιδημίες κ.ά., δημιουργούσαν προβλήματα και κλείσιμο των σχολείων. Η φοίτηση δεν ήταν κανονική (πείνα, κακουχίες, κ.ά.) Αν και παρέχονταν υποτροφίες, λίγοι μαθητές τελείωναν τις σπουδές τους.

γ) Δεν υπήρχαν κανονισμοί στη φοίτηση. Οι μαθητές σπούδαζαν οποιαδήποτε στιγμή και ηλικία (προχωρημένη ηλικία εν συγκρίσει με σήμερα). Η διακοπή σπουδών γινόταν οποιαδήποτε στιγμή. Η παιδεία επομένως προσαρμόστηκε στις ανάγκες της εποχής, γι' αυτό και υπήρχε αυτή η ελαστικότητα. Ένα αυστηρά καθορισμένο σύστημα ήταν αδύνατο λόγω συνθηκών.

δ) Συνηθίζονταν, οι μαθητές να μην παρακολουθούν μία μόνο σχολή, αλλά να φοιτούν και σε άλλες. Έτσι μετακινούνταν και πήγαιναν κοντά σε διάφορους δασκάλους, κυρίως στους φημισμένους (π.χ. Ευγένιος Βούλγαρης – Αθωνιάδα Σχολή). Οι σπουδαστές που ήταν ιερομόναχοι, τελειώνοντας τις σπουδές τους, επέστρεφαν στη Μονή τους. Αυτός είναι και ο λόγος που υπάρχουν πολλά μαθηματάρια σε βιβλιοθήκες Μονών.

Τέτοιες μετακινήσεις παρατηρούμε και στους δασκάλους, για άλλους όμως λόγους. Κύριος λόγος ήταν οι καλύτερες οικονομικές προτάσεις. Επειδή η συνήθης αμοιβή τους ήταν πενιχρή, αναζητούσαν καλύτερη τύχη σε άλλα σχολεία. Αναγκαστική διακοπή του σχολείου (ανταρσίες μαθητών, διακοπή μισθοδοσίας, επεμβάσεις ισχυρών), προκαλούσε επίσης την απομάκρυνση των δασκάλων.

Όλη αυτή η κινητικότητα (μαθητών – δασκάλων) είχε σαν αποτέλεσμα την πνευματική μεταφορά. Μεταφέρονταν έτσι γνώσεις, ιδέες, βιβλία και σκέψεις, δημιουργώντας ιδεολογικά ρεύματα (π.χ. Πελοποννήσιοι στη Χίο, Πατμιακοί στο Σινά και στο Βουκουρέστι).

ε) Πέρα από τα σχολεία έχουμε και την κατ' οίκον διδασκαλία. Πλούσιες οικογένειες που ανήκαν στην αριστοκρατία της ελληνικής μόρφωσης

προσλάμβαναν «οικοδιδασκάλους» για τα παιδιά τους, π.χ. Γιακουμής Αργείος διδάσκαλος του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου, ο παπάς Κυρ-Σεραφείμ στο γιο του Νικόλαου Μαυροκορδάτου, ο Β. Ρωμαντζάς στην οικογένεια Ζαρίφη, κλπ.

Τα μαθηματάρια λοιπόν, είναι προϊόντα της ιδιόμορφης αυτής παιδείας. Η μελέτη τους δε δίνει ολοκληρωτική εικόνα της τότε παιδείας, δείχνει όμως λεπτομερώς τον τρόπο εκπαίδευσης στη μέση βαθμίδα, καθώς και τα σχετικά ζητήματα που υπήρχαν.

Συμπεράσματα για τα Μαθηματάρια

- Κατά την Τουρκοκρατία η μέση παιδεία βασίζεται στα Ελληνικά μαθήματα, δηλαδή διδασκαλία κειμένων «θύραθεν» και χριστιανικών. Το μέγεθος αυτών των κειμένων φαίνεται από τη μελέτη των μαθηταρίων.
- Τα κείμενα των μαθηματαρίων καλύπτουν το διάστημα από τα Ομηρικά Έπη ως το χειρόγραφο έργο του Αντωνίου Βυζάντιου «Χρηστοθήθεια» (1720).
- Διδάσκονται σε μαθητές που έχουν ήδη διδαχτεί τη στοιχειώδη παιδεία.
- Τα κείμενα των μαθηματαρίων απευθύνονται σε ανώτερο επίπεδο σπουδών σε σχέση με τα κοινά γράμματα και σε κατώτερο σε σχέση με τα φιλοσοφικά και επιστημονικά μαθήματα (μέση παιδεία).
- Ποικίλλουν ως προς το θέμα: ρητορικά, επιστολογραφικά, ποιητικά, δοκίμια.
- Πηγή ανάλυσης υλικού είναι το λαμπρό αρχαίο ελληνικό παρελθόν και το χριστιανικό Βυζάντιο (νοιώθουν περηφάνια γι' αυτά, τώρα που είναι σκλαβωμένοι).
- Η επιλογή των κειμένων καθορίζεται πρωτίστως από τους δασκάλους. Η μόρφωσή τους και οι προτιμήσεις τους διαμόρφωναν το πρόγραμμα σπουδών.
- Άλλος παράγοντας είναι η παράδοση. Παγιώνονται κείμενα που διδάσκονται από το 13^ο ως το 19^ο αιώνα.
- Παράγοντας εμπλουτισμού του κειμένου είναι η φιλολογική εγκυκλοπαίδεια του Ι. Πατούσα, που υιοθετήθηκε από τους δασκάλους που επέλεγαν απ' αυτή κείμενα κατά την κρίση τους. Κάποια κείμενα της

εγκυκλοπαίδειας αγνοήθηκαν εντελώς (Μήδεια, Προμηθέας, κ.ά.) και κάποια μπήκαν στο πρόγραμμα και έμειναν δια παντός (Λόγοι Ιωάννου Χρυσοστόμου).

- Τα προγράμματα που κατά καιρούς γίνονταν για κάποια σχολεία, δε μπορούσαν να ακολουθηθούν, εφόσον η λειτουργία των σχολείων διακόπτονταν απρόοπτα. Αυστηρός προγραμματισμός δεν υπήρχε.
- Αυτό που προκύπτει από τη μελέτη των μαθηματαρίων και από το συνδυασμό με άλλες πηγές, είναι πως υπάρχει κάποια συγκεκριμένη σειρά στην παράδοση των μαθημάτων. Κατά το 18^ο αιώνα υπάρχει το εξής σχήμα: παραινετικά κείμενα (γνώμες), ασματικοί κανόνες, μύθοι (Βατραχομουμαχία) για αρχάριους. Λόγοι, επιστολές, δοκίμια και χρηστοθήκεια για προχωρημένους. Δράματα, Όμηρος, Πίνδαρος, επιγράμματα για τη μέση βαθμίδα.
- Η μέση παιδεία κατά την Τουρκοκρατία έχει ομοιομορφία ως προς τους συγγραφείς, τα κείμενα και τις διδακτικές μεθόδους. Τα μαθητάρια προέρχονται από διάφορες περιοχές με ελληνική παιδεία (Μολδοβλαχία, Μ. Ασία, κυρίως Ελλάδα, εγγύς Ανατολή) παρά τις όποιες γεωγραφικές, οικονομικές και κοινωνικές διαφορές και τις συνθήκες που επικρατούν. Ο Ελληνισμός δείχνει ενωμένος στο θέμα της παιδείας του.
- Οι διδακτικές μέθοδοι είναι παραδοσιακές και με αδυναμίες (δέχονται αυστηρή κριτική, κυρίως η ψυχαγωγία).
- Η προσφορά των δασκάλων είναι πολύ μεγάλη για το Γένος, όποια διδακτική μέθοδο κι αν ακολουθούσαν.
- Όπως φαίνεται από τα μαθηματάρια, οι δάσκαλοι δε μάθαιναν μόνο Γραμματική στους μαθητές. Γινόταν σχόλια, ερμηνείες και προσπάθεια για κατανόηση των κειμένων.
- Όσοι βοήθησαν πνευματικά και εκπαιδευτικά το Γένος εκείνα τα χρόνια (πατριάρχες, ιεράρχες, ιεροκήρυκες, δραγουμάνοι, λόγιοι), όλοι πήραν τη βασική τους μόρφωση από τα μαθηματάρια.
- Ο Διαφωτισμός έδωσε νέα πνοή στους Έλληνες, αλλά δεν επηρέασε τη διδασκαλία των κειμένων από τα μαθηματάρια, που ήταν η βάση των μέσων σπουδών.

- Το 18^ο αιώνα οι συνθήκες ζωής των ελλήνων είχαν βελτιωθεί και οι σπουδές αυτές άνθισαν. Για το λόγο αυτό, υπάρχει μεγάλος αριθμός μαθηματάρων αυτόν τον αιώνα συγκριτικά με τους προηγούμενους.

Συμπερασματικά τα μαθηματάρια κατά την εποχή της δουλείας (1453 - 1821) είναι ο στυλοβάτης της παιδείας του σκλαβωμένου ελληνισμού. Δεν προσφέρουν στοιχειώδη γράμματα απλώς, αλλά μεταδίδονται σιγά σιγά από τους λίγους στους πολλούς. Συντηρούν και καλλιεργούν διπλή παράδοση, τη θύραθεν (κλασσική) και τη χριστιανική, και το έργο που προσφέρουν είναι ύψιστο και καθοριστικό για τον Ελληνισμό.

Γενικότερα, διατρέχοντας όλο το τόξο της περιόδου της τουρκοκρατίας, η αρχαία ελληνική γραμματεία κατέχει εξέχουσα θέση στη διδασκαλία του μέσου κύκλου σπουδών με στόχο την εκμάθηση της γραμματικής και του συντακτικού. Η βυζαντινή παράδοση οριοθετεί και επικαθορίζει την εκπαιδευτική πραγματικότητα έως τα μέσα του 18^{ου} αι. Τα κείμενα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας διδάσκονται στον κύκλο σπουδών που ονομάζεται «Ελληνικά» και αποτελούν το μέσο επίτευξης του στόχου της εκμάθησης της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Ο κύκλος αυτός περιλαμβάνει τα στάδια της γραμματικής - «τεχνολογίας», της «ψυχαγωγίας» - εξήγησης του κειμένου και τέλος της «θεματογραφίας» - μετάφρασης από τη νεοελληνική στα αρχαία ελληνικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Η ΓΡΑΦΗ

Αναφορά στη γέννηση και εξέλιξη της γραφής.

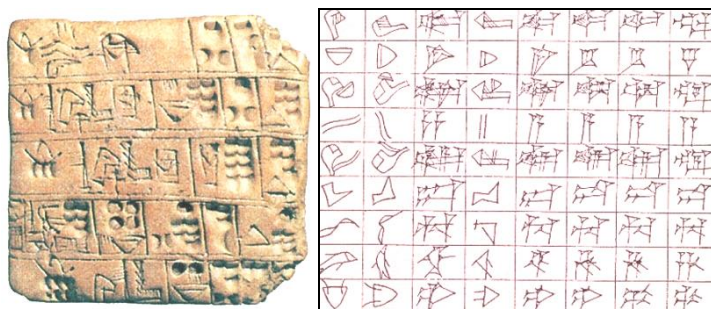
Η γραφή είναι ένα σύστημα σημείωσης που δημιουργείται και εξελίσσεται συνέχεια, ώστε να εξυπηρετεί συγκεκριμένες κοινωνικές ανάγκες. Οι άνθρωποι είχαν πάντοτε την ανάγκη να αποτυπώνουν γραπτά τους ήχους και τις φωνές που βγάζανε. Έτσι, άρχισαν να απεικονίζουν σε σχήματα, στην αρχή, διάφορους φθόγγους ή λέξεις που πρόφεραν.

Η ύπαρξη διαφόρων συστημάτων συμβολικής σημείωσης του λόγου με το πέρασμα των χιλιετιών έγινε όλο και μεγαλύτερη ανάγκη για τον άνθρωπο. Στους αρχαίους λαούς, το εμπόριο και η κοινωνική λειτουργία εν γένει, ήταν οι βασικοί λόγοι που τους ώθησαν στην εξέλιξη αυτών των συστημάτων συμβολικής σημείωσης του λόγου.

Κατά την πρώτη χιλιετία π.Χ. εμφανίζονται στη Μεσόγειο τα πρώτα συστήματα πλήρους φωνολογικής σημείωσης (γραφής). Σουμέριοι, Χετταίοι, Αιγύπτιοι, απεικόνιζαν με το δικό τους τρόπο την ανάγκη για γραφή. Επειδή ερχόταν σε επαφή μεταξύ τους κυρίως για λόγους εμπορικούς, έπρεπε να καταλαβαίνουν ή να ταιριάζουν, όσο ήταν δυνατό, τα συστήματα αυτά της συμβολικής σημείωσης του λόγου, ώστε να μπορούν να κάνουν τις εμπορικές τους συμφωνίες και τους λογαριασμούς τους.

Πώς εξελίχθηκαν οι κοινωνίες των προϊστορικών ανθρώπων και η μεταξύ τους επικοινωνία δε γνωρίζουμε ακριβώς, αλλά εικάζουμε από τα κατάλοιπα του παρελθόντος: μνημεία, επιγραφές σπηλαίων, ανασκαφικά ευρήματα, κλπ. Αντίθετα, κατά τους ιστορικούς χρόνους, κατά τους οποίους χρησιμοποιείται γραπτός λόγος, οι γνώσεις μας γίνονται πιο συγκεκριμένες.

Η σφηνοειδής γραφή

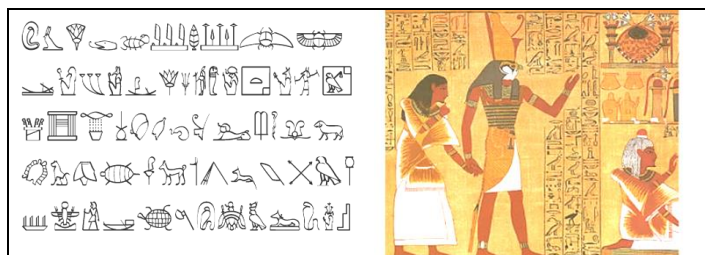
Οι πρώτες γραπτές μαρτυρίες τοποθετούνται στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και συγκεκριμένα στα νότια της Μεσοποταμίας, εκεί όπου βρίσκεται το σημερινό Ιράκ. Στη θέση αυτή, μεταξύ της 6ης και της 1ης χιλιετηρίδας π.Χ., έζησε ένας λαός με υψηλό πολιτισμό, ανεπτυγμένο εμπόριο, γεωργία και κτηνοτροφία, οι Σουμέριοι.

Τα πρώτα γραπτά σημεία γεννήθηκαν από την ανάγκη καταγραφής των αγροτικών προϊόντων για εμπορικές συναλλαγές και χρονολογούνται την 4η χιλιετηρίδα, περίπου το 3.300 π.Χ. Τα σημεία που βρέθηκαν χαραγμένα σε πήλινες πινακίδες, είναι εικονογραφήματα, το καθένα από τα οποία αναπαριστά ζωγραφικά ένα αντικείμενο ή ον. Ένα δείγμα της γραφής είναι η στήλη του Χαμουραμπί που είναι η αρχαιότερη γραπτή νομοθεσία η οποία σώθηκε χαραγμένη σε μια πέτρινη στήλη.

Μετά από ενδιάμεσα στάδια εξέλιξης, οι γραφείς κατέληξαν σε έναν πιο πρακτικό τρόπο σχεδιασμού των σημείων. Χρησιμοποίησαν καλάμι ή ξύλο τριγωνικής απόληξης, που μπορούσε εύκολα να εισχωρήσει στη μαλακή επιφάνεια του πηλού και να αποδώσει ένα ευδιάκριτο αποτύπωμα, αντί να χαράσσουν πάνω στον πηλό. Επειδή η μορφή της απόληξης των γραφίδων, και κατ' επέκταση και το αποτύπωμά της, θυμίζει την τριγωνική μορφή της σφήνας, η γραφή ονομάστηκε από τους μελετητές σφηνοειδής.

Αν και η γραφή γεννήθηκε στη Μεσοποταμία, για να καλύψει λογιστικές ανάγκες, η χρήση της άρχισε να επεκτείνεται γεωγραφικά στη γύρω περιοχή και για την κάλυψη άλλων αναγκών -καταγραφή θρησκευτικών ύμνων, οδηγών μαντικής, μύθων, κ.ά. Η επιρροή της σφηνοειδούς γραφής έφτασε δια μέσου των εμπορικών συναλλαγών ως την Αίγυπτο και τη Μικρά Ασία, ενώ τα τελευταία δείγματα χρονολογούνται γύρω στο 75 μ.Χ.

Η ιερογλυφική γραφή

Μεταξύ του 3.300 και του 3.100 π.Χ. ένας ακόμη λαός που παρουσίασε δείγματα γραφής ήταν οι Αιγύπτιοι, οι οποίοι ισχυρίζονταν ότι η γραφή τους ήταν θεόσταλη, δώρο από το θεό Θωτ προς τους ανθρώπους, με διαμεσολαβητές τους ιερείς. Αυτός είναι και ο λόγος που η γραφή τους ονομάζεται ιερογλυφική (ιερός και γλύφω λαξεύω, σκαλίζω). Στην

πραγματικότητα, όπως στη Σουμερία, έτσι και στην Αίγυπτο, η ανάγκη καταγραφής των αγροτικών προϊόντων οδήγησε τους ανθρώπους στη γραφή. Η Αίγυπτος επηρεάστηκε από τον πολιτισμό των Σουμερίων, αλλά η γραφή της ακολούθησε άλλη εξέλιξη. Τα πρώτα ιερογλυφικά σημεία, σκαλισμένα σε πέτρα ή σε πηλό, σήμαιναν ολόκληρες λέξεις. Σύντομα, όμως, κάποια από αυτά απέκτησαν φωνητική αξία, συμβολίζοντας ένα φθόγγο ή μια συλλαβή.

Η πιο συνηθισμένη επιφάνεια γραφής ήταν ο πάπυρος, φυτό που συναντάται σε αφθονία στις όχθες του Νείλου. Η χρήση του παπύρου απαιτούσε ειδική επεξεργασία, η οποία γινόταν από τους γραφείς. Τα στελέχη του κόβονταν σε λεπτές λωρίδες και τοποθετούνταν σαν ένα είδος ύφανσης: ένα στρώμα λωρίδων κολλιόταν κάθετα πάνω στο άλλο με αποτέλεσμα να δημιουργείται μία επίπεδη και εύκαμπτη επιφάνεια. Αφού αυτή στέγνωνε με πίεση, στη συνέχεια βερνικωνόταν. Τα σημεία χαράσσονταν με μία καλαμένια βέργα, με λαξευμένη απόληξη και με τη χρήση παχύρρευστης μελάνης. Η μελάνη ήταν μείγμα καρβουνόσκονης, νερού και ειδικής κόλλας. Οι Αιγύπτιοι εκτός από τον πάπυρο χρησιμοποιούσαν και την περγαμηνή (κατεργασμένο δέρμα ζώου), μόνο όμως για κείμενα μεγάλης αξίας, μιας και το δέρμα ήταν ακριβό.

Η κρητομινωική γραφή - Ο δίσκος της Φαιστού

Στον ελλαδικό χώρο, δείγματα γραφής παρουσιάζονται με την ίδρυση των πρώτων μεγάλων ανακτόρων σε όλα σχεδόν τα μινωικά κέντρα της Κρήτης. Τα Κρητικά σημεία της εποχής μεταξύ του 1.900 – 1.700 π.Χ. επηρεάζονται κυρίως από τα ιερογλυφικά της Αιγύπτου. Οι Κρήτες γράφουν με εικονογράμματα και ιδεογράμματα που απαντώνται σε πρισματικές σφραγίδες, σε πήλινες πινακίδες, σε διπλούς πελέκεις και άλλα ιερατικά σκεύη.

Ένα από τα σημαντικότερα γραπτά ευρήματα αποτελεί ο δίσκος της Φαιστού, μία πήλινη πλάκα με διάμετρο 16 περίπου εκατοστά, που φέρει κείμενο και στις δύο όψεις. Το κείμενο σχηματίζεται από 45 διαφορετικά στοιχεία επαναλαμβανόμενα. Το κείμενο είναι γραμμένο έτσι ώστε να δημιουργεί σπείρα και εικάζεται πως μνημονεύει μία προσευχή ή έναν ύμνο. Οι ερευνητές πιστεύουν ότι τα ιερογλυφικά σύμβολα που περιέχει ο δίσκος, δε χαράχτηκαν, αλλά κάθε σημείο αποτυπώθηκε χωριστά στον πηλό με ένα είδος πιεστηρίου ή στοιχείου (στερεότυπο), φτιαγμένου για το σκοπό αυτό. Η χρήση αυτών των στερεοτύπων, θα μπορούσε να θεωρηθεί πρόδρομος της

τυπογραφίας. Στις δύο όψεις του βρίσκονται 45 διαφορετικά σύμβολα, πολλά από τα οποία αναπαριστούν εύκολα αναγνωρίσιμα αντικείμενα, όπως ανθρώπινες μορφές, ψάρια, πουλιά, έντομα, φυτά, κ.α. Συνολικά υπάρχουν 241 σύμβολα, 122 στην πρώτη πλευρά και 119 στη δεύτερη.

Με την πάροδο του χρόνου, η γραφή από εικονιστική (γραφή κατά την οποία χρησιμοποιούνταν μόνο εικόνες) γίνεται γραμμική (χρησιμοποιούνται τα γράμματα). Για αρκετά χρόνια πάντως, το γραμμικό συλλαβικό σύστημα συνυπήρχε με τα ιερογλυφικά. Η εξέλιξη των σημείων του γραμμικού συστήματος δημιούργησε τη Γραμμική γραφή Α, που αποτελείται από συλλαβογράμματα και ιδεογράμματα ή λογογράμματα, χαρακτήρες που αντιπροσωπεύουν αντικείμενα. Έχουν βρεθεί περί τα 70 συλλαβογράμματα και 60 ιδεογράμματα. Περίπου τα μισά από αυτά είναι κοινά με τους χαρακτήρες της Γραμμικής Β, κάτι που οδήγησε στην εικασία ότι η Α είναι πρόγονός της. Η Γραμμική Α δεν έχει αποκρυπτογραφηθεί και αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα μυστήρια της σύγχρονης αρχαιολογίας. Η αποκρυπτογράφησή της θα αποκαλύψει τη γλώσσα και ενδεχομένως και την καταγωγή των Μινωιτών. Τα ιδεογράμματα μας επιτρέπουν να συμπεράνουμε με αρκετή ασφάλεια το περιεχόμενο των πινακίδων. Πρόκειται για καταλόγους ανθρώπων και αγαθών.

Γραμμική Α: Μη αποκρυπτογραφημένη (πιθανόν συλλαβική και ιδεογραφική)

Η Γραμμική Β είναι η πρώτη γραφή της ελληνικής γλώσσας, μεταγενέστερη μορφή της Γραμμικής Α, και χρησιμοποιήθηκε στη Μυκηναϊκή Περίοδο, από το 17^ο ως το 13^ο αι. π.Χ., κυρίως για την τήρηση λογιστικών αρχείων στα ανάκτορα.

Ανακαλύφθηκε στις αρχές του εικοστού αιώνα στην Κνωσό από τον Άρθουρ Έβανς, που την ονόμασε έτσι επειδή χρησιμοποιούσε γραμμικούς χαρακτήρες (και όχι εικονιστικούς, όπως η μινωική ιερογλυφική γραφή) χαραγμένους σε πήλινες πινακίδες. Είναι η μόνη γραφή του Κρητο-μινωικού πολιτισμού που έχει αποκρυπτογραφηθεί.

Γραμμική Β

Το αλφάβητο

𐀀 Z Zayin Weapon	𐀁 W Waw Hook	𐀂 H He Window	𐀃 D Daleth Door	𐀄 G Gimel Camel	𐀅 B Beth House	𐀆 Aleph Ox
𐀇 N Nun Fish	𐀈 M Mem Water	𐀉 L Lamedh Ox-Goad	𐀊 K Kaph Palm of Hand	𐀋 Y Yodh Hand	𐀌 T Teth Unknown	𐀍 H Heth Fence
𐀎 T Taw Mark	𐀏 SH Shin Tooth	𐀐 R Resh Head	𐀑 Q Qoph Monkey	𐀒 S Sadhe Fishhook	𐀓 P Peh Mouth	𐀔 Ayin Eye
						𐀕 S Samekh Support

Οι γραφές που αναφέρθηκαν ως τώρα, ανήκουν στη μεγάλη κατηγορία των μη αλφαβητικών γραφών. Στην ίδια κατηγορία ανήκουν και οι γραφές των Μάγια και των Αζτέκων καθώς και αυτή των Κινέζων, η οποία γεννήθηκε τη 2η χιλιετία π.Χ. και χρησιμοποιείται, με μικρές τροποποιήσεις, ως τις μέρες μας.

Η επιινόηση του αλφαβήτου με τη σημερινή έννοια -δηλαδή το σύνολο των γραμμάτων με τα οποία γράφεται μία γλώσσα, διατεταγμένο κατά ορισμένη σειρά- ανήκει πιθανότατα στους Φοίνικες. Οι χαρακτήρες της γραφής των Φοινίκων επηρεάστηκαν από τα ιερογλυφικά σύμβολα των Αιγυπτίων. Το Φοινικικό αλφάβητο δεν περιείχε φωνήεντα. Γύρω στα τέλη του 9^{ου} με αρχές του 8^{ου} π.Χ. αιώνα οι Έλληνες εμπλούτισαν το Φοινικικό αλφάβητο με φωνήεντα, δημιουργώντας έτσι το πρώτο φωνητικό αλφάβητο στον κόσμο.

Στην Αρχαία Ελλάδα τώρα, η εξέλιξη του πολιτισμού ήταν πολύ μεγαλύτερη εν συγκρίσει με τους υπόλοιπους λαούς. Η χρήση της γραφής, η οποία ήταν αναγκαία όχι μόνο για το εμπόριο, όπως των άλλων λαών, αλλά κυρίως για την Εκκλησία του Δήμου και τη Δημοκρατία, καθώς και η δημιουργία της πόλης – κράτους, που δεν υπήρχε στους άλλους λαούς και η ανάγκη συνείδησης της κοινής καταγωγής - γλώσσας - θρησκείας - πολιτικής οργάνωσης, έκανε το ελληνικό αλφάβητο πιο ολοκληρωμένο, πιο συγκεκριμένο και με περισσότερα γράμματα.

Έως τις αρχές του 6^{ου} π.Χ. αιώνα, η γραφή ήταν συνεχής, χωρίς διακοπή μεταξύ λέξεων ή φράσεων και γραφόταν από δεξιά προς τα αριστερά ή βουστροφηδόν (κατά το σύστημα αυτό η πρώτη σειρά γράφεται από δεξιά προς τα αριστερά και η επόμενη από τα αριστερά προς τα δεξιά κ.ο.κ., κατά τον τρόπο δηλαδή που κινείται ένα βόδι στο όργωμα). Αργότερα, καθιερώθηκε η γραφή από αριστερά, η οποία και επικράτησε οριστικά με τους Ρωμαίους.

Το λατινικό αλφάβητο, το οποίο εξαπλώθηκε τόσο ώστε σήμερα να χρησιμοποιείται για τη γραφή των κυριοτέρων γλωσσών του δυτικού κόσμου, θεωρείται ότι παράχθηκε από τις ελληνικές αποικίες της Κάτω Ιταλίας. Είναι γεγονός άλλωστε ότι στη γραφή χρωστάμε μέρος του πολιτισμού μας, μέρος της κληρονομιάς μας, γιατί όπως ειπώθηκε στα λατινικά: «Verba volant, scripta manent», «Τα λόγια πετούν, τα γραπτά μένουν»

Η δημιουργία των γραμμάτων

Το ΑΛΦΑ

Κατά την επικρατέστερη θεωρία προήλθε από το πρώτο σύμβολο του φοινικικού αλφαβήτου, που είχε το γραμμικό σχήμα δηλαδή περίπου το σχήμα της κεφαλής του ταύρου και ονομαζόταν άλεφ, δηλαδή ταύρος. Μερικοί επιστήμονες δεν αποκλείουν το φοινικικό αυτό σύμβολο να ήταν τύπος παλαιότερης ελληνικής γραφής, από την οποία οι Φοίνικες διαμόρφωσαν το δικό τους αλφάβητο, για να το μεταδώσουν έπειτα, με φοινικικά πλέον σχήματα και ονόματα, στους Έλληνες των ιστορικών χρόνων, τον 9^ο π.Χ. αι.

Είναι πάντως βέβαιο ότι από τη φοινικική αυτή παράσταση και ονομασία προήλθε το αντίστοιχο γράμμα των άλλων αλφαβήτων, όπως π.χ. το άλφα της ελληνικής, το αλίφ της αραβικής, το άλεφ της εβραϊκής (σημιτικής). Αυτό φυσικά δεν εμπόδισε να δημιουργηθεί ποικιλία σχημάτων του γράμματος, ανάλογα με τις εποχές και τις διαλέκτους.

Στην αρχαία ελληνική γλώσσα το γράμμα Α είχε τρεις υποστάσεις: ως πρώτο γράμμα του αλφαβήτου, ως το πρώτο αριθμητικό και ως πρώτη νότα στη μουσική. Στο ελληνικό σύστημα αρίθμησης έχει αριθμητική αξία α' = 1 και ,α = 1.000. Ο ελληνικός τύπος του Α πέρασε στους Ετρούσκους και ύστερα στους Ρωμαίους, παραμένει δε και σήμερα ως κεφαλαίο Α στα περισσότερα αλφάβητα.

Η εξέλιξη του Άλφα					
Αιγυπτιακό Ιερογλυφικό κεφαλή βοδιού	Πρωτοσημιτικό κεφαλή βοδιού	Φοινικικό άλεφ	Ελληνικό Άλφα	Ετρουσκικό Α	Ρωμαϊκό Α
			Αα		

Το Β αντιστοιχεί στο γράμμα Β, b του λατινικού αλφαβήτου και στα В, в και Б, б του κυριλλικού, τα οποία προήλθαν από το ελληνικό βήτα το οποίο με τη σειρά του ανάγεται στο φοινικικό γράμμα μπεθ, που στα φοινικικά σήμαινε σπίτι.

Το Γ έχει άμεση σχέση με το γράμμα G, g άλλων αλφαβήτων. Προήλθε από το φοινικικό γράμμα γκίμελ, που αντιπροσώπευε το φώνημα /g/ η μορφή του οποίου προέρχεται πιθανότατα από το ιερογλυφικό σύμβολο που αναπαριστούσε ένα ρόπαλο.

Το Δ προήλθε από το φοινικικό γράμμα ντάλεθ (𐤃), που στα φοινικικά σήμαινε πόρτα. Το γράμμα D,d του λατινικού αλφαβήτου προήλθε από το παρόμοιο γράφημα του χαλκιδικού αλφαβήτου, με το Д, д του κυριλλικού να αποτελεί επίσης προσαρμογή του.

Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε την εξέλιξη του αλφάβητου με το συμβολισμό των διαφόρων γραμμάτων.

Από το φοινικικό στο ελληνικό αλφάβητο

Φοινικικό				Ελληνικό					
				Αρχαίο			Νέο		
Σύμβολο & φώνημα	Ονομασία	Σημασία	Σύμβολο	Φώνημα	Όνομα & προφορά	Σύμβολο	Φώνημα	Όνομα & προφορά	
𐤀	' [ʔ]	'ālep ~ aleph	βόδι	Α	[a:], [a]	alpʰa	Α α	[a]	alfa
𐤁	B [b]	bēt	σπίτι	Β	[b]	be:ta	Β β	[v]	vita
𐤂	G [g]	gīml ~ gimel	καμήλα	Γ	[g]	gamma	Γ γ	[ɣ] ~ [j]	gamma
𐤃	D [d]	dālet	πόρτα	Δ	[d]	delta	Δ δ	[ð]	delta
𐤄	H [h]	hē	παράθυρο	Ε	[e], [e:]	e:psilon	Ε ε	[e]	epsilon
𐤅	W [w]	wāw	γάντζος	Ϝ	[w]	digamma [wau]			
𐤆	Z [z]	zayin	όπλο	Ι	[zd]	dze:ta	Ζ ζ	[z]	zita
𐤇	H [h]	hēt	τοιχος, αυλή	Θ	[e:]	he:ta, e:ta	Η η	[i]	ita
𐤈	T [tʰ]	tēt	ρόδα, τροχός	⊗	[tʰ]	tʰe:ta	Θ θ	[θ]	theta
𐤉	Y [j]	yōd	χέρι	Ι	[i], [i:]	io:ta	Ι ι	[i]	jota
𐤊	K [k]	kāp	παλάμη	Κ	[k]	kappa	Κ κ	[k] ~ [c]	kapa
𐤋	L [l]	lāmed	βουκέντρο	Λ	[l]	lambda	Λ λ	[l]	lamda
𐤌	M [m]	mēm	νερό	Μ	[m]	my:	Μ μ	[m]	mi
𐤍	N [n]	nūn	φίδι	Ν	[n]	ny:	Ν ν	[n]	ni
𐤎	S [s]	š āmek	στήριγμα	Ξ	[ks]	kse:	Ξ ξ	[ks]	ksi
𐤏	' [ʔ]	'ayin	μάτι	Ο	[o]	o:mikron	Ο ο	[o]	omikron
𐤐	P [p]	pē	στόμα	Π	[p]	pi	Π π	[p]	pi
𐤑	Š [sʰ]	šādē	κυνήγι	Ϻ	[s]	san			
𐤒	Q [q]	qōp	κεφάλι καρφίτσας	Ϟ	[k]	koppa			
𐤓	R [r]	rēš	κεφάλι	Ρ	[r]	ro:	Ρ ρ	[r]	ro
𐤔	Š [ʃ]	šīn	δόντι	Σ	[s]	sigma	Σ σ	[s]	siɣma
𐤕	T [t]	tāw	σημάδι	Τ	[t]	tau	Τ τ	[t]	taf
				Υ	[y], [y:]	u:psilon	Υ υ	[i]	ipsilon
				Φ	[pʰ]	pʰi	Φ φ	[f]	fi
				Χ	[kʰ]	kʰi	Χ χ	[x] ~ [ç]	çi
				Ψ	[ps]	psi	Ψ ψ	[ps]	psi
				Ω	[ɔ:]	ɔ:mega	Ω ω	[o]	omeɣa

Προφορά	Σημερινό	Ἀρχαῖον	Ἰωνικό	Κορινθιακό	Ἀρκαδικό	Λακωνικό	Χαλκιδικό	Κρητικό	Φοινικτικό	Προφορά	Σημασία
Ἀλφα	Α	Α	ΑΑ	Α Α	Α	ΑΑ	ΑΑ	Α Α	𐤀	Ἄλεφ	Βοδι
Βητα	Β	Β	Β	Β	Β	Β	Β	Β	𐤁	Μπεθ	Οικία
Γαμμα	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	𐤂	Γκιμελ	Καμηλία
Δέλτα	Δ	Δ	Δ	ΔΔ	ΔΔ	ΔΔ	ΔΔ	Δ	𐤃	Ντάλεθ	Θύρα
Εἰψίλον	Ε	Ε	ΕΕ	Ε Ε	ΕΕ	ΕΕ	ΕΕ	ΕΕ	𐤄	Ηειε)	Παραθύρο
Ζητα	Ζ	→ Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	ΣΙ	𐤅	Βασιν	Ἀγκίστρο
Ητα	Η	Η	ΒΗ	Β	Β	Β	ΒΗ	ΒΗ	𐤆	Ζαῖν	Ὀπλο
Ιωτα	Θ	→ Ο	⊗	⊗⊗	⊗	⊗⊗	⊗⊗	⊗	𐤇	Heth(ετ)	Φράκτης
Θητα	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	ΣΙ	𐤈	Teth(τετ)	Ὀφίς
Καπτα	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	𐤉	Ιοντ	Χέρι
Λαβδα	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	𐤊	Καφ	Παλάμη
Μυ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	𐤋	Λαμεντ	Βουκέντρο
Νυ	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	𐤌	Μεμ	Υδατα
Ξι	Ξ	Ξ	Ξ	Ξ	+	Χ	+	Ξ	𐤍	Νουν	Ιχθύς
Ὀμικρον	Ο	→ Ο	ο	ο	ο	ο	ο	ο	𐤎	Ἄιν	Ὀφθαλμός
Πι	Π	Π	ΠΠ	Π	Π	Π	ΠΠ	Π	𐤏	Ph (πε)	Στομα
Καπτα			ϙ	ϙ	ϙ		ϙ	ϙ	𐤐	Κοφ	Μαίμου
Ρι	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	ΡΡ	ΡΡ	ΡΡ	Ρ	𐤑	Ρεζ	Κεφαλή
Σιγμα	Σ	Σ	Σ	Σ	Σ	ΣΣ	ΣΣ	Σ	𐤒	Σιν	Δοντία
Ταυ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	𐤓	Ταου	Σήμα
Υψίλον	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	ΥΥ	Υ	Υ			
Φι	Φ	Φ	→ Θ	Φ		Φ	Φ	Θ			
Χι	Χ	Χ	Χ	Χ	Ψ	Ψ	Ψ	ΚΗ			
Ψι	Ψ	Ψ	Ψ	Ψ	Ψ			Ψ			
Ὠμεγα	Ω	→ Ω	Ω					Θ			

Γ΄ ΜΕΡΟΣ

ΜΕΤΑΓΡΑΦΗ - ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Μεταγραφή του υπ'αριθμ. 146 (19^{ος} αι. 1828) χειρόγραφου κώδικα

Γραμματική ονομαζομένη Πηγή

ἐρώτησις: πόσα εἶναι τὰ γράμματα;

ἀπόκρισις: εἴκοσι τέσσερα α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ, τ, υ, φ, χ, ψ, ω.

ἐρ. εἰς πόσα μοιράζονται αὐτά τα εἴκοσι τέσσερα γράμματα;

ἀπ. εἰς δύο εἰς φωνήεντα καὶ εἰς σύμφωνα

ἐρ. πόσα εἶναι τὰ φωνήεντα;

ἀπ. ἑπτὰ. ᾱ. ε. ῆ, ῑ. ῡ. εῖ. εῦ.

ἐρ: πόσα εἶναι τὰ μακρά;

ἀπ: δύο ῆ καὶ ῡ

ἐρ: διατί λέγονται μακρά;

ἀπ: ὅτι τὰ ἐπρόφερναν οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες εἰς τὴν ομιλίαν μακρινά

ἐρ: διατί τό ἐπρόφερναν το ῡ

ἀπ: ο οῶ

ἐρ: πῶς ἀλλιῶς λέγονται αὐτά τά δύο τό ἦ καί τό ῶ δηλαδή

ἀπ: λέγονται καί διπλά

ἐρ: διατί λέγονται διπλά;

ἀπ: ὅτι εἶναι ἀπό δύο γράμματα

ἐρ: ἀπό ποία γράμματα εἶναι τό εἰ

ἀπ: ἀπό δύο εε

ἐρ: ἀπό ποία γράμματα εἶναι τό ῶ

ἀπ: ἀπό δύο οο

ἐρ: πόσα εἶναι τά βραχέα;

ἀπ: δύο ε και ο

ἐρ: διατί λέγονται βραχέα;

ἀπ: ὅτι τα ἐπρόφεροναν οἱ παλαιοί Ἕλληνες εἰς τήν ομιλίαν ὀγλίγορα.

ἐρ: πῶς τό ἐπρόφεροναν τότε;

ἀπ: ε

ἐρ: πῶς τό ἐπρόφεροναν τό ο

ἀπ: ό

ἐρ: πόσα εἶναι τά δίχρονα;

ἀπ: τρία αῖῶ

ἐρ: διατί λέγεται δίχρονα

ἀπ: ὅτι εἰς μερικάς λέξεις τα ἐπροφέρνηνε οἱ παλαιοὶ οἱ Ἕλληνες εἰς την ὁμιλίαν μακρινά καθὼς κρῖνη καί εἰς μερικάς ὀγλύγορα καθὼς λίθος

ἐρ: ἀπό τά φωνήεντα τι ἔκαμαν

ἀπ: δίφθογγος . αι αυ: ει ευ οι ο ου η ω

ἐρ: διατί λέγονται δίφθογγοι

ἀπ: ὅτι εἶναι ἀπό δύο φθόγγους ἤγουν φωνήεντος καθὼς χ:λ ἢ αἱ ἀπό ᾱ και ἢ αῦ ἀπό ᾱ και ῥ και κλπ:

ἐρ: εἰς πόσα μοιράζονται αὐτοὶ οἱ δέκα δίφθογγοι;

ἀπ: εἰς δύο εἰς κυρίους καί εἰς καταχρηστικές.

ἐρ: πόσες εἶναι ἡ κύριες.

ἀπ: ἕξ αἱ αῦ εἰ οῦ οἱ ...

ἐρ: διατί λέγονται κύριες;

ἀπ: ὅτι ἔχουν τά γραμματά τους σοφά. φανερά τις πρόφορα.

ἐρ: πόσες εἶναι ἡ καταχρηστικές.

ἀπ: τέσερες ιᾱ με το ι ὅπου εἶναι γραμμένον

ἐρ:ἢ (με τό ἰ ὅπου εἶναι γραμμένον ὦ (με το ἰ ὅπου εἶναι γραμμένον
..... εἰ (με το ἰ ὅπου εἶναι γραμμένον ἐμπροστά

ἐρ: διατί λέγονται καταχρηστικές

ἀπ: ὅτι ἔχουν τά γραμματά τους κρυφά και ἀπρόφερτα

ἐρ: πόσα εἶναι τά σύμφωνα

ἀπ: δεκαεφτά: β. γ. δ. ζ. θ. κ. λ. μ. ν. ξ. π. ρ.σ. τ. φ. χ. ψ.

ἐρ: διατί λέγονται σύμφωνα

ἀπ: ὅτι δέν σιγούν μοναχά τους φωνήν καί ὁμιλίαν ἄν δεν συμφωνήσουν καί
ἀνταμωθούν με τα φωνήεντα

ἐρ: εἰς πόσα μοιράζονται τά σύμφωνα;

ἀπ: εἰς δύο εἰς ἡμίφωνα καί εἰς ἄφωνα.

ἐρ: πόσα εἶναι τα ἡμίφωνα.

ἀπ: ὀχτώ: ζ. ξ. ψ. λ. μ. ν. ρ. σ.

ἐρ: διατί λέγονται ἡμίφωνα;

ἀπ: ὅτι ἔχουν τρόπον τοινά, ὀλίγην ἕως μισήν φωνήν

ἐρ: εἰς πόσα μοιράζονται τά ἡμίφωνα;

ἀπ: εἰς τρία, εἰς διπλά εἰς ἀμετάβολα καί εἰς μοναδικά.

ἐρ: πόσα εἶναι τα διπλά;

ἀπ: τρία ζ. ξ. ψ.

ἐρ: διατί λέγονται διπλά

ἀπ: ὅτι εἶναι ἀπό δύο γράμματα, γινομένα.

ἐρ: ἀπό ποία γράμματα εἶναι το ζ γινομένον;

ἀπ: ἀπό σ: καί δ: καθώς σδέον ἀντί ζέον.

ἐρ: ἀπό ποία γράμματα εἶναι το ξ. γινομένον;

ἀπ: ἀπό κ: καί σ: καθώς κσόανον, ἀντί ξόανον,

ἐρ: ἀπό ποία γράμματα εἶναι το ψ: γινομένον;

ἀπ: ἀπό π: καί σ: καθώς πσέγω ἀντί ψέγω.

ἐρ: πόσα εἶναι τὰ ἀμετάβολα.

ἀπ: τέσσερα . λ. μ. ν. ρ

ἐρ: διατί λέγονται ἀμετάβολα

ἀπ: ὅτι δέν μεταβάλλονται μήτε εἰς τῆς κλίσις, τῶν ὀνομάτων, καθώς .χλ:μάκαρ, μάκαρος, μήτε εἰς τοὺς σχηματισμοὺς τῶν ρημάτων καθώς. χλ: κρίνω, κρινῶ εἰς τὰ λοιπά

ἐρ: πόσα εἶναι τα μοναδικά;

ἀπ: τό σ μόνον.

ἐρ: διατί λέγονται μοναδικόν τό σ

ἀπ: ὅτι δέν συμφωνεῖ κατὰ τήν φύσιν μήτε με τά διπλά μητε μέ τά ἀμετάβολα

ἐρ: πόσα εἶναι τά ἄφωνα;

ἀπ: ἐννιά β γ δ κ π τ θ φ χ.

ἐρ: διατί λέγονται ἄφωνα;

ἀπ: ὅτι δέν σιγούν τελείως φωνήν

ἐρ: εἰς πόσα μοιράζονται τά ἄφωνα

ἀπ: εἰς τρία εἰς ψιλὰ εἰς δασέα καί εἰς μέσα,

ἐρ: πόσα εἶναι τά ψιλὰ

ἀπ: τρία κ. π. τ.

ἐρ: διατί λέγονται ψιλὰ

ἀπ: ὅτι τά ἐπρόφεραν λεπτά ἀπό τά χεῖλη (διά τούτο τά ἦσαν ἀποδόθεν ἀπό το φιλούμενον φωνήεν καθώς χ.λ: ... ἔχω βλέπεις. τό ἔχω φιλούται καί διά τούτο τό ἐβαλαν, ἀπό δώθε, τό κ,

ἐρ: πόσα εἶναι τα δασέα.

ἀπ: τρία, θ, φ, χ

ἐρ: διατί λέγονται δασέα

ἀπ: ὅτι τά ἐπρόφερναν σκληρά ἀπό τόν λάρυγγα (διά τούτο τά ἔβαλαν ἀπό
δῶθεν ἀπό τό δασυνόμενον φωνῆεν καθώς χ.λ. οὐχ' ὑπάρχουν τό ὑπάρχον
δασύνεται καί διά τοῦτο ἔβαλαν ἀπό δῶθεν το χ. ἡμεῖς δέ τώρα ομοία τά
προφέρωμεν καί τά ψυλά καί τά δασέα. ὅμως πρέπει ὅταν βλέπωμεν νά
ἀκολουθῇ φωνῆεν νά ἔχει δασεία νά μήν βάνωμεν ἀπό δῶθε ψυλόν σύμφωνον
ἀλλά, νά τά γυρίζωμεν, τό κ εἰς χ καθώς χ.λ. οὐχ ὑπάρχουν, τό π εἰς φ. καθώς ἐφ
ἡμᾶς καί ὄχι ἐπ ἡμᾶς, τό ψ εἰς θ καθώς μεθ' ἡμῶν καί ὄχι μεθ' ἡμῶν, τά δασέα
καί ψιλούμενον φωνῆεν, δέν γυρίζουν, εἰς ψυλά, καθώς εἰθ' ἐκάλυψον (σοφο....)
ἀλλά εἰς τόν ἀναδιπλασιασμόν μόνον γυρίζουν, τά δασέα εἰς ψυλά, τό θ λοιπόν
γυρίζει εἰς τ καθώς θαυμάζω τά θαύματα, καί ὄχθες θείν μετά, τό φ: εἰς ῶ καθώς
φων... πεφόνακα

καί ὄχι φεφόνακα, τό χ εἰς κ καθώς καλά χάλασα καί ὄχι χαχάλακα, ἐκ τούτου
συνάγεται ὅτι τά κ εἰς χ: τό φ εἰς π καί τό τ εἰς θ

ἐρ: πόσα εἶναι τά μέσα

ἀπ: τρία β - γ - δ -

ἐρ: Διατί λέγονται μέσα;

ἀπ: ὅτι εἶναι μεσιακά

ἐρ: ποίων σύμφωνων εἶναι μεσιακόν το β

ἀπ: τό π . τ.

ἐρ: ποίων σύμφωνων εἶναι μεσιακόν το γ

ἀπ: τό κ. χ.

ἐρ: ποίων σύμφωνων εἶναι μεσιακόν το δ

ἀπ: τό τ. θ.

ἐρ: τοῦτα τά μέσα γυρίζουνδασυνόμενον φωνῆεν ἢ ὄχι

ἀπ: σπάνια, ὅμως γυρίζουν, καθώς τοῦ μηδενός τ.λ.π.

ἐρ: ἀπό τα γράμματα τί γίνεται

ἀπ: συλλαβές καθώς, ἀπό τό ν καί η γίνεται νή

ἐρ: τί εἶναι ἡ συλλαβή;

ἀπ: ἀντάμωσις γραμμάτων

ἐρ: εἰς πόσα μοιράζονται ἡ συλλαβή

ἀπ: εἰς δύο εἰς κυρία καί εἰς καταχρηστικήν

ἐρ: ποία λέγεται κυρία συλλαβή

ἀπ: ἐκείνη ὅπου εἶναι γινομένη ἀπό φωνήεντα καί σύμφωνον καθώς τό νή. ἡ
ἀπό φωνήεντα καί σύμφωνα καθώς κρου,

ἐρ: ποία λέγεται κατάχρηστική συλλαβή.

ἀπ: ἐκείνη ὅπου εἶναι γινομένη ἀπό φωνήεν μοναχά καθώς ἰ ῶ-ί (ἡ φωνή -τή
βοή):

ἐρ: ἀπό τὰς συλλαβὰς τί γίνονται;

ἀπ: λέξεις καθώς ἀπό τό νί τό δῆ καί μός γίνεται νιδομος

ἐρ: Τί εἶναι ἡ λέξις;

ἀπ: ἕνα μέρος ὁμιλία (κουβέντα)

ἐρ: ἀπό τὰς λέξεις ἡγουν ἀπό τά μέρη τῆς ὁμιλίας τί γίνεται

ἀπ: ἡ σωστή ὁμιλία, καθώς νιδημος οὐκ ἀπέ.... ὕπνος (ὄμηρος ὁμιλία)

ἐρ: διά ποίαν ὁμιλίαν θά ἰπῶμεν.

ἀπ: διά τήν ἑλληνικήν.

ἐρ: πόσα εἶναι τὰ μέρη τῆς ἑλληνικῆς ὁμιλίας;

ἀπ: δέκα ἄρθρον ὄνομα ἀντωνυμία ρῆμα, μετοχή πρόθεσις ἐπίρρημα, σχέσις, σύνδεσμος καί ἐπιφώνημα

ἐρ: εἰς πόσα μοιράζονται τὰ δέκα μέρη τῆς ἑλληνικῆς ὁμιλίας;

ἀπ: εἰς δύο εἰς κλιτά καί εἰς ἄκλιτα;

ἐρ: πόσα εἶναι τὰ κλιτά

ἀπ: πέντε ἄρθρον, ὄνομα ἀντωνυμία ρῆμα μετοχή

ἐρ: διατί λέγονται κλιτά;

ἀπ: ὅτι γέρονουν ἤγουν, κλίνονται καί μετάβάλλονται κατὰ γένος εἶδος, σχῆμα ἀριθμόν, κλίσιν ἔγκλησιν, διάθεσιν, πρόσωπον χρόνον καί συζηγία (καθώς καί τὰ μέρος θά εἰπούμεν)

ἐρ: πές μου πῶς μετάβάλλονται κατὰ γένος μόνον καί ὕστερον τὰ τὰ ἄλλα

ἀπ: καθὼς χλ. ὁ πονηρός τό ἀρσενικόν γένος τελειώνει εἰς ὅς ἢ πονηρά τό θυλικόν τό ὅς τό μετέβαλλεν εἰς ᾧ τό πονηρόν, τό οὐδέτερον τό ᾧ βλέπεις τό μετέβαλλεν εἰς ὄν καί τλπ.

ἐρ: πόσα εἶναι τὰ ἄκλιτα

ἀπ: ἀλλά πέντε πρόθεσις, ἐπίρρημα, σχέσις, σύνδεσμος καί ἐπιφώνημα

ἐρ: διατί λέγονται ἄκλιτα;

ἀπ: ὅτι δέν μετὰ βάλλονται κατ'οὔ δένα τρόπν ὅπου μετὰ βάλλονται καί τὰ ἄλλα:

Περί Ἄρθρων

ἐρ: τί εἶναι τό ἄρθρον

ἀπ: ένα μέρος τῆς ἐλληνικῆς ὁμιλίας ἀπό τὰ κλιτὰ

ἐρ: διατί λέγετε ἄρθρον

ἀπ: ὅτι τρόπον τινά εἶναι ὡσάν μία κλίδοσις τῆς ὁμιλίας, μοναχό του ὅμως, δέν σημένει τίποτα ἀλλ' ὅταν ανταμώνεται μέ τὰ ὀνόματα

ἐρ: πόσων λογίων εἶναι τὰ ἄρθρα

ἀπ: δύο λογίων προτακτικά κθώς ὁ ἢ τό καί ὑποτακτικά καθώς οἱ ἤ ὁ

ἐρ: διατί λέγονται προτακτικά

ἀπ: ὅτι ἐμβαίνουν προτήτερα ἀπό τὰ ὀνόματα (καθώς ὁ λόγος ἢ δόξα τό ξύλον)

ἐρ: διατί λέγονται τ' ἄλλα ὑποτακτικά;

ἀπ: ὅτι ἐμβαίνουν κοντίτερα καί ὑστερῶτερα ἀπό τὰ ὀνόματα (καθώς λόγοι οἱ τοῦ Θεοῦ ἐστί δόξα. .. γάρ οὖν ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου ξύλον ὃ ἐστίν ἀνθός)

ἐρ: Τί διαφέρουν τὰ προτακτικά ἀπό τὰ ὑποτακτικά

ἀπ: ὅτι τὰ ὑποτακτικά ἔχουν, ἓνα μόνον, ἀπάνω τους ἢ πνεύμα, καθώς ὁ ἦ τόνον, καθώς τό καί τὰ ὑποτακτικά ἔχουν καί πνεύμα καί τόνον, καθώς ὁ ἦ ὁ,

ἐρ: κατά πόσα μετά βάλλονται. τὰ ἄρθρα ἢ πόσα ἀκολουθοῦν εἰς αὐτά:

ἀπ: τρία, γένος ἀριθμός πτώσις

ἐρ: πῶς κλίνονται

ἀπ: ἄρθρα Προτακτικά Ἀρσενικά

ἐνικός ἢ ὀνομαστική ὁ, ἢ γενική τοῦ, ἢ δοτική τῷ, ἢ αἰτιατική τόν, ἐνικός ἢ ὀνομαστική, καί αἰτιατική, ἢ γενική καί δοτική τοῖν,

Ἦλυθον τηνί ἢ ὀνομαστική οἷ, ἢ γενική, τῇ ἢ δοτική τοῖς ἢ δοτική

ἄρθρα Προτακτικά θυλυκά

ἐνικός ὄν: ἦ ἡ γεν: τή ἡ δοτ' τήν ἡ αἰτιατ': (δυικ: ἡ ὄνο: καί αἰτιατ' τή, ἡ γενική καί ἡ δοτ' τοῖν) ὁ πλυθιντικός ἡ ὄν: τῆς, ἡ γενική τήν, ἡ δοτική τᾶς ἡ αἰτιατ' τας

ἄρθρα Προτακτικά οὐδέτερα

ἐνικός: ὄν: τό γεν. τοῦ, δοτ. τῷ. αἰτιατ' τό (δυικ. ἡ ὄν: τῷ αἰτ: των γεν: τόν τοῖν)
πλυθι: ὄν: τά. γεν. τῶν, δοτική τῷ, αἰτιατ: τά

ἄρθρα ὑποτακτικά Ἀρσενικά

ὅς, οὗ, ᾧ, ὅν (ᾧ οἶν) οἱ ὦν, οἷς, οὗ

ἄρθρα ὑποτακτικά θυλυκά

ἦ, ἡς, ἥ ἦν (ἄ, ἦν) αἶ ὦν - αἷς - ἄς

ἄρθρα ὑποτακτικά οὐδέτερα

ὅ, ὦν, ᾧ, ὦ, (ᾧ οἶν) ἄ, ὦν, οἷς, ἄ,

ἐρ: διατί ἔκλινες τό οὐδέτερον ἄρθρον. ἡ ὀνομαστική ὅ ἡ αἰτιατική ὅ πάλιν

ἀπ: ὅτι τά οὐδέτερα ἄρθρα ἔχουν δύο πτώσεις ὅμοιες τήν ὀνομαστικήν - καί αἰτιατικήν.

ἐρ: διατί εἰς τὰ ἄρθρα δέν ἀνάφερεις τελείως κλητικήν

ἀπ: ὅτι τάρθρα δέν ἔχουν κλητική. τό ὦ ὅπου βάνωμεν, εἰς τά ὀνόματα καθώς ὦ λόγε ὦ δόξα ὦ ζήλον. εἶναι ἐπιφώνημα.

Περί ὀνόματος

ἐρ: τί εἶναι τό ὄνομα

ἀπ: εἶναι μέρος τῆς ἑλληνικῆς ὁμιλίας ἀπό τά κλιτά.

ἐρ: διατί λέγεται ὄνομα

ἀπ: ὅτι μέ αὐτό ὀνομάζωμεν κάθε ὑποκείμενον, καθώς ὁ ὀμηρος ἢ ἐκάβη, τό ξύλον καί τ.λ.π.

ἐρ: πόσα ἀκολουθοῦν εἰς τό ὄνομα.

ἀπ: ἕξ: γένος, εἶδος σχῆμα, ἀριθμός, πτώσις καί κλίσις

Περί Γενῶν

ἐρ: πόσα εἶναι τά γένη;

ἀπ: τά καθ' αὐτό γένη, εἶναι τρία, ἀρσενικόν, θυλικόν καί οὐδέτερον, καί τό μέν ἀρσενικόν φανερώνει ἄνδρα, ἔχει καί ἄρθρον ἀρσενικόν, καθώς ὁ ἀριστοφάνης, τό θυλικόν δέ φανερώνει γυναῖκα ἔχει καί ἄρθρον θυλικόν, καθώς ἡ μήδεια, καί τό οὐδέτερον δέν φανερώνει κανένα τέλειον ἀπό τά δύο ἔχει καί

ἄρθρον οὐδέτερον καθὼς τό τέκνον καί τλπ.

ἐρ: εἶναι καί ἄλλα γένη.

ἀπ: εἶναι ἀκόμι .δύο ἀπό τά ὅποια τό ἕνα λέγεται κοινόν, ὡσάν ὅπου εἶναι μεσιτικόν τοῦ ἀρσενικοῦ καί θυλυκοῦ, ἐπειδή. μέ ὁμίαν κατάληξιν καί διαφωρετικόν ἄρθρον. Τό ἀρσενικόν καί τό θυλυκόν καθὼς χλ: ὁ εὐδοξος εἰς ὅς τελειώνει τό ἀρσενικόν + τό ἄλλο λέγεται ἐπίηινον τό ὅποϊον μέ ἕνα καί τό αὐτό ἄρθρον ἢ ἀρσενικόν ἢ θυλυκόν, καί μέ μίαν, καί τήν αὐτήν κατάληξιν φανερώνει. καί τά δύο γένη καθὼς χ.λ: ὁ ἀετός βλέπεις ὅπου φανερώνει καί τό ἀρσενικόν καί τό θυλυκόν ἐπειδή δεν λέγωμεν τόν θυλυκόν ἀετός ἢ αετία, ἀλλ ὁ ἀετός καί τό ἀρσενικόν. ὁ ἀετός καί τό θυλυκόν.

Περί εἰδῶν

ἐρ: πόσα εἶναι τα εἶδη

ἀπ: Δύο προτότυπον καθὼς πολὺς. παράγογον καθὼς πλοῖον.

Περί σχημάτων

ἐρ: πόσα εἶναι τά σχήματα;

ἀπ: τρία ἀπλοῦν καθώς τελικός, σύνθετον καθώς συντελικός καί παρασύνθετον καθώς ὑπασυντέλικος.

Περί ἀριθμῶν

ἐρ: πόσοι εἶναι οἱ ἀριθμοί

ἀπ: τρεῖς ἐνικός καθώς ὁ λόγος, δυικός καθώς τῇ λόγε καί πλυθυντικός καθώς οἱ λόγοι

Περί πτώσεων

ἐρ: πόσες εἶναι ἡ πτῶσεις;

ἀπ: πέντε -ὀνομαστική, γενική, δοτική, αἰτιατική καί κλιτική

ἐρ: εἰς πόσας μοιράζονται;

ἀπ: εἰς δύο, εἰς ὀρθές καί εἰς πλάγιες

ἐρ: πόσες εἶναι οἱ ὀρθές

ἀπ: δύο ὀνομαστική καί κλιτική

ἐρ: πόσες εἶναι ἡ πλάγιες

ἀπ: τρεῖς, γενική, δοτική καί αἰτιατική.

ἐρ: πόσες εἶναι ἡ κλίσεις

ἀπ: δέκα, πρώτη τῶν ἰσοσυλλάβων, δευτέρα τῶν ἰσοσυλλάβων, τρίτη τῶν ἰσοσυλλάβων, τετάρτη τῶν ἰσοσυλλάβων καί πέμπτη τῶν περιτῶν συλλαβῶν
πρώτη τῶν συνηριμένων, δευτέρα τῶν συνηριμένων, τρίτη τῶν συνηριμένων,
τετάρτη τῶν συνηριμένων καί πέμπτη τῶν συνηριμένων

ἐρ: εἰς πόσα μοιράζονται αὐτές ἡ δέκα κλίσις

ἀπ: εἰς δύο εἰς ἀπλὰς καὶ εἰς συνημμένες

ἐρ: πόσες εἶναι ἡ ἀπλές

ἀπ: ἡ πρώτες πέντε τῶν ἰσοσυλλάβων

ἐρ: πόσες εἶναι ἡ συνηριμένες

ἀπ: ἡ ἄλλες πέντε τῶν συνηριμένων

ἐρ: εἰς πόσα μοιράζονται ἡ πέντε ἀπλαί

ἀπ: εἰς δύο εἰς ἰσοσύλλαβες καὶ εἰς περιτοσύλλαβες

ἐρ: πόσες εἶναι ἡ ἰσοσύλλαβες

ἀπ: τέσσερες ἡ πρώτη ἡ δευτέρα ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη

ἐρ: πόσες εἶναι ἡ περιτοσύλλαβες

ἀπ: μία ἡ πέμπτη μοναχά

ἐρ: εἰς πόσα μοιράζονται ἡ πέντε συνηριμένες

ἀπ: εἰς δύο εἰς πολυπαθεῖς καὶ ὀλιγοπαθεῖς

ἐρ: πόσες εἶναι ἡ πολυπαθεῖς

ἀπ: δύο πρώτη καὶ ἡ τετάρτη

ἐρ: πόσες εἶναι ἡ ὀλιγοπαθεῖς

ἀπ: τρεῖς ἡ δευτέρα ἡ τρίτη καὶ ἡ πέμπτη

Περὶ τῆς πρώτης κλίσεως τῶν ἰσοσυλλάβων

ἐρ: ἡ πρώτη κλίσις τῶν ἰσοσυλλάβων τί μάς χρησιμεύει

ἀπ: μάς χρησιμεύει νά κλίνωμεν ὀνόματα ἀρσενικά ὅπου νά τελειώνουν εἰς ας
καί εἰς ἧς τά ὅποια κάνουν τήν γενικήν εἰς οὔ τήν δοτικήν ἤ εἰς ᾱς ἤ εἰς ἦ μ...
γραμμένον ὑποκάτω τήν αἰτιατικήν ἤ εἰς ἄν ἤ εἰς ἦν κατά τό φωνήεν ὅπου νά
ἔχει ἡ ὀνομαστική

ἐρ: πές μου παραδείγματα

ἀπ: ἐνικός ἡ ὀνομαστική ὁ Αἰνείας ἡ γενική τοῦ Αἰνείου ἡ δοτική τῷ Αἰνείᾳ ἡ
αἰτιατική τόν Αἰνείαν ἡ κλιτική ᾧ Αἰνείαν (δυικός ἡ ὀνομαστική καί αἰτιατική
τῷ Αἰνείᾳ ἡ γενική καί δοτική τοῖν Αἰνείαν κλιτική ᾧ Αἰνείᾳ)

πληθυντικός ἡ ὀνομαστική οἱ Αἰνεῖες ἡ γενική τῶν Αἰνειῶν ἡ δοτική τοῖς
Αἰνεΐαις ἡ δοτική τούς Αἰνεΐας ἡ κλιτική ᾧ Αἰνεΐαι

ὁ χρύσης τοῦ χρύσου τῷ χρύσει τόν χρύσιν ᾧ χρύσει

(τά χρύσα, τοῖν χρυσὶν ᾧ χρήσα)

οἱ χρύσαι τῶν χρυσῶν τοῖς χρύσαις τούς χρύσας ᾧ χρύσαι

ὁ καί ἡ ληστής, τοῦ καί τῆς ληστοῦ τῷ καί τῇ ληστῇ τόν καί τήν ληστήν ᾧ ληστά
(τῷ καί τῇ ληστά τοῖν καί τήν ληστήν ᾧ ληστά)

οί καί αἱ λησταί τῶν ληστῶν τοῖς καί ταῖς λησταῖς τούς καί τάς ληστάς

ὁ κριτής τοῦ κριτοῦ τῷ κριτῇ τόν κριτήν ὦ κριτά (τῷ κριτά τοῖν κριταῖν ὦ κριτά) οἱ
κριταί τῶν κριτῶν τοῖς κριταῖς τούς κριτάς ὦ κριταί

εἶναι ἀκόμι μερικά ὅπου παθέουν εἰς ὅλας τάς πτώσεις καί κάμμιαν συλλαβήν
δέν περισεύουν τά ὅποια κλίνονται παρόμοια με τά ἄνωθεν ὅμως εἶναι
συνηριμένα καθώς χλ: ὁ ἐρμῆς καί κλίνονται εἰς τό ὁ κριτής ὅμως γίνονται
ἀπό τό ἐρμῆς καθώς ὁ ἐρμῆς ἀπό τό ἐρμέα τοῦ ἐρμου ἀπό τό ἐρμέου, τῷ ἐρμῇ
ἀπό τό ἐρμέη καί τλπ: χρειάζονται καί ἄλλες πολλές ὅμως θά
λέγομε.

Περί τῆς δευτέρας κλίσεως των ἰσοσυλλάβων

ἐρ: ἡ δευτέρα κλίσις των ἰσοσυλλάβων τί μᾶς χρησιμεύει

ἀπ: μᾶς χρησιμεύει νά κλίνωμεν ὀνόματα θυλυκά μόνον ὅπου νά τελειώνουν ἢ
εἰς ᾱ ἢ εἰς ἦ καί τήν δοτικήν ἢ εἰς ᾱ ἢ εἰς ἦ μέ ἱ γραμμένον ὑποκάτω καί τήν
αἰτιατικήν ἢ μέ ἄν ἢ μέ ἦν κατά τό φωνήεν: ὅπου νά ἔχει ἡ ὀνομαστική

ἐρ: πές μου παραδείγματα

ἀπ: ἡ δόξα τῆς δόξης τῇ δόξᾳ τὴν δόξαν ὦ δόξα (τά δόξα τοῖν δόξαιν ὦ δόξα) αἱ δόξαι τῶν δοξῶν ταῖς δόξαις τὰς δόξας ὦ δόξαι

ἡ ἀσέβεια τῆς ἀσεβείας τῇ ἀσεβείᾳ τὴν ἀσέβειαν ὦ ἀσέβεια (τά ἀσέβεια τοῖν ἀσεβείαιν ὦ ἀσέβεια) αἱ ἀσέβειαι τῶν ἀσεβειῶν ταῖς ἀσεβείαις τὰς ἀσεβείας ὦ ἀσέβειαι

ἡ κακὴ τῆς κακῆς τῇ κακῇ τὴν κακὴν ὦ κακὴ (τά κακά τοῖν κακαῖν ὦ κακά) αἱ κακαὶ τῶν κακῶν ταῖς κακαῖς τὰς κακάς ὦ κακαί

ἡ δέ μυλὴ γίνεται ἀπὸ τό μυλέα καὶ ἡ μνάα ἀπὸ τό μνά

Περὶ τῆς τρίτης κλίσεως τῶν ἰσοσυλλάβων

ἐρ: ἡ τρίτη κλίσις τῶν ἰσοσυλλάβων τί μᾶς χρησιμεύει;

ἀπ: μᾶς χρησιμεύει νὰ κλίνομεν ὀνόματα ἀρσενικά θυλυκά οὐδέτερα κοινὰ καὶ ἐποίκονα ὅπου νὰ τελειώνουν εἰς ος καὶ εἰς οὐ τὰ ὅποια κάνουν τὴν γενικὴν εἰς οὐ τὴν δοτικὴν εἰς ο με ῖ γραμμένον ὑποκάτω καὶ τὴν αἰτιατικὴν εἰς οὐ

ἐρ: ὁ φίλος τοῦ φίλου τῷ φίλῳ τὸν φίλον ὦ φίλε (τῷ φίλῳ τοῖν φίλοιν ὦ φίλῳ) οἱ φίλοι τῶν φίλων τοῖς φίλοις τούς φίλους ὦ φίλοι

.....

.....

.....

ή όδός τῆς όδοῦ τῇ όδῶ τήν όδόν ᾧ όδέ (τώ όδώ τοῖν όδοῖν ᾧ όδοί) αἱ όδοί τῶνόδων
ταῖς όδοῖς τάς όδούς ᾧ όδοί

ή νῆσος τῆς νήσου τῇ νήσῳ τήν νῆσον ᾧ νῆσε (τώ νήσω τοῖν νήσοιν ᾧ νήσω) αἱ
νῆσοι τῶν νήσων ταῖς νήσοις τάς νήσους ᾧ νῆσοι

ή κάμιλος τῆς καμίλου τῇ καμίλῳ τήν κάμηλον ᾧ κάμιλε (τώ καμίλῳ τοῖν
καμίλοιν ᾧ καμίλῳ) αἱ κάμιλοι τῶν καμίλων ταῖς καμίλοις τάς καμήλους ᾧ
κάμιλοι

τό ξύλον τοῦ ξύλου τῷ ξύλῳ το ξύλον ᾧ ξύλον (τώ ξύλῳ τοῖν ξύλοιν ᾧ ξύλῳ) τά
ξύλα τῶν ξύλων τοῖς ξύλοις τά ξύλα ᾧ ξύλα

τό ἄθλιον τοῦ ἀθλίου τῷ ἀθλίῳ τό ἄθλιον ᾧ ἄθλιον (τώ ἀθλίῳ τοῖν ἀθλίοιν ᾧ
ἀθλίῳ) τά ἄθλια τῶν ἀθλίων τοῖς ἀθλίοις τά ἄθλια ᾧ ἄθλια

τό καλόν τοῦ καλοῦ τῷ καλῷ τό καλόν ᾧ καλόν (τῷ καλῷ τοῖν καλοῖν ᾧ καλῷ)
τά καλά τῶν καλῶν τοῖς καλοῖς τά καλά ᾧ καλά

ὁ γίνεται ἀπό τό νόος καί τό ἀπλουοῦ ἀπό τό ἀπλόον γίνεται

Περί τῆς τετάρτης κλήσεως τῶν ἰσοσυλ:

ἐρ: ἡ τετάρτη κλήσις τῶν ἰσωσυλλάβων τί μᾶς χρησιμεύει

ἀπ: μᾶς χρησιμεύει νά κλίνωμεν ἀττικά ὀνόματα ἀρσενικά θυλυκά οὐδέτερα
κοινά καί ἐποίκοινα ὅπου νά τελειώνουν ἢ εἰς ὦς ἢ εἰς ὦν τά ὅποια κάνουν τήν
γενική εἰς ὦ τήν δοτικήν εἰς ᾧ με ἱ γραμμένον ὑποκάτω καί τήν αἰτιατικήν εἰς ὦν

ἐρ: πές μου παραδείγματα

ἀπ: ὁ νικόλεως τοῦ νικολέου τῷ νικολέει τόν νικόλεων ᾧ νικόλεως (τῷ νικόλεω
τοῖν νικόλεων ᾧ νικόλεω) οἱ νικόλεω τῶν νικόλεων τοῖς νικόλεως τούς νικόλεως
ᾧ νικόλεω.

ὁ τάλας τοῦ τάλου τῷ τάλῳ τόν τάλον, ὁ τάλως (τῷ τάλῳ τοῖν τάλοιν ᾧ τάλῳ) οἱ
τάλεις τῶν τάλων τοῖς τάλοις τούς τάλεις ᾧ τάλεις,

ὁ νέως τοῦ νέου τῷ νεῷ τόν νέων ᾧ νέω (τῷ νέῳ τοῖν νέοιν ᾧ νέῳ) οἱ νεῷ τῶν
νέων τοῖς νεεῖς τους νέους ᾧ νεῷ

ό, ή ἄλος τοῖς ἄλως τῷ ἄλω, τοῖν ἄλειν ὦ ἄλω (τή ἄλως των ἄλων ὦ ἄλως οἱ ἄλω
τῶν ἄλων τοῖς ἄλεις τάς ἄλως ὦ ἄλω.

ό καί ή ἀνάπλεως τοῦ καί τῆς ἀνάπλεω τῷ καί τῇ ἀνάπλεω τόν καί τήν
ἀνάπλεων ὦ ἀνάπλεως (τώ καί τά ἀνάπλεων τοῖν καί ταῖν ἀνάπλεων ὦ
ἀνάπλεω) οἱ καί αἱ ἀνάπλεω τῶν ἀνάπλεων τοῖς καί ταῖς ἀνάπλεως τούς καί τάς
ἀνάπλεως ὦ ἀνάπλεων)

τό ἀνάπλεων τοῦ ἀνάπλεως τῷ ἀνάπλεω τό ἀνάπλεων ὦ ἀνάπλεω (τώ
ἀνάπλεων τοῖν ἀνάπλεων ὦ ἀνάπλεω) τά ἀνάπλεω τῶν ἀνάπλεων τοῖς
ἀνάπλεως τά ἀνάπλεω ὦ ἀνάπλεω)

Περί τῆς πέμπτης κλίσεως τῶν περ:

ἐρ: ή πέμπτη κλήσις τῶν περιτοσυλλάβων τί μᾶς χρησιμεύει

ἀπ: μᾶς χρησιμεύει νά κλίνωμεν ὀνόματα ἀρσενικά θυλυκά οὐδέτερα κοινά καί
ἐποίκοινα ὅποῦ νά τελειώνουν εἰς πολλῶν λογίων καταλήξεις (καθώς
..... τά ὅποια ἔχουν τήν γενικήν εἰς ὅς τήν δοτικήν εἰς: ἱ και τήν
αἰτιατικήν εἰς ᾱ ..

ἐρ:πές μου παραδείγματα

ό αἶας τοῦ αἶαντος τῷ αἶαντι, τον αἶαντα ὦ αἶαντα (το αἶαντ... τοῖν αἶαντοινῶ
αἶαντες) οἱ αἶαντες τῶν αἶαντων τοῖς αἶασοι τούς αἶαντας ὦ αἶαντες.

ὁ πένης, τοῦ πένητος, τῷ πένητι, τὸν πένητα ᾧ πένης (τά πένητα τοῖν πενίτοιιν ᾧ πένητι) οἱ πένητες τῶν πένιτων τοῖς πένησι τοὺς πένητας ᾧ πένητες

ὁ ἄδηνος, τοῦ ἀδόνητος, τῷ ἀδιονάτω, τὸν ἀδόνητα ᾧ ἀδ... (το ἀδώνητε τοῖν ἀδονήτοιιν ᾧ ἀδείνιτε) (τά ἀδό..., τῶν ἀδονίδων, τοῖς ἀδώνησι, τοὺς ἀδόνηδες ᾧ ἀδόνιδες)

ὁ χαρίεις τοῦ χαρίεντος, τῷ χαρίεντι, τὸν χαρίεντα, ᾧ χαρίεις (τω χαρίοντα, τοῖν χαρίεντοι ᾧ χαρίεντα) οἱ χαρίαντα τῶν χαρίέντων τοῖς χαρίοις τοὺς χαρίαντα ᾧ χαρίεντες

ὁ νέστωρ τοῦ νέστορος τῷ νέστορι τὸν νέστορα ᾧ νέστωρ (τῷ νέστορα τοῖν νεστόροιν ᾧ νέστορα οἱ νέστορες τῶν νεστόρων τοῖς νεστόρι τοὺς νέστορας ᾧ νέστορες

ὁ νῆρ (τοῦ νάρος) τοῦ ἀνδρός (τῷ ἀνέρι) καὶ ἀνδρίσον ἀνέρα καὶ ἄνδρα ᾧ ἄνηρ (τω ἀνέρι) καὶ ἄνδρα (οἱ ἄνερ) καὶ ἄνδρα τῶν ἀνέρων καὶ ἀνδρῶν τοῖς ἀδράσι τοὺς ἀνέρα τοὺς ἄνδρας ᾧ ἀνέρες ἢ ἄνδρας

Ὁ καί ἡ φιλόπολις τοῦ καί τῆς φιλοπόλιδος, τῷ καί τῇ φιλοπόλιδι, τόν καί τήν φιλοπόλιδα φιλόπολιν ᾧ φιλόπολις (τῷ καί τῇ φιλοπόλιδα τοῖν καί ταῖν φιλοπόλιδοιν ᾧ φιλοπόλιδα) οἱ καί αἱ φιλοπόλιδες τῶν φιλοπολίδων, τοῖς καί ταῖς φιλοπόλισι, τούς καί τάς φιλοπόλιδας ᾧ φιλοπόλιδες

ὁ κόραξ τοῦ κόρακος τῷ κόρακι τόν κόρακα ᾧ κόραξ (τῷ κόρακα τοῖν κοράκοιν ᾧ κόρακα) οἱ κόρακες τῶν κοράκων τοῖς κόραξι τούς κόρακας ᾧ κόρακα

ὁ καί ἡ μείζων τοῦ καί τῆς μείζονος τῷ καί τῇ μείζονα τόν καί τήν μείζονα ᾧ μείζων ᾧ μείζων (τῷ μείζονα τοῖν μειζώνοιν ᾧ μείζωνε) οἱ καί αἱ μείζονες μείζους τῶν μειζόν τοῖς καί ταῖς μείζοσι τούς καί τάς μείζονας μείζους ᾧ μείζονες μείζους

ἡ ναῦς τῆς νηός τῇ νηϊ τήν ναῦν ᾧ ναῦς αἱ νέαι τῶν νεῶν τοῖς νεοσί τάς ναυ ᾧ νῆες

τό αἶτημα τοῦ αἰτήματος τῷ αἰτήματι τό αἶτημα ᾧ αἶτημα (τῷ ἡτίματι τοῖν ἡτίμα τοῖν αἰτιμάτοι) τά αἰτήματα τῶν ἡτημάτων τοῖς ἡτήμασι τά αἰτήματα ᾧ αἰτήματα

ὁ ζεύς τοῦ Διός τῷ Δεῖ τόν Δία ᾧ ζεῦ

ὁ κίων τοῦ κυνός τῷ κυνί τόν κύνα ᾧ κύων (τῷ κύνα τοῖν κύνοιν ᾧ κύνε) οἱ κύνες τῶν κυνῶν τοῖς κύνεσι τούς κύνας ᾧ κύνες

ὁ δείνας τοῦ δεινός τῷ δεινί τόν δείνα

Περί τῆς πρώτης κλίσεως τῶν συνηρ:

ἐρ: Ἡ πρώτη κλίσις τῶν συνηρημένων τί μάς χρησιμεύει;

ἀποκρ: μάς χρησιμεύει νά κλίνωμεν ὀνόματα συνηρημένα ἀρσενικά θηλυκά κοινά καί οὐδέτερα ὅπου νά τελειώνουν ἢ εἰς ἦς εἰς ᾱς ἢ εἰς ὤς τά ὅποια κάνουν τήν γενικήν εἰς ους, ἀπό τό εἰος, ἐνικόν τήν δοτικήν εἰς εἰ ἀπό τό εἶ, τήν αἰτιατικήν εἰς ᾱ (ἀπό τό ε ε)

ἐρ: πές μου παραδείγματα

ὁ Δειμοσθένης τοῦ Δειμοσθένους ἀπό τό Δειμοσθένος τῷ Δειμοσθένε (ἀπό τό Δειμοσθένει) τόν Δειμοσθένει (ἀπό τό Δειμοσθένεα) ᾧ Δειμοσθένος... Δειμοσθένο τοῖν Δειμοσθένειν ᾧ Δειμοσθένει) οἱ Δειμοσθένοι τῶν Δειμοσθένων τοῖς Δημοσθένησι τούς Δειμοσθένεις ᾧ Δημοσθένη

ὁ καί ἡ ἀληθής τοῦ καί τῆς ἀληθοῦς τῷ καί τῇ ἀληθῇ τόν καί τήν ἀληθῇ ᾧ ἀληθής ... ἀλιθῇ τοῖν καί τ... ἀλιθοῖν ᾧ ἀληθῇ) οἱ καί αἱ ἀληθεῖς τῶν ἀληθῶν τοῖς καί ταῖς ἀληθέσι τούς καί τάς ἀληθεῖς ᾧ ἀληθεῖς

τό ἀληθές τοῦ ἀληθοῦς τῷ ἀληθεί τό ἀληθές ᾧ ἀληθές (τό ἀληθές τοῖν ἀληθοῖν ᾧ ἀληθῇ) τά ἀληθῇ τῶν ἀληθῶν τοῖς ἀληθέσιν τά ἀληθῇ ᾧ ἀληθῇ

τό τείχος τοῦ τείχους τό τείχει τό τείχος ὦ τείχος (τῷ τείχει τοῖν τειχοῖν ὦ τείχος)
τά τείχη τῶν τειχῶν τοῖς τείχεσι τά τείχει ὦ τείχι

Περί τῆς δευτέρας κλίσεως τῶν συνηρ:

ἐρ: ἡ δευτέρα κλίσις τῶν συνηρημένων τί μας χρησιμεύει;

ἀπ: μάς χρησιμεύει νά κλίνομεν ὀνόματα συνηρημένα , ἀρσενικά θηλυκά καί
οὐδέτερα ὅπου νά τελειώνουν ἢ εἰς ἰς ἢ εἰς ἰ τά ὅποια κάνουν τήν γενικήν εἰς εος ,
τήν δοτικήν εἰς ει, τήν αἰτιατικήν εἰς ἰν.

ἐρ: δός μου παραδείγματα

ἀπ: ὁ ὄφις τοῦ ὄφεος τῷ ὄφι τόν ὄφιν ὦ ὄφεις (τῷ ὄφει τοῖν ὄφεσιν ὦ ὄφι) οἱ ὄφεις
τῶν ὄφεων τοῖς ὄφεσι τούς ὄφεις ὦ ὄφεις

ἡ πόλις τῆς πόλεως τῇ πόλει τήν πόλιν ὦ πόλις (τῇ πόλει τοῖν πόλιν ὦ πόλη) αἱ
πόλεις τῶν πόλεων ταῖς πόλεσι τάς πόλεις ὦ πόλεις

τό συνήσι τοῦ συνήσιος τῷ συνήσει....

Περί τῆς τρίτης κλίσεως τῶν συνηρ:

ἐρ.: ἡ τρίτη κλίσις τῶν συνηρημένων τί μάς χρησιμεύει;

ἀπ: μάς χρησιμεύει νά κλίνωμεν ὀνόματα ἀρσενικά μόνον ὅπου νά τελειώνουν
εἰς εὖς τὰ ὅποια κάνουν τήν γενικήν εἰς εὖς, τήν δοτικήν εἰς εἶ καί τήν αἰτιατικήν
εἰς ᾱ.

ἐρ.: πές μου παραδείγματα

ἀπ: ὁ βασιλεύς τοῦ βασιλέως τῷ βασιλεῖ τόν βασιλέα ᾧ βασιλεύ (τῷ βασιλεῖ τοῖν
βασιλέοιν ᾧ βασιλεῖ) οἱ βασιλεῖς τῶν βασιλέων τοῖς βασιλεύσι τούς βασιλεῖς ᾧ
βασιλεῖς

Περί τῆς τετάρτης κλίσεως τῶν συνηρ:

ἐρ.: ἡ τετάρτη κλίσις τῶν συνηρημένων τί μάς χρησιμεύει;

ἀπ.: μάς χρησιμεύει νά κλίνωμεν ὀνόματα συνηρημένα θηλυκά μόνον ὅπου νά
τελειώνουν ἢ εἰς ᾧ ἢ εἰς ᾧς τὰ ὅποια κάνουν τήν γενικήν εἰς οὖς, τήν δοτικήν εἰς
οἱ κ τήν αἰτιατικήν εἰς ᾧ

ἐρ.: δός μου παραδείγματα

ἀπ: ἡ κλωθῶ τῆς κλωθούς τῇ κλωθῶ τήν κλωθᾶ ᾧ κλωθῶ (τῇ κλωθῶ τοῖν
κλωθοῖν ᾧ κλωθῶ) αἱ κλωθοί τῶν κλωθῶν ταῖς κλωθοῖς τάς κλωθούς ᾧ κλωθοί

ἡ ἠῶς τῆς ἠούς τῇ ἠῶ τήν ἠῶ ᾧ ἠῶ (τῇ ἠῶ τοῖν ἠοῖν ᾧ ἠῶ) αἱ ἠοί τῶν ἠῶν ταῖς ἠοῖς
τάς ἠούς ᾧ ἠοί

Περί τῆς πέμπτης κλίσεως τῶν συνηρ:

ἐρ.: ἡ πέμπτη κλίσις τῶν συνηρημένων τί μάς χρησιμεύει;

ἀπ.: μάς χρησιμεύει νά κλίνωμεν ὀνόματα συνηρημένα οὐδέτερα μόνον ὅπου νά τελειώνουν ἢ εἰς ας ἢ εἰς ρας τά ὁποῖα κάνουν τήν γενικήν εἰς ος, τήν δοτικήν εἰς ι, τήν αἰτιατικήν εἰς ας.

ἐρ.: πες μου παραδείγματα

ἀπ: τό κρέας τοῦ κρέατος τῷ κρέατι τό κρέας ᾧ κρέας (τῷ κρέατι τοῖν κρεάτοιιν ᾧ κρέατι) τά κρέατα τῶν κρεάτων τοῖς κρέασι τά κρέατα ᾧ κρέατα

τό γήρας τοῦ γήρατος τῷ γήρατι τό γήρας ᾧ γήρας (τῷ γήρατι τοῖν γήρατοιιν ᾧ γήρας) τά γήρατα τῶν γηράτων τοῖς γήρασι τά γήρατα ᾧ γήρατα

Περί ἀντωνιμιῶν

ἐρ.: Τί εἶναι ἀντωνιμία;

ἀπ: ἓνα μέρος τῆς ἑλληνικῆς ὁμιλίας ἀπό τά κλιτά ὅπου λαμβάνεται ἀντί γιά ὄνομα.

ἐρ.: Πόσα ἀκολουθοῦν εἰς τήν ἀντωνυμίαν;

ἀπ: ἐξ: γένος , εἶδος, σχῆμα, ἀριθμός , πτώσις κ πρόσωπον.

ἐρ.: πόσες εἶναι οἱ ἀντωνυμίες;

ἀπ: πέντε προτότιπες, κτητικές, δεικτικές, ἀναφορικές

Περί προτότυπων

» ἐγώ, ἐμού, ἐμοί, (ον, νώ, νῶν), ἡμεῖς, ἡμῶν, ἡμῖν,

ἡμᾶς

Δεύτερο πρόσωπο

σύ , σοῦ, σοί, σέ (σφῶ, σφῶν), ὑμεῖς , ὑμῶν, ὑμῖν , ὑμᾶς

Τρίτο πρόσωπο

ὅς, οὗ, οἷ, ἔ (σφί, σφῶν) σφεῖς, σφῶν, σφίσι, σφᾶς

Περί κτητικῶν

ἐμός, ἐμού, ἐμῶ, ἐμόν , ἐμέ (ἐμεν, ἐμοίν, ἐμῶν)

ἐμοί, ἐμῶν, ἐμοίς, ἐμούς, ἐμοί

ἐμή, ἐμῆς, ἐμῇ, ἐμήν, ἐμέ

ἐμόν , ἐμού, ἐμοί, ἐμόν, ἐμού (ἐμέ, ἐμού, ἐμέ)

ἐμόν, ἐμών, ἐμοίς, ἐμά, ἐμά

παρόμοια τό σόν ση: σή ἐσέ ἢ σον ν..τερος νοῖτερα , νοῖτερα, σφυῖτερος, σφυῖτέρα, σφυῖτερον, ἡμήτερος, ἡμετέρα, ἡμετέρου, ὑμέτερος, ὑμετέρα, ὑμέτερον.

Περί δεικτικῶν ἀντωνυμιῶν

οὗτος , τούτω, τούτον, ὧστις (τούτον , τούτοι, τούτος, τούτοι, τούτον, τούτοις, τούτους , ὧ τούτοι, ταύτη, ταύτης , ταύτη, ταύτην , ὧ ταύτη (ταύται, ταύταις, ὧ ταύτη), αὐταί, τούτε., ταύταις, τούτα, ταύτα, ὧ αὐτά.

τούτος, τούτου, τούτι, τούτο, ὧ τούτο (τούτοι...)

ὅ ταυται, ταύτας, τούτες, τούτοις, τούτα, ὅ ταύτα, ὅ....

τούτο, τούτου, τούτω, τούτο, ὅ τούτω, τούτοι, ὅ τούτα, ταύτα, τούτων, τούτοις, ταῦτα, ὅ ταύτα.

ἐκεῖνος, ἐκεῖνου, ἐκείνω, ἐκείνον (ἐκείνω, ἐκείνοι) , ἐκείνοις, ἐκείνων, ἐκείνοις, ἐκείνους.

ἐκείνη, ἐκείνης, ἐκείνη, ἐκείνην (ἐκείναι, ἐκείναις, ἐκείναι, ἐκείνων, ἐκείναις, ἐκείνας)

ἐκεῖνο, ἐκείνον, ἐκείναι, ἐκεῖνο (ἐκείνω, ἐκείνοι, ἐκείνα, ἐκείνων, ἐκείνοις, ἐκείνα)

Περί ἀναφορικῶν

αὐτός, αὐτοῦ, αὐτῶ, αὐτόν (αὐτώ, αὐτοῖν), αὐτοί, αὐτῶν, αὐτοῖς, αὐτούς.

αὐτή, αὐτῆς, αὐτῇ, αὐτήν (αὐτά, αὐταί, αὐτῶν, αὐταίς)

αὐτό, αὐτοῦ, αὐτῶ, αὐτόν (αὐτώ, αὐτοῖν, αὐτά, αὐτῶν, αὐτοῖς, αὐτά)

Περί σύνταξιν

ὀνομαστική δέν ἔχουν

ἐμαυτοῦ, ἐμαυτῶ, ἐμαυτόν

ἐμαυτῆς, ἐμαυτῇ, ἐμαυτήν

ἐμαυτοῦ, ἐμαυτῶ, ἐμαυτόν

Δεύτερον πρόσωπον

σαυτοῦ, σαυτώ, σαυτούς

σαυτῆς, σαυτῇ, σαυτήν

σαυτοῦ, σαυτῶ, σαυτόν

Τρίτον πρόσωπον

ἐαυτοῦ, ἐαυτῶ, ἐαυτόν, ἐαυτῶν, ἐαυτοῖς

ἐαυτούς (λέγεται καί σφῶν αὐτῶν, σφίσιν αὐτοῖς, σφάς αὐτούς)

ἐαυτῆς, ἐαυτῇ, ἐαυτήν, ἐαυτῶν, ἐαυταῖς, ἐαυτάς

ἐαυτόν, ἐαυτῶ, ἐαυτό, ἐαυτῶν, ἐαυτοῖς, ἐαυτά.

Περί ρίματος

ἐρ.: τί εἶναι ρίμα;

ἀπ.: εἶναι μέρος τῆς ἑλληνικῆς ὁμηλίας ἀπό τὰ κλιτά.

ἐρ.: πόσα ἀκολουθοῦν εἰς τό ρίμα;

ἀπ.: ὅχτο ἔγκλισις, διάθεσις, εἶδος, σχῆμα, ἀριθμός, πρόσωπον, χρόνος κ
συζυγία.

Περί ἐγκλίσεως:

ἐρ.: πόσες εἶναι οἱ ἐγκλήσεις;

ἀπ.: πέντε, ὀριστική καθὼς τύπτο προστακτική

καθώς τύπτε εὐκτική καθώς τύπτοιμοι, ὑποτακτική καθώς τύπτω και ἀπαρέμφατον καθώς τύπτειν.

Περί διαθέσεων

ἐρ.: πόσες εἶναι οἱ διαθέσεις;

ἀπ: πέντε, ἐνεργητική, καθώς τύπτω, παθητική καθώς τύπτωμαι, οὐδέτερη καθώς πάσχω μέση καθώς σιάζωμαι καί ἀποθατική καθώς ἄχυμαι.

Περί εἰδῶν

ἐρ.: πόσα εἶναι τὰ εἶδη;

ἀπ: δύο, προτότυπον καθώς τύπτω καί παράγωγον καθώς ποιῶ.

Περί σχημάτων

ἐρ.: πόσα εἶναι τὰ σχήματα;

ἀπ: τρία ἀπλούν καθώς ἄγω, σύνθετον καθώς περιάγω καί παρασύνθετον καθώς συμπεριάγω.

Περί ἀριθμῶν

ἐρ.: πόσοι εἶναι οἱ ἀριθμοί;

ἀπ: τρεῖς, ἐνικός καθὼς τύπτω, δυϊκός καθὼς τύπτατον καὶ πλυθιντικός καθὼς τύπτυμαι

Περί πρόσωπον

ἐρ.: πόσα εἶναι τὰ πρόσωπα;

ἀπ: τρία, πρῶτον καθὼς ἐγὼ τύπτω, δευτέρον καθὼς σύ τύπτεις, τρίτον καθὼς ἐκεῖνος τύπτει.

Περί χρόνος

ἐρ.: πόσοι εἶναι οἱ χρόνοι;

ἀπ: ἐξ: ἐνεστώς καθὼς τύπτω, παρατατικός καθὼς ἔτυπτον, παρακείμενος τέτιφα, ἀόριστος τύψω.

Περί συζυγία

ἐρ.: πόσαι εἶναι οἱ συζυγίαι;

ἀπ: δεκατρεῖς: πρώτη τῶν βαρυτόνων, δευτέρα τῶν βαρυτόνων, τρίτη τῶν βαρυτόνων, τετάρτη τῶν βαρυτόνων, πέμπτη τῶν βαρυτόνων, ἕκτη τῶν βαρυτόνων πρώτη τῶν περισπώμενων, δευτέρα τῶν περισπώμενων, τρίτη τῶν περισπώμενων πρώτη τῶν εἰς μι, δευτέρα τῶν εἰς μαι, τρίτη τῶν εἰς ιμι καὶ τετάρτη τῶν εἰς σμαι

ἐρ: εἰς πόσα μοιράζονται.

ἀπ: εἰς τρεῖς εἰς βαρύτονα κ εἰς περισπώμενα καὶ εἰς μι.

Περί τῆς πρώτης συζυγίας τῶν βαρυτ:

ἐρ.: ἡ πρώτη σιζυγία τῶν βαρυτόνων τί μας χρησιμεύει;

ἀπ.: μάς χρησιμεύει νὰ σχηματίζωμεν ῥήματα

ὅπου νά τελειώνουν καί εἰς β καθώς λείβω καί εἰς δ καθώς δίδω καί εἰς α καθώς γράφω εἰς πτ καθώς τύπτω τά ὅποια κάνουν τόν μέλοντα εἰς ψ καθώς τύψω καί τόν παρακείμενο εἰς φ: καθώς ἔτυφα.

Περί τῆς δευτέρας συζυγίας τῶν βαρυτ:

ἐρ.: ἡ δευτέρα συζυγία τῶν βαρυτόνων τί μας χρησιμεύει;

ἀπ: μάς χρησιμεύει νά σχηματίζομεν ρίματα ὅπου νά τελειώνουν εἰς γ καθώς λέγω εἰς κ καθώς πλέκω καθώς τύπτω τά ὅποια κάνουν τόν μέλοντα εἰς θ ξ καθώς λέξω καί τόν παρακείμενον εἰς χ καθώς λέληχα. ὅμως θά λέγαμεν γιὰ ὅλας παραδείγματα ἀλλά διὰ τήν πρώτην μόνον τῶν βαρυτόνων καί ὕστερα ἄς σχηματίζονται ὅλα τα βαρύτονα ἔξω ἀπό τῶν περισπομένων καί τά εἰς μί διὰ τά ὅποια μερικῶς παρ... δασυνόμενο

Περί τῆς τρίτης συζυγίας τῶν βαρυτόν

ἐρ: ἡ τρίτη συζυγία τῶν βαρυτόνων τί μάς χρησιμεύει;

ἀπ: μάς χρησιμεύει νά σχηματίζομεν ρήματα ὅπου νά τελειώνουν ἢ εἰς δ καθώς ἄδω ἢ εἰς θ καθώς πλήθω

ἢ εἰς τ: καθὼς ἀνότω τά ὅποια κάνουν τόν μέλοντα εἰς ον καθὼς ἄγω καί τόν παρακείμενο εἰς ἦ καθὼς ἦκα.

Περί τῆς τετάρτης συζυγίας τῶν βαρυτόνων

ἐρ.: ἡ τετάρτη συζυγία τῶν βαρυτόνων τί μας χρησιμεύει;

ἀπ.: μάς χρησιμεύει νά σχηματίζωμεν ῥήματα ὅπου νά τελειώνουν ἢ εἰς ζ καθὼς σφάζω ἢ εἰς δυο σο καθὼς ἀ...ύσσω ἢ εἰς δύο ττ καθὼς πράττω τά ὅποια κάνουν τόν μέλοντα ἢ εἰς ξ καθὼς σφάξω ἢ εἰς σ καθὼς εἰς χ καθὼς ἔσφαλα ἢ εἰς η βεβάδικα.

Περί τῆς πέμπτης συζυγίας τῶν βαρυτόνων

ἐρ.: ἡ πέμπτη συζυγία τῶν βαρυτόνων τί μας χρησιμεύει;

ἀπ.: μάς χρησιμεύει νά σχηματίζωμεν ῥήματα ὅπου νά τελειώνουν εἰς τά τέσσερα ἀμετάβολα ἢ εἰς λ καθὼς ψάλλω ἢ εἰς μ καθὼς νέμω ἢ εἰς ν καθὼς κρίνω ἢ εἰς ζ καθὼς πείζω τά ὅποια κάνουν τόν μέλοντα μ' αὐτόν ἴδιον ἀμετάβολον καί μέ περισπωμένην εἰς τήν λήγουσαν ρίχνοντας τό ἕνα ἀμετάβολον τοῦς τό ἰ τῆς φθόγγον καθὼς ψάλω καί τόν

παρακείμενον εἰς ἦ καθὼς ἔψαλκα.

Περὶ τῆς ἕκτης συζυγίας τῶν βαρυτόνων

ἐρ.: ἡ ἕκτη συζυγία τῶν βαριτόνων τί μάς χρησιμεύει;

ἀπ.: μάς χρησιμεύει νά σχηματίζωμεν ῥήματα ὅπου νά μὴν ἔχουν κανένα σύμφωνον προτύτερα ἀπὸ τό ᾠ (καθὼς ἔχουν ἦ ἀλλ' νά τελειώνουν εἰς ὤ καθαρὸν καθὼς ἀκούω τά ὁποῖα κάνουν τόν μέλοντα εἰς σ καθὼς ἀκούσω καί τόν παρακείμενον εἰς κ καθὼς ἄκουκα.

Περὶ ῥήματος ἐνεργητικῆς τῆς πρώτης συζυγίας τῶν βαρυτόνων

Ὁριστική ἐνεργητική

..... ἐνικός ἐγὼ τύπτω, σύ τύπτεις, ἐκεῖνος ἢ αὐτός τύπτει (ἐνικός νά τύπτετον τύπτετον)

πλυθυντ: ἡμεῖς τύπτωμεν, ὑμεῖς τύπτετε, αὐτοὶ τύπτουσι.

παρατ.: ἔτυπτον, ἔτυπτες, ἔτυπτε (ἐτύπτατον, ἐτύπτατην), ἐτύπτωμεν, ἐτύπτατε, ἐτύπτον.

παρακει.: τέτυφα, τέτυφες, τέτυφε (τέτυφεν....)

τετύφασιν, τετύφαμεν, τετύφατε, τετύφασι.

ό ονομάζεται καί μέσος κλίνεται καί κατά ἄλλον τρόπον. τέτυπα, τέτυπας, τέτυπε (τετύπατον, τετύπαντον), τετύπαμεν, τετύπαντε, τετύφασι.

ό ὑπερσυντ.: ἐτετύφειν, ἐτετύφεις, ἐτέτυφει (ἐτετύφειτον, ἐτετύφειτον), ἐτετύφημεν, ἐτετύφειτε, ἐτετύφεισαν.

ό αὐτός ονομάζεται καί μίσος κλίνεται καί κατ'ἄλλον τρόπον ἐτετύπειν, ἐτετύπεις, ἐτετύπει (ἐτετύπειτον, ἐτετύπει..., ἐτετύπειμεν, ἐτετύπειτε, ἐτετύπεισαν)

ἀόριστος ᾱ: ἔτυψα, ἔτυψας, ἔτυψε (ἐτύψατον, ἐτύψατ..., ἐτύψαμεν, ἐτύψατε, ἔτυψαν)

ό αὐτός ονομάζεται καί δεύτερος κλίνεται καί κατ'ἄλλον τρόπον. ἔτυπον, ἔτυπας, ἔτυπε (ἐτύπετον, ἐτυπέτον, ἐτύπομεν, ἐτύπετε, ἔτυπον).

μέλων ᾱ: τύψω, τύψης, τύψει (τύψετον, τύψετον), τύψωμεν, τύψετε, τύψουσι.

ό αὐτός ονομάζεται καί δεύτερος κλίνεται καί κατ'ἄλλον τρόπον τυπῶ, τυπείς, τυπεί (τυπείτον, τυπείτον), τυπούμεν,

τυποῦτε, τυποῦσι.

Ἡ Προστακτική ἐνεργητική

ἐνεστ.: ορ.: τύπτε, τυπτέτω (τύπτετον, τυπτάτων), τύπτετε: τυπτέτωσαν.

παρakai.: τέτυφε, τετυφέτω (τετύφατον, τετύφατον), τετύφετε, τετυφέτωσαν.

μέσος: τέτυπε, τετυπέτω (τετύπεται), τετύπετε, τετυπέτωσαν.

ἀορ. ᾱ: τύψον, τυψάτων (τύψατον, τυψάτων), τύψατε, τυψάτωσαν.

ὁ ἀοριστ.: τύπα, τυπέτω (τυπέτον, τυπέτεν), τύπετε, τυπέτωσαν.

Εὐκτική ἐνεργητική

ἐνεστώς: τύπτοιμι, τύπτοις, τύπτοι (τύπτετον, τύπτεται), τύπτοιμεν, τύπτοιτε, τύπτοιεν.

παρakai.: τετύφοιμι, τετύφοιτε, τετύφοι.. (τετύφοιτον,, τετύφοιτοιν), τετύφοιμεν, τετύφοιτε, τετύφοιεν.

μέσος: τετύποιμι, τετύποις, τετύποι (τετύποιτον, τετυποίτην), τετύποιμεν, τετύποιτε, τετύποισαν.

ἀορ. ᾱ: τύψαιμι, τύψαις, τύψες (τύψαντον,

τυψαίτην), τύψαιμεν, τύψαιτε, τύψαιεν.

αὐτός: τύψει(οι)α, τύψειας, τύψειε (τυψείατον, τυψείαιτην), τυψείαμεν, τυψείατε, τυψείαν.

ὁ αὐτός Β τύπτοιμι, τύπτοις, τύπτοι (τύπτοιτον, τυπτοίτην), τύπτοιμεν, τύπτοιτε, τύπτοιαν.

μέλων α: τύποιμι, τύποιε, τύποι (τύποιτον, τυποίτην, τύποιμεν, τύποιτε, τύποιεν).

μέλων β: τυποῖμι, τύποις, τυποῖ (τυποῖτον, τυποίτην), τυποίμεν, τυποῖτε, τυποῖαν.

Ὑποτακτική ἐνεργητική

ἐν. παρτ: ἐάν τύπτω, τύπτῃς, τύπτῃ (ἐάν τύπτητον) ἐάν τύπτειμεν, τύπτετε, τύπτωσι.

ἀόριστος: ἐάν τετύφω, τετύφῃς, τετύφῃ (ἐάν παρακείμ: τετύφητον, τετύφητον) τετύφειμεν, ἐάν τετύφειτε, ἐάν τετύφουσι.

ἀόριστος μέσος: ἐάν τετύπω, ἐάν τετύπῃς, ἐάν τετύπει (ἐάν τετύπητον, τετύπητον) ἐάν τετύπωμ.. τετύπητε, τετύπωσι.

τούτοι (οἱ ἄχρηστοι κάλιον νά μήν σχηματίζονται)

ἀορ. α: ἐάν τύψω, τύψῃς, τύψῃ (ἐάν τύψητον, τύψητον) (ἐάν τύψωμεν, τύψητε, τύψωσι

ἀορ. β: ἔάν τύπω, τύπῃς, τύπῃ (ἔάν τύπητον, τύπητον) ἔάν τύπωμεν, τύπητε, τύπωσι.

Ἀπαρέμφата ἐνεργητικά

ἐνεστ. κ παρατατικός: τύπτειν

παρακειμ. κ Ὑπερσ.: τετυφέναι

μέσος: τετυπέναι

ἀορ. α: τύψαι

ἀορ. β: τύπειν

μέλων α: τύψειν

μέλων β: τύπεν

Περί μετοχῆς

ἐρ.: τί εἶναι μετοχή;

ἀπ.: ἓνα μέρος τῆς ἑλληνικῆς ὁμιλίας ἀπό τὰ κλιτά ἢ ὅποια μετοχή καί ἀπό ὄνομα καί ἀπό ῥήμα.

ἐρ.: πόσα ἀκολουθοῦν εἰς τήν μετοχήν;

ἀπ.: ἐνιά. γένος, εἶδος, σχῆμα, ἀριθμός, πτώσις, κλίσις, χρόνος, διάθεσις κ συζυγία.

Μετοχή ἐνεργητική

ἐνεστ. κ παρ.: ἀρσενικά ὁ τύπτων, τοῦ τύπτοντος

θηλυκά: ἡ τύπτουσα, τῆς τυπτοῦσης

οὐδέτερα: τό τύπτον, τοῦ τύπτοντος

παρ. κ. ὑπερσ.: ὁ τετυφῶς τοῦ τετυφότης

ἡ τετυφεῖα τῆς τετυφείας

τό τετυφός τοῦ τετυφότης

μέσος: ὁ τετυπῶς, τοῦ τετυπότης

ἡ τετυπεῖα, τῆς τετυπείας

τό τετυπός, τοῦ τετυπότης

ἀόριστος β: ὁ τυπών, τοῦ τυπόντος

ἡ τυπῆσα, τῆς τυπούσης

τό τυπόν, τοῦ τυπόντος

ἀόριστος α: ὁ τύψας, τοῦ τύψαντος

ἡ τύψουσα, τῆς τυψάσι(η)ς

τό τύψον, τοῦ τύψαντος

μέλων ᾱ: ὁ τύψων, τοῦ τύψαντος

ἡ τύψασα, τῆς τυψάσης

τό τύψον, τοῦ τύψοντος

ρήμα παθητικῆς συζυγίας πρώτης τῶν βαρυτόνων

ὀριστικά παθητικά

ἐνεστ.: τύπτωμαι, τύπτῃ, τύπτεται (τυπτόμαθον, τύπτασθον, τύπτεσθον),
τυπτόμεθα, τύπτεσθε, τύπτονται.

παρ. α.: ἐτυπτόμην, ἐτύπτο, ἐτύπτετο (τυπτόμεθον, τύπτασθον, τύπτεσθον),
τυπτόμεθα, τύπτεσθε, τύπτονται.

παρακ.: τέτυμαι, τέτυσαι, τέτηστε (τετύμεθον, τέτυθον, τετύρθον), τετύμμεθα, τέτυσθε, τετυμένοι εισί (καί τετύρατων ι ἐνικός).

ὑπερσ.: ἐτετύμην, ἐτέτυστο, ἐτέτυντο (ἐτετύμεθον, ἐτέτυφθον, ἐτετύρθην), ἐτετύμεθα, τετυμένοι ἦσαν (καί τετυρ... ὁ ἐνικός)

μεθ' ὀλίγον: τετύψομαι, τετύψη, τετύψεται (τετυψό.. μέλλον θά: μέθον θον τετύψεσθον, τετύψεσθον), τετυψόμεθα, τετύψεσθαι, τετύψονται.

ἀόριστος α: ἐτύφθην, ἐτύφθην, ἐτύφθη (ἐτύφθητον, ἐτυφθήτην), ἐτύφθημεν, ἐτύφθηται, ἐτύφθησαν.

ἀόριστος β: ἐτύπην, ἐτύπησ, ἐτύπη (ἐτύπετον, τετυπίτην), ἐτύπεμεν, ἐτύπεται, ἐτύπησαν.

μελ. ᾱ: τυφθήσομεν, τυφθύσι, τυφθήσετε (τυφθησόμεθα, τυσθύσασθον, τυσθήσεσθον), τυφθησόμεθα, τυφθείσεσθαι, τυφθύσοντα (β τυπήσομεν)

μέσος ἀορ. α: ἐτυψάμην, ἐτύψω, ἐτύψατο (ἐτυψάμεθον, ἐτύψασθον, ἐτυψάσθην), ἐτυψάμεθα, ἐτυψάσθαι, ἐτύψαντο (β ἐτυπάμην).

μέσος μελλ.: α: τύψωμαι, τύψη, τύψηται (τυψόμαθον, τύψασθον, τύψασθον) , τυψόμεθα, τύψεσθαι, τύψονται (β: τυπούνται)

Προστακτική παθητική

έν. και παρατ.: τύπτου, τυπέσθω (τύπτεσθον, τύπτεσθεν, τύπτεσθε, τυπτέσθειςαν.

παρακ. καιύπερσ.: τέτυψω, τετύφθω (τέτυφθον, τετύφθεν) τέτυφα, τετύφθωσαν.

ἀορ. α: τύψες, τυψάσθω (τύψασθον, τυψάσθον), τύψασθεν, τυψάσθωσαν (κ ό ... τυποῦ)

εὐκτικά παθητικά

έν. και παρτ.: τυπτοίμην, τύπτοιο, τύπτοιο (τυπτοίμετον, τύπτεσθον, τυπτύσθην), τυπτοίμεθα, τύπτεσθε, τύτποιντο.

παρακ. κ. ὑπερσ.: τυπυμένος εις ην εις ης εις η (τετυμένω εις ητον εις ητην) τετυμένοι εις ημα εις ητας εις ησαν.

ἀορ. α: τυφθείην , τυφθείης, τυφθείη (τυφθείητον, τυφθειήθην) τυφθείημεν, τυφθείητε, τυφθείησων κ ό β τυπείην.

μελ.:α: τυφθήσοιμην, τυφθήσοιο, τυφθήσοιο (τυφθησοίμεθον, τυφθήσωσθον, τυφθησοίσθην) τυφθησώμεθα, τυφθήσοισθε, τυφθήσονται (καί ό β τυποισοίμην)

μέσος ἀορ. ᾱ: τυψείμην, τυψείης, τύψητο (τυψέήμεθον, τυψώμεθα, τύψησθε, τύψεντο (καθ)τυποίμιν

μέσος ἀορ. ᾱ: τυψαίμην, τύψας, τύψαστο (τυψαίμεθον, τύψασθον, τυψάσθην), τυψάμεθα, τύψασθε, τύψαντο (α.β.) τυποίμην.

μέσος ἄορ. ᾱ: τυψαίμην, τύψας, τύψαστο (τυψαίμεθον, τύψασθον, τυψάσθην),
τυψάμεθα, τύψασθε, τύψαντο (α.β.) τυποίμην

μέσος μέλων α: τυψοίμην, τύψοιο, τύψοιτο (τυψοίμεθον, τυψοίσθον, τυψοίσθην),
τυψοίμεθα, τύψοισθε, τύψοιντο (τυποίμην)

ὑποτακτικά παθητικά

ἐν. κ. παρατ.: ἐάν τύπτωμαι, τύπτῃ, τύπτεται (ἐάν τυπτόμεθον, τύπτεσθον,
τύπτεσθον, τύπτασθον), ἐάν τυπώμεθα, τύπτεσθε, τύπτωνται.

παρακ. κ. ὑπερσ.: τετυμμένος ἐστίν ὧς τετημμένος ἐστίν ἢ ς τετημμένος ἐστίν ἢ
τετυμμένος ἐστίν ἢ τόν τετυμμένο ἐστίν ἢ τόν τετυμμένος ἢ ὡν ὑμῶν τετυμμέ...
ἦτε τετυμμένος ἐστίν....

ἄορ. α: ἐάν τυφθῶ, τυφθῇς, τυφθῇ (ἐάν τυφθατον, τυφθήτον), ἐάν τυφθώμεν,
τυφθῇ

τε τηφθήσι (καί ἐάν τυπῶ)

μέσος ἄορ. α: ἐάν τύψωμαι, τύψη, τύψεται (ἐάν τυψώμεθον, τύψασθον, τύψασθον) ἐάν τυψώμεθα τύψασθε τύψωνται (καθ: ἐάν τύπυμαι)

Ἀπαρέμφата παθητικά

ἐν. καί παρατ.: τύπτε(α)σθαι

παρακειμ. κ. ὑπερσ.: τετύφθαι

μετ' ὀλίγο μέλον: τετύψεσθαι

ἄορ. α: τυφθήναι (καί β τυπῆναι)

μέλον α: τυφθήσεσθαι (καί β τυπῆσθαι)

μέσος ἄορ. τυψάσθαι (καί β τυπάσθαι)

μέσος μελ.: τύψεσθαι (καί β τυπείσθαι)

Μετοχή παθητική

ἐν. καί παρατ.: ὁ τυπτόμενος τοῦ τυπομένου ἢ τυπτόμενη τῆς τυπομένης τό τυπτόμενον τοῦ τυπτομένου.

παρακ. καίυπερσ.: ὁ τετυμμένος τοῦ τετυμμένου ἢ τετυμμένη τῆς τετυμμένης τό τετυμένον τοῦ τετυμένου.

μετοχήμελ: ὁ τετυξόμενος τοῦ τετυξομένου ἢ τετυψομένη τῆς τετυψομένης τό τυψόμενον τοῦ τετυψομένου.

ἀορ. α: ὁ τεφθείς τοῦ τυφθέντος ἢ τυφθοῦσα τῆς τυφθοῦσης τό τυφθέν τοῦ τυφθέντος.

μελ. α: ὁ τυφθησόμενος τοῦ τυφθησομένου ἢ τυφθησομένη τῆς τυφθησομένης τό τυφθησόμενον τοῦ τυφθησομένου (καί β ὁ τυπόμενος)

μέσος ἀορ. α: ὁ τυψάμενος τοῦ τυψαμένου ἢ τυψαμένη τῆς τυψαμένης τό τυψάμενον τοῦ τυψαμένου κ β ὁ τυπόμενος.

Περί τῆς πρώτης συζιγίας τῶν περισπομένων

ἐρ.: ἡ πρώτη συζυγία τῶν περισπομένων τί μάς χρησιμεύει;

απ.: μάς χρησιμεύει νά σχηματίζομεν ρήματα περισπώμενα ὅπου νά προφέρονται μετα.. καθώς πῖέω τά ὅποια ἔχουν τοῦ μέλλοντος τήν παραλήγουσαν εἰς ὅλων τῶν περισπομένων χρόνων ἔξω ἀπό τόν Παρατατικόν ἤ εἰς ἡ καθώς ποιήσω ἤ εἰς ᾧ καθώς τελέσω κ τετέλεκα εἰς τ λ ἤ εἰς η κ ἰ καθώς φρονήσω πεφρόνικα καί φρονήσω πεφρόνικα κ αὐτόν τόν μέλλοντα εἰς π καθώς ποιήσω καί τόν παρακείμενον εἰς η καθώς πεποίηκα.

ἐρ.: δός μου παραδείγματα

Τίμα τόν πατέρα σου καί τήν μητέρα σου διά νά εὐτυχήσεις καί νά ἦσαι μακροχρόνιος καί ἔνδοξος εἰς τόν οὐρανόν.

όριστικά ενεργητικά

έν.: ποιῶ (ἀπό τοῦ ποιέω) ποιεῖς ποιεῖ (ποιει(ου)τον, ποιείτον) ποιούμεν ποιούτε ποιούσι.

παρ.: ἐποίουν ἐποίης ἐποίη (ἐποιούτον, ἐποιούτην) ἐποιούμεν ἐποιοίτε ἐποιούσι.

παρακ.: πεποίηκα πεποίηκας πεποίηκε (πεποιήκατον πεποιηκάτην) πεποιήκαμεν πεποιήκατε πεποιήκασι.

ὑπερσ.: ἐπεποίηκα ἐπεποίηκας ἐπεποίηκα (ἐπεποιήκατον ἐπεποιηκάτην) ἐπεποιήκαμεν ἐπεποιήκατε ἐπεποιήκασαν.

ἀορ. α: ἐποίησας ἐποίησας ἐποίησε (ἐποιήσατον, ἐποιησάτην) ἐποιήσαμεν ἐποιήσατε ἐποίησαν.

μελ. α: ποιήσω ποιήσεις ποιήσῃ (ποιήσατον ποιήσατον) ποιήσωμεν ποιήσεται ποιήσουσι.

Προστακτικά ἐνεργητικά

ἐν. καί παρατ.: ποιεί ποιεῖτω (ποιεῖτον ποιούτων) ποιεῖτε ποιούντων.

παρακ. καὶ ὑπερσ.: πεποίηκε πεποιηκέτω (πεποιήκετον πεποιηκέτων) πεποιήκετε πεποιηκέτωσαν.

ἀορ. α: ποιήσον ποιησάτω (ποιήσατον ποιησάτων) ποιήσατε ποιησάτωσαν.

Εὐκτικά ἐνεργητικά

ἐν. καί παρατ.: ποιοῖμι(αι) ποιοῖς ποιοῖ (ποιοίτην ποιοίτην) ποιοῖμεν ποιοῖτε ποιοῖεν.

παρακ. καὶ ὑπερσ.: πεποιοίκεμι πεποιοίκιε πεποιήκ (πεποιήκοιτον πεποιηκοίτην) πεποιήκοιμεν πεποιήκατε πεποιήκοισαν.

ἀορ. α: ποιήσαιμι ποιήσαις ποιήσαι (ποιήσατον ποιησάτην) ποιήσωμεν ποιήσετε ποιήσουσι

ὁ αὐτός ποιήσει(οι)α ποιοΐσας ποιήσας (ποιήσοι(ει)ατον ποιησάτην)
ποιησει(οι)αμεν ποιησοΐατε ποιήσουσιν.

μέλων α: ποιήσοιμι ποιήσαις ποιήσοι (ποιήσοι ποιησοΐτην) ποιήσοιμεν ποιήσετε
ποιήσουσιν.

ὑποτακτικά ἐνεργητικά

ἐν. καί παρατ.: ἐάν ποιῶ ποιῆς ποιῇ (ἐάν ποιήτον ποιήτην ἐάν ποιεῖμεν ποιήτε
ποιήσιν

ἄχρηστ.: παρακ. καίὑπερσ.)

ἀορ. α: ἐάν ποιήσω ποιήσης ποιήση (ἐάν ποιήσητον ποιήσητον) ἐάν ποιήσωμεν
ποιήσετε ποιήσωσι.

Ἀπαρέμφατα ἐνεργητικά

ἐν. καί παρατ.: ποιεῖν

παρακ. καίὑπερσ.: πεποιηκέναι

ἀορ. α: ποιῆσαι

μέλων ᾱ: ποιήσιν

μετοχή ἐνεργητική

ἐν. καί παρατ.: ὁ ποιῶν τοῦ ποιούντος ἢ ποιῶσα τῆς ποιούσης τό ποιῶν τοῦ ποιούντος

παρακ. καί ὑπερσ.: ὁ πεποιηκώς τοῦ πεποιηκότος

ἡ πεποιηκεία τῆς πεποιηκείας

τό πεποιηκός τοῦ πεποιηκότος

ἀόριστος ᾱ: ὁ ποιήσας τοῦ ποιήσαντος

ἡ ποιήσασα τῆς ποιήσας

τό ποιήσαν τοῦ ποιήσαντος

μέλ. ᾱ: ὁ ποιήσων τοῦ ποιήσοντος ἢ ποιήσασα τῆς ποιήσας τό ποιήσον τοῦ ποιήσοντος.

ὀριστική(α) παθητική(α)

ἐν.: ποιούμεν (ἀπό τό ποιόμε) ποιῇ ποιῆται ποιήμαθον ποιεῖσθον ποιεῖσθον
ποιούμεθα ποιήσθε ποιούνται

παρατ.: ἐποιούμεν ἐποίου ἐποιεῖτο (ἐποιού

μεθον ἐποιεῖσθον ἐποιεῖσθον) πεποιούμεθα πεποιήσθε πεποιούντο.

παρ.ακ.: πεποιήμαι πεποίησαι πεποίηται (πεποιήμεθον πεποίησθον πεποιήσθον)
πεποιήμεθα πεποιήσθε πεποιούνται.

ὑπερσ.: ἐπεποιήμην ἐπεποιήσο ἐπεποίηντο (ἐπεποιήσθον ἐπεποιήσθον
ἐπεποιήσθον) ἐπεποιήμεθα ἐπεποιήσθε ἐπεποίηντο.

ἀορ.ᾱ: ἐποίηθην ἐποίηθης ἐποίηθη (ἐποίηθητον ἐποιηθήτην) ἐποίηθημεν
ἐποίηθητε ἐποίηθησαν.

μελ. α: ποιηθήσομαι ποιηθήση ποιηθήσεται (ποιηθησόμεθον ποιήσεσθον
ποιήσεσθον)

μέσος ἀορ. ᾱ: ἐποιησάμην ἐποιήσει ἐποίησατο (ἐποιησάμεθα ἐποίησασθον
ἐποιησάσθην) ἐποιησάμεθα ἐποιήσασθε ἐποίησαντο.

μέσος μελ. ᾱ: ποιήσομαι, ποιήση, ποιήσεται (ποιησάμεθον ποιήσεσθον
ποιήσεσθον) ποιησάμεθα ποιήσεσθε ποιήσονται.

Προστακτική παθητικῶν

ἐν. καί παρατ.: ποιῶ ποιέισθω (ποιεῖσθον ποιεῖσθον) ποιέισθε ποιέισθωσαν.

παρακ. και ὑπερσ.: πεποιήσω πεποιήσθαι (πεποιήσθον πεποιήσθων πεποιήσθε πεποιήσθωσαν.

ἀορ. ᾶ: ποιήθητι ποιηθήτω (ποιήθητον ποιηθήτων) ποιηθήτε ποιηθήτωσαν.

μέσος ἀορ. ᾶ: ποιήσας(αις) ποιησάσθω (ποιήσασθον ποιησάσθων) ποιήσασθε ποιησάσθωσαν.

Εὐκτική παθητική

ἐν. καί παρατ.: ποιήμην ποιόο ποιόω (ποιήμεθον ποιήσθον ποιόισθην) ποιήμεθα ποιοίσθε ποιῶνται (ποιοίντο).

παρακ. και ὑπερσ.: πεποιήμην πεποιήσο πεποιήτο (πεποιήμεθον ποιοίσθον ποιοίσθην) πεποιοίμεθα πεποιοίσθε πεποιήντο.

πα.. μετ' ὀλίγον μελ.: πεποιησήμεν πεποιήσο πεποιήσοιτο

(πεποιησοίμεθον πεποιήσοισθον πεποιησοίσθην) πεποιησοίμεθα πεποιήσασθε πεποιήσαντο.

ἀορ. ᾶ: ποιηθείην ποιηθείης ποιηθείη (ποιηθείητον ποιηθείτην) ποιηθείμεν ποιηθείητε ποιηθείησαν.

μελ. ᾱ: ποιηθησοίμην ποιηθήσοιο ποιηθήσοιτο (ποιηθησοίμεθον ποιηθήσασθον ποιηθήσασθην) ποιηθησοίμεθα ποιηθήσοισθε ποιηθήσονται.

μεσ.ᾱορ.ᾱ: ποιησαίμην ποιήσαιο ποιήσαιτο (ποιησαίμεθον ποιήσαισθον ποιησαίσθην) ποιησαίμεθα ποιήσαισθε ποιήσονται.

μεσ.μελ.ᾱ: ποιησοίμην ποιήσοιο ποιήσοιτο (ποιησοίμεθον ποιήσοισθον ποιησοίσθην) ποιησοίμεθα ποιήσοισθε ποιήσονται.

ὑποτακτικά παθητικά

ἐν. καί παρατ.: ἐάν ποιῶμαι ποιῇ ποιῇται (ἐάν ποιῶμεθον ποιήσθον ποιήσθον) ἐάν ποιῶμεθα ποιῇσθε ποιῶνται.

παρακ. και ὑπερσ.: ἄχρηστος ἐάν πεποιῶμαι

ἄορ. ᾱ: ἐάν ποιηθῶ ποιηθῆς ποιηθῇ (ἐάν ποιηθῆτον ποιηθήτων) ἐάν ποιηθῶμεν ποιηθῆτε ποιηθῶσι.

μεσ.ᾱορ.ᾱ: ἐάν ποιήσωμαι ποιήσῃ ποιήσῃται (ἐάν ποιησῶμεθα ποιήσεσθον ποιήσῃσθον) ἐάν ποιησῶμεθα ποιήσῃσθε ποιήσονται.

Ἀπαρέμφата παθητικά

ἐν. καί παρατ.: ποιεῖσθαι

παρακ. και ὑπερσ.: πεποιεῖσθαι

τετελ. μελ.: πεποιείσεσθαι

ἀορ.ᾶ: ποιειθῆναι

μελ.ᾶ: ποιειθήσασθαι

μεσ.ἀορ.ᾶ: ποιήσασθαι

μεσ.μελ.ᾶ: ποιήσεσθαι

μετοχή παθητικής

ἐν. καί παρατ.: ὁ ποιούμενος τοῦ ποιουμένου ἢ ποιουμένη τῆς ποιουμένης τό ποιούμενον τοῦ ποιουμένου

παρακ. και ὑπερσ.: ὁ πεποιημένος τοῦ πεποιημένου ἢ πεποιημένη τῆς πεποιημένης τό πεποιημένον τοῦ πεποιημένου

ἐάν μεθ' ὀλίγον: ὁ πεποιησόμενος

μελ.

ἀορ.ᾶ: ὁ ποιηθείς τοῦ ποιηθέντος ἢ ποιηθείσα τῆς ποιηθείσης τό ποιηθέν τοῦ ποιηθέντος

μελ.ᾶ: ὁ ποιηθησόμενος τοῦ ποιηθησομένου ἢ ποιηθησομένη τῆς ποιηθησομένης τό ποιηθησόμενον τοῦ ποιηθησομένου

μεσ.ἀορ.ᾶ: ὁ ποιησάμενος τοῦ ποιησαμένου ἢ ποιησα

μένη τῆς ποιησαμένης τό ποιησάμενον τοῦ ποιησαμένου

μεσ.μελ.ᾱ: ὁ ποιησόμενος τοῦ ποιησομένου ἢ ποιησομένη τῆς ποιησομένης τό ποιησόμενος τοῦ ποιησομένου

περί τῆς δευτέρας συζυγίας τῶν περισπομένων

ἐρ.: ἡ δευτέρα συζυγία τῶν περισπομένων τί μας χρησιμεύει;

ἀπ.: μάς χρησιμεύει νά σχηματίζομεν ῥήματα ὅπου νά προφέρονται μέ τῶ α ω καθώς βοάω, τά ὅποια ἔχουν τοῦ μέλλοντος τήν παραλήγουσαν καί ὅλων τῶν ἀπερασμένων χρόνων, ἐξόν ἀπό τοῦ παρατατικοῦ ἢ εἰς ἡ καθώς βοήσω ἢ εἰς ᾱ καθώς δράσω καί δέδρεια καί τά λοιπά καί αὐτόν τό μέλλοντα εἰς σ: καθώς βοήσω καί τόν παρακείμενον εἰς ἡ: καθώς βεβόηκα.

ἐρ.: πές μου παραδείγματα

Ὅριστικά ἐνεργητικά

ἐν.: βοῶ (ἀπό τό βοάω) βοᾷς βοά (βοάτον βοάτον) βοῶμεν βοάτε βοῶσι.

παρ.: ἐβόον ἐβόας ἐβόα (ἐβοᾶτον ἐβοάτην) ἐβοῶμεν ἐβοάτε ἐβόουν.

παρακ.: βεβόηκα βεβόηκας βεβόηκε (βεβοήκατον βε

βοήκατον) βεβοήκαμεν βεβοήκατε βεβοήκασι.

ὑπερσ.: ἐβεβοήκειν ἐβεβοήκεις ἐβεβοήκει (ἐβεβοήκειτην ἐβεβοήκειτην)
ἐβεβοήκαμεν ἐβεβοήκατε ἐβεβοήκασι.

ἀορ.ᾱ: ἐβόησα ἐβόησας ἐβόησε (ἐβόησατον ἐβοησάτην) ἐβόησαμεν ἐβόησατε
ἐβόησαν.

μελ.ᾱ: βοήσω βοήσεις βοήσει (βοήσετον βοήσιτον) βοήσωμεν βοήσετε βοήσασι.

προστακτικά ἐνεργητικά

ἐν. καί παρατ.: βόα βοάτω (βοᾶτον βοᾶτων) βοάτε βοάτωσαν.

παρακ. και ὑπερσ.: βεβόηκε βεβοηκέτω (βεβοήκατον βεβοήκατην) βεβοήκατε
βεβοηκέτωσαν.

ἀορ.ᾱ: βόησον βοησάτω (βοήσατον βοησάτων) βοήσατε βοησάτωσαν.

εὐκτικά ἐνεργητικά

ἐν. καί παρατ.: βοῶμι βοεῖς βοεῖ (βοῶτον βοῶτην) βοῶμεν βοεῖεν.

παρακ. και ὑπερσ.: βεβοήκοιμι βεβοήκοις βεβοήκοι (βεβοήκετον βεβοήκητην)
βεβοήκιμιν βεβοήκοιτε βεβοήκοιεν.

ἀορ.ᾱ: βοήσαιμι βοήσαις βοήσαι (βοήσατον βοησάτην) βοήσαιμεν βοήσονται(ε)
βοήσαιεν.

ό αὐτός...: βοήθεια βοήσεας βοήσειε (βοησείατον βοησεΐτην) βοησείαμεν
βοησείατε βοήσειαν.

μελ.ᾱ: βοήσοιμι βοήσοις βοήσοι (βοήσοιτον βοησοΐτην) βοήσοιμεν βοήσοιτε
βοήσοιεν.

ὑποτακτικά ἐνεργητικά

ἐν. καί παρατ.: ἐάν βοῶ βοᾷς βοᾶ (ἐάν βοάτον βοάτον) ἐάν βοῶμεν βοάτε βοῶσι.

παρακ. και ὑπερσ.: ἄχρηστος ἐάν βοήκω.

ἀορ.ᾱ: ἐάν βοήσω βοήσης βοήση (ἐάν βοήσετον βοήσετην) ἐάν βοήσωμεν
βοήσετε βοήσουσι.

Ἀπαρέμφατα ἐνεργητικά

ἐν. καί παρατ.: βοᾶν

παρακ. και ὑπερσ.: βεβοηκέναι

ἀορ.ᾱ: βοήσαι

μέλλον ᾱ: βοήσειν

μετοχή ἐνεργητικά

ἐν. καί παρατ.: ὁ βοῶν τοῦ βοῶντος ἢ βοῶσα τῆς βοῶσης τό βοόν τοῦ βοόντος

παρακ. καίῦπερσ.: ὁ βεβοηκῶς τοῦ βεβοηκότος ἢ βεβοηκεία τῆς βεβοηκείας τό βεβοηκός τοῦ βεβοηκότος

ἀορ.ᾶ: ὁ βοήσας τοῦ βοήσαντος ἢ βοήσασα τῆς βοησάσης τό βοήσαν τοῦ βοήσαντος

μελ.ᾶ: ὁ βοήσων τοῦ βοήσαντος ἢ βοήσασα τῆς βοησάσης τό βοήσον τοῦ βοήσοντος

Ὅριστικά παθητικά

ἐν.: βοῶμαι βοᾶ βοάται (βοῶμεθον βοᾶσθον βοᾶσθον) βοῶμεθα βοᾶσθε βοῶνται.

παρατ.: ἐβοῶμεν ἐβοῶ ἐβοῶτο (ἐβοῶμεθον ἐβοᾶσθον ἐβοᾶσθην) ἐβοῶμεθα ἐβοᾶσθε ἐβοῶντο.

παρακ.: βεβόημαι βεβόησαι βεβόηται (βεβοήμεθον βεβοήσεσθον βεβοήσασθον) βεβοησόμεθα βεβοήσεσθε βεβοήσονται.

μετ' ὀλίγον μελ.: βεβοήσομαι βεβοήση βεβοήσεται (βεβοησόμεθον βεβοήσεσθον βεβοήσεσθον) βεβοησόμεθα βεβοήσεσθε βεβοήσονται.

ὑπερ.: ἐβεβοήμην ἐβεβόησο ἐβεβόητο (ἐβεβοήμεθον ἐβεβοήσθον ἐβεβοήθην) ἐβεβοήμεθον ἐβεβόησθε ἐβεβόηντο.

ἀορ.ᾱ: ἐβοήθην ἐβοήθης ἐβοήθη (ἐβοήθητον ἐβοηθήτην) ἐβοήθημεν ἐβοήθητε ἐβοήθησαν.

μελ.: βοηθήσομαι βοηθήσει βοηθήσεται (βοηθησόμεθον βοηθήσασθον βοηθήσασθον) βοηθησόμεθα βοηθήσεσθαι βοηθήσονται.

μεσ.ἀορ.ᾱ: ἐβοησάμην ἐβοήσω ἐβοήσατο (ἐβοησάμεθα ἐβοήσασθον ἐβοησάσθην) ἐβοησάμεθα ἐβοήσασθε ἐβοήσαντο.

μεσ.μελ.ᾱ: βοήσομαι βοήσηβοήσητον (βοησόμεθον βοήσεσθον βοήσασθον) βοησόμεθα βοήσεσθε βοήσωνται.

Προστακτικά παθητικά

ἐν. καί παρ. βοῶ βοάσθω (βοάσθον βοάσθων) βοά

σθε βοάτωσαν

παρ ακ. καί ύπερσ.: βεβόησο βεβόησθω (βεβόησθον βεβοήθητον βεβόησθε βεβοήσθωσαν).

αορ.ᾱ: βοήθιτε(η) βοηθήτω (βοήθητον βοηθήτω) βοήθητε βοηθήτωσαν.

μεσ.αορ.ᾱ: βοήσαι βοησάσθω (βοήσαθον βοήσαθον) βοήσασθε βοησάσθωσαν.

Εὐκτικά παθητικά

έν. καί παρτ.: βοῶμην βοῶ βοῶτο (βοῶμεθον βοῶσθην βοῶστην) βοῶμεθα βοῶσθε βοῶντο.

παρ ακ. καί ύπερσ.: βεβοῖμην βεβοίησο βεβοίητο (βεβοιήμεθον βεβοιήσθην βεβοιῆτο).

μετ' ὀλίγον μελ.: βεβοησοίμην βεβοήσοιο βεβοήσοιτο (βεβοησοίμεθον βεβοήσοισθον βεβοησοίσθην) βεβοησοίμεθα βεβοήσοισθε βεβοήσوينτο.

αορ.ᾱ: βοηθείην βοηθείης βοηθείη (βοηθείητον βεσηθειήτην) βοηθείμεν βοηθείητε βοηθείησαν.

μελ.ᾱ: βοηθήσοιμην βοηθήσοιο βοηθήσοιτο (βοηθήσοιμηντον βοηθήσοισθον βοηθήσοισθην) βοηθησοίμεθα βοηθήσοισθε βοηθήσονται.

μεσ.ᾱορ.ᾱ: βοησαίμην βοήσαιο βοήσαιτο (βοησαίμετον βοήσασθον βοήσασθην) βοησαίμεθα βοήσαισθε βοήσονται.

μεσ. μέλ. ᾱ: βοησοίμην βοήσοιο βοήσοιτο (βοησοίμεθον βοήσοισθον βοήσοισθην) βοησοίμεθα βοήσοισθε βοήσονται

Υποτακτικά παθητικά

ἐν. καί παρ.: ἐάν βοῶμαι βοᾷ βοᾶται (ἐάν βοώμεθον βοάσθων βοάσθην) ἐάν βοώμεθα βοάσθε βοώνται.

παρ.κ. καί υπερ.: ἐάν βεβοῶμαι ἄχρηστος

ᾱορ.ᾱ: ἐάν βοηθῶ βοηθῆς βοηθῇ (ἐάν βοηθῆτον βοηθ..τον) ἐάν βοηθῶμεν βοηθῆτε βοηθῶσι.

μεσ.ᾱορ.ᾱ: ἐάν βοήσωμαι βοήση βοήσεται (ἐάν

βοησώμεθον βοήσεστον βοήσεσθον) ἐάν βοησώμεθα βοήσησθαι βοήσωνται.

Ἀπαρέμματα παθητικά

ἐν. καί παρ.: βοᾶσθαι

παρ. καί. ὑπερ.: βεβόησθαι

ἀορ.ᾶ: βοηθῆναι

μελ.ᾶ: βοηθήσεσθαι

μεσ.ἀορ.ᾶ: βοήσασθαι

μεσ.μελ.ᾶ: βοήσεσθαι

Μετοχή παθητική

ἐν. καί παρ.: ὁ βοῶμενος τοῦ βοωμένου ἢ βοωμένη τῆς βοωμένης τό βοώμενον τοῦ βοωμένου.

παρ. καί. ὑπερ.: ὁ βεβοημένος τοῦ βεβοημένου ἢ βεβοημένη τῆς βεβοημένης τό βεβοημένο τοῦ βεβοημένου.

ἀορ.ᾶ: ὁ βοηθεῖς τοῦ βοηθέντος ἢ βοηθεῖσα τῆς βοηθείσης τό βοηθέν τοῦ βοηθέντος.

μελ.ᾱ: ὁ βοηθησόμενος τοῦ βοηθησομένου ἢ βοηθησομένη τῆς βοηθησομένης τό βοηθησόμενον τοῦ βοηθησομένου.

μεσ.ἀορ.ᾱ: ὁ βοησάμενος τοῦ βοησαμένου ἢ βοησαμένη τῆς βοησαμένης τό βοησάμενον τοῦ βοησαμένου.

μεσ.μελ.ᾱ: ὁ βοησόμενος τοῦ βοησο(α)μένου ἢ βοησο(α)μένη τῆς βοησα(ο)μένης τό βοησόμενον τοῦ βοησομένου.

Περί τῆς τρίτης συζυγίας τῶν περισπ.

ἐρ. ἢ Τρίτη συζυγία τῶν περισπομένων τί μάς χρησιμεύει

ἀπ.: μάς χρησιμεύει νά σχηματίζωμεν ρήματα ὅπου νά προσφέρονται με τό οὐ καθώς χρυσόω τά ὅποια ἔχουν τοῦ μέλλοντος τήν παραλήγουσαν καί ὅλων τῶν ἀπερασμένων χρόνων ἢ εἰς: ὦ: καθώς χρυσόω ἢ εἰς σ: (σπάνια)

καθώς ἀρόσω ἥροκα καί τ –λ καί αὐτόν τόν μέλλοντα εἰς σ καθώς χρυσώσω καί
τόν παρακείμενον εἰς κ καθώς κεχρύσωκα.

έρ: πές μου παραδείγματα

ἀπ. όριστικά ἐνεργητικά

έν: χρυσῶ (ἀπό τό χρυσόω) χρυσοῖς χρυσοῖ (χρυσήτον χρυσοῦτον) χρυσοῦμεν
χρυσοῦτε χρυσοῦσι

παρ: ἐχρύσουν ἐχρύσους ἐχρύσου (ἐχρυσοῦτον ἐχρυσοῦτην) ἐχρυσοῦμεν
ἐχρυσοῦτε, ἔχρυσουν:

παρακ. καί χρύσωκα καί χρύσωκας καί χρύσωκε (καί χρυσώκατον καί
χρυσώκατον) καί χρυσώκαμεν καί χρυσώκατε καί χρυσώκασι

ὑπερσ: ἐκεχρυσώκειν ἐκεχρυσώκεις ἐκεχρυσώκει (ἐκεχρυσώκειτον
ἐκεχρυσώκειτην) ἐκεχρυσώκειμεν ἐκεχρυσώκειτε ἐκεχρυσώκεισαν

ἀορ:α: ἐχρύσωσα ἐχρύσωσας ἐχρύσωσε (ἐχρυσώσατον

ἐχρυσωσάτην) ἐχρύσωσαμεν ἐχρυσωσατε ἐχρύσωσαν

Προστακτικά ἐνεργητικά

ἐν: καί παρ: χρύσου χρυσούτω (χρυσούτον χρυσούτην) χρυσοῦτε χρυσοῦτωσαν

παρ καί ὑπερ: κεχρύσωκα κεχρυσωκέτω (κεχρυσώκατον κεχρυσωκάτην)
κεχρυσώκατε κεχρυσωκάτωσαν

ἀορ.ᾶ: χρύσωσον χρυσωσάτω (χρυσώσατον χρυσωσάτων) χρυσώσατε
χρυσωσάντων.

Εὐκτικά ἐνεργητικά

ἐν: καί παρ.: χρυσοίμι χρυσοῖς χρυσοῖ (χρυσοῖτον χρυσοῖτην) χρυσοῖμεν χρυσοίτε
χρυσοῖεν.

παρ. καί ὑπερ.: κεχρυσώκοιμι κεχρυσώκοις κεχρυσώκοι (κεχρυσώκοιτον
κεχρυσωκοίτην) κεχρυσώκοιμεν κεχρυσώκοιτε κεχρυσώκοιαν.

ἀορ.ᾶ: χρυσώσαιμι χρυσώσαις χρυσώσαι (χρυσώσαιτον χρυσωσαίτην)
χρυσώσαιμεν χρυσώσαιτε χρυσώσαιεν.

ὁ αὐτός...: χρυσώσεια χρυσώσειας χρυσώσειε (χρυσειάτιν χρυσωσειάτην)
χρυσωσειάμεν χρυσωσειάτε χρυσώσειαν.

μελ.ᾱ: χρυσώσοιμι χρυσώσοις χρυσώσοι (χρυσώσοιτον χρυσωσοίτην)
χρυσώσοιμεν χρυσώσοιτε χρυσώσοιεν.

Υποτακτικά ἐνεργητικά

ἐν: καί παρ.: ἐάν χρυσῶ χρυσοῖς χρυσοῖ (ἐάν χρυσοίτον χρυσοίτον) ἐάν χρυσῶμεν
χρυσώτε χρυσῶσι.

παρ. καί ὑπερ.: ἐάν κεχρύσκα ἄχρηστος.

ἀορ.ᾱ: ἐάν χρυσῶσω χρυσώσοις χρυσώση (ἐάν χρυσώσοιτον χρυσωσοίτην) ἐάν
χρυσῶσωμεν χρυσώσοιτε χρυσώσι.

Ἀπαρέμφата ἐνεργητικά

ἐν: καί παρ.: χρυσοῦν

παρ. καί ὑπερ.: κεχρυσυκέναι

ἀορ.ᾱ: χρυσῶσαι

μελ.ᾱ: χρυσώσσειν

Μετοχή ἐνεργητικά

ἐν: καί παρ.: ὁ χρυσῶν τοῦ χρυσοῦντος ἢ χρυσοῦσα τῆς χρυσούσης τό χρυσοῦν
τοῦ χρυσοῦντος.

παρ. καί ὑπερ.: ὁ κεχρυσωκῶς τοῦ κεχρυσωκότος ἢ κεχρυσυκεία τῆς κεχρυσυκείας τό κεχρυσωκός τοῦ κεχρυσωκότος.

ἀορ.ᾱ: ὁ χρυσώσας τοῦ χρυσώσαντος ἢ χρυσώσασα τῆς χρυσάσης τό χρυσώσαν τοῦ χρυσώσαντος.

μέλ.ᾱ: ὁ χρυσώσων τοῦ χρυσώσωντος, ἢ χρυσώσουσα τῆς χρυσούσης, τό χρυσώσον τοῦ χρυσώσοντος

Ὅριστικά παθητικά

ἐνεστ.: χρυσοῦμαι χρυσοῖ χρυσοῦται (χρυσούμεθον χρυσούσθον χρυσούσθον) χρυσούμεθα χρυσοῦσθε χρυσοῦνται.

παρ.: ἐχρυσούμεην ἐχρυσοῦ ἐχρυσοῦτο (ἐχρυσούμεθον ἐχρυσούσθον ἐχρυσούσθην) ἐχρυσούμεθα ἐχρυσοῦσθε ἐχρυσοῦντο.

παρκα.: κεχρύσωμαι κεχρύσωσαι κεχρύσωνται (κεχρυσώμεθον κεχρυσώσθον κεχρυσώσθον) κεχρυσώμεθα κεχρυσώσθε κεχρύσωνται.

μετ'ὀλίγον μελ.: ὡς καί οἱ ἄλλοι μετ'ὀλίγον..... }... εἶναι καί ἀριθμός

ὑπερ.: ἐκεχρυσώμεθα ἐκεχρυσώσο ἐκεχρύσαντο (ἐκεχρυσώμεθον ἐκεχρυσώσθον
ἐκεχρυσώσθην) ἐκεχρυσώμεθα ἐκεχρυσώσεσθε ἐκεχρύσαντο.

ἀορ.ᾱ: ἐχρυσώθην ἐχρυσώθης ἐχρυσώθη (ἐχρυσώθητον ἐχρυσωθήτην)
ἐχρυσώθημεν ἐχρυσώθητε ἐχρυσώθησαν.

μελ.ᾱ: χρυσωθήσομαι χρυσωθήση χρυσωθήσετε (χρυσωθησόμεθον
χρυσωθήσαστον χρυσωθήσεστον) χρυσωθησόμεθα χρυσωθήσεσθαι
χρυσοθύσονται.

μεσ.ἀορ.ᾱ: ἐχρυσάμην ἐχρυσάσι ἐχρύσατο (ἐχρυσασάμεθον ἐχρυσώσθον
ἐχρυσωσάσθην) ἐχρυσάμεθα ἐχρύσασθε ἐχρύσαντο.

μεσ.μελ.ᾱ: χρυσώσομαι χρυσώση χρυσώσεται (χρυσωσόμεθον χρυσώσασθον χρυ

σώσεσθον) χρυσωσόμεθα χρυσώσεσθε χρυσώσονται.

Προστακτικά παθητικά

ἐν. καί παρ.: χρυσοῦ χρυσούσθω (χρυσοῦστον χρυσοῦστον) χρυσοῦσθε χρυσούσθων.

παρ. καί ὑπερσ.: κεχρύσωσο κεχρύσωσθω (κεχρύσωσθον κεχρυσώσθην) κεχρύσωσθε κεχρυσώσθωσαν.

ἀορ.ᾶ: χρυσώθητι χρυσωθήτω (χρυσώθητον χρυσωθήτην) χρυσώθητε χρυσωθήτωσαν.

μεσ.ἀορ.ᾶ: χρυσώσαι χρυσωσάσθω (χρυσώσεσθων χρυσωσέσθην) χρυσώσασθε χρυσωσάσθωσαν.

Εὐκτικά παθητικά

ἐνεστ. καί παρ.: χρυσοίμην χρύσοιο χρύσοιτο (χρυσοίμεθον χρυσοίσθον χρυσοίσθην) χρυσοίμεθα χρύσοισθε χρύσοιντο.

παρ. καί ὑπερσ.: κεχρυσώμην κεχρύσωο κεχρύσωτο (κεχρυσώμεθον κεχρύσωσθον κεχρύσωσθην) κεχρυσώμεθα κεχρύσασι κεχρύσονται.

σπάνιος μετ' ὀλιγ: μελ.: (κεχρυσοίμε...) (ἀ....)

ἀορ.ᾱ: χρυσωθείην χρυσωθείς χρυσωθείη (χρυσωθείτον χρυσοθείτην)
χρυσωθείμεν χρυσωθείτε χρυσωθείσαν.

μελ.ᾱ: χρυσωθήσοιμην χρυσωθήσοιο χρυσωθήσοιτο (χρυσωθησοίμεθον
χρυσωθησοισθον χρυσωθησοίσθην) χρυσωθησοίμεθα χρυσωθοί(ε)σθε
χρυσωθήσονται.

μέσος ἀορ.ᾱ: χρυσωσαίμην χρυσώσαιο χρυσώσαιτο (χρυσωσαίμεθον
χρυσώσαισθον χρυσωσαίσθην) χρυσωσαίμεθα(ον) χρυσώσαισθε χρυσώσονται.

μεσ.μελ.ᾱ: χρυσώσοιμην χρυσώσοιο χρυσώσοιτο (χρυσωσοίμεθον χρυσώσοισθον
χρυσώσοισθην) χρυσωσοίμεθα χρυσώσοισθε χρυσώσονται.

Ὑποτακτικά παθητικά

ένεστ. καί παρ.: ἐάν χρυσῶμαι χρυσῆς χρησῆτε (ἐάν χρυσώμεθον χρυσώσθον
χρυσώσθην) ἐάν

χρυσώμεθα χρυσῶσθε χρυσῶνται.

παρ. καί ὑπερ.: ἐκεχρυσῶμαι ἄχρηστος)

ἀορ.ᾱ: ἐάν χρυσωθῶ χρυσωθῆς χρυσωθῇ (ἐάν χρησωθήτον χρυσωθήτη) ἐάν χρυσωθόμεν χρυσωθήτε χρυσωθῶσι.

μεσ' ἀορ.ᾱ: ἐάν χρυσώσωμαι χρυσώση χρυσώσητε (ἐάν χρυσωσώμεθον χρυσωσώσασθον χρησωσωσησθον) ἐάν χρυσωσώμεθα χρυσωσώσησθε χρυσώσωνται.

Ἀπαρέμματα παθητικά

ἐνεστ. καί παρ.: χρυσοῦσθαι

παρ. καί ὑπερ.: κεχρυσῶσθαι

ἀορ.ᾱ: χρυσωθῆναι

μελ.ᾱ: χρυσωθήσεσθαι

μεσ.ἀορ.ᾱ: χρυσώσασθαι

μεσ.μελ.ᾱ: χρυσώσεσθαι

Μετοχή παθητικά

ἐνεστ. καί παρ.: ὁ χρυσούμενος τοῦ χρυσουμένου ἢ χρυσουμένη τῆς

χρυσουμένης τό χρυσούμενον τοῦ χρυσουμένου

παρ. καί ὑπερσ.: ὁ κεχρυσώμενος τοῦ κεχρυσωμένου ἢ κεχρυσωμένη τῆς κεχρυσωμένης τό κεχρυσωμένον τοῦ κεχρυσωμένου.

μετ'ὀλίγον μελ.: ὁ κεχρυσωσόμενος)

ἀορ.ᾱ: ὁ χρυσωθείς τοῦ χρυσωθέντος ἢ χρυσωθείσα τῆς χρυσωθήσης τό χρυσωθέν τοῦ χρυσωθέντος.

μελ.ᾱ: ὁ χρυσωθησόμενος τοῦ χρυσωθησομένου ἢ χρυσωθησομένη τῆς χρυσωθησομένης τό χρυσωθησόμενον τοῦ χρυσωθησομένου.

μεσ.ἀορ.ᾱ: ὁ χρυσωσάμενος τοῦ χρυσωσαμένου ἢ χρυσωσαμένη τῆς χρυσωσαμένης τό χρυσωσάμενον τοῦ χρυσωσαμένου.

μεσ.μελ.ᾱ: ὁ χρυσωσόμενος τοῦ χρυσωσομένου ἢ χρυσωσαμένη τῆς χρυσωσαμένης τό χρυσωσάμενον τοῦ χρυσωσαμένου.

Περί τῆς πρώτης συζυγίας τῶν εἰς μι

ἐρ.: ἡ πρώτη συζυγία τῶν εἰς μι τί μας χρησιμεύει;

ἀπ: μᾶς χρησιμεύει νά σχηματίζωμεν ρήματα ὅπου νά τελειώνουν εἰς μι καθώς τίθημι καί ἔχουν εἰς τήν παραλήγουσαν τοῦ ἐνεστώτος τά με... ενεργητικά η: καθώς τίθεμι τά παθητικά εἰς ε: καθώς ἡ..... τίθεμαι τά ὅποια κάνουν τόν μέλλοντα εἰς σ: καθώς ρήσω καί τόν παρακείμενον εἰς ἦ καθώς τέθηκα.

ἐρ.: πές μου παραδείγματα.

ἀπ.: Ὀριστικά ἐνεργητικά

ἐνεστ.: τίθημι τίθης τίθεσι (τίθετον τίθετον) τίθεμεν τίθετε τίθησι καί τηθήασι
ἄχρηστος ἰωνικός)

παρτ.: ἐτίθην ἐτίθης ἐτίθη (ἐτίθετον ἐτιθάθην) ἐτίθεμεν ἐτίθετε ἐτίθεσαν.

παρακ.: (βοηθητικῶς με εἰς τέθεικα τέθεικας τέθεικε (τεθείκατον τεθείκατον)
τεθείκαμεν τεθείκατε τεθείκασι.

ὑπερσ.: ἐτεθείκειν ἐτεθείκεις ἐτεθείκει (ἐτεθείκειτον ἐτεθείκειτην) ἐτεθείκειμεν
ἐτεθείκειτε ἐτεθείκεισαν.

ἀορ.ᾶ: ἔθηκα ἔθηκας ἔθηκε(α) (ἐθήκατον ἐθήκατον)

ἐθήκαμεν ἐθήκατε ἔθηκαν.

ἀορ.ᾱ: ἔθην ἔθης ἔθη (ἔθητον ἔθητην) ἔθημεν ἔθητε ἔθησαν.

μελ.ᾱ: θήσω θήσεις θήσει (θήσετον ἐθήσετον) θήσομεν θήσετε θήσουσι.

Προστακτικά ἐνεργητικά

ἐν. κ. παρ.: τίθετι τιθέτω (τιθέτον τιθέτην) τίθετε τιθέτωσαν.

παρ.κ. καί ὑπερσ.: τέθηκε τεθεικέτω (τεθείκατον τεθηκάτην) τεθείκατε τεθεικέτωσαν.

ἀορ.β: θές θέτω (θέτον θέτων) θέτε θέτωσαν.

Εὐκτικά ἐνεργητικά

ἐνεστ. καί παρ.: τιθεῖν τιθείς τιθείη (τιθείητον τιθείητην) τιθείμεν τιθείετε τιθείησαν (τεθείεν ἄλλως).

παρ.κ. καί ὑπερσ.: τεθείκοιμι τεθείκοις τεθείκοι (τεθείκοιτον τεθείκοιτην) τεθείκομεν τεθείκοιτε τεθείκοισαν.

ἀορ.β: θείην θείης θείη (θείητον θειήτην) θειητ.. θείημεν θείητε θείησαν (θειεν ἄλλως)

μελ.β: θήσοιμι θήσοις θήσοι (θήσοιτον θησοίτην) θήσοιμεν θήσοιτε θήσοιεν.

Υποτακτικά ένεργ.

ένεστ. καί παρ.: έάν τιθώ τιθῆς τιθῇ (έάν τιθήτον τιθήτην) έάν τιθῶμεν τιθῆτε τιθῶσι.

(παρ. καί ύπερ.: έάν τεθείκω άχρ:)

άορ.β: έάν θῶ θῆς θῇ (έάν θῆτον έάν θῆτον) έάν θῶμεν θῆτε θῶσι.

Απαρέμματα ένεργ:

ένεστ. καί παρ.: τιθέναι

παρ. καί ύπερ.: τεθεικέναι

άόριστος β: θεῖναι

μελ.ά: θήσειν

Μετοχή ένεργητική

ένεστ. καί παρ.: ό τιθείς τοῦ τιθέντος ή τιθεῖσα τῆς τιθείσης τό τιθέν τοῦ τιθέντος.

παρ. καί ύπερ.: ό τεθεικώς τοῦ τεθεικότος ή τεθεικυ(ει)α τῆς τεθεικείας

τό τεθεικός τοῦ τεθεικότος.

ἀορ.β: ὁ θεῖς τοῦ θέντος ἢ θεῖσα τῆς θεΐσης τό θέν τοῦ θέντος.

Ὅριστικά παθητικά

ἐν.: τίθεμαι τίθεσαι τίθεται (τιθέμεθον τίθεσθον τίθεσθον) τιθέμεθα τίθεσθαι(ε)
τίθενται.

παρ.α.: ἐτιθέμην ἐτίθεσο (ητίθον ἄλλως ἄχρηστος) ἐτίθετο (ἐτιθέμεθον
ἐτίσθεσθον ἐτιθέσθην) ἐτιθέμεθα ἐτίθεσθε ἐτίθεντο.

παρ.ακ.: τέθειμαι τέθειςαι τέθειται (τεθείμεθον τέθειστον τέθειστον) τεθείμεθα
τέθεισθε τέθινται.

μετ' ὀλίγον μέλλων: τεθείσομαι.

ὑπερ.: ἐτεθείμην ἐτέθεσο ἐτέθετο (ἐτεθείμεθον ἐτεθείσθον ἐτεθείσθην)
ἐτεθείμεθα ἐτέθεισθε ἐτέθιντο.

ἀορ.ᾱ: ἐτέθην ἐτέθης ἐτέθη (ἐτέθητον ἐτεθείτων) ἐτέθημεν ἐτέθητε ἐτέθησαν.

μελ.ᾱ: τεθείσομαι τεθείση τεθείσετε (τεθεισόμετον τεθεισέσθον τεθεισέσθον)
τεθεισόμεθα τεθείσεσθαι τεθείσονται.

μεσ.ἀορ.β: ἐθέμην ἔθεσο κ ἔθον (ἄλλως ἄχρηστ.) ἔθετο (ἐθέμεθον ἔθεσθον
ἔθεσθην) ἐθέμεθα ἔθεσθε ἔθεντο.

μεσ.ἀορ.ᾱ: θήσομαι θήση θήσεται (θησόμεθον θησέσθον θήσαστον) θησόμεθα
θήσεσθε θήσονται.

Προστακτικά παθητικά

ἐν. καί παρ.: τίθεσο κ τίθο (ἄχρηστος) τιθέσθω (τιθέστον τιθέστον) τίθεσθε
τιθέσθωσαν.

παρ. καί ὑπερ.: τεθείσο τεθείστω (τέθειντον τεθείετον) τεθείσθε τεθείσθωσαν.

ἀορ ᾱ: τιθήτο τιθήτω (τίθητον τιθήτην) τίθητε τιθήτωσαν

ἀορ.β: θέσου (θοῦ) (θῆ ἄχρηστ.) θέσθω (θέσθον θέσεσθον) θέσθε θέσθωσαν.

Εὐκτικά παθητικά

ἐν. καί παρ.: τιθείμην τίθειο τίθειτο (τιθείμεθον τιθείστον

τιθείσθην) τιθείμεθα τιθεῖσθε τιθεῖντο.

παρ. καὶ ὑπερ.: τίθεισο τίθειο τίθειτο (τιθείμεθον τιθείσθον τιθείστον) τιθείμεθα τιθείσθε τίθειντο.

παρ' ὀλιγ.μελ.: τεθεισοίμην.

ἀορ.ᾶ: τεθειήν τεθειής τεθειή (τεθειήτον τεθειήτην) τεθειήμεν τεθειήτε τεθειήσαν.

μελ.ᾶ: τεθησοίμην τεθήσοιο τεθήσοιτο (τεθησοίμεθον τεθησοίσθον τεθησοίσθην) τεθεισοίμεθα τεθείσοισθε τεθείσιντο.

μεσ.ἀορ.ᾶ: θείμην θεῖο θεῖντο (θείμαθον θείσθον θείσθον) θείμεθα θεῖσθε θεῖντο.

μεσ.μελ.ᾶ: θησοίμην θήσοιο θήσοιτο (θησοίμεθον θησοίσθον θησοίσθην) θησοίμεθα θείσοισθε θείσιντο.

Ὑποτακτική τῶν παθητικῶν

ἐνεστ. καὶ παρατ.: ἐάν τιθῶμαι τιθῇ τιθῇται (ἐάν τιθείμεθον τιθῇσθον τιθῇσθον) ἐάν τιθώμεθα τιθῇσθε τιθῶνται.

παρ. καί ὑπερ.: ἐάν τιθώμαι ἄχρη.

ἀορ.ᾱ: ἐάν τεθῶ τεθῆς τεθῇ (ἐάν τιθείτον τιθῆστον) ἐάν τεθώμεθα τεθῆσθε τεθοῦσι.

μεταγ.ἀορ.ᾱ: ἐάν θῶμαι θῇ θῆται (ἐάν θώμεθον θώσθον θῆστον ωθ) ἐάν θώμεθα θῆσθε θῶνται.

Ἀπαρέμματα παθητικοῦ

Εν. κ Παρατ.: τίθεσθαι

Παρακ. καί Ὑπερσ.: τεθειῖσθαι

(παλιός μεθ' ὀλ.μελ.: τεθήσεσθαι

ἀορ.ᾱ: τεθῆναι

μελ.ᾱ: τεθήσεσθαι

μεσ.ἀορ.ᾱ: θέσθαι

μεσ.μελ.ᾱ: θήσεσθαι

Μετοχαί παθητικοῦ

Εν. καί Παρατ.: ὁ τιθέμενος τοῦ τιθεμένου ἢ τιθέμενη τῆς τιθεμένης τό τιθέμενον τοῦ τιθεμένου.

Παρακ. καί Ὑπερσ.: ὁ τεθειμένος τοῦ τεθειμένου ἢ τεθειμένη τῆς τεθειμένης τό τεθειμένον τοῦ τεθειμένου.

μελ.: ὁ τεθεισόμενος.

ἀορ.ᾱ: ὁ τεθείς τοῦ τεθέντος ἢ τεθείσα τῆς τεθείσης τό τεθέν τοῦ τεθέντος.

μελ.ᾱ: ὁ τεθεισόμενος τοῦ τεθεισομένου ἢ τεθεισομε

μένη τῆς τεθεισομένης τό τεθεισόμενον τοῦ τεθεισομένου.

μεσ.ἀορ.β: ὁ θέμενος τοῦ θεμένου ἢ θεμένη τῆς θεμένης τό θέμενον τοῦ θεμένου.

μεσ.μελ.ᾱ: ὁ θησόμενος τοῦ θησομένου ἢ θησομένη τῆς θησομένης τό θησόμενον τοῦ θησομένου.

Περί τῆς δευτέρας συζυγίας τῶν εἰς μι

ἐρ.: ἡ δευτέρα συζυγία τῶν εἰς μι τί μάς χρησιμεύει;

ἀπ.: μάς χρησιμεύει νά σχηματίζωμεν ῥήματα ὅπου νά τελειώνουν εἰς μι καθώς ἴστημι καί νά ἔχουν εἰς τήν παραλήγουσαν τό μέν ἐνεργητικόν ο καθώς ἴσταμαι τά δέ παθητικά α καθώς ἴσταμαι τά ὅποια κάνουν τόν μέλον τούς εἰς σ καθώς στήσω καί τόν παρακείμενον εἰς ἡ καθώς ἔστηκα.

ἐρ.: πές μου παραδείγματα.

ἀπ.: ὀριστικά ἐνεργητικά

ἐν.: ἴστημι ἴστης ἴστη (ἴστετον ἴστατον) ἴσταμεν ἴστατε ἴστασι

παρ: ἴστην ἴστης ἴστη (ἴστατον ἴστάτον) ἴστημεν ἴστατε ἴστασαν

παρ.κ.: ἔστηκα ἔστηκας ἔστηκεν (ἐστήκατον ἔστήκ..τον) ἐστήκαμεν ἐστήκατε
ἐστήκασι (ὑπερ

ὑπερ.: ἐστήκειν ἐστήκεις ἐστήκει (ἐστάκειτον ἐστακείτην) ἐστήκειμεν ἐστήκειτε ἐστήκεισαν.

ἀορ.ᾱ: ἔστησα ἔστησας ἔστησε (ἐστήσατον ἐστησάτην) ἐστήσαμεν ἐστήσατε ἔστησαν.

ἀορ.β: ἔστην ἔστης ἔστη (ἐστήσατον ἐστησάτην) ἔστημεν ἔστητε ἔστησαν.

μελ.ᾱ: στήσω στήσεις στήσει (στήσατον στησάτην) στήσωμεν στήσετε στήσουσι.

Προστακτική ἐνεργητικά

ἐν. καί παρατ.: ἴστη ἰστάτω (ἵστατον ἰστάτην) ἵστατε ἰστάτωσαν.

παρ. καί ὑπερ.: ἵστακε ἵστακέτω (ἵστάκετον ἵστακέτην) ἵστάκετε ἵστακέτωσαν.

ἀορ.ᾱ: στήσον στησάτω (στήσατον στησάτην) στήσατε στησάτωσαν.

ἀορ.β: στήθι σήτω (στήτον σήτων) στήτε σήτωσαν.

Εὐκτικά ἐνεργητικά

ἐν. καί παρατ.: ἱσταίην ἱσταίης ἱσταίη (ἱσταίτον ἱσταίτην) ἱσταίημεν ἱσταίητε ἱσταίησαν (ἄλλως ἱσταίσιν).

παρ. καί ὑπερ.: ἐστήκοιμι ἐστήκοις ἐστήκοι (ἐστήκοιτον ἐστήκοιτην) ἐστήκοιμεν ἐστήκοιτε ἐστήκοισαν.

ἀορ.ᾱ: στήσαιμι στήσαις στήσαι (στήσαιτον στησαίτην) στήσαιμεν στήσαιτε στήσαιεν.

ὁ αὐτός...: στήσειαι στήσειας στήσειε (στησείατον στησειάτην) στησειάμε στησειάτε στήσειαν.

ἀορ.ᾱ: σταίην σταίης σταίη (σταίητον σταίητην) σταίημεν σταίητε σταίησαν (μελ

μελ.ᾱ: στήσοιμι στήσοις στήσοι (στήσοιτον στησοίτην) στήσοιμεν στήσοιτε
στήσοιεν.

ύποτακτικά ἐνεργητικά

ἐν.: ἐάν ἰσῶ ἰσῆς ἰσῆ (ἐάν ἰσῶ(α)τον ἰστά(ω)την) ἐάν ἰσῶμεν ἰσῆτε ἰσῶσι.

παρ.κ. καί ὑπερσ.: ἐάν ἰσταίκω (παλιός)

ἀορ.ᾱ: ἐάν στήσω στήσης στήση (ἐάν στήσητον στησητην) ἐάν στήσωμεν
στήσητε στήσωσι.

ἀορ.β: ἐάν στῶ στῆς στῆ (ἐάν στήτον στῆτον) ἐάν στῶμεν στῆτε στῶσι.

Ἀπαρέμφατα ἐνεργητικά

ἐν. καί παρ.: ἰσάναι

παρ. καί ὑπερσ.: ἐστακέναι (ἐσάναι ἄλλως)

ἀορ.ᾱ: στήσαι

ἀορ.β: στήναι

μέλων: στήσειν

Μετοχή παθητική ἐνεργητική

ἐν. καί παρ.: ὁ ἰστάς τοῦ ἰσάντος ἢ ἰστάσα τῆς ἰστάσας τό ἰσάν τοῦ ἰσάντος

παρ. καί ὑπερσ.: ὁ ἐστακώς (ἐσῶς ἄλλως) ἢ ἐστακεία τό ἐστακός τοῦ ἐστακότος

ἀορ.ᾱ: ὁ στήσας τοῦ στήσαντος ἢ στήσασα τῆς στησάσης τό στήσαν τοῦ
στήσαντος

ἀορ.β: ὁ στάς τοῦ στάντος ἢ σῆσα τῆς στάσης τό στάν τοῦ στάντος

μελ.ᾱ: ὁ στήσων τοῦ στήσοντος ἢ στήσουσα ταῆς στησούσης τό στήσον τοῦ
στήσοντος

ὀριστικά παθητικά

έν.: ἴσταμαι ἴστασαι ἴσταται (ἰστάμεθον ἴστασθον ἴστασθον) ἰστάμεθα ἴστασθε ἴστανται.

παρ.: ἰστάμην ἴτασο (καί ἴτω ἄλλως) ἴτατο (ἰστάμεθον ἰτάσθον ἰτάσθην) ἰστάμεθα ἴτασθε ἴσαντο.

παρ.κ.: ἴσταμαι ἴστασαι ἴσταται (ἰστάμεθον ἴτασθον ἴτασθον) ἰστάμεθα ἴτασθε ἴστανται

μετ.ολ.μελ.: .ἐτώσμαι)

ὑπερ.: ἐστάμην ἔτασο ἔσαντο (ἐστάμεθον ἔτασθον ἐτάσθην) ἐστάμεθα ἔτασθε ἔσαντο.

ἀορ.: ἐστάθην ἐστάθης ἐστάθῃ (ἐστάθητον ἐστάθητην) ἐσταθήκαμεν ἐσταθήκατε ἐστάθησαν.

μελ.ᾱ: σταθήσομαι σταθήσης σταθήεο (σταθησόμεθον σταθήσεσθον σταθήσεσθον) σταθησόμεθα σταθήσονται σταθήσονται.

μεσ.ἀορ.ᾱ: ἐστησάμην ἐστήσω ἐστήσατο (ἐστησάμεθον ἐστήσασθον ἐστησάσθην) ἐστησάμεθα ἐστήσασθε ἐστήσαντο.

μεσ.μελ.ᾱ: στήσομαι στήσῃ στήσεται (στησόμεθον στήσεσθον

ον, στήσασθον) στησόμεθα στήσεσθε στήσονται.

Προστακτικά παθητικά

έν. καί παρ.: ἴτασο (κ ἴσω ἄλλως) ἰτάσθω (ἰτάσθον ἰτάσθην) ἴτασθε
ἰτάσθωσαν

παρκ καί ὑπερ: ἴτασο ἐτάσω (ἔτασθον, ἐτάσθεν) ἔτασθε ἐτάσθωσαν

ἀορ.ᾶ: στάθητι σταθήτω (στάθητον ἰσταθήτον) στάθητε σταθήτωσαν.

μεσ.ἀορ.ᾶ: στήσαι στησάσθω (στήσασθον στησάσθον) στήσασθε στησάσθωσαν.

Εὐκτική παθητικοῦ

έν. καί παρατ.: ἰσταίμην ἴτασο ἰσταῖτο (ἰστάμεθον ἴτασθον ἰτάσθην)
ἰσταίμεθα ἰσταῖσθε ἰσταῖντο.

παλιός μεθ. ὀλιγ.μελ.: ἰταστάμην

ἀορ.ᾶ: σταθείην σταθείης σταθείη (σταθείητον σταθειήτην) σταθείμην
σταθείητε σταθείησαν.

μελ.ᾶ: σταθησοίμην σταθήσοιο σταθήσοιτο (σταθησοίμεθον σταθήσοισθον
σταθησοίσθην) σταθησοίμεθα σταθήσοισθε σταθήσοιντο.

ἀορ.ᾶ: στησαίμην στήσαι στήσαιτο (στησαίμεθον στήσεσθον στήσαισθον)
στησαίμεθα στήσαισθε στήσονται.

μελ.ᾶ: στησοίμην στήσοιο στήσοιτο (στησοί

σοίμεθον, στήσοισθον στησοίσθην) στησοίμεθα στήσοισθε στήσονται.

μέσ:ἀόρ:ᾱ: στησοίμην, στήσοιο, στήσοιτο, (στησοίμεθον, στήσεσθον, στήσασθον)
στησοίμεθα, στήσοισθε στήσονται

μέσ:μέλ:ᾱ: στησοίμην, στήσοιο, στήσοιτο (στησοίμεθον στήσοισθον, στησοίσθην)
στησοίμεθα, στήσοισθε στήσονται

ὑποτακτικά παθητικά

ἐν. καί παρ.: ἐάν ἰστώμαι ἰστῇ ἰστῇται (ἐάν ἰστώμεθον ἰστάσθον ἰστᾶσθον) ἐάν
ἰστώμεθα ἰσταῖσθε ἰσταῖντο.

παρ.καί ὑπερ.: ἐάν ἰστώμαι ἄχρηστ)

ἀορ.: ἐάν σταθῶ σταθῆς σταθῇ (ἐάν σταθήτον σταθῆτον) ἐάν σταθῶμεν σταθῆτε
σταθῶσι.

μεσ.ἀορ:ᾱ: ἐάν στήσωμαι στήση στήσεται (ἐάν στησώμεθον στήσησθον
στησάσθην) ἐάν στήσωμε στήσωστε στήσωντε.

Ἀπαρέμφата παθητικά

ἐν. καί παρ.: ἵστασθαι

παρ. καί ὑπερ.: ἐστᾶσθαι

παλ.μετ.ὀλ:μελ.: ἐστασεσθαι

ἀορ:ᾱ: σταθῆναι

μεσ.ἀορ.ᾶ: στήσεσθαι

μελ.ᾶ: σταθήσεσθαι

μεσ.μελ.ᾶ: στήσασθαι

Μετοχαί παθητικάι

ἐν. καί παρ.: ὁ ἰστάμενος τοῦ ἰσταμένου ἢ ἰσταμένη τῆς ἰσταμένης τό ἰστάμενον τοῦ ἰσταμένου.

παρ. καί ὑπερ.: ὁ ἰστάμενος τοῦ ἰσταμένου ἢ ἰσταμένη τῆς ἰσταμένης τό ἰστάμενον τοῦ ἰσταμένου.

παλιός μετ.ὀλ. μελ.: ὁ ἰστασόμενος)

ἀορ.ᾶ: ὁ σταθεῖς τοῦ σταθέντος ἢ σταθεῖσα τῆς σταθείσης τό σταθέν τοῦ σταθέντος.

μεσ.μελ.: ὁ σταθησόμενος τοῦ σταθησομένου ἢ σταθησομένη τῆς σταθησομένης τό σταθησόμενον τοῦ σταθησομένου.

μεσ.ἀορ.ᾶ: ὁ στησάμενος τοῦ στησαμένου ἢ στησαμένη τῆς στησαμένης τό στησάμενον τοῦ στησαμένου.

μεσ.μελ.ᾶ: ὁ στησόμενος τοῦ στησομένου ἢ στησομένη τῆς στησομένης τό στησόμενον τοῦ στησομένου.

Περί τῆς τρίτης συζυγίας τῶν εἰς μι

ἐρ.: ἡ τρίτη συζυγία τῶν εἰς μι: τί μᾶς χρησιμεύει;

ἀπ.: μᾶς χρησιμεύει νά σχηματίζωμεν ρήματα ὅπου νά τελειώνουν εἰς μι καθώς δίδωμι καί νά ἔχουν εἰς τήν παραλήγουσαν τό μέν ἐνεργητικόν ὦ καθώς δίδωμι καί τά παθητικά ο καθώς δίδομαι τά ὅποια κάνουν τόν μέλλοντα εἰς σ καθώς δώσω καί τόν παρακείμενον εἰς κ καθώς δέδωκα.

ἐρ.: πές μου παραδείγματα.

ὀριστικά ἐνεργητικά

ἐν.: δίδωμι δίδως δίδωδι (δίδωτον δίδωτον) δίδω(ο)μεν δίδω(ο)τε διδοῦσι.

παρ.: ἐδίδω(ουν) ἐδίδους ἐδίδου (ἐδίδωτον ἐδιδώτην) ἐδίδω(ο)μεν ἐδίδω(ο)τε ἐδίδω(ο)σαν.

παρακ.: δέδωκα δέδωκες δέδωκε (δεδώκατον δεδώκατον) δεδώκαμεν δεδώκατε δεδώκασι.

ὑπερ.: ἐδεδώκειν ἐδεδώκεις ἐδεδώκει (ἐδεδώκειτον ἐδεδώκειτην) ἐδεδώκαμεν ἐδεδώκατε ἐδεδώκεισαν.

ἀορ.ᾱ: ἔδωκα ἔδωκες ἔδωκε (ἔδωκατον ἔδωκάτην) ἔδώκαμεν ἔδώκατε ἔδωσαν.

ἀορ.β: ἔδω ἔδως ἔδω (ἔδωτον ἐδώτην) ἔδωμεν ἔδωτε ἔδωσαν.

μελ.ᾱ: δώσω δώσεις δώσει (δώσετον δώσετον) δώσωμεν δώσετε δώσουσι.

Προστακτική ἐνεργητικά

ἐν. καί παρ: δίδωθι διδότη (δίδοτον διδώτον) δίδωτω διδότησαν.

παρ.ακ. καί ὑπερ.: δέδωκες δεδώκετο (δεδώκετον δεδωκέτον) δεδώκατε δεδωκέτοσαν.

ἀορ.β: δόθι (ἐξ δω ἄλλως) δώτω (δότον δότην) δότε δότησαν.

Εὐκτικά ἐνεργητικά

ἐν. καί παρ.: διδοίην διδοίης διδοίη (διδοίητον διδοίητην) διδοίημεν διδοίητε διδοίησαν κ διδοίεν ἄλλως.

ἀορ.β: δοίην δοίης δοίη (δοίητον δοίητην) δοίημεν δοίητε δοίησαν.

μελ.ᾱ: δώσοιμι δώσοις δώσοι (δώσοιτον δωσοίτην) δώσοιμεν δώσοιτε δώσοιεν.

Ὑποτακτικά ἐνεργητικά

ἐν. καί παρ.: ἐάν διδῶ διδῶς διδῶ (ἐάν διδῶτον διδῶτην) ἐάν

ἐάν διδῶμεν διδῶτε διδῶσι.

παρ. καί ὑπερ.: ἐάν δεδώκω

ἀορ.β: ἐάν δῶ δῶς δῶ (ἐάν δῶτον δῶτον) ἐάν δῶμεν δῶτε δῶσι.

Ἀπαρέμφата ἐνεργητικά

ἐν. καί παρ.: διδόναι

παρακ. και ὑπερ.: δεδωκέναι

ἀορ.β: δοῦναι

μελ.ᾱ: δώσειν

Μετοχή παθητικῆς

ἐν. καί παρ.: ὁ διδούς τοῦ διδόντος ἢ διδούσα τῆς διδούσης τό διδούν τοῦ διδόντος.

παρακ. καί ὑπερ.: ὁ δεδωκώς τοῦ δεδωκότος ἢ δεδωκεία τῆς δεδωκείας τό δεδωκός τοῦ δεδωκότος.

ἀορ.β: ὁ δούς τοῦ δόντος ἢ δοῦσα τῆς δούσης τό δώσον τοῦ δόσοντος.

Ὅριστικά παθητικά

ἐν.: δίδομαι δίδοσαι δίδοται (διδόμεθον δίδοσθον) διδόμεθα δίδοσθε δίδονται.

παρ.: ἐδιδόμην ἐδίδοσο (κ ἐδίδω ἄλλως) ἐδίδοτο (ἐδίδοσθον

θονἐδίδοσθον ἐδιδόσθην) ἐδιδόμεθα ἐδίδοσθε ἐδίδοντο.

παρκακ.: δέδομαι δέδοσε δέδοται (δεδόμεθον δέδοσθον δέδοσθον δέδοσθον)
δεδόμεθα δέδοσθε δέδοντε.

μετ.ὀλιγ.μελ.: διδόσιμαι

ὑπερ.: ἐδεδόμην ἐδέδοσο ἐδέδοτο (ἐδεδόμεθον ἐδέδοσθον ἐδεδόσθην) ἐδεδόμεθα
ἐδέδοσθε ἐδέδοντο.

ἀορ.ᾱ: ἐδόθην ἐδόθης ἐδόθη (ἐδόθητον ἐδοθήτην) ἐδόθημεν ἐδόθητε ἐδόθησαν.

μελ.ᾱ: δοθήσομαι δοθήση δοθήσεται (δοθησόμεθον δοθήσεσθον δοθήσασθον)
δοθησόμεθα δοθήσονται

μεσ.ἀορ.β: ἐδόμην ἐδοσο (ἢ ἔδου ἄλλως) ἔδοτο (ἐδόμεθον ἔδοσθον ἐδόσθην)
ἐδόμεθα ἔδοσθε ἔδοντο.

μεσ.μελλ.ᾱ: δώσομαι δώση δώσεται (δωσόμεθον δώσεσθον δώσεσθην) δωσόμεθα
δώσεσθε δώσονται.

Προστακτικά παθητικά

ἐν καί παρ.: δίδοσο (καί δίδου ἄλλως) διδόσθω (δίδοσθον διδόσθην) δίδωσθε διδώσθωσαν.

παρ καί ὑπερ: δέδοσθο δεδόσθω (δέδοσθον δεδώσθην) δέδοσθε δεδώσθωσαν.

ἀορ.ᾱ: δόθητι δοθήτω (δόθητον δοθήτην) δόθητε δοθήτωσαν.

μεσ.ἀορ.β: δότε (δοῦ ἄλλως) δόσθω (δόσθον δόσθην) δόσθε δόσθωσαν.

Εὐκτικά παθητικά

ἐν καί παρ.: διδοίμην δίδοιο δίδοιτο (διδοίμεθον δίδοισθον δίδοισθην) διδοίμεθα δίδοισθε δίδοιντο.

παρ καί ὑπερ: δεδοίμην δεδοῖς δεδοῖτο (δεδοίμεθον δεδοίσθον δεδοίσθην) δεδοίμεθα δέδοισθε δέδοιντο.

παλιός μετ.ὀλ.μελ.: δεδοσίμην.

ἀορ.ᾱ: δοθείην δοθείης δοθείη (δοθείητον δοθειήτην) δοθείημεν δοθείητε δοθείησαν.

μελ.ᾱ: δοθησοίμεν δοθήσοι δοθήσοιτο (δοθησοίμεθον δοθήσοισθον δοθήσοισθην) δοθησοίμεθα δοθήσοισθε δοθήσοιντο.

μεσ.ἀορ.ᾱ: δοίμην δοῖο δοῖτο (δοίμεθον δοίσθον δοίσθην) δοίμεθα δοῖσθε δοῖντο.

μεσ.μελ.ᾱ: δωσοίμην δώ(ο)σοιο δώ(ο)σοιτο (δόσοισθον δόσοισθον δοσοίσθην)
δοσοίμεθα δόσοισθε δόσوينτο.

ύποτακτικά παθητικά

έν και παρ.: έάν διδῶμαι διδῶ διδῶται (έάν διδῶμεθον δίδοισθον διδῶσθον) έάν
διδῶμεθα διδῶσθε διδῶνται.

ἄχρηστ: παρ και ύπερ.: έάν δέδωμαι.

ἄορ.ᾱ: έάν δοθῶ δοθῆς δοθῇ (έάν δοθήτον δοθήτον) έάν δοθῶμεν δοθῆτε δοθῶσι

μέσ:ἄορ.ᾱ: έάν δῶμαι δῶ δῶται (έάν δῶμεθον δώσθον δῶσθον) έάν δῶμεθα
δῶσθε δῶνται

Ἀπαρέμματα παθητικά

έν και παρ.: δίδοσθαι

παρ και ύπερ.: δεδόσθαι

ἄορ.ᾱ: δοθῆναι

μέλων ᾱ: δοθήσεσθαι

μεσ.ἄορ.ᾱ: δόσθαι

μέσος μελ.ᾱ: δώσεσθαι

Μετοχαί παθητικάί

ἐν καί παρ.: ὁ διδόμενος τοῦ διδομένου ἢ διδομένη τῆς διδομένης τό διδόμενον τοῦ διδομένου.

παρ καί ὑπερ.: ὁ δεδομένος τοῦ δεδομένου ἢ δεδομένη τῆς δεδομένης τό δεδομένον τοῦ δεδομένου.

ἀορ.ᾶ: ὁ δοθείς τοῦ δοθέντος ἢ δοθείσα τῆς δοθείσης τό δοθέν τοῦ δοθέντος.

μελ.ᾶ: ὁ δοθησόμενος τοῦ δοθησομένου ἢ δοθησομένη τῆς δοθησομένης τό δοθησόμενον τοῦ δοθησομένου.

μεσ.ἀορ.ᾶ: ὁ δόμενος τοῦ δομένου ἢ δομένη τῆς δομένης τό δομένον τοῦ δομένου.

μεσ.μελ.ᾶ: ὁ δοσόμενος τοῦ δοσομένου ἢ δοσομένη τῆς δοσομένης τό δοσόμενον τοῦ δοσομένου.

Περί τῆς τετάρτης συζυγίας τῶν εἰς μι

ἐρ.: ἡ τετάρτη συζυγία τῶν εἰς μι τί μας χρησιμεύει;

ἀπ.: μᾶς χρησιμεύει νά σχηματίζωμεν ρήματα ὅπου νά τελειώνουν εἰς μι καθὼς ζεύγνοιμι καί ἔχουν εἰς τήν παραλήγουσαν τοῦ ἐνεργητικοῦ καί παθητικοῦ ἐνεστῶτος καθὼς ζοίγνημι

μι, ζοίγνημαι, τά ὅποῖα ἕως τόν παρατατικόν σχηματίζονται, τούς δέ ἄλλους χρόνους τούς δανίζονται ἀπό ἄλλα..... ρίμα.

ἐρ.: πές μου παραδείγματα

ἀπ.: ὀριστικά ἐνεργητικά

ἐν.: ζήγνυμι ζήγνοις ζήγνασι ζήγνυμεν ζοίγνυσι ζοιγνύασι

παρ.: ἐζήγνην ἐζοίγνοις ἐζήγνου ζοίγνυμεν ἐζοίγνυτε ἐζοίγνυσαν

Προστακτικά ἐνεργητικά

ἐν καί παρ.: ζοίγνυθι ζοιγνύσθῃ (ζοίγνυτε ζοιγνύτοσαν)

Εὐκτικά ἐνεργητικά

ἐν καί παρ.: ζοίγνυμοι (εἰς τό πτοίμι)

ὑποτακτικά ἐνεργητικά

ἐν καί παρ.: ἐάν ζοιγνύω (εἰς τό ἐάν τύπτω)

Ἀπαρέμφατα ἐνεργητικά

ἐν καί παρ.: ζοιγνῦναι

Μετοχαί ἐνεργ.

ἐν καί παρ.: ὁ ζοιγνάς τοῦ ζοιγνάντος ἢ ζοιγνάσα τῆς ζοιγνάσας τό ζηγνάν τοῦ ζηγνάντος.

ὀριστικά παθητικά

ἐν.: ζήγνυμαι ζήγνυσαι ζήγνυνται ζοίγνυσθε ζήγνυσθε ζήγνυνται.

παρ.: ἐξηγνόμην ἐζήγνυσο ἐζήγνυτο ἐξηγνόμεθα ἐξηγνύσθε ἐζήγνωντο.

Προστακτικά παθητικά

ἐν καί παρ.: ζύγνυσο ζηγνύσθω (ζηγνύσθε ζηγνύστωσαν)

Εὐκτικά παθητικά

ἐν καί παρ.: ζοιγνόμην (εἰς τό τυπτοίμην)

ὑποτακτικά παθητικά

ἐν καί παρ.: ἐάν ζηγνώμαι (εἰς τό αὐτό τύπτωμαι)

Ἀπαρέμφατα παθ:

ἐν καί παρ.: ζηγνύσθαι

Μετοχαί παθητικάί

ἐν καί παρ.: ὁ ζηγνύμενος τοῦ ζηγνουμένου ἢ ζηγνουμένη τῆς ζηγνουμένης τό
ζηγνύμενον τοῦ ζηγνουμένου.

περί ἀνόμαλων ριμάτων

πρέπει ἀκόμα νά ἡξεύρωμεν ὅτι εἶναι μερικά ρήματα ὅπου ἐπιπίπτουν εἰς
κανόνας γι' αὐτό

λέγονται ἀνώμαλα διὰ τὰ ὅποια τώρα πρέπει νά ὀμιλήσωμεν.

ὀριστικά

ἐνεστ.: εἰμί εἶ ἐστί ἐσμέν ἐστέ εἰσί.

παρακ.: ἦν ἦς ἦ (ἦν τό τρίτον ἦ καί τό πρώτο).

παρ.: ἦμην ἦτε ἦσαν.

ὑπερσ.: ἦμην ἦσο ἦτο ἦμεθα ἦσθε ἦντο.

μελ.ᾱ: ἔσομαι ἔση ἔσετε (κ ἔσται ἄχρηστ.) ἐσόμεθα ἔσεσθε ἔσονται.

προστακτικά

ἐν καί παρ.: ἄσυ (καί ἴσθω ἔστω (καί ἦτυ) ἔστε ἔστωσαν καί ἔστων.

εὐκτικά

ἐν.: εἶην εἶης εἶη εἶημεν εἶητε εἶησαν.

μελ.ᾱ: ἐσοίμην ἔσοιο ἔσοιτο ἐσοίμεθα ἔσοισθε ἔσoinτο.

ὑποτακτικά

ἐν.: ἐάν ᾧ ἦς ἦ ἐάν ᾧμεν ἦτε ᾧσι.

ἀπαρέμματα

ἐν.: εἶναι

μελ.: ἔσεσθαι

μετοχαί

έν.: ὁ ὢν τοῦ ὄντος ἢ οὕσα τῆς οὐσης τό ὄν τοῦ ὄντος.

μελ.: ὁ ἐσόμενος τοῦ ἐσομένου ἢ ἐσομένη τῆς ἐσομένης τό ἐσόμενον τοῦ ἐσομένου.

Ὅριστικά

έν.: εἶμι (τό ὅποῖον λέγεται καί εἶμι κ ...) εἰοῦ κ εἶ ἴμεν ἴτασι (κ ἴασι).

παρ.: εἶν εἷς εἶ εἶμεν εἶτε εἶσαν (κ ἦσαν)

παρακ.: εἶκα εἶκας εἶκε εἶκαμεν εἶκατε εἶκασι

μεσ.ἀορ.: εἶα εἶα εἷς εἶημεν εἶητε εἶαον κ εἶα ὁ αὐτός ..αρίζωνται τό ᾧ εἷς ἦ κ τό ἰ γραφόμενον ἀπό ... κ ἦκα ... αὐτά γραφόμενον τό ἰ μπροστά.

ὑπερ.: εἶήειν εἶήεις εἶήει εἶήειμεν εἶήειστε εἶήεισαν

μεσ.....: ἦειν (καθώς κ τό ἦα)

ἀορ.β: ἴον ἴας ἴα ἴεμην ἴατε ἴεσαν

Προστακτική

έν.: ἴθι καί εἶ εἴτω εἴτε εἴτοσαν

ἀορ.β: ἴε ἴετω ἴετε ἴετωσαν

εὐκτικά

ἐν.: εἶην εἶης εἶη εἶημεν εἶητε εἶησαν

παρ.: ἰοίμι ἰοῖς ἰοῖ ἰοῖμεν ἰοῖτε ἰοῖσαν

ὑποτακτική

ἐν.: ἐάν ᾧ ἦς ἦ ἐάν ἦμεν ἦτε ᾧσι

ἀορ.β: ἐάν ἰῶ ἦς ἰῇ ἐάν ἱμεν ἴτε ἰῶσι

Απαρέμφατα

ἐν.: ἵναι ἰῶ κ ἱμην κ εἶναι

μετοχαί

ἐν.: ὁ ἰὼν τοῦ ἰόντος ἢ ἰοῦσα τῆς ἰούσης τό ἰόν τοῦ ἰόντος

ὀριστικά ἐνεργ:

ἐν.: ἴημι ἴης ἴησι ἱεμεν ἱεται ἱεῖσι (κ ἱάσι)

παρ.: ἴην ἴης ἴη ἦημεν ἱεται ἱεσαν

παρακ.: εἶκα εἶκα εἶκαμεν εἶκατε εἶκασι

ὑπερ.: εἶκειν εἶκεις εἶκει εἶκαμεν εἶκετε εἶκισαν

ἀορ.ᾱ: ἦκα ἦκας ἦκε ἦκαμεν ἦκατε ἦκασι κ ἦκα (βοῶνται οἱ Ἀθηναῖοι τό....)

ἀορ.β: ἦν ἦς ἦ ἦμεν ἦτε ἦταν

μελ.ᾱ: ἦσω ἦσεῖς ἦσει (ἦσομεν ἦσετε ἦσουν)

Προστακτικά Ἐνεργητικά

ἐν.: ἴαθι ἰέτω ἴετε ἰέτωσαν

παρ.: εἴκε εἰκάτω εἴκατε εἰκέτωσαν

ἀορ.β: ἐς ἔτω ἔτε ἔτωσαν

εὐκτικά ἐνεργητικά

ἐν.: ἰείην ἰείης ἰείη ἰειήμεν ἰείητε ἰείησαν

~~παρ.: εἴκα εἰκέτω, εἴκατε εἰκέτωσαν~~

παρ.ακ.: εἵκοιμῃ εἵκοις εἵκοι εἵκοιμεν εἵκοιτε εἵκοισαν

ἀορ.β: εἶην εἶης εἶη εἶημεν εἶητε εἶησαν

μελ.ᾱ: ἦσοιμι ἦσοις ἦσοι ἦσοιμεν ἦσοιτε ἦσοιεν

ὑποτακτικά ἐνεργητικά

ἐν.: ἐάν ἰῶ ἰῆς ἰῆ ἐάν ἰάμεν ἰῆτε ἰῶσι

παρ.: ἐάν εἴκω εἴκης εἴκη ἐάν εἴκωμεν εἴκητε εἴκοσι

ἀορ.β: ἐάν ῶ ῆς ῆ ἐάν ῶμεν ῆτε ῶσι

Ἀπαρέμματα ἐνεργ:

ἐν.: ἰέναι

παρ.ακ.: εἰκέναι

ἀορ.β: εἶναι

μελ.: ἦσιν

Μετοχαί ενεργ:

έν.: ὁ εἰς τοῦ ἱέντος ἢ εἶσα τῆς εἰσίσης τό ἱέν τοῦ ἱέντος

παρακ.: ὁ εἰκώς τοῦ εἰκότος ἢ εἰκεία τῆς εἰκείας τό εἰκός τοῦ εἰκότος

ἀορ.β: ὁ εἷς τοῦ ἔντος ἢ εἶσα τῆς εἰσίσης τό ἔν τοῦ ἔντος

ὀριστικά παθητικά

έν.: ἱεμαι ἱεσαι ἱεται ἱέμεθα ἱεσθε ἱενται

παρατ.: ἱέμην ἱεσο ἱετο ἱέμεθα ἱεσθε ἱεντο

παρακ.: εἶμαι εἶσαι εἶτα εἶμεθα εἶσθε εἶντε

σπάνιος μετ.ὀλ.μελ.: εἶσομαι

ὑπερ.: εἶμην εἶσο εἶτο εἶμεθα εἶσθε εἶντο

ἀορ.ᾱ: εἶθην εἶθης εἶθη εἶθημεν εἶθητε εἶθησαν

ὁ αὐτός εἶθην (παραλήποντος τό θ)

μελ.ᾱ: ἐθήσομαι ἐθήση ἐθήσεται ἐθησόμεθα ἐθήσεσθε ἐθήσονται

μεσ.ἀορ.ᾱ: ἠκάμην ἠκασο (κ ἠκω) ἠκατο ἠκάμεθα ἠκασθε ἠκαντο

μεσ.ἀορ.β: εἶμην εἶσο εἶτο εἶμεθα εἶσθε εἶντο

μεσ.μελ.: ἦσομαι ἦσαι ἦται ἦσόμεθα ἦσεσθε ἦσοντο

Προστακτικά παθητικά

ἐν: ἴεσο (καί ἴου) ἰέσθω ἴεσθε ἰέσθωσαν

παρ.: εἴσο εἴσθω εἴσθε εἴσθωσαν (και+ ἔσθων)

ἀορ.ᾱ: ἔθητι ἐθήτω ἐθητε ἐθήτωσαν

μεσ.ἀορ.ᾱ: ἦκα ἠκάσθω ἠκασθε ἠκάσθωσαν

μεσ.ἀορ.ᾱ: ἔσο (κ οὔ) ἔσθω ἔσθε ἔσθωσαν

εὐκτικά παθητικά

εν.: ἰείμην ἰεῖο ἰεῖτο ἰείμεθα ἰεῖσθε ἰεῖντο

παρ.: εἶμην ἔο εἶτο εἶμεθα εἶσθε εἶντο

σπάνιο μετ.ὀλ.μελ.: ἡσοίμην

ἀορ.ᾱ: ἐθείην ἐθείης ἐθείη ἐθείμεν ἐθείτε ἐθείσαν

μελ.ᾱ: ἐθησοίμην ἐθήσοιο ἐθήσοιτο ἐθησοίμεθα ἐθήσοισθε ἐθήσονται

μεσ.μελ.ᾱ: ἡσοίμην ἡσοιο ἡσοιτο ἡσοίμεθα ἡσοισθε ἡσονται

ὑποτακτικά παθητικά

ἐν.: ἐάν ἰῶμαι ἰῇ ἰῇται ἐάν ἰώμεθα ἰῇσθε ἰῶνται

ἀορ.ᾱ: ἐάν ἐθῶ ἐθῆς ἐθῇ ἐάν ἐθῶμεν ἐθῆτε ἐθῶσι

μεσ.ἀορ.ᾱ: ἐάν ἦκωμαι ἦκη εἰκηται ἐάν ἠκώμεθα ἠκεσθαι ἠκονται

μεσ.ἀορ.β: ἐάν ὦμαι ῆ ῆται ἐάν ὠμεθα ῆσθε ὦνται

Ἀπαρέμφата παθητικά

έν.: ἴεσθαι

παρ.: εἶσθαι

σπάνιος μεθ' ὀλ.μελ.: ἦσεσθαι

ἀορ.ᾱ: ἐθῆναι

μελ.ᾱ: ἐθήσεσθαι

μεσ.ἀορ.ᾱ: ἠκασθαι

μεσ.μελ.ᾱ: ἦσεσθαι

μεσ.μελ.β: ἔσθαι

μετοχαί παθητικάί

έν.: ὁ ἰέμενος τοῦ ἰεμένου ἢ ἰεμένη τῆς ἰεμένης τό ἰέμενον τοῦ ἰεμένου

παρ.: ὁ εἰμένος τοῦ εἰμένου ἢ εἰμένη τῆς εἰμένης τό εἰμένον τοῦ εἰμένου

σπάνιος μεθ' ὀλ.μελ.: ὁ εἰσόμενος

ἀορ.ᾱ: ὁ ἐθεῖς τοῦ ἐθέντος ἢ ἐθείσα τῆς ἐθείσης τό ἐθέν τοῦ ἐθέντος

μελ.ᾱ: ὁ ἐθησόμενος τοῦ ἐθησομένου ἢ ἐθησομένη τῆς ἐθησομένης τό ἐθησόμενον τοῦ ἐθησομένου

μεσ.ἀορ.ᾱ: ὁ ἠκάμενος τοῦ ἠκαμένου ἢ ἠκαμένη τῆς ἠκαμέ

μένης τό ήκάμενον τοῦ ήκαμένου

μεσ.ἀορ.β: ό έμενος τοῦ έμένου ή έμένη τής ήσομένης τό ήσόμενον τοῦ ήσομένου

πρέπει όμως νά ήξεύρωμεν ότι ...ρίσκεται εις καί ήμι τό στοροίομαι με ψιλή καί κλίνεται καί όμοια μέ τό ήμε (τό πέμπω) όπου δασύνεται πλήν τίμιον πρώτα δέ γυρίζει τά ψιλά σύμφωνα τών προθέσεων (άν σύντεθη) εις δασέα καθώς καθήμι μετήμι άπήμι άπόημι ...τρον τόν γυρίζει εις δασέα καθώς καθήμι μεθήμι άφήμι άρήμι άνθήμι εις τ λ ω

όριστικά

έν: φημί φής φησί φαμέν φατέ φασί

παρ.: έφην έφης έφη έφαμεν έφατε έφασαν

ἀορ.ᾱ: έφησα έφησας έφησε έφήσαμεν έφήσατε έφασαν έφησαν

ἀορ.β: έφην έφης έφη (κ έφα) έφημεν έφητε έφησαν

μελ.ᾱ: φήσω φήσεις φήσει φήσομεν φήσετε φήσουσι

μεσ.ἀορ.: έφήμην έφησο έφητο έφήμεθα έφησθε έφηντο

Προστακτικά

ἐν.: φάθι φάτω φάτε φάντων

ἀορ.ᾱ: φῆθι φήται φήτε φήτωσαν

εὐκτικά

ἐν.: φαίην φαίης φαίη φαίημεν φαίητε φαίησαν (καί φαῖεν)

ἀόρ.ᾱ: φήσαι φήσαις φύσαι φήσαμεν φύσατε φύσασαν

.....φήσεια φήσειας φήσειε φησεῖμεν φησεῖτε ἐφησεῖαν

ἀόρ.β: φαίην φαίης φαίη φαίημεν φαίητε φαίησαν (καί φαίεν)

μελ ᾱ: φήσοιμι φήσοις φήσοι φήσοιμεν φήσοιτε φήσοιεν

ὑποτακτικά

ἀόρ.ᾱ: ἐάν φήσω φήσης φήση ἐάν φήσωμεν φήσεται φήσουσι

ἀόρ.β: ἐάν φῶ φῆς φῆ ἐάν φῶμεν φῆτε φῶσι

Απαρέμφατα

ἐν: φάναι

ἀόρ ᾱ: φῆσαι

ἀόρ β: φῆναι

μέλ ᾱ: φήσιν

μέσ ᾰόρ ᾱ: φῶσθαι

μετοχαί

έν: ὁ φᾱς τοῦ φάντος ἢ φᾱσα τῆς φᾱσης τό φάν τοῦ φάντος

ᾰόρ ᾱ: ὁ φήσας τοῦ φήσαντος ἢ φήσασα τῆς φύσασας τό φήσαν τοῦ φήσαντος

μέλ ᾱ: ὁ φήσων τοῦ φήσοντος ἢ φήσουσα τῆς φησούσης τό φῆσον τοῦ φήσοντος

μεσ: ᾰόρ ᾱ: ὁ φήμενος τοῦ φημένου ἢ φημένη ταῆς φημένης τό φήμενον τοῦ φημένου

Περί Προθέσεως

έρ: τί εἶναι ἢ πρόθεσις;

ᾰπ: ἓνα μέρος τῆς ἑλληνικῆς ὁμιλίας ἀπό τ ἄκλιτα

έρ: διατί λέγονται προθέσεις;

ᾰπ: ὅτι ἐμβαίνει μπροστά ἀπ' ὅλα τά μέρη τῆς ἑλληνικῆς ὁμιλίας

έρ: πόσες εἶναι οἱ προθέσεις;

ᾰπ: δεκαοχτώ ἐν εἰς ἐάν σύν προς πρό ἀντί διά μετά παρὰ ἀντί ἐπί περί

.....

έρ: πόσες εἶναι οἱ μονοσύλλαβες;

ἀπ: ἕξ: ἓν εἰς πρὸς πρό

ἐρ: πόσες εἶναι οἱ δυσύλλαβες

ἀπ: δώδεκα: ἀπό κατὰ παρὰ ἐπὶ ὑπὸ ὑπέρ

ἐρ: τί διαφέρουν αἱ μονοσύλλαβες ἀπὸ τις δυσύλλαβες;

ἀπ: ὅτι οἱ μονοσύλλαβες ἔχουν ἀπὸ μίαν συλλαβὴν καθὼς καὶ οἱ
δυσύλλαβες ἀπὸ δύο καθὼς

Περὶ ἐπιρρήματος

ἐρ: τί εἶναι τὸ ἐπίρρημα;

ἀπ: ἓνα μέρος τῆς ἑλληνικῆς ὁμιλίας ἀπὸ τὰ ἄκλιτα

ἐρ: διατί λέγεται ἐπίρρημα;

ἀπ: ὅτι τὰ ἐπιρρήματα καθὼς

ἐρ: πόσα ἀκολουθοῦν

ἀπ:

.....

.....

.....

.....

.....

Μεταγραφή του υπ'αριθμ. 76 (17^{ος} αι.) χειρόγραφου κώδικα

ἐνεστώς ὀριστικός βαρύτονος εἰς ὦ λήγων, ἀμοιβῇ τοῦ ὦ εἰς ο καί προσθέσει τῆς
 μαῖ παθητικός γίνεται: Ἰστέον δέοντι, πᾶν παθητικόν ἢ μέσον ἔχον ἐπὶ τέλον, τό
 μ κλητικόν, τήν παραλήγουσαν θέλει φυλάττειν, τοῦ ἰδίου ὀριστικοῦ πρώτου
 προσώπου τῶν πλείστων. Τό πτο μικρόν πᾶν ῥῆμα εἰς μαῖ λήγον, ἀπαθές ἐπὶ τῶν
 εἰς ὦ, εἰ πρό τοῦ μ τό ο ἔχει, μικρόν αὐτό θέλει ἔχει. Πλήν τῶν ὑποτακτικῶν –
 ομαῖ δφ τά εἰς μαῖ καί εἰς ταῖ πρώτα καί τρίτα πρόσωπα τῶν ἐνικῶν καί τά τρίτα
 τῶν πλ... διά ττης αἰ δφ. Τό β' τύπτη(οκα) ἐκ τοῦ γέγονεν ἐνδεί τοῦ τ καί κράσει
 τοῦ ε καί τοῦ α εἰς ἡ μένοντος καί τοῦ ἱ προσγεγραμμένον καί ἄλλως. Πᾶν ῥῆμα
 εἰς μαῖ λήγον, ἔχει το β'.... τοῦ ἀνεκφωνήτου ἱ πλήν τοῦ ὄψομαι ὄψει. Βούλομαι
 βούλει οἶομαι οἶει ὦν τό μέν βούλει καί οἶει ὑποτάσσεται. Τό τρίτον, τύπτεται
 κ.ο.κ. τά εἰς μαῖ τροπή τῆς μαῖ εἰς ται, καί εἰς τό ὄμικρον ἐπὶ τῆς παραληγούσης
 ἔχει τρέποντα αὐτό εἰς ε, τό τρίτον ποιεῖ. Τῶν δυϊκῶν τό ᾱ τυπτόμεθον κ.ο.κ. ἐκ
 τοῦ πρώτου πλέον γίνεται, τροπή τῆς θᾱ εἰς θον. Τό με ψιλόν τά εἰς μέθον καί εἰς
 μέθα, πρώτα πρόσωπα τῶν δ... καί πρώτα τῶν πλέον διά τοῦ ἔψιλον γράφεται. Ὁ
 δυϊκός τυπτέασθον. Τό τρίτον τυπτέαθον. Τῶν πληθυντικῶν τό πρῶτον,
 τυπτόμεθα κ.ο.κ. Πᾶν πρῶτον πρόσωπον, ἔχον το μ κλιτικόν

ἐκκαθαρίζει τό τ, πρό αὐτοῦ δεχόμενον το ν καί τήν παραλήγουσαν φυλάττον τοῦ πρώτου προσώπου τῶν ἐνικῶν, το τρίτον πρόσωπο τῶν πλέον ποιεῖ. παρατατικός Τύπτω καί τό παθητικόν, τύπτομαι. καί ὁ παρατατικός ἐτυπτόμην, κ.ο.κ. πᾶς ἐνεστώς παθητικός τρέπων τήν μαῖ εἰς μῆν καί τήν ἄρχουσαν αὖξων χρονικῶς ἢ συλλαβικῶς τόν παρατατικόν ποιεῖ. Τό μέν ἦ πᾶν ῥῆμα εἰς μι λήγον διά τοῦ ἰ οἱ δέν εἰς μῆν διά τοῦ ἦ. Καί ἄλλως οἱ εἰς ἦν παρωχημένοι ἅπαντες διά τοῦ ἦ πλήν τοῦ ἐνεργητικοῦ ὑπερσυντελείκου, καί τοῦ μέσου Τό βον ἔτυπτον κ.ο.κ. ἐκ τοῦ τρίτου γέγονεν διά τοῦ τ καί α κράσει τοῦ ε καί ο, εἰς τήν ουδφ. Τό τρίτον ἐτύπτετο κ.ο.κ. τά εἰς μῆν τροπή τῆς μῆν εἰς το, τό τρίτον ποιεῖ. Τό το μικρόν τά εἰς το ἀπό τῶν εἰς μῆν γινόμενα ἅπαντα διά τοῦ ὅμικρο ... παρακεείμενος Τύπτω, ὁ μέλλον τύψω, ὁ παρακεείμενος τέτυφα ὁ παθητικός τέτυμμαι κ.ο.κ. ὁ παθητικός παρακεείμενος ἐκ τοῦ ἐνεργητικοῦ γίνεται. Τροπή τοῦ τέλους εἰς μαι καί εἰ μέν φᾶ λήγει ὁ ἐνεργητικός παρακεείμενος καί ἕτερον μ προσλαμβάνει ὁ παθητικός εἰ δέ εἰς κᾶ ὅτε μέν ὁ ἐνεστώς αὐτοῦ πρό τοῦ ῶ σύμφωνον οὐκ ἔχει ὡς ἐπὶ τό πλείστον οὐδέν προσλαμβάνει οἷον πεφώρακα πεφώραμαι, πεποίηκα, πεποίημαι.

τετόξευκα, τετόξευμαι ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον ἄρητ..

διὰ τό ἤκουσμαι εἴλκισμαι καί στ...α ὅτε δέ σύμφωνον ὁ Ἐνεστώς ἔχει εἰ μὲν μή ἀμετάβολον, οἱ εἰ τό σ προσλαμβάνει. οἶον λελεύτικα, λελεύτισμαι, σπείδω, ἔσπεια, ἔσπεισμαι. εἰ δέ ἀμετάβολον εἰ μὲν τό ο, τοῦτο φυλάττει ὁ παθητικός Παρακείμενος πρό του μ: οἶον σπείρω, ἔσπαρκα, ἔσπαρμαι. καί εἰ τό λ ὁμοίως: οἶον ψάλλω, ἔψαλκα, ἔψαλμαι. εἰ δέ τό ν ἔχει ὁ Ἐνεστώς, ἔχει δέ καί οὗτος αὐτό τό δήλον ὅτι ὁ ἐνεργητικός Παρακείμενος τετραμμένον γέ μῃν εἰς τό γ διὰ τό κ. παθητικός Παρακείμενος ἔξει αὐτό τετραμμένον εἰς μ διὰ τό μ: οἶον ῥαίνω, ἔρρανα, ἔρραμαι. μιάινω, μεμίαμα, μεμίαμμαι. τό γάρ μεμιάσμαι ἐτερόκλιτον ἐστίν. ἀφού μίασμα καί μιάστωρ εἶδέ ὁ μὲν Ἐνεστώς ἔχει αὐτό, ὁ δέ Παρακείμενος οὐκ ἔχει ὁ ἐνεργητικός οὐδ' ὁ παθητικός ἔχει: οἶον: κρίνω, κέκρικα, κέκριμμαι. εἶδέ εἰς χᾶ λήγει ὁ ἐνεργητικός Παρακείμενος ἀεὶ ὁ παθητικός το γ ἔχει πέπλεχα, πέπλεγμαι ἤγμαι, ἄφιγμαι. Τό βον τέτυψαι κ.ο.κ. ἐκ τοῦ τρίτου γέγονε. τροπή τοῦ τ εἰς σ καί κράση του π κ σ εἰς ψ, τό γάρ ψ ἐκ τοῦ π κ σ σύγκειται. Τό τρίτον τέτυπται κ.ο.κ. τά εἰς μαῖ τροπή τῆς μαῖ εἰς αι. Καί ὠφελον εἶναι τέτυμται ἔπειτα με τον..

Β ὅλα τῶν ἀφώνων οὐδέποτε προηγείται μεταβολῆς τό μ εἰς τό χαρακτηριστικόν τῆς συζυγίας π ἐν ἀψιλον ψιλόν προηγῆσθαι τοῦ πτ. Τῶν δυϊκῶν τό πρῶτον τετύμμεθον. Τό β^{ον} τέτυφθον τό τρίτον τέτυφθον. Τῶν πλείστων τό α^{νι} τετύμμεθα. Τό β^{ον} τέτυφθε κ.ο.κ. πᾶν τρίτον ἐνικῶν τρέπεται δέ ἐνταῦθα καί το π εἰς τό ἀντιστοιχοῦν αὐτῷ φ ἵνα δασύ δασέος προκ...: ὁ τρίτος οὐ ποιεῖ. διότι ἠναγκάζετο τό τρίτον τῶν ἐνικῶν πρό τοῦ τ τό ν προσλάβειν ἵνα τούτο ποιήσῃ. ἔχει δέ καί τό τ. ἀδύνατον δέ το π ν τ ἐπί συλλαβῆς σκ...μειν. διαλαμβάν... μετοχῆς ὑπαρκτικοῦ ῥήματος, αὐτό ἢ χρῆσις ἀναπληροῖ: Καί πῶς ἀναπληροῖ τετυμμένοι εἰσί. καί καθόλου δέ πᾶν ῥῆμα εἰς ἰδίαν μετοχήν καί ῥῆμα ὑπαρκτικόν δ...ται διαλύεσθαι: οἷον λέγω καί λέγων εἰμί. τρέχω καί τρέχων εἰμί. Τετυμμένοι ποίας πτώσεως εὐθείας τῶν πλέων ἢ εὐθεία τῶν ἐνικῶν. ὁ τετυμμένος.

Τύπτω ὁ μέλλων τύψω, ὁ παρακείμενος τέτυφα ο παθητικός τέτυμμαι ἢ μετοχή ὁ τετυμμένος, κ.ο.κ.. πᾶν παθητικόν ἢ μέσον, ἔχον ἐπὶ τέλοις το μ κλιτικόν, τρέπον τήν ἐσχάτην εἰς μενος, τήν μετοχήν ποιεῖ. Τό με ψιλόν. αἱ εἰς μενος μετοχαί προπαροξύνονται καί διὰ τοῦ ε.

ψιλόν γράφεται πλήν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου καί τοῦ μέσου αὐτοῦ δευτέρου. Ὁ τετυμμένος πῶς κλίνεται τοῦ τετυμένου, ὡς πλόος τοῦ πλόου. Εἰσὶ κανόνισον. εἰμί τό ὑπάρχω ὃ γίνεται ἀπό τοῦ ἔω εἰμί καί πλεονασμῶ τοῦ ἱ εἰμί. Τό β κοινῶς μέν εἰς ἀποβολή τοῦ σ εἰ ποιητικῶς δέ, ἐστί. Τό τρίτον ἐστί τῶν δυϊκῶν τό πρῶτον, οὐ ποιεῖ. Τό β ἐστόν το γ ἐστόν. Τῶν πλέον τό πρῶτον ἐσμέν κοινῶς μέν εἰσὶ. Ποιητικῶς δέ ἔασι. Τό εἰ ἀπό τοῦ ἔω κατά πλεονασμόν τοῦ ἱ. Ἐπὶ τῷ εἰ ψιλήν τά ὑπαρκτικά ῥήματα ψιλοῦνται. Τό σι, ἱ τά εἰς ἱ λήγοντα τρίτα πρόσωπα τῶν πλείστων διά τοῦ ἱ γράφεται. Τό τρίτον τῶν πλέον τέτυφας κ.ο.κ. πᾶν τρίτον ἐνικόν ἔχον πρό τοῦ τ. ψιλόν τροπῇ τοῦ ψιλοῦ εἰς τό ἀντιστοίχῳ αὐτῷ δασύ καί προσθέσει τοῦ ᾱ ποιεῖ τό τρίτον τῶν πλέον ἰωνικῶς, ὃ καί παρὰ τοῖς κοινοῖς ἐπεκράτησε: Τό φα βραχύ καθόλου τό προστιθέμενον ἰωνικῆς ἐν τῷ τρίτῳ προσώπῳ τῶν πλείστων τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ὑπερσυντελικοῦ δίχρονον συστέλεται ὑπερσυντέλικος.

Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ παρακειμένος τέτυφα ὁ παθητικός τέτυμμαι ὁ ὑπερσυντέλικος ἐτετύμην πᾶς παθητικός παρακειμένος

Τρέπει τήν μαῖ εἰς μῆν καί προσλαμβάνει κατά τήν ἀρχήν τό ε (ή ἀπό συμφώνου ἀρχοῖτο τό θέμα ὑπερσυντέλικον ποιεῖ. εἰδ' ἀπόφωνήεντος, οὐδεῖπροσθήκης. Τό β ἐτέτυψο κ.ο.κ. ἐκ τοῦ τρίτου γέγονε. Τό.... ὀμικρον ἐκ τοῦ τρίτου τά εἰς το ἀπό τῶν εἰς μῆν. Τό τρίτον ἐτέτυπτο. Τοῦ δυϊκοῦ ἐτετύμεθον, ἐτέτυφθον, ἐτετύφθην: τῶν πλέον τό πρῶτον ἐτετύμμεθα. Το β ἐτέτυφθε. Τό τρίτον οὐ ποιεῖ. δι ἦν εἵπομεν αἰτίαν. ἐν τῷ παρακειμένῳ, ἀναπληροῖ δέ καί τοῦτο διά μετοχῆς ὑπαρκτικοῦ ῥήματος. Καί πῶς ἀναπληροῖ τετυμμένοι ἦσαν διατί ἐν μέν τῷ παρακειμένῳ, τετυμμένοι εἰσίν ἐν δέ τῷ ὑπερσυντελίῳ τετυμμένοι ἦσαν. κοινῇ μέν ἀμφοῖν τοῖν χρόνοις ἡ μετοχή ἀλλ' οὐχί τό ῥῆμα, παρακειμένῳ μέν οἰκείος ἐστίν ὁ ἐνεστώς ὑπερσυντελίῳ δεο ἦσαν παρωχημένος. Ἦσαν κανόνισον εἰμί τό ὑπάρχω παρατατικός ἦν ἀττικῶς διά τοῦ ἦ. Το β ἦς. Τό τρίτον ἦν ἐτεροκλίτως ἀπό τοῦ ἔω ἦον, ἦε καί κατά συγκοπήν ἦν. Τῶν δυϊκῶν τό πρῶτον οὐ ποιεῖ. Το β ἦτον τό τρίτον ἦτην. Τῶν πληθυντικῶν, τό πρῶτον ἦμεν. Το β ἦτε. Τό τρίτον ἦσαν. Τό ἰωνικόν ἐτετύφατο κ.ο.κ. πᾶν τρίτον ἐνικόν ἀόρ. ᾱ. Τύπτω, ὁ μέλων τύψω ὁ παρακείμενος τέτυφα ὁ παθητικός τέτυμαι

ὁ ἀόριστος ἐτύφθην οκθεξ. πᾶς παθητικός παρακείμενος, την τελευταίαν
 τρέπων εἰς θῆν και ἡ σύμφωνον καταρχάς ἔχει, ἀποκαλλών αὐτό, παθητικόν
 πρῶτον ἀόριστον ποιεῖ εἰμε..ντος ἔχει ὁ παθητικός παρακείμενος πρό τῇ ζμαῖ το
 σ, τούτο φυλάσσει και ἐπί τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου. εἰδέ το γ τρέπει αὐτό εἰς το
 δασύ σύμφωνον τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου οἶον λέληγμαι, ἐλέχθην εἰδέ το μ
 εἰμέν θεματικόν αὐτό ἔχει τετραμμένον ἀπό του ν πάλιν αὐτό τρέπει οἶον,
 μεμίαμαι ἐμιάνθην εἰδέ κλιτόν εἰς το τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου δασύ οἶον,
 τέτυμμαι, ἐτύφθην. εἰδέ το ρῆ το λ. Ταῦτα πάλιν ἔχει ὑπερσυντ. ἀόρ. ἔσπαρμαι,
 ἐσπάρθην ἔψαλμαι ἐψάλθην. εἰδ' οὐδέν ἔχει ὁ παθητικός παρακείμενος, οὐδ' ὁ
 παθητικός ἀόριστος ἔξει οἶον: κέκριμαι, ἐκρίθην. ἀόρ. Βτύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ
 ἀόρ. ἔτυψα ὁ β ἔτυπον ὁ παθητικός ἐτύπην κ.ο.κ. ὁ εἰς ον δεύτερος ἀόρ. Γίνεται
 μελ. ἀορ. α τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ ἀορ. ἔτυψα, ὁ μελ. ἐτυψαίμην κ.ο.κ. οἱ μέσοι
 ἀόριστοι ἀπό τῶν ἐνεργητικῶν γίνονται προσόδω τῆς μέν. ὁ πρῶτος ἀπό τοῦ
 πρῶτου ὁ δεύτερος ἀπό τοῦ δευτέρου. Τό β ἐτύψω κ.ο.κ. ἐκ τοῦ τρίτου γέγονεν ἐν
 διά τοῦ τ κ κράσει τοῦ ᾱ καί ο εἰς ὠμέγα. Τοτέστιν εταιτόδου

εἰς ω και πότε εἰς υ ὅτε μέν ἐστί το τρίτον διά τοῦ ᾱτο. Τότε το β εἰς ῶ ὅτε δε διά τοῦ ετο, εἰς οὔ μελ. ἀορ. β τύπτω, ὁ μέλων τύψω, ὁ ἀορ. ἔτυψα ὁ β ἔτυπον ὁ μέσος ἐτυπόμην κ.ο.κ. οἱ μέσοι ἀόριστοι μέλλων ᾱ τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ παρακείμενος τέτυφα ὁ παθητικός τέτυμμαι, ὁ ἀορ. ἐτύφθην ἐτύφθης ἐτύφθη και ὁ μέλων ᾱ τυφθήσομαι κ.ο.κ. πᾶς παθητικός ἀόριστος κατά το τρίτον ἑαυτοῦ πρόσωπον προσλαβών την σόμαι και την ἐν ἀρχαίς κλιτικήν ἑκτασιν ἀποβαλὼν παθητικὸν μέλοντα ποιεῖ. ὁ φθῆ ἢ οἱ εἰς ἦν παρωχημένοι μέλων β τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ ἀόριστος ἔτυψα, ὁ β ἔτυπον ὁ παθητικός ἐτύπην, ἐτύπης, ἐτύπη και ὁ μέλων διά τοῦ τυπήσομαι κ.ο.κ. πᾶς μέλων ἐνεργητικός εἰς ῶ λήγων προσλαβών την μαῖ και τρέπων το ῶ εἰ μεν βαρύτονοι εἰς ὄμικρον. εἰ δε περισπᾶτο εἰς την οὔ, μέσος μέλων γίνεται

τύπτω, ὁ μέλων τύψω ὁ παρακείμενος τέτυφα ὁ παθητικός τέτυμμαι το β τέτυψαι καί ὁ μετ' ὀλίγον μέλων τετύψομαι κ.ο.κ. πᾶς παθητικός παρακείμενος κατά το β ἑαυτοῦ πρόσωπον, πρό τῆς δεχόμενος το μ μετ' ὀλίγον μέλοντα ποιεῖ.

ἀπαρέμματα ἐνεργητικά ἐνεστώτος

Τύπτω το β τύπτεις τό τρίτον τύπτει καί τό ἀπαρέμφατον τύπτειν κ.ο.κ. οἱ
ὀριστικοί εὐκτικοί ἐνεστώτες πάντων πλήν τῶν εἰς μῖ, κατὰ τό τρίτον ἑαυτοῦ
πρόσωπον το ν προσλαμβάνοντες τό ἀπαρέμφατον ποιοῦσιν. Ἐπί τῆς γ συζυγίας
τῶν περισπωμένων καί τήν συναλλοιφήν ἄλλως ποιοῦσιν. Ἐπί μέν γάρ ἑαυτῶν,
ἀεὶ τήν συναίρεσιν εἰς τήν ποιοῦσιν. Ἐπί δέ τῶν ἀπαρεμφάτων, εἰς οὐ. Διατί
λέγονται ἀπαρέμφατα. διὰ τό μή παρεμφαίνειν ἥδιων δηλοῦν. μήτε πρόσωπα
μήτε ἀριθμούς μήτε βούλημα ψυχῆς. Τύπτειν ποίας ἐγκλίσεως οὐκ ἔχει. τά
ἀπαρέμφατα δίχως προσώπως εἰσὶ καί ἐγκλίσεων. ποίου ἀριθμοῦ οὐκ ἔχει
προσώπων μή ὄντων, οὐδέ ἀριθμός δύναται εἶναι. Ἰστέον ὅτι τά ἀπαρέμφατα
ὑλὴ τῶν ῥημάτων εἰσίν. ὅθεν αἱ ἐγκλίσεις εἰς αὐτά ἀναλύουν διὰ τοῦ δηλωτικοῦ
τῆς δυνάμεως αὐτῆς ῥήματος. οἷον τό τύπτειν δύναμαι δέ ἄλλως σας εἰπεῖν,
ὀρίζομαί σε τύπτειν καί τό τύπτε προστάσσω σε τύπτειν καί τό τύπτοιμι εὐχομαι
τύπτειν. Ταῦτα δέ καί ὀνόματα λέγουσι τῶν ῥημάτων διό καί ἄρθρα ἔχουσιν
ἐνίστε συναπτόμενα. οἷον τό ἀναγιγνώσκειν ὠφέλιμον. Πόσα τελικά τῶν
ἀπαρεμφάτων δύο τῶν ἐκ τῶν συμφώνων καί ἡ αἱ ἐκ τῶν φωνηέντων. Τό τύπτειν
πᾶν ἀπαρέμφατον ἔχει

κατά τήν τελευταίαν πλήν τοῦ ζῆν. Τό γάρ πεινῆν, διψῆν, ὀρεῖν καί τά ἄλλα πάντα τῆς δευτέρας συζυγίας τῶν περισπωμένων. ἅ κοινῶς μέν διά τοῦ ᾱ γράφεται: οἱ δέ ἴωνες εἰς ἡ αὐτά τρέπουσιν ἐπεὶ τοῖ ἔχουσι προσγεγραμμένον διά τήν λήγουσαν ἔχουσιν: Τύπτω, ὁ μέλων τύψω, ὁ παρακείμενος τέτυφα. το β τέτυφας τό γ τέτυφε καί τό ἀπαρέμφατον τετυφέναι κ.ο.κ. πᾶς παρακείμενος κατά το γ ἑαυτοῦ πρόσωπον, τήν ναῖ προσλαβών, τό ἀπαρέμφατον ποιεῖ. Τό φε ψιλόν κατά τροπήν του ᾱ εἰς ε. Καί ἄλλως τά διά τοῦ εἶναι ἀπαρέμφατα τήν μέν παραλήγουσαν διά τοῦ ἔψιλον ἔχουσι. τήν δέ τελευταίαν διά τῆς οὔ. Ὁ τόνος, ἐπί τῆς παραληγούσης. πᾶν ἀπαρέμφατον εἰς ναῖ λήγον πρό μιας συλλαβῆς ἔχει τόνον. πλήν τῶν αἰολικῶν. τοῦ φαγέμεναι καί πιέμεναι. ἅ γίνονται ἀπό τοῦ φαμῆ καί πιεῖν καί τῶν ὁμοίων Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ παρακείμενος τέτυφα ὁ μέσος τέτυπα, τέτυπας, τέτυπε καί τό ἀπαρέμφατο τετυπέναι κ.ο.κ. πᾶς παρακείμενος ἄορ. ᾱ. Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ ἄορ. ἔτυψα καί τό ἀπαρέμφατον τύψαι κ.ο.κ. ὁ εἰς ᾱ λήγων ἀόριστος προσθέσει τοῦ ἱ καί συστολῇ τῆς ἀρχούσης, τό ἀπαρέμφατον ποιεῖ. Διατί τοῦ ἐνεστώτος καί τοῦ παρατατικοῦ..

Συνεζευγμένα και τοῦ παρακειμένου και τοῦ ὑπερσυντελικού, ὁ ἀόριστος οὐ
 συζεύγνυται τινί διότι οὐκ ἔχει τινι συζευχθήσετε μετὰ μέν γάρ τοῦ ἐνεστώτος οὐ
 δύναται διότι ὁ μέν ἐνεστώως ἀπλήρωτον ἔχει την σημασίαν οὗτος δε
 πεπληρωμένην. Μετά δε τοῦ μέλλοντος διότι οὐ πλησιάζει αὐτῷ ἀλλ' ἔχει
 μεσιτεύοντα τον ἐνεστώτα και ἐπὶ τῶν μετοχῶν ὁ αὐτός λόγος. ἀορ. β. Ὁ ἀορ.
 τυπεῖν κ.ο.κ. πᾶς β ἀορ. εἰς οὗ λήγων τροπῇ τοῦ ον εἰς εἶν και συστολή τῆς
 ἠὺξημένης ἀρχούσης ὡς ἐπὶ το πολύ, το ἀπαρέμφατον ποιεῖ. Πόθεν δεδείκνυται
 ὅτι ἐστὶ τοῦτο ἀλλ' οὐ μάλλον β μέλων. πρῶτον μέν ἀπό τῆς ἐννοίας οὐ γάρ
 ἐπὶ σημασίαν μέλλοντος, ἀλλὰ παρεληλυθότος, τούτοι αὐτά εὐρίσκεται εἰμή παρὰ
 τισί σπανίως ἢ διὰ λαμπτύρων γραφέως ἢ ποιητική ἀδεία ἢ τοῦ γεγραφότος
 ὑπεροψία. ἄλλωστε καί ὁ β μέλων, ἐν τοῖς ὀριστικοῖς ἐνεργητικοῖς καί μέσοις, οὐκ
 ἔστι πῶς οὐκ ἂν εἴη ἀπαρέμφατον, ἀπό τοῦ μή ὄντως. καί μήν, τό πεσοῦμαι
 μέλων ὦν, οὐ δοκεῖ πρῶτος εἶναι ἢ ὦν πρῶτος οὐκ ἔστιν, εἰ κἂν β ἐξ ἀνάγκης
 ἀλλ' οὐκ ἔστι δωρικῶς γάρ οὕτω γίνεται ὡς τό φευξοῦμαι. Ἐπεκράτησε δέ ἐπὶ τῆς
 κοινῆς συνήθειας, ὡς αὐτό δή τό φευξοῦμαι τό δέ καθεδοῦμαι ἐνεστώτος
 σημασίαν ἔχων μέλλοντος ὡς τό ἔδομαι καί τό φάρμαι

καί τό πίομαι καί τό εἶμι μελ. Τύπτω ὁ μέλων τύψω το β τύψας τό τρίτον τύψει καί τό ἀπαρέμφατον τύψειν κ.ο.κ. πᾶς μέλων ἐνεργητικός κατά τό τρίτον ἑαυτοῦ πρόσωπον τό ν προσλαβών, τό ἀπαρέμφατον ποιεῖ.

ἀπαρέμματα παθητικά ἐνεστώτος παροξύτονα

Τύπτω καί τό παθητικόν τύπτομαι το β τύπτη τό τρίτον τύπτεται καί τό ἀπαρέμφατον τύπτεσθαι κ.ο.κ. πᾶν παθητικόν, ἤ μέσον, ἔχον αὐτῷ τρίτῳ προσώπῳ το τ κλητικόν, τρέπον τήν ἐσχάτην εἰς θαῖ, τό ἀπαρέμφατον ποιεῖ καί εἰ καθαρ τό τ καί σ προσλαμβάνει: Ὁ τόνος, ἐπί τῆς προπαραληγούσης. πᾶν ἀπαρέμφατον εἰς θαι λήγον ὁμότονον εἶν θέλει τῷ ἰδίῳ ὀριστικῷ. πλὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου καί τοῦ μέσου ἀόριστου δευτέρου: Τύπτω, ὁ μέλων τύψω ὁ παρακείμενος τέτυφα ὁ παθητικός τέτυμμαι, το β τέτυψαι, το γ τέτυπται καί τό ἀπαρέμφατον τετύφθαι κ.ο.κ. πᾶν παθητικόν ἀορ. ᾱ Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ παρακείμενος τέτυφα ὁ παθητικός τέτυμμαι ὁ ἀόριστος ἐτύφθη καί τό ἀπαρέμφατον τυφθῆναι κ.ο.κ. πᾶς παθητικός ἀόριστος κατά τό τρίτον ἑαυτοῦ πρόσωπον, τήν ναῖ προσλαβών καί τήν ἐν ἀρχαῖς κλιτικήν ἑκτασιν ἀποκαλών, τό ἀπαρέμφατον ποιεῖ. Τό φθῆ, ἦ, ἐκ τοῦ ἐτύφθην

ταῦτα δέ καί συγκοπή γίνεται τοῦ ε. Τά δυϊκά τέτυφθον τετύφθων. Τά πλέον
 τέτυφθε τετυφθῶσι. Τύπτω, ὁ μέλων τύψω ὁ παρακείμενος τέτυφα ὁ παθητικός
 τέτυμμαι ὁ ἀόριστος ἐτύφθη ἡ μετοχή ὁ τυφθεῖς τοῦ τυφθέντος καί τό
 προστακτικόν τύφθητι κ.ο.κ. πᾶσα μετοχή εἰς σ ὀξύτονος διά τοῦ ν τ κλινομένη
 εἰς τί ποιεῖ τό προστακτικόν. Καί ὥφειλον εἶναι διά τοῦ θ ἄδικα τήν ἐπαλληλίαν
 τῶν δασέων εἰς τ. Τό τρίτον τυφθήτω κ.ο.κ. τά εἰς θῖ προστακτικά τροπῇ τοῦ θῖ
 εἰς τῶ, τό τρίτον ποιεῖ. τύφθητον τυφθήτων. Τά πλέον τύφθητε τυφθήτωσαν.
 Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ ἀορ. ἔτυψα ὁ β ἔτυπον ὁ παθητικός ἐτύπην, ἡ μετοχή ὁ
 τυπεῖς τοῦ τυπέντος, καί τό προστακτικόν τύπητι κ.ο.κ. πᾶσα μετοχή μελ. ἀορ. ᾱ
 Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ ἀορ. ἔτυψα καί ὁ μέσος προστακτικός πρῶτος ἀορ. τύψαι
 κ.ο.κ. ὁ εἰς οὔ λήγων προσθέσει τοῦ ῖ καί συστολή τῆς ἄρχουσας μέλων
 προστακτικός ἀορ. γίνεται. ἔλουσα, λοῦσαι ἔτυψα τύψαι. Τό τρίτον τυψάσθω
 κ.ο.κ. Τά εἰς τῶ τρίτα. Τά τυψάσθον, τυψάσθων. Τά πλέον τυψασθε,
 τυψάσθωσαν μελ. ἀορ. β. Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ ἀορ. ἔτυψα ὁ β ἔτυπον ὁ
 μέλων(εσος) ἐτυπόμην ἐτύπον καί τό προστακτικόν τύπου κ.ο.κ. ὁ με.. δευτ. ἀορ.
 τοῦ δευτέρου προσώπου τήν ἐν ἀρχαίς κλητικήν ἔκτασιν ἀποκαλῶν κ

κατασκευάσας τόν τόνον, τό ἴδιον προστακτικόν ποιεῖ ἐλακόμην, ἐλάκον, λακού, ἐτυπτόμην, ἐτύπτον, τυποῦ. Τό τρίτον, τυπέσθω. Τά δυϊκά, τύπεσθον, τυπέσθων. Τά πληθυντικά τύπεσθε τυπέσθωσαν. Ἰστέον ὅτι πάντα τά εἰς τε ἢ εἰς θε προστακτικά δεύτερα πρόσωπα προπαροξύτων εἰμή δισύλλαβα εἰ η διὰ τοῦτο κᾶν ταύθα ἀναβιβάζει τόν τόνον: εὐκτικά ἐνεργητικά ἐνεστώς κ παρατατικός. Τύπτω καί ἡ μετοχή ὁ τύπτων τοῦ τύπτοντος καί τό εὐκτικόν τύπτοιμι κ.ο.κ. πᾶσα μετοχή ἐνεργητική τῶν εἰς ὦ ῥημάτων, τό τέλος τῆς γενικῆς τρέψασα εἰς μῖ καί πρό τῆς μῖ δεξαμενή τοῖ, παραιτησαμένη τε τάμενα στήν αὐτῇ, ἀκουσθῆναι στοιχεῖα, τό εὐκτικόν ποιεῖ. Τί παρητήσατο. το ν. Τό πτοῖ πᾶν εὐκτικόν παραλήγεται ὅσαι καταλήξεις τῶν εὐκτικῶν τρεῖς ἢ εἰς μι ἢ εἰς μῆν καί ἢ εἰς ἦν. Τό β τύπτοις κ.ο.κ. τά εἰς μῖ τροπή τῆς μῖ εἰς σ τό δεύτερον ποιεῖ. Τό πτοῖς ἀπό τοῦ πρώτου πᾶν εὐκτικόν. Τό τρίτον τύπτοι κ.ο.κ. πᾶν δεύτερον πρόσωπον εἰς σ λήγον. Τῶν δυϊκῶν τό πρώτον οὐ ποιεῖ ἥνικα τό πρώτον πρόσωπον τῶν πλέον. Τό β τύπτοιτον. Τό τρίτον, τυπτοίτην κ.ο.κ. καθόλου τά δυϊκά τῶν εὐκτικῶν, εἰς ἦν ἔχει τό τρίτον. Ἐπεὶ οὐδέποτε τό τρίτον τῶν πλέον ἔχουσιν εἰς ἰ ἢ εἰς ταῖ. Τῶν πλέον τό πρώτον, τύπτοιμ.. κ.ο.κ. πᾶν ῥῆμα εἰς μῖ λήγον τροπή τῆς μῖ εἰς μεν τό πλέον ποιεῖ. ἐν δέ τοῖς ὀριστικοῖς τῶν εἰς μι, καί ἡ παραλήγουσα συστέλετε. τά γάρ εἰς μῖ ἐπὶ τῶν

πληθυντικών καί παθητικών συστέλονται. Τό β τύπτοιτε: Τό τρίτον τύπτοιεν
 κ.ο.κ. τά εἰς μεν εὐκτικά πρῶτα πρόσωπα τῶν πλεόν εἰ μέν παραλήγετε ἀποβολή
 τοῦ μ, τό τρίτον ποιεί. τύπτοιμι τύπτοιεν ἡ δέ μονοφθόγγων εἰς ἄν τυφθείμεν
 τυφθοίησαν. ὁ ς ν ψιλόν τά εἰς μέν Τύπτω, ὁ μέλων τύψω ὁ παρακείμενος
 τέτυφα ἡ μετοχή ὁ τετυφώς τοῦ τετυφότος καί τό εὐκτικόν τετυφοίμῃ μελ. Τύπτω
 ὁ μέλων τύψω ὁ παρακείμενος τέτυφα ὁ μέλων τέτυπα ἡ μετοχή ὁ τετυπώς τοῦ
 τετυπότος κ τό εὐκτικόν τετύποιμι κ.ο.κ. πᾶσα μετοχή ἀόρ. ᾱ Τύπτω ὁ μέλων
 τύψω ὁ ἀορ. ἄτυπα, ἡ μετοχή ὁ τύψας τοῦ τύψαντος καί τό εὐκτικόν τύψοιμι κ.ο.κ.
 πᾶσα μετοχή εὐκτικά παθητικοῦ ἐνεστώς κ παρατατικός Τύπτω καί τό
 παθητικόν τύπτομαι καί τό εὐκτικόν παθητικόν τυπτοίμην κ.ο.κ. πᾶν παθητικόν
 ἢ μέσον ἔχον ἐπί τέλους το μ κλητικόν, τρέπον τήν ἐσχάτην εἰς μῆν καί πρό τῆς
 μῆν δεξάμενον τό ἱ, τό εὐκτικόν ποιεῖ. Τό δεύτερον τύπτοιο κ.ο.κ. ὅσα τῶν
 εὐκτικῶν ἔχει ἐν τῷ τρίτῳ προσώπῳ τό τ κλητικόν, ἀποκοπή αὐτοῦ, τό δεύτερον
 ποιεῖ. Τό τρίτον τύπτοιτο κ.ο.κ. τά εἰς μῆν τροπή τῆς μῆν εἰς το, τό τρίτον ποιεῖ.
 Τά δυϊκά τυπτοίμεθον, τυπτοίαθον, τυπτοίσθην. Τά πλεόν τυπτοίμεθα,

τυπτοῖσθε, τύπτοινο. Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ παρακείμενος τέτυφα, ὁ παθητικός τέτυμμαι καί τό εὐκτικόν, οὐ ποιεῖ. διατί ὅτε μέν καθαράν ἔχει τήν ἐσχάτην ὁ παθητικός παρακείμενος τῷ κοινῷ κανόνι τό εὐκτικόν ποιεῖ. ὅτε δέ ἑτέρω συμφώνῳ πρό τοῦ μ παραλήγεται, τότε διά τό ᾱ συστατεῖν τό εὐκτικόν τέ υποτακτικόν. ἀπό τοῦ μέν οὐ γίνεται διά δέ μετοχῆς ὑπαρκτικοῦ ῥήματος, αὐτό ἡ χρῆσις ἀναπληροῖ. Καί πῶς ἀναπληροῖ ἐνταῦθα. Τετυμμένος εἰ ἦν εἶην κανονικόν εἰμί τό ὑπάρχω καί ὁ παρατατικός ἦν. ἡ μετοχή εἰς ὄντος. καί τό εὐκτικόν εἶην κ.ο.κ. πᾶσα μετοχή εἰς σ ὀξύτονος διά τοῦ ν τ κλινομένη τό τέλος τῆς γενικῆς, τρέψασα εἰς ἦν καί τό ν μεταβαλοῦσα εἰς ῖ, τό εὐκτικόν ποιεῖ ὁ β εἶης. Τό τρίτον εἶη. Τῶν δυϊκῶν τό ᾱ οὐ ποιεῖ. Τό β εἶητον. Τό τρίτον εἶήτην. Τῶν πλέον ἄορ. α τό ᾱ εἶημεν. Τό β εἶητε. Τό τρίτον εἶησαν: Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ παρακείμενος τέτυφα ὁ παθητικός τέτυμμαι ὁ ἄορ. ἐτύφθην ἡ μετοχή ὁ τυφθεῖς τοῦ τυφθέντος καί τό εὐκτικόν τυφθείην κ.ο.κ. πᾶσα μετοχή ἄορ. β Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ ἄορ. ἔτυψα ὁ β ἔτυπον. ὁ παθητικός ἐτύπην ἡ μετοχή ὁ τυπεῖς τοῦ τυπέντος καί τό εὐκτικόν τυπείην κ.ο.κ. μέσος ἄορ. ᾱ Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ ἄορ. ἔτυψα ὁ μέσος ἐτυψαίμην καί τό εὐκτικόν τυψαίμην κ.ο.κ. πᾶν παθητικόν μέν ἄορ. β.

Τύπτω, ό μέλων τύψω ό άορ. έτυψα ό β έτυπον ό μέλων έτυπτόμην και τό
εϋκτικόν τυποίμαι ...μελ.

Τύπτω ό μέλων τύψω ό παρακείμενος έτυφα: ό παθητικός τέτυμμαι ό άορ.
έτύφθην, έτυφθ έτυφθα και ό μέλων ᾱ τυφθήσομαι και τό εϋκτικόν
τυφθησοίμην ό άορ. πάν θώασιν.

Τύπτω ό μέλων τύψω ό άορ. έτυψα ό άορ. έτυπον ό μέλων έτυπόμην και τό
εϋκτικόν τυποίμαι κ.ο.κ.

Τύπτω ό μέλων τύψω ό παρακείμενος τέτυφα: ό παθητικός τέτυμμαι ό άόριστος
έτύφθην έτύφθα και ό μέλων ᾱ τυφθήσομαι και τό εϋκτικόν τυφθησοίμην ό άορ.
ᾱ πάν θώασιν.

Τύπτω ό μέλων τύψω ό άορ. έτυψα ό άορ. έτυπον ό παθητικός έτύπην. έτύπην
έτύπης έτύπη κ ό μέλων τυπήσομαι και τό εϋκτικόν τυπυσοίμην.

Τύπτω ό μέλων τύψω και ό μέλων τύψων άορ. τύψομαι και τό εϋκτικόν τυψοίμην
ό κ έτυπτόμην τύπτω ό μέλων τύψω ό παρακείμενος τέτυφα ό παθητικός
τέτυμμαι. τό έτέτυμαι και ό μετ' όλίγον μέλων τετύψομαι και τό εϋκτικόν
τετυψοίμην

Τύπτω και ή μετοχή ό τύπτων τοϋ τύπτοντος ό παρατατικός έτύπτον και τό
ύποτακτικό..... παρακείμενος και άόριστος τήν τοιούται τρέποντε εις ὦ και ές
άρχαιά κλιτικήν έκτασιν αποκολλόντε τό ύποτακτικόν ποιουσι αν τύπτω πόσα
...οσι δύο έάν σύνδεσμος. τύπτω ρήμα. Έάν ποιου τῶν συνδέσμων στήν ό άορ.
γίνεται. από τοϋ ᾱ στήν α και τοϋ αν συμπληρωματικοϋ, εύκολο τοϋ ι: επί τῶ
έν ψιλήν. οί σύνδεσμοι πάντες τελικοί(ων)

πλήν τῶν αἰτιολογικῶν. οἱ γάρ αἰτιολογικοὶ τῶν τεν δασύνοντ. πλήν τοῦ ὄφρα καί ...λν καταληκτούσι. πλήν τοῦ ὅπως. Ἐπὶ τῷ ἄν ὀξοίαν πᾶς σύνδεσμος συμπλεκτικός μὲν ὀξύνεται ἐπόμενος δέ καὶ μακρύνεται. Ἐάν τύπτω τυπτῶ, μέγα πᾶν ὑποτακτικόν ἐν μὲν τοῖς ἐνεστωτικοῖς τό ἢ θέλει ἔχουν ἢ τό ὠμέγα εἰς τήν λήγουσαν. Ἐν δέ τοῖς παθητικοῖς καὶ ἐν τῇ παραληγούσῃ:

Διατί λέγονται ὑποτακτικά: διότι ὑποτάσσονται τοῖς δυναμένοις ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς συνδέσμοις. Καί πόσοι σύνδεσμοι ὑποτάσσουσιν ἕξ ἵνα ὄφρα, ὅπως, ἐάν, οὖν καὶ ὁ εἰ: ὅτε ἔχει καὶ ἑτέρους συνδέσμους ὥς ἐν τῷ ἄπο γάρ τε χόλοντε εἰς αὐτὴ μαρ..... πέμπτη ἄλλ' οὔτε καὶ μέ τό πόθεν ἔχει κατὰ τοὺς ὄφρα τελέσῃ ὑποτάσσεται καὶ τό μῃ, ὅτε ἀπογορευτικόν ἐστί. καὶ ἐπὶ ἀορίστου τύπτεται οἷον μὴ κλέψῃς ἐστί γάρ τό ἐντελεύ ὄρα ἵνα μὴ κλέψῃς καὶ τό ἕως ἐπα ἔχει ταν ἂν σύνδεσμον, συνυπακοθόμενον αὐτῷ καὶ τό ὦ, ὅτε τό ἵνα δηλοῦ. Τό δεύτερον ἐάν τύπτῃς καθόλου τά εἰς ὦ ὑποτακτικά ἀπὸ ὧν εἰς ὦ βαρυτόνων κεκλιμένα εἰς ἧς τό δεύτερον ποιεῖ. Τῷ πτῆς τί προσγράφεται πᾶν ῥῆμα εἰς ὦ λήγον ἔχει τό δεύτερον ὁμοίως καὶ τό τρίτον. Τῶν ... τό ἂν ἐάν τύπτομαι πᾶν ὑποτακτικόν πρῶτον πρόσωπον ἐνικόν εἰς ὦ λήγον, προσθέσει τίς μὲν τό πλήν ποία: Τό δεύτερον ἐάν τύπτετε τά εἰς μὲν ὑποτακτικόν

πρῶτα πρόσωπα τρίτον τῆς μέν εἰς τέ καί τῆς παραληγούσης εἰς ἦ. Τό δεύτερον ποιεῖ. Τό τρίτον ἐάν τύπτω σι ὁ κ. ἐξ. καί τοῦτο ἀπό τόν πρῶτον γέγονε... πλήν τραπῇ τῆς μέν εἰς ἰν. Τύπτω ὁ μέλων τύψω, ὁ παρακείμενος τέτυφα καί τό ὑποτακτικόν ἐάν τετύφω, οκ.ἐξ. οἱ τρεῖς παρωχημένοι:

Ἰστέοντι, οὐδέποτε ἀποκαλλεῖ ὁ παρακείμενος τήν αὔξησιν αὐτοῦ. Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ παρακείμενος τέτυφα, ὁ μέλλω τέτυπα καί τό ὑποτακτικόν ἐάν τετύπω ο.κ.θ. οἱ τρεῖς παρωχημένοι.

Τύπτω, ὁ μέλων τύψω ὁ ἀφ. ἔτυψα καί τό ὑποτακτικόν ἐάν τύψω κ.ο.θ. οἱ τρεῖς παρωχημένοι.

Τύπτω, ὁ μέλων τύψω, ὁ ἀόριστος ἔτυψα, ὁ β ἔτυπον καί τό ὑποτακτικόν, ἐάν τύπτω, μέλλοντες ἐν ταῖς ὑποτακτικοῖς οὐκ εἰσίν: ὑποτακτικά

Τύπτω καί ἡ μετοχή ὁ τύπτων τοῦ τύπτοντος καί ὁ παρατατικός ἔτυπτον καί τό ὑποτακτικόν, ἐάν τύπτω καί τό ὑποτακτικόν παθητικού ἐάν τύπτομαι ο.κ.θ.: ὁ ἐγκλιτικός ἐνεστώς τῶν ὑποτακτικῶν προσθέσει τῆς μᾶς παθητικός γίνε). Τό 2ο ἐάν τύπτη κ.ο.κ. καθόλου τά τρίτα πρόσωπα ... ὑποτακτικήν ... εἰσί ὧν παθητικ...: Τό τρίτον ἐάν τύπτη ο.κ.θ.. Τό β πρόσωπον τοῦ παθητικοῦ ὑποτακτικοῦ ἐνεστῶτος, προσλαμβάνει τήν ται τρίτον γίνεται. Τά ... ἐάν τυπτόμεθα ἐάν τύπτηαθον, ἐάν τυπτήαθον. Τά πληθυντικά, ἐάν τυπτώμεθα, ἐάν τύπτησθε, ἐάν τύπτωνται.

Τύπτω, ὁ μέλων τύψω, ὁ παρακείμενος τέτυφα, ὁ παθητικός τέτυμμαι καί τό
 ὑποτακτικόν, οὐ ποιεῖ. ὡς εἴρησ' ἀναπληροῖ δέ καί τοῦτο ... μετοχή ... παρατατικού
 ῥήματος. Καί πῶς ἀναπληροῖ: ... ἐάν ᾧ. Ἐάν ᾧ κανόνισον. μετοχή ὑπάρχω καί ὁ
 παρατατικός, ἦν. ἡ μετοχή εἰς ὄντος. καί τό ὑποτακτικόν, ἐάν ᾧ κ.ο.θ. ᾧν εἰς σ
 ὀξύτονος ἡ μετοχή, τούτων εἰς ᾧ μεταπολίσσω. μ.... τόνου, τό ὑποτακτικόν
 γίνεται. Τό δεύτερον ἐάν ἦς. Τό τρίτον, ἐάν ἦ. Τά δυϊκά, ἐάν ἦτον, ἐάν ἦτον. Τά
 πλέον ἐάν ᾧμεν, ἐάν ἦτε, ἐάν ᾧσιν: ἀφᾶ. Τύπτω, ὁ μέλων τύψω, ὁ παρακείμενος
 ὁ παθητικός τέτυμμαι. ὁ ἀόριστος ἐτύφθην. ἡ μετοχή ὁ τυφθείς τοῦ τυφθέντος
 καί τό ὑποτακτικόν ἐάν τυφθῶ ο.κ.ε. ὁ ἀόριστος β: ᾧν εἰς σ ὀξύτονος. Τύπτω, ὁ
 μέλων τύψω ὁ ἀορ. ἔτυψα ὁ δεύτερος ἔτυπτον. ὁ παθητικός ἐτύπην ἡ μετοχή ὁ
 τυπεῖς τοῦ τυπέντος καί τό ὑποτακτικόν ἐάν τυπῶ.

Τύπτω, ὁ μέλων τύψω ὁ ἀορ. ἔτυψα καί τό ὑποτακτικόν, ἐάν τύψω κ.ο.κ. ὁ μέλων
 ὑποτακτικός α ἀορ. ἐάν τύψωμαι οκα οἱ μέσοι ἀορ. ἀπό ᾧν ἐνεργητικόν γίνονται.
 προσθέσει της και, ὁ πρῶτος ἀπό τοῦ πρώτου στό β ἀπό τοῦ β μελ. ἀορ. β. Τύπτω
 ὁ μελ. τύψω ὁ ἀορ. ἔτυψα ὁ β ἔτυπον καί τό ὑποτακτικόν ἐάν τυπῶ καί ὁ μελ.
 ὑποτακτικός, β ἀορ. ἐάν τύπωμαι κ.θ.ε. οἱ μέσοι ἀορ. μετοχή ἐνεργητικοῦ
 ἐνεστώτος παρατατικός. Τύπτω καί ἡ μετοχή ὁ τύπτων ο.κ.θ.ε. πᾶς ἐνεστώς
 ὀριστικός βαρύτονος εἰς ω λήγων

προσθέσει τοῦ ὕ, ποιεῖ τήν μετοχήν πώς κλίνεται τοῦ τύπτοντος κ.κ.θ. πᾶσα μετοχή εἰς ὦν λήγουσα διά τόν ν των κλίνεται. Τό πτον μι(α)κρόν. αἱ μετοχαί συστέλλονται ἐπὶ τῆς γενικῆς. ἐάν μήκ... πούθος ὥσιν ὦ ἢ τοῦ ποιοῦντος. βοῶντος. χρυσοῦντος, καί τῶν ὁμοίων αἱ συνεροῦνται. ἡ κλητική ὦ τύπτων ο.κ.θ.ε. αἱ μετοχαί καί τά μετοχικά ὀνόματα, τὰς αὐτάς ἔχουσιν ὀρθάς καί κλητικάς. Τό θηλυκόν, ἡ τύπτουσα ο.κ.θ. πᾶσα γενική μετοχῆς διά τοῦ ν των κλινομένη, τό τέλος τῆς γενικῆς τρέψασα εἰς ᾱ εἰς τήν παραλήγουσαν φύση μακράν ποιοῦσα. Τό θηλυκόν ποιεῖ. Καί πώς ἐποίησεν αὐτήν ἐνταῦθα φύσει μακράν. τῇ ἐκβολῇ τοῦ ν, καί τῇ προσλήψει τοῦ ν. Τό γάρ ὁ μεγενθυνόμενος, διά τῆς προσθήκης τοῦ ν μεγεθύνεται. Τό οὐδέτερον, τό τύπτον, ο.κ.θ. πᾶσα γενική μετοχῆς διά τόν ν των κλινομένη ἀπό καλή(α) τῆς τᾶς, τό οὐδέτερον ποιεῖ. πώς κλίνεται; τοῦ τύπτοντος κ.ο.κ. παρατηρητέον ὅτι πᾶν οὐδέτερον ἀρσενικῶ παρεσχηματισμένον τήν τοῦ ἀρσενικοῦ ἔχει κλίσιν. ὁποίας ἂν εἴη καταλήξεως. Παρακείμενος.

Τύπτω, ὁ μέλων τύψω ὁ παρακείμενος τέτυφα ἢ μετοχή ὁ τετυφώς ο.κ.θ.ε. ὁ ἐνεργητικός τε καί μέλων παρακείμενος τρέπων τό ος εἰς ὦς, τήν μετοχήν ποιεῖ. Τό φ μέγα. αἱ εἰς ὦς μετοχαί ὀξύνονται καί διά τοῦ ὦ συνουσι τό ὦ ἐπὶ γενικῆς καί διά τούτος κλίνονται ἡ γενική τοῦ τετυφότος. Τό θηλυκόν ἡ τετυφυῖα κ.ο.κ. ἡ τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου μετοχή.

τό τέλος τῆς γενικῆς τρέψεται εἰς ᾧ καθαρὸν ἂ γάρ τό θηλυκόν ἐπὶ τῶν μετοχῶν ἐνὶ συμφώνῳ κ τὴν παραλήγουσαν τῆς γενικῆς τοῦ ἰδίου ἀρσενικοῦ ἐλαττοῦται. καὶ τὴν παραλήγουσαν φύσει μακρὰν ποιοῦται, τό θηλυκόν ποιεῖ. Καί ὥφειλεν εἶναι τε τυφοῦα. Τό γάρ ο μεγεθυνόμενον διὰ τῆς προσθήκης τοῦ ὕ μεγεθύνεται ἀλλὰ τὰ εἰς ᾧ καθαρὸν θηλυκόν. τῇ διὰ τοῦ ἐδ...., θέλουσιν αἰεὶ παραλήγονται. πλεονάζει δέ κὰν ταῦτα. Τό ἰ καὶ ἀδύνατον ἐν μι ἀσύλλαβῃ συνδράμειν τό ο εἰς ὕ εἰς ἰ ἀποκολλά τό ο καὶ γίνεται τετυφῆα. Τό ᾧ βραχύ. Τὰ εἰς ᾧ λήγοντα θηλυκά παρεσχηματισμένα ἀρσενικά ὁμόχρονον αὐτῷ ἔχουσι τῷ τέλει τῆς γενικῆς τοῦ ἀρσενικοῦ. Τό οὐδέτερον, τό τετυφός ο.κ.θ.εξ. καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆς γενικῆς τοῦ ἀρσενικοῦ γέγονεν. ἐκβολή τοῦ τός καὶ προσθέσει τοῦ σ ... περι.

Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ παρακείμενος τέτυφα. ὁ μελ. τέτυπα. ἡ μετοχή ὁ τετυπῶς ο.κ.θ.εξ. ὁ ἐνεργητικός τε καὶ μελ. παρακείμενος. Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ ἀορ. ἔτυψα ἡ μετοχή ὁ τύψας ο.κ.θ.εξ. ὁ εἰς ᾧ λήγων ἀορ. προσθέσει τοῦ σ καὶ συστολή τῆς ἀρχούσης. Τὴν μετοχὴν ποιεῖ. πῶς κλίνεται. τοῦ τύψαντος ο.κ.θ.εξ. πᾶσα μετοχή εἰς ᾧ λήγουσα, διὰ τὸν ν τ κλίνεται. Τό θηλυκόν ἡ τύψασα ο.κ.θ.εξ. πᾶσα γενική μετοχῆς. Τό τᾶ μακρόν καὶ τὴν παραλήγουσαν ἀορ. β.

Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ ἀορ. ἔτυψα ὁ β ἔτυπον ἡ μετοχή ὁ τυπῶν ο.κ.θ.εξ. ὁ εἰς ὦν β ἀορ. ἐνεργητικός,

τρέπει τό ὄμικρον εἰς ὤμεγα καί τήν ἐνεργητικήν κλιτικήν ἔκτασιν ἀποκολλών τήν μετοχήν ποιεῖ μέλων.

Τύπτω, ὁ μέλων τύψω καί ἡ μετοχή ὁ τύψων κουτ.κ.θ.εξ. πᾶς μέλων ἐνεργητικός εἰς ὦ λήγων προσθέσει τοῦ ἦ ποιεῖ τήν μετοχήν. Τά γενική, τοῦ τύπτοντος. τό θηλυκόν, ἡ τύψουσα. Τό οὐδέτερον, τό τύψον: μετοχή κ παθητικά ἐνεστώς κ παρατατικός.

Τύπτω καί το παθητικόν τύπτομαι καί ἡ μετοχή ὁ τυπτόμενος κ.ο.κ. πᾶν παθητικόν ἢ μέσον, ἔχον ἐπί τήν ος τό μ κλιτικόν. τρέπον τήν ἐσχάτην εἰς μενος, τήν μετοχήν ποιεῖ. Ὁ τόνος ἐπί τῆς προπαραληγούσης. αἱ εἰς μενος μετοχαί, προπαροξύνονται. πλήν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου. Τό θηλυκόν, ἡ τυπτομένη κ.ο.κ. πᾶν ἀρσενικόν εἰς ος μετά σύμφωνον, πλήν τοῦ ρ. ὅτε ἔχει θηλυκόν, εἰς ἦ αὐτό ποιεῖ. Τό οὐδέτερον, τό τυπτόμενον, κ.ο.κ. πᾶν οὐδέτερον ἀρσενικῶ παρεσχηματισμένον, τῇ αἰτιατικῇ αὐτοῦ ὁμοφωνεῖ εἰς δέ πολιττοσυλάβως, ἐνίστε μέν τῇ κλιτικῇ ὁμοφωνεῖ ἐνίστε δέ ἀπό τῆς Γενικῆς αὐτό γίνεται ἀποκοπῇ τῆς τελευταίας συλλαβῆς.

Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ παρακείμενος τέτυφα ὁ παθητικός τέτυμμαι ἡ μετοχή ὁ τετυμμένος κ.ο.κ. πᾶν παθητικόν..... τόν τόνον. Ἐπειδή ὁ παθητικός παρακείμενος, πᾶν (παθον. Τό θηλυκόν, ἡ τετυμμένη. Τό οὐδέτερον τό τετυμμένο ἀορ. ᾱ. Τύπτω ὁ μέλων τύψω

ὁ παρακείμενος τέτυφα, ὁ παθητικός τετύμμαι ὁ ἀορ. ἐτύφθην, ἡ μετοχή ὁ τυφθεῖς κ.ο.κ. πᾶν ῥῆμα εἰς ν λήγον μετά φυσικῆς μακράς, μή ἔχον τό μι κλητικόν, εἰς ο ὀξύτονον, ποιεῖ τήν μετοχήν ὁ φθας δ... αἱ εἰς εἰς μετοχαί τῶν βαρυτόνων καί περισπωμένων ῥημάτων καί ὧν εἰς μι, πλήν τῆς τετάρτης αὐτῶν συζυγίας, πᾶσαν διαδ.... Τό θηλυκόν ἡ τυφθῆσα. Τό οὐδέτερον, τό τυφθέν ἀορ. β τύπω ὁ μέλων τύψω ὁ ἀόριστος ἔτυψα ο βος ἔτυπον ὁ παθητικός ἐτύπην ἡ μετοχή ὁ τυπεῖς κ.ο.κ. πᾶν ῥῆμα εἰς ν λήγον. Ἡ γενική τοῦ τυπέντος τό θηλυκόν, ἡ τυπέισα. Τό οὐδέτερον τό πυπέν μελ. ἀορ. ᾱ.

Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ ἀορ. ἔτυψα ὁ μελ. ἐτυψάμην, ἡ μετοχή ὁ τυψόμενος κ.ο.κ. πᾶν παθητικόν.

Τύπτω, ὁ μέλων τύψω, ὁ ἀορ. ἔτυψα ὁ βος ἔτυπον ὁ μελ. ἐτυπόμην ἡ μετοχή ὁ τυπόμενος κ.ο.κ. πᾶν παθητικός. Τύπτω ὁ μέλων τύψω ὁ παθητικός τέτυφα ὁ παθητικός τέτυμμαι ὁ ἀόριστος ἐτύφθην, ἐτύφθης, ἐτύφθη καί ὁ μέλων ᾱ τυφθήσομαι καί ἡ μετοχή ὁ τυφθησόμενος κ.ο.κ. πᾶν παθητικόν.

Τύπτω, ὁ μέλων τύψω ὁ ἀορ. ἔτυψα ο βος ἔτυπον ὁ παθητικός ἐτύπην, ἐτύπης, ἐτύπη καί ὁ μέλων βος τυπήσομαι καί ἡ μετοχή ὁ τυπησόμενος κ.ο.κ. πᾶν: Τύπτω, ὁ μέλων τύψω καί ὁ μέσος μέλων τύψομαι καί ἡ μετοχή ὁ τυψόμενος κ.ο.κ. πᾶν παθητικόν.

Τύπτω, ὁ μέλων τύψω ὁ παρακείμενος τέτυφα ὁ παθητικός τέτυμμαι τό βον τέτυψαι καί μετ' ὀλίγ. μελ. τετύψομαι καί ἡ μετοχή ὁ τετυψόμενος.

γραμμῶν προστιθέασι τῷ κοινῷ παρακειμένῳ καί τήν τρίτην συλλαβὴν
 συστέλουσιν. ἐλήλυκα ὀρύατω ὠρύχα ὀρώρυχα ὁ μὲν παρακεείμενος ἤλ..θα στά
 ἀττικῶς ἐλήλυθα πόθεν ἔχει τό θ ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος. Ὁ ἀττικῶς ὑπερσυντέλικος
 ὁ ἐνεργητικός καί ὁ μέσος ἐλήλυκαν καί ἐλήλυθαν. Τό ἔψιλον τό ἀττικόν τά ἀπό
 βραχέος ἀρχόμενα ἐν τῷ παρακειμένῳ, χρονικῶς μεγεθύνονται ἐν τῷ
 ὑπερσυντελίῳ πλήν τοῦ ἐλήλυκα ἐληλύκειν καί ἐλήλυθα ἐλήλυθας βον ἄορ.
 ἤλυθον καί κατὰ συγκοπὴν ἤλθον. Ὁ μελ. ἐλούσω πόθεν ἔχει τό σ ἢ μὲν πρώτη
 συζυγία τῶν βαρυτόνων ἔχει τό τ. ἢ δὲ Δευτέρα, τό ξ ἢ τρίτη τό σ ἢ τετάρτη τό σ ἢ
 ξ μ... γὰρ αὐτὴ τῆς δευτέρας καί τρίτης αἰ καθαρισουσai πᾶσαι τό σ. ὅθεν καί αἰ
 τῶν εἰς μῖ ε... ἀπὸ τῆς ... τῶν βαρυτόνων γίνονταιωται τό σ ἔχουσι. Ὁ
 παθητικός παρακεείμενος ἤλευμαι καί ἐλέλυμαι. Ὁ προστακτικός βος ἄορ. ἤλ..θα
 στά ἀττικῶς ἐλήλυθα. πόθεν ἔχει τό θ ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος. Ὁ ἀττικῶς
 ὑπερσυντέλικος ὁ ἐνεργητικός καί ὁ μέσος ἐλήλυκαν καί ἐλήλυθαν. Τό ἔψιλον τό
 ἀττικόν τά ἀπό βραχέος ἀρχόμενα ἐν τῷ παρακειμένῳ, χρονικῶς μεγεθύνονται
 ἐν τῷ ὑπερσυντελίῳ πλήν τοῦ ἐλήλυκα ἐληλυκένειν καί ἐλήλυθα ἐλήλυθας βον
 ἄορ. ἤλυθον, καί κατὰ συγκοπὴν ἤλθον. Ὁ μελ. ἐλούσω πόθεν ἔχει τό ο. ἢ μὲν
 πρώτη συζυγία τῶν βαρυτόνων ἔχει τό τ. ἢ δὲ δευτέρα τό ξ ἢ τρίτη τό σ ἢ τετάρτη
 τό σ ἢ ξ μ... γὰρ αὐτὴ τῆς δευτέρας καί τρίτης αἰ καθορίσουςai πᾶσαι τό σ. ὅθεν
 καί αἰ τῶν εἰς μῖ ... ἀπὸ τῆς τῶν βαρυτόνων γίνονταιωται τό σ ἔχουσι. Ὁ
 παθητικός παρακεείμενος ἤλευμαι καί ἐλέλυμαι. Ὁ προστακτικός βος ἄορ. ἐλυθέ
 καί κατὰ συγκοπὴν ἐλθέ. Ὁ τόνος ἐπὶ τῆς ληγούσης. σεσημείωται ἐν τοῖς
 τοιούτοις προστακτικοῖς τρία μόνα ὀξυνόμενα ἐν τῇ κοινῇ συνηθείᾳ τό ἀπελθέ.
 σῶρε ἐν τῇ κοινῇ συνηθείᾳ ἀπὸ μὲν, διότι οἱ ἀττικοί καί ὀξύνουσιν. οἶον, ἰδέ,
 λακέ καί ἕτερα: ῥῆμα ὀριστικόν ἐνεργητικόν ἀπλοῦν παράγωγον, συζυγίας τῶν
 βαρυτόνων.

Ὀρούω, ποιᾶς συζυγίας βαρύτονον. Πρωτότυπου ἐστίν ἡ παράγωγον
 παράγωγον. Καί πόθεν γίνεται ἐκ τοῦ ὄρω τό διεγάρω(ο) γίνεται ὀρούω τό ὀρμῶ
 ... ἀπὸ

τούτον ὀρούσω καί ἐκβολή τοῦ μι ο, ὀρύσω λαμβάνει δέ καί ἕτερον ο διότι τό ἕν
 τοῦ μέλλοντος, ἐστί χαρακτηριστικόν. Τό ρῦ ψιλόν ὁμοίως. Καί ... Τίνα ῥήματα.
 Ἰστέον ὅτι οὐδέποτε πρό τῶν δύο σσ εὐρίσκεται ... πλήν τοῦ λούσω ἐπὶ ἐνεστώτος
 καί ... Ταῦτα γάρ διὰ δύο σσ ἐκφερόμενα κοινῶς καί ποιητικῶς, οὕτω γράφονται
 ἀττικῶς δέ, διὰ δύο ττ. οῖον, θάλαττα γλώττα ὀρύττω. Τό ρῦ βραχύ τά διὰ δύο σσ
 ἐκφέρονται παράγωγα ῥήματα, ἢ ἔχει πρό τοῦ τέλους δίχρονον συστέλει αὐτό. Ὁ
 παρακείμενος ὥρυχα κ ἀττικῶς ὀρώρυχα πόθεν ἔχει τό γ. ὅτε ὁ ἐνεστώς διὰ δύο
 σσ καί ὁ μέλων διὰ τοῦ ξ. τότε ὁ μέλων παρακείμενος διὰ τοῦ γ πῆσσω πήξω
 πέπηγα. ὀρύσσω, ὀρύξω ὥρυγα. ὑπερσυντέλικος ὠρύγειν. αἱ ἀττικῶς ὠρωρύγειν.
 Τό ὠμέγα τά ἀττικά τά ἀπό βραχέος ἀρχόμενα ἐν τῷ παρακειμένῳ. μέλων
 ὀρύξω. πόθεν ἔχει τό ξ τά διὰ δύο σσ ἐκφερόμενα ἐπὶ τοῦ μέλλοντος ὡς ἐπὶ τό
 πλείστον μέν τό ξ ἔχει. σπανίως δέ καί τό ἕν σ. οῖον λεύσω, λεύσσω, πάσσω πάσω
 πλάσσω πλάσω. ἀφού πλάσμα: ῥῆμα ὀριστικόν ἐνεργητικόν πλοῶ παράγωγον
 συζυγίας ... τῶν βαρυτόνων. Σπείρω , ποιᾶς συζυγίας. πέμπτης τῶν βαρυτόνων
 πρωτότυπον ἐστίν ἡ παράγωγον, παράγωγον. πόθεν γίνεται παρὰ τό σπῶ τό
 σπαράσσω. σπω.. γάρ ἡ γῆ δέχεται τόν σπόρον. Τό σπᾶ τίνα διὰ τά εἶρω ὁ μέλων
 διὰ τῆς εἰδ... ταῦτα , φθείρω, σπείρω, κείρω.

τό κόπτω ἐγείρω. Τό συναθροίζω ἐγείρω τό ἀνιστῶ εἶρω τό λέγω φιλούμενον καί ἄρω τό συμπλέκω δασυνόμενον ἀφού εἰρμός. Καί ἄλλως ὅσα ῥήματα ἐν κινήσεσιν εὐρίσκονται. Ὁ παρακείμενος ἔσπ..κα: διατί οὐκ ἀναδιπλασιάζεται διότι ἀπό μακρᾶς ἄρχεται ὁ παρατατικός φύσει ἢ θέσει ἀπό τῆς αὐτῆς ἄρχεται καί ὁ παρακείμενος. Ὁ ἀορ. ἔσπειρα. Τό σπεῖ ἀπερίσπωτα ὁ μέλων σπαρῶ κ.ο.κ. ἡ πέμπτη συζυγία τά ἀμετάβολα τηρεῖ μετά συστολῆς τῆς παραληγούσης καί περισπωμένης ἐπὶ τοῦ τέλους. Τό ἰωνικόν ἐν τῷ τρίτῳ τῶν πλέον ἐσπάρεται καί ἐπὶ τοῦ ὑπερσυντελικοῦ ἐσπάρατο ῥῆμα παράγωγον, συζυγίας στ' τῶν παραγῶγων. Ακούω, ποίας συζυγίας. ἕκτης τῶν βαρυτόνων. πόθεν γίνεται. παρὰ τό ᾱ στερητικόν μορίον καί τῷ κῶ τόκοι μεῦμαι οἱ γάρ ἀκούοντεν, οὐ κοιμῶνται. Τό ᾱ βραχύ. τό στερητικόν ᾱ αἰεὶ ἐν συστολῇ παραλαμβάνεται. Ἐπὶ τῷ ᾱ ψιλήν. τό στερητικόν ἀψιλοῦται: Καί ἄλλως: τό ᾱ πρό τοῦ ἦ ψιλοῦται. ἀκοή ἄκμων. ἀκόνη ἀκούω. Ὁ παρακείμενος, ἤκουκα καί ἀττικῶς ἀκήκοα. Ὁ μέλων ἤκουκα(σα) καί ἀττικῶς ἀκήκοα. διατί καθαρὸν ἔχει τό ᾱ. διότι ὁ ἐνε

στῶς διά καθαροῦ τόν ὦ ἐκφέρεται ῥῆμα ὀριστικόν ἐνεργητικόν ἀπλῶν
 παράγωγον συζυγίας α τῶν περισπώμενων. Ποιῶ, πρωτότυπον ἐστίν ἡ
 παράγωγον. παράγωγον: πόθεν γίνεται ἀπό τοῦ πονῶ ἐκβολή τοῦ ν καί
 προσθέσει τοῦ ἰ. ποιῶ, ποίας συζυγίας πρώτης τῶν περισπώμενων. τούτου τό
 ἐντελές, ποιέω, ὅπερ ἐστί συζυγίας , ἕκτης τῶν βαρυτόνων ποιέω, τό ἔψιλον. Τά
 διά τόν εῶ ῥήματα. Τό δεύτερον ποιέεις καί τό συνηρημένον ποιεῖς. Ὁ μέλων
 παρακείμενον, οὐ ποιεῖ. Ἐπὶ τῶν περισπώμενων συζυγιῶν σπανίως εὐρίσκονται
 οἱ μέσοι παρακείμενη(;) καί οἱ β' ἄορ. καί ὅταν δέ εὐρεθῶσιν ἐλαττοῦνται. ὁ μὲν
 τοῦ ἐνεργητικοῦ ... ὁ δέ τοῦ ἀ' ὀριστοῦ συλλαβή μία, οἷον λελάληκα, λέλακα
 ὠλήσθησα, ὠλήσθον. Ὁ παθητικός παρακείμενος πεποίημαι. Τό γ τῶν ...
 πεποίηντο αὐτό ἰωνικόν πεποιέεται κ.ο.κ. καί τοῦτο ἀπό τοῦ τρίτου γέγονε τῶν....
 τροπή τοῦ ἡ εἰς ε καί πλεονασμῶ τοῦ α. πᾶν γάρ τρίτον ἐνικόν ἐπὶ τοῦ παθητικοῦ
 παρακειμένου ἔχον πρό τοῦ τ ἡ φωνήεν ἡ σύμφωνον ἀμετάβολον, πρό αὐτοῦ τά
 ᾱ προσλαμβάνει καί ἡ μακρόν ἐστί τό φωνήεν, τρέπον αὐτό εἰς σ βραχύ. Τό γ
 πρόσωπον ποιεῖ ἰωνικῶς τῶν πλη... Τό ἐνεργητικόν ἀπαρέμφατον, ποιέειν ποιεῖν
 ἀνονισον ποιέω ποιῶ ποιέεις ποιεῖς ποιέει ποιεῖ καί τό ἀπαρέμφατον ποιέειν
 ποιεῖν. Ὁ κ.ο.κ. οἱ ὀριστικοί ἐνεργητικοί ἐνεστώτες. Ὁ εὐκτικός παθητικός
 πεποίημην. Κανονικόν

ποιέω ποιῶ. ὁ μέλων ποιήσω. ὁ παρακείμενος πεποίηκα. ὁ παθητικός πεποίημαι καί τό εὐκτικόν πεποιήμην κ.ο.κ. πᾶν παθητικόν ἢ μέλων ὅτε γάρ καθαράν ἔχει τήν ἐσχάτην ὁ παθητικός παρακείμενος τῶν κοινῶν τό εὐκτικόν ποιεί πεποιήμην τό ἦ. Καταχρηστικῶς καί τό ἦ γάρ μετά τοῦ προσγεγραμμένου ἰ ἐστί. Ὁ ὑποτακτικός ... ἐάν πεποιῶμαι. Κανόνισον ποιέω ποιῶ ὁ μέλων ποιήσω, ὁ παρακείμενος πεποίηκα. ὁ παθητικός πεποίημαι καί τό ὑποτακτικόν, ἐάν πεποιῶμαι ὁ ἐπειδή ὁ παθητικός παρακείμενος οὐκ ἔχει σύμφωνον πρό τοῦ μ ἐνταύθα ἀκωλύτως ποιεί ὑποτακτικόν ἀπό τοῦ ποιῶ ἐνεστώτος μετά ἀναδιπλασιασμοῦ καί προσλήψει τῆς μαῖ συλλαβῆς. Τό β ἐάν πεποιῇ καί ὠφειλε(α) εἶναι ἐάν πεποιήκη ἵνα ἀπό τοῦ τρίτου ἐνεργητικοῦ διά τόν παθητικόν γίνηται. ἄλλ' ἐπὶ τῶν περισπωμένων καί τῶν εἰς μὴ τό τρίτον πρόσωπον τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου ἀποκοῇ τῆς τελευταίας συλλαβῆς, β παθητικόν γίνεται: ῥῆμα ὀριστικόν ἐνεργητικῆς ἀπλοῦν πρωτότυπον. συζυγίας β τῶν περισπωμένων.

Βοῶ, ποίας συζυγίας δευτέρας τῶν περισπωμένων τό ἐντελες αὐτοῦ βοᾶω. Τό β βοάεις. Καί τό συνηρημένον βοᾷς τό ᾱ καί ε εἰς ᾱ μακρόν. Κιρνάται, τοῖ προσγράφεται. Τό ᾱ βραχύ τά παραλήγοντα φωνήεντα ἐπὶ τῶν ἐντελῶν τῶν περισπωμένων συζυγιῶν, αἰ βραχεία ἐστί. Τό βο μικρόν τά εἰς ῶ

καθαρόν ῥῆμα τά δισύλλαβα, ἢ τρισύλλαβα περισπώμενα εἰ διὰ τοῦ ο τήν παραλήγουσαν ἔχουσι διὰ τοῦ ο μικροῦ θέλουσιν αὐτήν ἔχειν οἶον βοῶ νοῶ ἀγνόω. ἄλλως τό τρίβω καί τύπτω ἀφού πατραλοίας ὁ τόν πρα τύπτων. καί μητραλοίας ὁ τήν μρα τύπτων πλήν τοῦ ζωῶ καί ἀθωῶ. ὁ γ τῶν πλ... κοᾶουσι καί τό συνηρημένον κοῶσιν ὁ μέλων κοήσω. Τό ἦ, ἦ. ἢ δευτέρα συζυγία τῶν περισπωμένων , ἐπί τοῦ μέλλοντος θέλει ἔχειν τό ἦ, ἦ τό ᾶ. οἶον κοῶ κοήσω. γελῶ λούσω. Τό ἀπαρέμφατον κοᾶειν. Καί τό συνηρημένον κοοῦν, μετά τοῦ προσγεγραμμένου ἱ. ἐφ' ὧν γάρ τά ἐντελῇ τό ἱ ἔχουσι καί τά συνηρημένα αὐτῶν ἐξ ἀνάγκης αὐτό ἔχουσι. Τό ἐνεργητικόν εὐκτικόν κοᾶοιμι. Καί τό συνηρημένον κοῶμι. Τό ὑποτακτικόν ἐάν κοᾶω, ἐάν κοῶ. Τό ο ἐάν κοᾶεις ἐάν κοᾶς. Καί ὥφειλεν εἶναι, ἐάν κοῆς. ἄλλ' ἢ β' συζυγία τῶν περισπωμένων, ὁμοίως τοῖς ὀριστικοῖς κλίνει τά ὑποτακτικά. Τό παθητικόν ἐάν κοᾶωμαι, ἐάν κοῶμαι. Τό β ἐάν κοα τε ἐάν κοω(α). Τό τρίτον ἐάν κοάηται ἐάν κοᾶται: ῥῆμα ὀριστικόν ἐνεργητικόν , ἀπλοῦν , πρωτότυπον συζυγίας γ τῶν περισπωμένων.

Χρυσῶ ποίας συζυγίας. Τρίτης τῶν περισπωμένων. Τό ἐντελές αὐτοῦ χρυσόω. Τό β χρυσόεις. Καί τό συνηρημένον χρυσοῖς. Καί ὥφειλεν εἶναι. Τό γάρ ο καί σ εἰς τήν κιρνᾶται ἀλλ' ἀποκαλεῖ τό ...

ὡς τυφθεῖν ὁ μελ. τεθείκοιμι, ἀορ. β'. Τίθημι ὁ μέλλ. θήσω, ὁ β' ἀορ. ἔθην. ἡ
 μετοχή ὁ θεῖς τοῦ θέντος καί τό εὐκτικόν θείν ὁ μέλων, θήσοιμι ὀριστικόν
 παθητικόν ἐνεργητικῆς παθητικόν. Τίθημι καί τό παθητικόν τίθεμαι κ τό
 εὐκτικόν παθητικόν, τιθείμην κ.ο.κ. πᾶν παθητικόν πλέον εὐκτικῆς τεθείμην. ὁ
 πρῶτος ἀορ. τεθείν. ὁ μέσος β' ἀορ. θείμην. ὁ μέλων α τεθήσοιμην ὁ μετ' ὀλίγον
 μέλων τεθεισοίμην ὡς τετυψοίμην. ὑποτακτικό ἐνεστώς κ παρατατικό(;).
 Τίθημι καί ὁ παρατατικός ἐτίθην ἡ μετοχή ὁ τιθεῖς τοῦ τιθέντος. καί τό
 ὑποτακτικόν, ἐάν τιθῶ ὡς ἐάν τυφθῶ. Τό β' ἐάν τιθῆς ὡς ἐάν τυφθῆς. Καί ἄλλως
 ἐν τοῖς εἰς μὴ τὰ β κ τρίτα πρόσωπα ὑποτακτικά. Τῆς μέν πρώτης συζυγίας διὰ
 τοῦ ἡ ἐκφέρονται. τῆς δέ δευτέρας διὰ τοῦ ἄ. Τῆς δέ τρίτης διὰ τοῦ ὦ Ὁ
 παρακείμενος ἐάν τεθείκω: β' ἀορ ἐάν θῶ: ὑποτακτικά παθητικά ἐνεστώς κ
 παρατατικός. Τίθημι κ ὁ παρατατικός ἐτίθην ἡ μετοχή ὁ τιθεῖς τοῦ τιθέντος καί
 τό ὑποτακτικόν ἐάν τιθῶ κ τό ὑποτακτικόν παθητικόν ἐάν τιθῶμαι κ.ο.κ. ὁ
 ἐνεργητικός ἐνεστώς τῶν ὑποτακτικῶν ὁ ... ἐάν τεθείνωμαι ἄχρηστος ὁ ἀορ. ἐάν
 τεθῶ. ἀορ. β' τίθημι ὁ μέλων, θήσω. ὁ β' ἀορ. ἔθην ἡ μετοχή ὁ θεῖς τοῦ θέντος καί
 τό ὑποτακτικόν παθητικόν ἐάν θῶμαι. μετοχή ἐνεργητικοῦ. Τίθημι κ ὁ
 παρατατικός ἐτίθην ἡ μετοχή ὁ τιθεῖς ὁ ὁ τεθεικώς. ὁ β' ἀορ. θῆς ὁ μελ. θήσω.
 Τὰ παθητικά, ὁ ἐνεστώς καί παρατατικός ὁ τιθέμενος. Καί τὰ λοιπά
 κατ' ἀκολουθίαν τῶν εἰς ὦ βαρυτόνων.

Ρῆμα ὀριστικόν ἐνεργητικόν, ἀπλοῦν παράγωγον

Συζυγίας β' τῶν εἰς –μῖ

Ἰστημι, ποιᾶς συζυγίας β' τῶν εἰς –μῖ πόθεν γίνεται ἀπό τοῦ ἰστά(ε)ω ἰστῶ. τό δέ ἀπό τοῦ στῶ. ὁ κατ' ἀναδιπλασιασμόν γίνεται ἰστῶ. τό τῖ, ἱ πᾶς ἀναδιπλασιασμός ἐπὶ τῶ ἱ δασεῖαν. Τό ἱ πρό τοῦ σ τ δασύνεται εἰ μὴ συγκοπὴ γένοιτο, ἢ ὑποτάσσοιτο αὐτοῖς το ρ. Οἶον ἴσατε ἴστε, ἀντί τοῦ γινώσκετε. Ἰστρος ὄνομα ποταμοῦ. Τό γ' τῶν πληθυντικῶν ἰστάσιν ἰστᾶσιν ὡς τιθέασιν. Ὁ π... στάυ καί ὠφειλεν εἶναι ἔστηκα. Ἀλλ' τῶ ἀπό τοῦ ἐστήκω θέματος παρακειμένου. Ἐπὶ τῶ ε δασεῖαν. Τό ε κατὰ τοὺς παρωχημένους, προσερχόμενον ἀπὸ πίπτον ψιλοῦται. Εἰ δέ προέρχεται μὲν οὐκ ἀπὸ πίπτει δέως πέραν ταῦτα τό πνεῦμα τοῦ Ἐνεστώτος ἔχει οἶον ἴστημι, στήσω, ἔστηκα: ῥῆμα ὀριστικόν ἐνεργητικόν ἀπλοῦν, παράγωγον συζυγίας γ' τῶν εἰς –μῖ.

Δίδωμι, ποιᾶς συζυγίας. Τρίτης τῶν εἰς –μῖ. Πόθεν γίνεται ἀπὸ τοῦ δίδω διδῶ. Τοῦτο δέ ἀπὸ τοῦ δῶ ὁ κατ' ἀναδιπλασιασμόν γίνεται διδῶ. Τό –δι ἱ πᾶς ἀναδιπλασιασμός. Τό τρίτον τῶν πληθυντικῶν διδόσιν κ.ο.κ.

Τό α' πρόσωπον τῶν πλυντικῶν τοῦ ἐνεργητικοῦ Ἐνεστώτος τῶν εἰς –μῖ. Ὁ π δέδωκα. Ὁ β' ἄορ. ἔδων ὡς ἔθην: Ἰστέον ὅτι τῆς τρίτης συζυγίας τῶν εἰς –μῖ οἱ ἐνεστώτες εἰ καί εἰσὶν ἄλλ' οὐ χαίρην εὐχρησιν πλήν τοῦ δίδωμι: ῥῆμα ὀριστικόν ἐνεργητικόν, ἀπλοῦν παράγωγον, συζυγίας δ' τῶν εἰς –μῖ.

Ζεύγνυμι, ποιᾶς συζυγίας. τετάρτης τῶν εἰς –μῖ. Πόθεν γίνεται. ἀπὸ τοῦ ζευγνύω. Τοῦτο j ἀπὸ τοῦ ζεύγνω, τό j ζεύγνω.

ἀπό τοῦ ζεύγω. ~~Τό ζεύγναι ψιλόν ἀπό τοῦ ζεύγω.~~ Τό τῆς ψιλόν, ἀπό τοῦ ζευγνύω
 καί ἀλήως. Τῶν εἰς –μί ἢ ἀ' μέν καί ἢ β' συζυγία. Τό τρίτον πληθυντικῶν
 ζεύγνουσιν κ.ο.κ. ὁμοφωνεῖ τῇ ζευγνύουσι δοτική τῶν πληθυντικῶν καί τ' ἄλλα
 τῶν εἰς –μί ἢ πρώτη μέν καί ἢ δευτέρα συζυγία. Τό τρίτο τῶν πληθυντικῶν
 ζευγνύουσιν κ.ο.κ. ὁμοφωνεῖ τῇ ζευγνύουσι δοτική τῶν πληθυντικῶν καί τ' ἄλλα
 τῶν εἰς –μί τά παραληγόμενα τῷ ὕ, τῇ δοτική τῶν πληθυντικῶν τῆς μετοχῆς τοῦ
 βαρυτόνου ῥήματος ὁμοφωνοῦσιν. οἷον δεικνύουσιν, ρηγνύουσιν, πηγνύουσιν,
 σβεννύουσιν. παρακείμενος ζεύγνυμι καί ὁ παρατατικός ἐζεύγνυν οὐκ ἔχει τό
 ζεύγνυμι καί πήγνυμι καί τα ὅμοια, ἄχρηστον. παρατατικοῦ ἐν τέ ταῖς
 ἐνεργητικαῖς κλίσεις καί ταῖς παθητικαῖς. Τό ἀπαρέμφατον ζευγνύναι ὡς
 τιθέναι. Τό –γνῦ βραχύ κατὰ τήν ἀκολουθίαν τοῦ τιθέναι, ἰστᾶναι, διδόναι. Ὁ
 ἐνεργητικός καί παρατατικός τῶν προστακτικῶν, ζεύγνυθι· ὁ γ' ζευγνώτω. Ὁ
 παθητικός ἐνεστώς καί παρατατικός τῶν προστακτικῶν ζευγνύσο. Ὁ εὐκτικός
 ἐνεστώς καί παρατατικός οὐκ ἔστιν ἐν τῷ ζεύγνυμι καί καθόλου ἐν τῇ δ' συζυγίᾳ
 τῶν εἰς –μί οὔτε ἐν τοῖς ἐνεργητικοῖς, οὔτε ἐν τοῖς παθητικοῖς ἵνα μή εὗρεθῇ ἢ
 πρό τοῦ μ καθόλου γάρ ἢ διά τοῦ ε οὐ θέλει γάρ συμφωνῶ ἐπακολουθεῖν
 ἀλλά φωνήεντι ὡς τέτυφκα πεποίηκα καί ἐν τοῖς ὁμοίοις. Ὁ ἐνεργητικός ἢ
 παθητικός ἐνεστώς, ὑποτακτικός καί παρα

τατικός, ἐπὶ τῆς δ' τῶν εἰς –μὶ οὐκ ἔστι μία γὰρ ἀκολουθία ἀπαιτεῖται ὑποτακτικά τῶν εἰς –μὶ ὁμοφωνεῖν καὶ ὁμοτονεῖν τοῖς αὐτῶν προτοτύποις οἷον τιθῶ τίθημι ἐάν τιθῶ ἰστῶ ἴστημι ἐάν ἰστῶ διδῶ δίδωμι ἐάν διδῶ. Ἔτερα δε εἰς ᾧ περισπώμενα, τὰ ἔχοντα εἰς σ ὀξύτονον μετοχήν ἐνταῦθα οὖν τό μὲν πρωτότυπον βαρύτονον ἢ μετοχή δέ εἰς σ ὀξύτονος ἀναγκαζόμενον καὶ βαρύνεσθαι καὶ περισπᾶσθαι. Ἐπεὶ μὴ ἦν τοῦτο δυνατόν ἐξέλιπε παντελῶς. Ἡ ἐνεργητική μετοχή, ὁ ζευγνύς, παθητική ὁ ζευγνυμένος ἀρχή ...θῶ τῆς ἐγκλίσεως τῶν ἀρσενικῶν βαρύτονων.

ὀρθή καὶ εὐθεία τῶν ἐνικῶν	ὁ αἶας
γενική τῶν ἐνικῶν	τοῦ αἶαντος
δοτική τῶν ἐνικῶν	τῷ αἶαντι
αἰτιατική τῶν ἐνικῶν	τόν αἶαντα
κλητική τῶν ἐνικῶν	ὦ αἶαν
εὐθεία καὶ αἰτιατική τῶν δυϊκῶν	τῷ αἶαντε
γενική καὶ δοτική τῶν δυϊκῶν	τοῖν αἶαντοιν
κλητική τῶν δυϊκῶν	ὦ αἶαντε
εὐθεία τῶν πληθυντικῶν	οἱ αἶαντες
γενική τῶν πληθυντικῶν	τῶν αἰάντων
δοτική τῶν πληθυντικῶν	τοῖς αἰάντοις
αἰτιατική τῶν πληθυντικῶν	τούς αἶαντας
κλητική τῶν πληθυντικῶν	ὦ αἶαντες

Ὁ θόας τοῦ θόαντος τῷ θόαντι τόν θόαντα ὦ θόαν. Ὁ κοχλίας τοῦ κοχλίου τῷ κοχλίῳ τόν κοχλίαν ὦ κοχλία τῷ κοχλία τοῖν κοχλίοιν

ὦ κοχλία οἱ κοχλῖαι τῶν κοχλίων τοῖς κοχλύοις

τούς κοχλίας ὦ κοχλῖαι. Ὁ αἰνείας τοῦ αἰνείου

τῷ αἰνείᾳ τόν αἰνεῖαν ὦ αἰνεία. Ὁ λάχης

τοῦ λάχητος τῷ λάχητι τόν λάχητα ἡ κλητική

ὦ λάχης τῷ λάχητε τοῖν λάχητοιν ὦ λάχητε

οἱ λάχητες τῶν λαχήτων τοῖς λάχησιν τούς λάχητας

ὦ λάχητες. Ὁ λέβης τοῦ λέβητος τῷ λέβητι

τον λέβητα ὦ λέβης. Ὁ χρύσης τοῦ χρύσου

τῷ χρύσει τον χρύσην ὦ χρύση τῷ χρύσει

τοῖν χρύσοιν ὦ χρύσει οἱ χρύσοι(αι) τῶν χρύσων

τοῖς χρύσοις τούς χρύσους ὦ χρύσαι. Ὁ πέρης

τοῦ πέρσου τῷ πέρση τόν πέρσην ὦ πέρη.

Ὁ Δημοσθένης τοῦ Δημοσθένεος και Δημοσθένους τῷ Δημοσθένει και Δημοσθένη τον Δημοσθέnea και Δημοσθένην ὦ Δημόσθενες και ὦ Δημοσθένης τῷ Δημοσθένει και Δημοσθένη τοῖν Δημοσθένειν και Δημοσθενοῖν ὦ Δημοσθένει και ὦ Δημοσθένη οἱ Δημοσθέnees και Δημοσθένης τῶν Δημοσθενέων και Δημοσθενῶν τοῖς Δημοσθέнесι μόνως τούς Δημοσθενέας και Δημοσθένης ὦ Δημόσθενες και ὦ Δημοσθένης. Ὁ Ἀντισθένης τοῦ Ἀντισθένεος καί Ἀντισθένους τῷ Ἀντισθένει καί Ἀντισθένη τον Ἀντισθενέα καί Ἀντισθένην ὦ Ἀντίσθενες καί ὦ Ἀντισθένης. Ὁ πάρης τοῦ πάριδος τῷ πάριδι τόν πάριδα καί πάριν ὦ πάρι καί ὦ πάρις τῷ πάριδε τοῖν παρίδοιν ὦ πάριδε οἱ πάριδες τῶν παρίδων τοῖς πάρισι

τούς πάριδας ὦ πάριδες. Ὁ ἄδωνις τοῦ ἀδώνιδος τῷ ἀδώνιδισι τόν ἀδώνιδα καί
 ἄδωνεν ὦ ἄδωνι καί ὦ ἄδωνι καί ὦ ἄδωνις. Ὁ ὄφις τοῦ ὄφιος κοινῶς καί ὄφεος
 ἰωνικῶς καί ὄφεῶς ἀττικῶς τῷ ὄφιϊ καί ὄφι καί ὄφεϊ καί ὄφει τόν ὄφιν μόνως ὦ
 ὄφι καί ὦ ὄφις τῷ ὄφιε καί ὄφεε τοῖν ὄφιοιν καί ὄφέοιν καί ὄφεων ὦ ὄφιε καί ὦ
 ὄφεε οἱ ὄφεις καί ὄφεις καί ὄφεις καί ὄφεις τῶν ὀφίων καί ὀφέων τοῖς ὄφισι καί
 ὄφεσι μόνως τούς ὄφιας καί ὄφες καί ὄφεις καί ὄφεις ὦ ὄφεις καί ὦ ὄφεις καί ὦ
 ὄφεις καί ὦ ὄφεις. Ὁ μάντις τοῦ μάντιος κοινῶς καί μάντι(η) ἰωνικῶς καί
 μάντεως ἀττικῶς τῷ μαντίϊ καί μάντι καί μάντεϊ καί μάντει τόν μάντιν ὦ μάντι
 καί ὦ μάντις. Ὁ χαρίεις τοῦ χαρίεντος τῷ χαρίεντι τόν χαρίεντα ὦ χαρίει καί ὦ
 χαρίεις καί ὦ χαρίεν τῷ χαρίεντε τοῖν χαριέντοιιν ὦ χαρίεντε οἱ χαρίεντε οἱ
 χαριέντες τῶν χαριέντων τοῖς χαρίεσι τούς χαριέντας ὦ χαριέντες. Ὁ τιμήεις τοῦ
 τιμήεντος τῷ τιμήεντι τόν τιμήεντα ὦ τιμήει καί ὦ τιμήεις καί ὦ τεμήεν. Ὁ
 πηλεύς τοῦ πηλέος κοινῶς καί πηλῆρος ἰωνικῶς καί πηλέως ἀττικῶς. Τῷ πηλεΐ
 καί πηλῆϊ καί πηλεΐ. Τόν πηλέα πηλῆα ὦ πηλεῦ καί ὦ πηλεύς τῷ πηλέε καί
 πηλάε, τοῖν πηλέοιν

καί πληθύνει ὡς πληθεύει καὶ ὡς πληθύνει οἱ πληθεύει καὶ πληθεύει καὶ πληθεύει τῶν πληθεύων
καὶ πληθύνων τοῖς πληθύνουσιν μόνως τοὺς πληθεύει καὶ πληθύνει καὶ πληθεύει ὡς πληθεύει
καὶ ὡς πληθεύει καὶ ὡς πληθεύει. Ὁ βασιλεύς τοῦ βασιλείου κοινῶς καὶ βασιλεὺς
ἰωνικῶς καὶ βασιλείου ἀπτικῶς τῷ βασιλεῖ καὶ βασιλεῖ καὶ βασιλεὺς τὸν βασιλεῖα
καὶ βασιλεῖα ὡς βασιλεύει. Ὁ ἡδύς τοῦ ἡδέος τῷ ἡδέϊ καὶ ἡδεῖ τὸν ἡδέα καὶ ἡδύν ὡς
ἡδύ καὶ ὡς ἡδύε τῷ ἡδέε τοῖν ἡδέοιν ὡς ἡδέε οἱ ἡδέες καὶ ἡδεῖς τῶν ἡδέων τοῖς ἡδέσι
τοὺς ἡδέας καὶ ἡδεῖς ὡς ἡδέες καὶ ὡς ἡδεῖς. Ὁ ὠκύς τοῦ ὠκέως τῷ ὠκέϊ καὶ ὠκεῖ τὸν
ὠκύν ὡς ὠκύ καὶ ὡς ὠκύς. Ὁ βότρως τοῦ βότρου τῷ βότρου τὸν βότρου ὡς βότρου καὶ
ὡς βότρου τῷ βότρου τοῖν βοτρώοιν ὡς βοτρώοιν ὡς βότρου οἱ βότρου τῶν βοτρώων
τοῖς βότρουσι τοὺς βότρου καὶ βότρου ὡς βότρου καὶ ὡς βότρου. Ὁ νένυς τοῦ
νενύος τῷ νενύϊ τὸν νένυν ὡς νένυ καὶ ὡς νένυς. Ὁ βοῦς τοῦ βοός τῷ βοῖ τὸν βόα
καὶ βοῦν ὡς βοῦ καὶ ὡς βοῦς τῷ βόε τοῖν βοοῖν ὡς βόε οἱ βόες καὶ βοῦς τῶν βοῶν τοῖς
βοῦσι τοὺς βόας καὶ βοῦς ὡς βόες καὶ ὡς βοῦς. Ὁ πούς τοῦ ποδός τῷ ποδί

τόν πόδα ὦ πούς. Ὁ πλόος ὁ πλούς τοῦ πλόου τοῦ πλού τῶ πλοῶ τῶ πλῶ τόν
 πλόον τόν πλούν ὦ πλόε ὦ πλοῦ τῶ πλόω τῶ πλῶ τοῖν πλόοιν τοῖν πλοῖν ὦ πλόω
 ὦ πλώ οἱ πλόοι οἱ πλοῖ τῶν πλόων τῶν πλών τοῖς πλόοις τοῖς πλοῖς τούς πλόους
 τούς πλούς ὦ πλόοι ὦ πλοῖ. Ὁ νόους ὁ νούς τοῦ νόου τοῦ νοῦ τῶ νόω τῶ νῶ τόν
 νόουν τόν νοῦν ὦ νό(ω)ε ὦ νοῦ. Ὁ ἰδρῶς τοῦ ἰδρῶτος τῶ ἰδρῶτι τόν ἰδρῶτα ὦ
 ἰδρῶς τῶ ἰδρῶτε τοῖν ἰδρῶτοιν ὦ ἰδρῶτε οἱ ἰδρῶτες τῶν ἰδρῶτων τοῖς ἰδρῶσι τούς
 ἰδρῶτας ὦ ἰδρῶτες. Ὁ ἀγνώ(ο)ς τοῦ ἀγνώτος τῶ ἀγνῶτι τόν ἀγνῶτα ὦ ἀγνώες. Ὁ
 ἥρως τοῦ ἥρωος τῶ ἥρῳι τόν ἥρωα ὦ ἥρως τῶ ἥρωε τοῖν ἥρώοιν ὦ ἥρωε οἱ ἥρωες
 τῶν ἥρώων τοῖς ἥρωσι τούς ἥρωας ὦ ἥρωες. Ὁ γέλως τοῦ γέλωτος. Ὁ μενέλαος ὁ
 μενέλεως τοῦ μεναλάου τοῦ μενέλεω τῶ μενελάω τῶ μενέλεω τόν μενέλαον τόν
 μενέλεων ὦ μενέλαε ὦ μενέλεως τῶ μενελάω τῶ μενέλεω τοῖν μενλάοιν τοῖν
 μενέλεων ὦ μενελάω ὦ μενέλεω οἱ μενέλαοι οἱ μενέλεω τῶν μενελάων τῶν
 μενέλεων τοῖς μενελάοις τοῖς μενέλεως τούς μενελάους τούς μενέλεους ὦ
 μενέλαοι ὦ μενέλεω.

νικόλαος ὁ νικόλεως τοῦ νικολάου τοῦ νικόλεω τῷ νικολάω τῷ νικόλεω τόν
νικόλαον τόν νικόλεων ὃ νικόλαε ὃ νικόλεως. Ὁ ἄλς τοῦ ἀλλός τῷ ἀλλί τόν
ἄλλα ὃ ἄλλς τῷ ἄλλε τοῖν ἀλλοῖν ὃ ἄλλε οἱ ἄλλες τῶν ἀλλών τοῖς ἀλλσί τούς
ἄλλας ὃ ἄλλες. Ὁ Τίρως τοῦ Τίρωντος τῷ Τίρωντι τόν Τίρωντα ὃ Τίρως. Ὁ
ἀλλκμάν τοῦ ἀλλκμάντος τῷ ἀλλκμᾶνι τόν ἀλλκμᾶνα ὃ ἀλλκμάν τῷ ἀλλκμᾶνε
τοῖν ἀλλκμάνοιν ὃ ἀλλκμᾶνε οἱ ἀλλκμάνες τῶν ἀλλκμάνων τοῖς ἀλλκμᾶσι τούς
ἀλλκμᾶνας ὃ ἀλλκμᾶνες. Ὁ παιάν τοῦ παιᾶνος τῷ παιᾶνι τόν παιᾶνα ὃ παιάν.
Ὁ σωλήν τοῦ σωλήνος τῷ σωλήνι τόν σωλήνα ὃ σωλήν τῷ σωλήνε τοῖν
σωλήνοιν ὃ σωλήνε οἱ σωλήνες τῶν σωλήνων τοῖς σωλήσι τούς σωλήνας ὃ
σωλήνες. Ὁ ποιμήν τοῦ ποιμένος τῷ ποιμένι τόν ποιμένα ὃ ποιμήν. Ὁ ἔλλην τοῦ
ἔλληνος τῷ ἔλληνι τόν ἔλληνα ὃ ἔλλην τῷ ἔλληνε τοῖν ἐλλήνοιν ὃ ἔλληνε οἱ
ἔλληνες τῶν ἐλλήνων τοῖς ἐλλησι τούς ἔλληνας ὃ ἔλληνες. Ὁ τάλην τοῦ ταλένος
τῷ ταλένι τόν τάλενα ὃ τάλην. Ὁ δελφίν τοῦ δελφίνος τῷ δελφῖνι

τόν δελφῖνα ὧ δελφίν τῷ δελφίνε τοῖν δελφίνοιν ὧ δελφίνε οἱ δελφῖνες τῶν
 δελφίνων τοῖς δελφίσι τούς δελφίνας ὧ δελφίνες. Ὁ τελχίν τοῦ τελχίνος τῷ
 τελχίνι τόν τελχίνα ὧ τελχίν. Ὁ φόρκων τοῦ φόρκωνος τῷ φόρκωνι τόν φόρκωνα
 ὧ φόρκων τῷ φόρκωνε τοῖν φορκώοιν ὧ φόρκωνε οἱ φόρκωνες τῶν φορκώνων
 τοῖς φορκώσι τούς φόρκωνας ὧ φόρκωνες. Ὁ μόσως τοῦ μόσωνος τῷ μόσωνι τόν
 μόσωνα ὧ μόσων. Ὁ θέων τοῦ θέωνος τῷ θέωνι τόν θέονα ὧ θέων τῷ θέωνε τοῖν
 θεώνοιν ὧ θέωνε οἱ θέωνες τῶν θεώνων τοῖς θέωσι τούς θέωνας ὧ θέωνες. Ὁ
 λέων τοῦ λέοντος τῷ λέοντι τόν λέοντα ὧ λέων. Ὁ κοιτών τοῦ κοιτώνος τῷ
 κοιτῶνι τόν κοιτῶνα ὧ κοιτών τῷ κοιτῶνε τοῖν κοιτώνοιν ὧ κοιτῶνε οἱ κοιτῶνες
 τῶν κοιτώνων τοῖς κοιτῶσι τούς κοιτώνας ὧ κοιτώνες. Ὁ σαρπηδών τοῦ
 σαρπηδόνοιο τῷ σαρπηδόνι τόν σαρπηδόνα ὧ σαρπηδών. Ὁ Ξενοφών τοῦ
 Ξενοφώντος τῷ Ξενοφώντι τόν Ξενοφῶντα ὧ Ξενοφών τῷ Ξενοφῶντε τοῖν
 Ξενοφώντοιν ὧ Ξενοφῶντε οἱ Ξενοφῶντες τῶν Ξενοφόντων τοῖς Ξενοφῶσι τούς
 Ξενοφῶντας ὧ Ξενοφῶντες. Ὁ ποσειδών τοῦ ποσειδόνοιο τῷ ποσειδόνι τόν
 ποσειδόνα ὧ ποσειδών

καί ὦ ποσειδόν. Ὁ θώραξ τοῦ θώρακος τῷ θώρακι τόν θώρακα ὦ θώραξ τῷ θώρακε τοῖν θωράκοιν ὦ θώρακε οἱ θώρακες τῶν θωράκων τοῖς θώραξι τοὺς θώρακας ὦ θώρακες. Ὁ ἄρπαξ τοῦ ἄρπαγος τῷ ἄρπαγι τόν ἄρπαγα ὦ ἄρπαξ. Ὁ μύρμηξ τοῦ μύρμηκος τῷ μύρμηκι τόν μύρμηκα ὦ μύρμηξ οἱ μύρμηκες τῶν μυρμήκων τοῖς μύρμηξι τοὺς μύρμηκας ὦ μύρμηκες. Ὁ κουπλήξ τοῦ κουπλήγος τῷ κουπλήγι τόν κουπλήγα ὦ κουπλήξ.

Ὁ πέρδιξ τοῦ πέρδικος τῷ πέρδικι τόν πέρδικα ὦ πέρδιξ τῷ πέρδικε τοῖν περδίοκιν ὦ πέρδικε οἱ πέρδικες τῶν περδίκων τοῖς περδίξι τοὺς πέρδικας ὦ πέρδικες. Ὁ τέττιξ τοῦ τέττιγος τῷ τέττιγι τόν τέττιγα ὦ τέττιγα ὦ τέττιξ. Ὁ δοίδυξ τοῦ δοίδυκος τῷ δοίδυκι τόν δοίδυκα ὦ δοίδυξ τῷ δοίδυκε τοῖν δοιδύκοιν ὦ δοίδυκε οἱ δοίδυκες τῶν δοιδύκων τοῖς δοίδυξι τοὺς δοίδυκας ὦ δοίδυκες. Ὁ κήρυξ τοῦ κήρυκος τῷ κηρύκι τόν κήρυκα ὦ κήρυξ. Ὁ βῶξ τοῦ βωκός τῷ βοκί τόν βῶκα ὦ βῶξ τῷ βώκε τοῖν βωκοῖν ὦ βώκε οἱ βώκες τῶν βοκῶν

τοῖς βωξίν τούς βώκας ὦ βώκες. Ὁ πτωῖς τοῦ πτωκός τῶ πτωκί τόν πτωκα ὦ
 πτωξ. Ὁ λουτήρ τοῦ λουτήρος τῶ λουτήρι τόν λουτήρα ὦ λουτήρ τῶ λουτήρε τοῖν
 λουτήροιν ὦ λουτήρε οἱ λουτήρες τῶν λουτήρων τοῖς λουτήρσι τούς λουτήρας ὦ
 λουτήρες. Ὁ αἰθήρ τοῦ αἰθέρος τῶ αἰθέρι τόν αἰθέρα ὦ αἰθήρ. Ὁ πῖερ τοῦ πῖερος
 τῶ πῖερι τόν πῖερα ὦ πῖερ τῶ πῖερε τοῖν πῖεροιν ὦ πῖερε οἱ πῖερες τῶν πῖερων τοῖς
 πῖερσι τούς πῖερας ὦ πῖερες. Ὁ ἵκαρ τοῦ ἵκαρος τῶ ἵκαρι τόν ἵκαρα ὦ ἵκηρ τῶ
 ἵκηρε τοῖν ἱκαροῖν ὦ ἵκαρε. Ὁ νέστωρ τοῦ νέστορος τῶ νέστορι τόν νέστορα ὦ
 νέστωρ τῶ νέστορε τοῖν νεστόροιν ὦ νέστορε οἱ νέστορες τῶν νεστόρων τοῖς
 νεστόρσι τούς νέστορας ὦ νέστορες. Ὁ κέλωρ τοῦ κέλωρος τῶ κέλωρι τόν κέλωρα
 ὦ κέλωρ. Ὁ κύκλωψ τοῦ κύκλωπος τῶ κύκλωπι τόν κύκλωπα ὦ κύκλωψ τῶ
 κύκλωπε τοῖν κυκλώποιν ὦ κύκλωπε οἱ κύκλωπες τῶν κυκλώπων τοῖς κυκλώψι
 τούς κύκλωπας ὦ κύκλωπες. Ὁ μάλωψ τοῦ μάλωπος τῶ μάλωπι τόν μάλωπα ὦ
 μάλωψ (-θῶ τῆς κλίσεως τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων). Ἡ μοῦσα τῆς μούσης τῇ
 μούση τήν μοῦσαν

ὦ μούσα τά μοῦσα ταῖν μούσαιν ὦ μούσα αἱ μοῦσαι τῶν μουσῶν ταῖς μούσαις
 τάς μούσας ὦ μούσαι. Ἡ μαία τῆς μαίας τῇ μαία τήν μαίαν ὦ μαία τά μαία Ἡ
 τιμή τῆς τιμῆς τῇ τιμῇ τήν τιμήν ὦ τιμή. Τά τιμά(η) ταῖν τιμαῖν ὦ τιμά αἱ τιμαί
 τῶν τιμῶν ταῖς τιμαῖς τάς τιμάς ὦ τιμαί. Ἡ σοφή τῆς σοφῆς τῇ σοφῇ τήν σοφήν ὦ
 σοφή. Ἡ σαπφώ τῆς σαπφόος καί σαπφοῦς τῇ σαπφόϊ καί σαπφοῖ τήν σαπφόα
 καί σαπφώ ὦ σαπφοῖ. Τά σαπφών ταῖν σαπφοῖν ὦ σαπφώ αἱ σαπφοί τῶν
 σαπφῶν ταῖς σαπφοῖσι τάς σαπφούς ὦ σαπφοί. Ἡ Λητώ τῆς Λητόος καί Λητοῦς
 τῇ Λητοῖ καί Λητοῖ τήν Λητόα καί Λητώ ὦ Λητοῖ. Ἡ τρυγών τῆς τρυγόνος τῷ
 τρυγόνι τήν τρυγόνα ὦ τρυγών τά τρυγόνε ταῖν τρυγόνοιν ὦ τρυγόνε αἱ τρυγόνες
 τῶν τρυγόνων ταῖς τρυγόσι τάς τρυγόνας ὦ τρυγόνες. Ἡ τρήρων τῆς τρήρωνος
 τῇ τρήρωνι τήν τρήρωνα ὦ τρήρον. Ἡ αὔλαξ τῆς αὔλακος τῇ αὔλακι τήν αὔλακα
 ὦ αὔλαξ τά αὔλακε ταῖν αὐλάκοιν ὦ αὔλακε αἱ αὔλακες τῶν αὐλάκων ταῖς
 αὔλαξι τάς αὔλακε(α)ς ὦ αὔλακες. Ἡ πίδαξ τῆς πίδακος τῇ πίδακι τήν πίδακα ὦ
 πίδαξ.

Ἡ σφίγξ τῆς σφιγγός τῇ σφιγγί τήν σφίγγα ὦ σφίγξ τά σφίγγε ταῖν σφιγγοῖν ὦ σφίγγε αἱ σφίγγες τῶν σφιγγῶν ταῖς σφιζί τάς σφίγγας ὦ σφίγγες. Ἡ σάλπιγξ τῆς σάλπιγγος τῇ σάλπιγγι τήν σάλπιγγα ὦ σάλπιγξ. Ἡ μήτηρ τῆς μητέρος καί μητρός τῇ μητέρι καί μητρί τήν μητέρα ὦ μήτερ τά μητέρε ταῖν μητέραῖν ὦ μητέρε αἱ μητέρες τῶν μητέρων ταῖς μητράσι τάς μητέρας ὦ μητέρες. Ἡ θυγάτηρ τῆς θυγατέρος καί θυγατρός τῇ θηγατέρι καί θυγατρί τήν θυγατέρα ὦ θυγάτηρ. Ἡ λαμπάς τῆς λαμπάδος τῇ λαμπάδι τήν λαμπάδα ὦ λαμπάς τά λαμπάδε ταῖν λαμπάδοιν ὦ λαμπάδε αἱ λαμπάδες τῶν λαμπάδων ταῖς λαμπάσι τάς λαμπάδας ὦ λαμπάδες. Ἡ τριάς τῆς τριάδος τῇ τριάδι τήν τριάδα ὦ τριάς. Ἡ φιλότης τῆς φιλότητος τῇ φιλότητι τήν φιλότητα ὦ φιλότης τά φιλότητε ταῖν φιλοτήτοιν ὦ φιλότητε αἱ φιλότητες τῶν φιλοτήτων ταῖς φιλότησι τάς φιλότητας ὦ φιλότητες. Ἡ κακότης τῆς κακότητος τῇ κακότητι τήν κακότητα ὦ κακότης. Ἡ μῆνις τῆς μήνιδος τῇ μήνιδι τήν μήνίδα καί μῆνιν ὦ μῆνι καί ὦ μῆνις τά μῆνιδε

ταῖν μηνίδοιν ὦ μηνιδεν αἱ μηνίδες τῶν μηνίδων ταῖς μήνε(ι)σι τάς μηνίδας ὦ μηνίδες. Ἡ νεανίς τῆς νεάνιδος τῇ νεάνε(ι)δι τήν νεάνίδα ὦ νεάνι καί ὦ νεάνι(ε)ς. Ἡ πίτυς τῆς πίτυος τῇ πίτυϊ τήν πίτυα καί πίτυν ὦ πίτυ καί ὦ πίτυε αἱ πίτυες καί πίτυς τῶν πίτυων ταῖς πίτυσι τάς πίτυας καί πίτυς ὦ πίτυε(ς) καί ὦ πίτυς. Ἡ χλαμύς τῆς χλαμύδος τῇ χλαμύδι τήν χλαμύδα ὦ χλαμύς. Ἡ αἰδώς τῆς αἰδόος καί αἰδοῦς τῇ αἰδοῖ καί αἰδοῖ τήν αἰδόα(ν) καί αἰδῶ ὦ αἰδοῖ τά αἰδώ ταῖν αἰδοῖν ὦ αἰδ(ε)ω αἱ αἰδοῖ τῶν αἰδῶν ταῖς αἰδοῖς τάς αἰδοῦς ὦ αἰδοῖ. Ἡ ἥως τῆς ἥοος καί ἥους τῇ ἥοι καί ἥοι τήν ἥοα καί ἥοι τήν ἥοα καί ἥω ὦ ἥοι. Ἡ ἕως τῆς ἕω τῇ ἕω ὦ ἕως (ἀρχή θών τῆς κλίσεως τῶν οὐδετέρων ὀνομάτων κ.ο.κ.)

Τό βῆμα τοῦ βήματος τῶ βήματι τό βῆμα ὦ βῆμα τῶ βήματε τοῖν βημάτοιν ὦ βήματε τά βήματα τῶν βημάτων τοῖς βήμασι τά βήματα ὦ βήματα. Τό δῶμα τοῦ δώματος τῶ δώματι τό δῶμα ὦ δῶμα. Τό μέλι τοῦ μέλιτος τῶ μέλιτι τό μέλι ὦ μέλι

τῷ μέλιτε τοῖν μελίτοιιν ὦ μέλιε τά μέλιτα τῶν μελίτων τοῖς μέλεσι τά μέλιτα ὦ
 μέλιτα ὦ μέλιτα. Τό σίνηπι (σινάπι) τοῦ σινήπιος κοινῶς καί σινήπεος ἰωνικῶς
 καί σινήπεος ἀττικῶς τῷ σινήπιϊ καί σινήπι καί σινήπει καί σινήπει τό σίνιπι ὦ
 σίνηπι. Τό πῶν τοῦ πῶεντος τῷ πωεί τό πῶν τῷ πῶεε τοῖν πῶέοιν ὦ πῶεε τά
 πῶεα τῶν πῶέων τοῖς πῶεσι τά πῶεα ὦ πῶεα. Τό γόνυ τοῦ γόνυος τῷ γόνυϊ τό
 γόνυ ὦ γόνυ. Τό ξύλον τοῦ ξύλου τῷ ξύλω τό ξύλον ὦ ξύλον τῷ ξύλω τοῖν ξύλοιν
 ὦ ξύλω τά ξύλα τῶν ξύλων τοῖς ξύλοις τά ξύλα ὦ ξύλα. Τό ἄροτρον τοῦ ἀρότρου
 τῷ ἀρότρῳ τό ἄροτρον ὦ ἄροτρον. Τό δέλεαρ τοῦ δελέατος τῷ δελέατι τό δέλεαρ
 ὦ δέλεαρ τῷ δελέατε τοῖν δελέατοιιν ὦ δελέατε τά δελέατα τῶν δελεάτων τοῖς
 δελέασι τά δελέατα ὦ δελέατα. Τό ἦπαρ τοῦ ὑπατος τῷ ἦπατι τό ἦπαρ ὦ ἦπαρ. Τό
 ὕδωρ τοῦ ὕδατος τῷ ὕδατι τό ὕδωρ ὦ ὕδωρ τῷ ὕδατε τοῖν ὕδάτοιιν ὦ ὕδατε τά
 ὕδατα τῶν ὕδάτων τοῖς ὕδάσι τά ὕδατα ὦ ὕδατα. Τό ἔλωρ τοῦ ἔλωρος τῷ ἔλωρι τό
 ἔλωρ

ὦ ἐλωροιν. Τό κρέας τοῦ κρέατος κοινῶς καί κρέαος ἰωνικῶς καί κρέως ἀττικῶς
 τῷ κρέατι καί κρέας καί κρέα τό κρέα(ω)ς ὦ κρέας τῷ κρέατε καί κρέαε καί κρέαν
 τοῖν κρεάτοιιν καί κρεάοιν καί κρεῶνῶ κρέατε καί ὦ κρέαε καί ὦ κρέα τά κρέατα
 καί κρέαα καί κρέα τῶν κρεάτων καί κρεάων καί κρεῶν τοῖς κρεάσι μόνως. Τά
 κρέατα καί κρέαα καί κρέα ὦ κρέατα καί ὦ κρέαα καί ὦ κρέα. Τό γήρας τοῦ
 γήρατος κοινῶς καί γήραος ἰωνικῶς καί γήρως ἀττικῶς τῷ γήρατι καί γήραϊ καί
 γήρα. Τό γήρας ὦ γήρας. Τό τεῖχος τοῦ τείχους καί τείχου τῷ τείχει καί τείχοι τό
 τεῖχος ὦ τεῖχος τῷ τείχεε καί τείχη τοῖν τειχέοιν καί τειχοῖν ὦ τείχεε καί ὦ τείχη
 τά τείχεα καί τά τείχη τῶν τειχέων καί τειχῶν τοῖς τείχεσι μόνως τά τείχεα καί
 τείχη ὦ τείχεα καί ὦ τείχη. Τό κέλος τοῦ κέλεος καί κέλου τῷ κέλεϊ καί κέλει τό
 κέλος ὦ κέλος. Τό φῶς τοῦ φωτός τῷ φωτί τό φῶς ὦ φῶς τῷ φῶτε τοῖν φῶτοιιν ὦ
 φῶτε τά φῶτα τῶν φωτῶν τοῖς φωσί τά φῶτα ὦ φῶτα. Τό ὦς (οὔς) τοῦ ὠτός τῷ
 ὠτί τό ὦς ὦ ὦς.....

Ἀρχή (ωθώ) τῆς κλίσεως τῶν ρημάτων βαρυτόνων

Τύπτω τύπτεις τύπτει τύπτετον τύπτετον τύπτομεν τύπτετε τύπτουσιν
παρατατικός ἔτυπτον ἔτυπτες ἔτυπτεν ἐτύπτετον ἐτύπτετην ἐτύπτωμεν
ἐτύπτετε ἔτυπτον παρακείμενος τέτυφα τέτυφας τέτυφε τετύφετον τετύφατον
τετύφαμεν τετύφατε τετύφασιν. μελ. παρ. όλ.: τέτυπα τέτυπας τέτυπε τετύπατον
τετύπατον τετύπαμεν τετύπατε τετύπασιν ὑπερσυντέλικος ἐτετύφειν ἐτετύφεις
ἐτετύφη ἐτετύφατον ἐτετυφείτην ἐτετύφειμεν ἐτετύφειτε ἐτετύφεισαν. μέλων
ἐτετύπειν ἐτετύπεις ἐτετύπει ἐτετύπειτον ἐτετυπάτην ἐτετύπειμεν ἐτετύπειτε
ἐτετύπεισαν. ἀορ. ᾶ

ἔτυψα ἔτυπας ἔτυπεν ἐτύψατον ἐτυψάτην ἐτύψαμεν ἐτύψατε ἔτυψαν: ἔτυπον
ἔτυπες ἀορ β. ἔτυπεν ἐτυπέτον ἐτυπέτην ἐτύπομεν ἐτύπετε ἔτυπον. μέλων. Τύψω
τύψεις τύψει τύψετον τυψέτον τύψομε τύψετε τύψουσιν

..... ὀριστικά παθητικά ἐνεστώς

Τύπτομαι τύπτῃ τύπτεται τυπτόμεθον τύπτεσθον τύπτεσθον τυπτόμεθα
τύπτεσθε τύπτοντε: ἐτυπτόμην ἐτύπτου ἐτύπτετο ἐτυπτόμεθον ἐτυπτέσθον
ἐτυπτέσθην ἐτυπτόμεθα ἐτύπτεσθε ἐτύπτοντο τέτυμμαι τέτυψαι τέτυται
τετύμμεθον τέτυφθον τέτυφθον τετύμεθα

τετυ καί ἰωνικῶς τετύφατο ἐτυπύμμην ἐτέτυψο ἐτέτυπτο ἐτετύμμεθον
 ἐτέτυφθον ἐτετύφθη ἐτετύμμεθα ἐτέτυφθε τετυμμένοι ἦσαν καί ἰωνικῶς
 ἐτετύφατο. ἀορ. ἐτύφθην ἐτύφθης ἐτύφθη ἐτύφθητον ἐτυφθήτην ἐτυφθημ...
 ἐτύφθητε ἐτύφθησαν. ἀορ. β'. ἐτύπην ἐτύπης ἐτύπη ἐτύπητον ἐτυπήτην
 ἐτύπομεν ἐτύπητε ἐτύπησαν. μέσος ἀορ. ἐτυψάμην ἐτύψην ἐτύψατο ἐτυψάμεθον
 ἐτύψασθον ἐτυψάσθην ἐτυψάμεθα ἐτύψασθε ἐτύψαντο. μεσ. ἀορ. β': ἐτυπόμην
 ἐτύπου ἐτύπετο ἐτυπόμεθον ἐτύπεσθον ἐτυπέσθην. ἐτυπόμεθα ἐτύπεσθε
 ἐτύποντο. μελλ. α': τυφθήσομαι τυφθήση τυφθήσεται τυφθησόμεθον
 τυφθήσεσθον τυφθήσεσθον τυφθησόμεθα τυφθήσεσθε τηφθήσονται: μελλ.
 β' τυπήσομαι, τυπήση, τυπήσεται τυπησόμεθον τυπήσεσθον τυπήσεσθον
 τυπησόμεθα τυπήσεσθε τυπήσονται τύψομαι τύψη τύψηται τυψόμεθον
 τύψεσθον τύψεσθον τυψόμεθα τύψεσθε τύψονται. μετ.ολ.μελ. τετύψομαι τετύψη.
 τετύψεται τετυψόμεθον τετυψέσθον τετυψέσθον τετυψόμεθα τετύψεσθε
 τετύψονται.

Απαρέμματα ἐνεργητικά ἐνεστώτος

τύπειν ἐτυφέναι ἐτυπέναι

τύψαι τυπεῖν τύψειν

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ανακεφαλαιώνοντας φτάνουμε στο τέλος αυτής της μελέτης για τη γλώσσας μας. Μέσα από την ιστορική της πορεία και μέχρι τη σημερινή της διαμόρφωση, γνωρίσαμε όλες τις πτυχές της, όλες τις δυσκολίες που αντιμετώπισε και όλους τους κινδύνους να χαθεί ή να αλλοιωθεί με το πέρασμα των αιώνων. Καταλήγουμε στη χαρά και στην ικανοποίηση ότι γίναμε γνώστες ενός αντικειμένου τόσο πολύτιμου και παράλληλα τόσο χρήσιμου για όλους τους Έλληνες.

Τα συμπεράσματα της μελέτης αποκαλύπτουν το μεγαλείο της ελληνικής γλώσσας, την ανάγκη διατήρησής της και τον πλούτο της γνώσης που αποκτήθηκε από την έρευνα των χειρογράφων και των μαθηματαρίων. Κάνοντας μια συνοπτική αποτίμηση, διαπιστώνουμε ότι η γλώσσα μας είναι ένα αντικείμενο που όσο το διερευνάς, τόσο ανακαλύπτεις νέες πτυχές της και νέους ορίζοντες για μάθηση και μελέτη.

Ξεκινώντας από τους προϊστορικούς χρόνους διαπιστώσαμε ότι η γλώσσα είναι μία από τις μεγαλύτερες κατακτήσεις του ανθρώπινου πολιτισμού, αφού χάρη σ' αυτή, ο άνθρωπος ανέπτυξε το λόγο που αποτελεί τη βάση του πολιτισμού του.

Συνεχίζοντας, μελετήσαμε την ελληνική γλώσσα και τη γραφή της διαπιστώνοντας πως η ελληνική γλώσσα είναι κεφαλαιώδους σημασίας για την παγκόσμια γλώσσα και τον πολιτισμό, καθώς από τη μια χρησιμοποιήθηκε για να εκφράσει την πιο καλλιεργημένη και φιλοσοφημένη σκέψη του αρχαίου κόσμου και διότι από την άλλη πάνω της στηρίζεται όχι μόνο η νέα ελληνική γλώσσα, αλλά και μια σειρά άλλων γλωσσών, όπως η λατινική και οι καλούμενες λατινογενείς γλώσσες (ιταλική, αγγλική, γαλλική, κ.α.).

Η ελληνική γλώσσα και η ελληνική γραφή είναι αυτές που γέννησαν και ανέπτυξαν τις επιστήμες και τις τέχνες. Ανακαλύπτοντας οι Έλληνες πρώτοι το απλό, όμως τέλειο ελληνικό σύστημα γραφής, επομένως έχοντας τη δυνατότητα όχι μόνο να καταγράψουν άνετα την εμπειρία τους, αλλά και να τη μελετούν στη συνέχεια, πέρασαν πρώτοι στα γράμματα, στις τέχνες και στις

επιστήμες: Όμηρος, Ησίοδος, Ηρόδοτος, Θουκυδίδης, Ηράκλειτος, Δημόκριτος Πλάτωνας, Αριστοτέλης, Αισχύλος, Σοφοκλής, Ευριπίδης και τόσοι άλλοι. Τα πρώτα κείμενα Μαθηματικών, Φυσικής, Αστρονομίας, Νομικής, Ιατρικής, Ιστορίας, Γλωσσολογίας, κτλ., γράφτηκαν στην ελληνική γλώσσα και γραφή. Τα πρώτα θεατρικά έργα, καθώς και τα βυζαντινά λογοτεχνικά έργα έχουν γραφτεί στην ελληνική γλώσσα.

Η ελληνική γλώσσα και η ελληνική γραφή είναι αυτές με τις οποίες δημιουργήθηκαν - εκφράστηκαν οι πρώτοι αξιόλογοι στον κόσμο πολιτισμοί: ο Μινωικός Ελληνικός Πολιτισμός και ο Κλασσικός Ελληνικός Πολιτισμός, καθώς και οι πιο αξιόλογες θρησκείες, δηλαδή αυτή των θεών του Ολύμπου και η Χριστιανική (της Καινής Διαθήκης). Απλώς ο Μινωικός πολιτισμός χρησιμοποίησε την Πελαγική ή Γραμμική γραφή, ενώ ο Κλασσικός τη σημερινή.

Η ελληνική γλώσσα και η ελληνική γραφή είναι αυτές που βοήθησαν στην αποκρυπτογράφηση πολλών αρχαίων γραφών, επειδή πολλές πινακίδες είχαν γραφεί δίγλωσσα, όπως π.χ. η στήλη της Ροζέτας με ελληνικά και αιγυπτιακά, η επιγραφή Ράμπαδ στο Αλερ με ελληνικά, συριακά και αραβικά, η επιγραφή Αρράν στο Αουράν με ελληνικά και Αραβικά.

Η ελληνική γλώσσα και η ελληνική γραφή ήταν οι πρώτες που έγιναν διεθνείς. Η ελληνική γλώσσα ήταν διεθνής από τους χρόνους του Μ. Αλέξανδρου (336 – 321 π.Χ.) μέχρι την πτώση της Κωνσταντινούπολης (1.453 π.Χ.), δηλαδή κάπου 1.800 χρόνια. Ελληνικά μίλαγαν και έγραφαν σε όλο τον αρχαίο γνωστό κόσμο: Ρωμαίοι, Εβραίοι, Φοίνικες, Ινδοί, Αφγανοί, Πέρσες, Αιγύπτιοι, κ.α. Οι περισσότεροι από τους Ρωμαίους είχαν ελληνική μόρφωση και ήταν γνώστες της ελληνικής γλώσσας και γι' αυτό άλλωστε πολλοί από τους αυτοκράτορές τους, εκφωνούσαν τους λόγους τους στο «Αθήναιον» της Ρώμης στα ελληνικά ή έγραφαν τα συγγράμματά τους και στην ελληνική γλώσσα: Μάρκος Αυρήλιος, Κικέρων, κ.α.

Ανακαλύψαμε το μέγεθος της σημασίας και της αξίας της μητρικής γλώσσας. Δανειζόμαστε εδώ τα λόγια του Γ. Μπαμπινιώτη, που μας λέει ότι η μητρική γλώσσα, σε συνδυασμό με τη νόηση, διαφοροποιεί τον άνθρωπο από τα άλλα έμβια όντα. Τονίζει ότι, επειδή τη μητρική γλώσσα την προσεγγίζουμε σε βάθος, σε αντιδιαστολή με τις ξένες γλώσσες, σκόπιμο θα ήταν να

χρησιμοποιούμε γι' αυτή, τον όρο «κατάκτηση». Πάντως, η ιδιαιτερότητά της συνδέεται με την εθνική ταυτότητα, γεγονός που της προσδίδει αξιακό χαρακτήρα. Γι' αυτό, ο όποιος εξοβελισμός των μητρικών γλωσσών θα συνιστούσε ανθρώπινη αλαζονεία που θα εξάλειφε, εν τέλει, τη διαφορετικότητα των λαών. Επιπλέον, εντοπίζει το ρόλο του γλωσσικού περιβάλλοντος στην κατάκτηση της μητρικής γλώσσας, χωρίς να παραλείπει, επιλογικά, τον δια βίου χαρακτήρα αυτής της κατάκτησης.

Η ελληνική γλώσσα είναι τόσο δεμένη με την εθνική μας ταυτότητα, ώστε ο Γ. Ψυχάρης υποστηρίζει ότι «Γλώσσα και πατρίδα είναι το ίδιο». Η αδιάσπαστη ενότητα, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, φανερώνει τη δύναμη και την αυθεντικότητα της ελληνικής γλώσσας και γραφής στο πέρασμα των χρόνων, αλλά και την αδιάσπαστη ενότητα της φυλής μας.

Συμπερασματικά, αυτό που προσδίδει στην ελληνική γλώσσα υπεροχή, είναι ο πλούτος του λεξιλογίου της, η δυνατότητα δημιουργίας νέων λέξεων, η ακριβολογία της και η κυριολεξία της. Είναι μια γλώσσα «δάσκαλος», με ιστορική συνέχεια, σοφία και μουσικότητα. Είναι μια αυτόφωτη γλώσσα.

Αυτή την αυτόφωτη γλώσσα διαφύλαξε «ως κόρη οφθαλμού», προστάτεψε και μετέδωσε η Εκκλησία κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας 1453 - 1821. Κάνοντας μια συνολική αποτίμηση για την κοινωνική και πολιτιστική προσφορά της Εκκλησίας και των Μοναστηριών, θα μπορούσαμε να πούμε τα εξής:

Μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453 από τους Οθωμανούς, η Εκκλησία, υπό την ιδιότητα της Εθναρχίας, θα αποτελέσει το στήριγμα των υπόδουλων ορθόδοξων λαών. Μείζονα αποστολή της ήταν η διαφύλαξη της θρησκευτικής ταυτότητας των Ρωμιών, που εκείνα τα χρόνια σήμαινε διαφύλαξη της εθνικής ταυτότητας. Μέσα στη λατρευτική ζωή της Εκκλησίας, στις Ενορίες και στα Μοναστήρια, διαφυλάχτηκε η ιστορική συνέχεια του Γένους, σφυρηλατήθηκαν η ενότητα και η σύμπνοια και έμεινε ζωντανή η φλόγα για την ελευθερία.

Η συμβολή της Εκκλησίας στην Παιδεία του Γένους, υπήρξε σημαντική. Η Εκκλησία φρόντισε στη λατρευτική της ζωή και στα λειτουργικά της βιβλία να χρησιμοποιήσει τη λόγια μορφή της ελληνικής γλώσσας, ενώ στην καθημερινή χρήση, την καθομιλουμένη. Στις εκκλησίες και στα Μοναστήρια,

θα διαφυλαχτεί η συνέχεια της ελληνικής γλώσσας. Στα δύσκολα εκείνα χρόνια, η Εκκλησία και τα Μοναστήρια κράτησαν άσβεστη μέσα στο νάρθηκα την ελληνική γλώσσα. «Ιερείς και μοναχοί ως επί το πλείστον, εκπαίδευαν τη νεολαία παρά τοις ναοίς, ή εν τοις οίκοις των». (Αλ. Ελλάδιος, 1714). Εκεί, λοιπόν, στην εκκλησιά, μάθαιναν τα πρώτα τους γράμματα στα χρόνια της σκλαβιάς τα Ελληνόπουλα. Εκεί γίνονταν Ελληνόπουλα, εκεί οι λέξεις Γραικός, Γραικία και Ρωμιός αντικαταστάθηκαν από το Έλληνας και το Ελλάς.

Με γνώμονα την προσφορά της Εκκλησίας στη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας, μελετήσαμε την ιστορία, την προσφορά στην εκπαίδευση και το ιστορικό αρχείο της Ιεράς Μονής Αγίου Στεφάνου Μετεώρων.

Γνωρίσαμε τον αγώνα των μοναχών, κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, που προσπαθούσαν να μεταλαμπαδεύσουν στους νέους πίστη και ελευθερία, μαθαίνοντάς τους γραφή και ανάγνωση της γλώσσας τους. Οι πολύτιμοι χειρόγραφοι Κώδικες που φιλοξενούνται στο αρχείο της μονής, είναι τεκμήρια της προσπάθειας των δασκάλων - μοναχών και συνέβαλαν στη μόρφωση, στην εκπαίδευση και στην πολιτισμική αναγέννηση των υπόδουλων ελληνόπαιδων.

Η μελέτη των δύο χειρόγραφων γραμματικών με αριθμ. 146 (19^{ος} αι. 1828) και αριθμ. 76 (17^{ος} αι.) μας αποκάλυψε τον τρόπο με τον οποίο γινόταν η διδασκαλία, μας οδήγησε σε ιστορικές πηγές, μας φανέρωσε πως επιβίωσε, στους δύσκολους εκείνους καιρούς η ελληνική γλώσσα. Κατέδειξε τη γενναιότητα και τις μέγιστες προσπάθειες των δασκάλων - μοναχών να διατηρήσουν και να μεταδώσουν το ελληνικό πνεύμα, αναδεικνύοντας τον πλούτο και την αξία της γλώσσας μας, που είναι η εθνική μας ταυτότητα και υπόσταση.

Διαπιστώσαμε ότι η Γραμματική ή οι Γραμματικές και ειδικότερα η χειρόγραφη παράδοσή τους, είναι το ακαταμάχητο πνευματικό μας πλεονέκτημα. Είναι ο αδιαμφισβήτητος όσο και υπαρκτός γλωσσικός πλούτος τριών χιλιάδων χρόνων συμπυκνωμένος σε ενάριθμα φύλλα των χειρόγραφων γραμματικών, αυτών που έχουν διασωθεί σε δημόσιες, μοναστηριακές και ιδιωτικές αρχειακές συλλογές. Χωρίς αμφιβολία είναι οι αψευδείς μάρτυρες μιας ιδιότυπης αντίστασης που ασκεί το εκφραστικό γλωσσικό μας όργανο, είναι τα απροσμάχητα όπλα που χρησιμοποίησαν όσοι

αγωνίστηκαν, όπως και όσο ο καθένας μπορούσε, όχι μόνο για να διασώσουν τη γλώσσα, αλλά και για να τη διαδώσουν, να τη διδάξουν και να συμβάλουν καθοριστικά στη μελέτη, την κατανόηση και τη σωστή χρήση της. Είναι αυτά που επαγγέλλονται το δάσκαλο στα φανερά «κρυφά» σχολεία, όσοι δηλαδή είχαν από το ένα μέρος την απαιτούμενη τόλμη και από το άλλο όσοι διέθεταν την ικανότητα να μεταδώσουν τις βασικές γραμματικές γνώσεις, όσοι κατείχαν τη Γραμματική Τέχνη.

Χρησιμοποιήσαμε τη διατριβή της Αγγελικής Σκαρβέλη – Νικολοπούλου «Τα μαθηματάρια των Ελληνικών Σχολείων της Τουρκοκρατίας», από την οποίο αντλήσαμε βασικές πληροφορίες για τα διδασκόμενα κείμενα, τα σχολικά προγράμματα, τις διδακτικές μεθόδους και τη συμβολή των «μαθηματαρίων» στην ιστορία της νεοελληνικής παιδείας.

Τέλος, η εκπόνηση αυτής της μελέτης, παρά το μέγεθος της έρευνας, ήταν πάρα πολύ ενδιαφέρουσα και αξιοπρόσεκτη, προκαλώντας μας ενθουσιασμό αλλά και μεγάλη υπευθυνότητα για τα αποτελέσματά της.

Προσπαθήσαμε να αντεπεξέλθουμε στις όντως μεγάλες απαιτήσεις αυτού του ερευνητικού αντικειμένου, προσπαθώντας να επιβεβαιώσουμε τις σολωμικές διδαχές: την άμεση σύνδεση της ελευθερίας με τη γλώσσα και την αναγκαιότητα μιας πολύτιμης γνώσης, να μάθουμε δηλαδή, να θεωρούμε εθνικό ό,τι είναι αληθινό.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- AdradosF., Ιστορία της ελληνικής γλώσσας: Από τις απαρχές ως τις μέρες μας. [Μετάφραση Α. Lecumberri από το πρωτότυπο Historia de la Lengua Griega. De los origenes a nuestros dias, 1999], Αθήνα 2003.
- Andreescu, Șt. «Acte Medievale dinarchive străine», Revistadelstorie 34 (1981), București.
- Bammesberger, Alfred. Vennemann, Theo (2003). Languages in Prehistoric Europe. Memmingen: Universitätverlag Winter GmbH Heidelberg. ISBN 3825314499.
- Bartoněk, A., Handbuch des mykenischen Griechisch, Universitätsverlag C. Winter, Heidelberg 2003.
- BrowningR., Η ελληνική γλώσσα, μεσαιωνική και νέα [Μετάφραση Μαρία Κονομή από τη β' έκδοση του πρωτότυπου Medieval and Modern Greek, Cambridge 1983 (α' έκδοση Λονδίνο 1969)], Αθήνα 1991.
- Browning, R. 1969. Medieval and Modern Greek. Λονδίνο: Hutchinson. Ελλην. μτφρ. Μ. Κονομή, επιμ. Χ. Χαραλαμπάκης με τίτλο Η ελληνική γλώσσα, μεσαιωνική και νέα (Αθήνα: Παπαδήμα, 1995, 2η έκδ.).
- Browning, R.. Η μεσαιωνική και νέα ελληνική γλώσσα. Εκδόσεις Παπαδήμας, Αθήνα,1995.
- Bubenik V., Morphological and syntactic change in Medieval Greek and South Slavic languages, Lincom Europa, München 2001.
- Buck, C.D., The Greek Dialects. Chicago: The University of Chicago Press, 1955.
- Costas, P.S. An Outline of the History of the Greek Language, with Particular Emphasis on the Koine and the Subsequent Periods. The Eurasiatic Library of America. Origines Eurasiaticae. II. Historico-philologica VI. Σικάγο: The Ukrainian Academy of Sciences of America, 1936.

- Debrounner, A. & A. Scherer. Ιστορία της ελληνικής γλώσσας. 2ος τόμ., Βασικά ζητήματα και γνωρίσματα της μετακλασικής ελληνικής. Μτφρ. Χ. Π. Συμεωνίδης. Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Α/φοί Κυριακίδη, 1994.
- Eideneier H., Όψεις της ιστορίας της ελληνικής γλώσσας από τον Όμηρο έως σήμερα. [Μετάφραση Ευ. Θωμαδάκη από το πρωτότυπο Von Rhapsodie zu Rap: Aspekte der griechischen Sprachgeschichte von Homer bis heute, 1999], Αθήνα 2004.
- Georgiev, Vladimirlvanov, Introduction to the History of the Indo-European Languages. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, 1981.
- Henri Tonnet, «Η πρώτη γραμματική της δημώδους ελληνικής γλώσσας (1540 - 1550) και το έργο του Σοφιανού», στο Ιστορία της νέας ελληνικής γλώσσας. Η διαμόρφωσή της. Μετάφραση: Μαρίνα Καραμάνου, Πάνος Λιαλιάτσης. Επιμέλεια: Χριστόφορος Χαραλαμπάκης, Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 1995.
- Heuzey, L., Excursion dans la Thessalie turque en 1858, Paris 1927.
- Hodot, R., Αρχαίες ελληνικές διάλεκτοι και νεοελληνικές διάλεκτοι. Στο Η ελληνική γλώσσα και οι διάλεκτοί της, επιμ. Α.-Φ. Χριστίδης et al., 29-34. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων & Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 2000.
- Hoffmann, O. & A. Scherer. Ιστορία της ελληνικής γλώσσας. 1ος τόμ: Ως το τέλος της κλασικής εποχής. Μτφρ. Χ. Π. Συμεωνίδης. Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Α/φοί Κυριακίδη, 1994.
- Horrocks G., Ελληνικά: Ιστορία της γλώσσας και των ομιλητών της [Εισαγωγή – Μετάφραση Μ. Σταύρου & Μ. Τζεβελέκου από το πρωτότυπο Greek: A History of the Language and its Speakers, London 1997], Αθήνα 2006.
- Horrocks, G. Greek: A History of the Language and its Speakers. Λονδίνο & Νέα Υόρκη, 1997, Longman. Ελλην. μτφρ. και εισαγ. από τις Μ. Σταύρου & Μ. Τζεβελέκου, με τίτλο Ελληνικά. Ιστορία της γλώσσας και των ομιλητών της. (Αθήνα: Εστία, 2006).
- Horrocks, G. Ελληνικά: Ιστορία της γλώσσας και των ομιλητών της, 2006. Εισαγωγή - μετάφραση Μ. Σταύρου & Μ. Τζεβελέκου. Αθήνα:

- Εστία. Τίτλος πρωτοτύπου Greek: A History of the Language and its Speakers (Λονδίνο & Νέα Υόρκη: Longman, 1997)
- Hunger, H., Βυζαντινή Λογοτεχνία. Η λόγια κοσμική γραμματεία των Βυζαντινών, μτφρ. Τ. Κόλιας - Κ. Συνέλη - Γ.Χ. Μακρής - Ι. Βάσσης, τ.2, εκδ. MIET: Αθήνα 1992.
- J. Clackson, The Genesis of Greek, σε A.-F. Christidis (Ed.), "A History of Ancient Greek", σσ. 185-192, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- Lampakis, G. Memoire sur les antiquités chrétiennes de la Grèce présenté au congrès international d' Histoire Comparée – Paris 1900, Athènes, 1902.
- Liddell H.G. & R. Scott «Επιτομή του Μεγάλου Λεξικού της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας».
- M. Lejeune, Phonétique historique du mycénien et du grec ancien, Klincksieck, 1972.
- Markopoulos Th., The future in Greek: from Ancient to Medieval, Oxford Univeristy Press, Oxford 2009.
- Meillet, A. Aperçu d'une histoire de la langue grecque. 8η έκδ. Παρίσι: Klincksieck, [1913] 1975.
- Moleas, W. The Development of the Greek Language. Λονδίνο: Bristol Classical Press, 1989.
- Morwood, James, "Oxford Grammar of Classical Greek".
- Newton, B. The Generative Interpretation of Dialect: A Study of Modern Greek Phonology, Cambridge Univeristy Press, Cambridge 1972.
- Niehoff-Panagiotidis, J. Koineund Diglossie. Wiesbaden: Harrassowitz.
- P. Chantraine, Ιστορική μορφολογία της ελληνικής γλώσσας, 1994, 2η Έκδ., Εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1998.
- Pernot, H., D'Homère à nosjours. Histoire, écriture, prononciation du grec. Παρίσι. 1921.
- Thomson, G., «Διαλέξεις για τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό». Αθήνα: Εκδοτικό Ινστιτούτο Αθηνών 1961- 62.
- Thomson, G., «Η Ελληνική Γλώσσα, Αρχαία και Νέα», εκδόσεις Κέδρος, Β' έκδοση, Αθήνα, 1989.

- Thumb, A., Die griechische Sprache im Zeitalter des Hellenismus. Στρασβούργο: 1901, Karl J. Trübner. (Φωτομηχανική ανατύπωση, Walter de Gruyter, 1974).
- Tonnet H., Ιστορία της ελληνικής γλώσσας. Η διαμόρφωσή της, [Μετάφραση Μ. Καραμάνου – Π. Λιαλιάτσης από το πρωτότυπο *Histoire du grec moderne. La formation d'une langue*, Paris 1993], Αθήνα 1995.
- Tonnet, H., *Histoire du grec moderne. La formation d' une langue*. Παρίσι: 1993, L' Asiathèque. Ελλην. μτφρ. Μ. Καραμάνου & Π. Λιαλιάτσης, επιμ. Χ. Χαραλαμπίκης με τίτλο *Ιστορία της νέας ελληνικής γλώσσας: Η διαμόρφωσή της* (Αθήνα: Παπαδήμα, 1995).
- Uspenskij, P., *Vostok Christianskij*, (Ιστορικά περί της μονής και κατάλογος ηγουμένων της, μέχρι του έτους 1859).
- Vitti, Mario, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* (2η έκδοση). Αθήνα: Οδυσσέας, (1987) [1978].
- Y. Duhoux, *Introduction aux dialectes grecs anciens*, Peeters, Louvain-Paris 1983.
- Ανδριώτης Ν., *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 1981. Bubenik V., *Morphological and syntactic change in Medieval Greek and South Slavic languages*, Lincom Europa, München 2001.
- Ανδριώτης, Ν., *Η ελληνική γλώσσα στους μετακλασσικούς χρόνους. Στο Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, 5ος τόμ., 258-267. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1974.
- Ανδριώτης, Ν., *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας (τέσσερις μελέτες)*. Θεσσαλονίκη, 1992, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη].
- Ανδριώτης, Ν., *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 1995.
- Βαρμάζης, Ν. – Γιάννου, Τ., *Η μεταρρύθμιση του 1964*.
- Βέης, Α. Ν., *Έκθεσις παλαιογραφικών και τεχνικών ερευνών εν ταις μοναίς των Μετεώρων κατά τα έτη 1908 και 1909*, Αθήνησι 1910.

- Βέης, Α. Ν., «Συμβολή εις την ιστορίαν των μονών των Μετεώρων», Βυζαντίς 1 (1909).
- Βούρτσης, Ι., «Εξέλιξη και διάλεκτοι της ελληνικής γλώσσας», στο Εισαγωγή στον Ελληνικό Πολιτισμό, Τόμος Α΄, ΕΑΠ, Πάτρα, 1999.
- Βρανούσης, Λ., Προλεγόμενα Α΄ τόμου, «Τα χειρόγραφα της Μονής Αγίου Στεφάνου», Αθήνα 1967.
- Γιανναράς, Χρήστος, «Ορθοδοξία και Δύση στη νεώτερη Ελλάδα», εκδ. Δόμος, Αθήνα 1992.
- Γιαννόπουλους, Ν. Ι. «Τα Μετέωρα», Βόλος 1926.
- Δελλής, Ιωάννης «Σκοποί της παιδείας στο "Προοίμιον" του έργου του Ιώσηπου Μοισιόδακος "Πραγματεία περί παιδων αγωγής, ή παιδαγωγία"», Εκδόσεις Παρνασσός, Αθήνα 1998.
- Δημαράς, Αλέξης, Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε (Τεκμήρια ιστορίας), τόμος δεύτερος 1895 - 1967, β΄ ανατύπωση, Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη, ΣΠ 26, εκδ. Ερμής, Αθήνα 1986.
- Δημαράς, Κ.Θ., «Νεοελληνικός Διαφωτισμός», 4^η έκδοση, Αθήνα, 1985
- Καραντζόλα, Ελένη, «Η πρώτη γραμματική της κοινής», στο Ιστορία της ελληνικής γλώσσας, Επιστημονική Επιμέλεια: Μ.Ζ. Κοπιδάκης, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, Αθήνα 1999, σσ. 214-215.
- Καψωμένος Σ., Από την ιστορία της ελληνικής γλώσσας: Η ελληνική γλώσσα από τα ελληνιστικά ως τα νεότερα χρόνια - Η ελληνική γλώσσα στην Αίγυπτο. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], 1985.
- Κιτρομηλίδης, Πασχάλης, «Ιώσηπος Μοισιόδαξ». Οι συντεταγμένες της βαλκανικής σκέψης τον 18ο αιώνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης. ISBN 960-250-279-7, Αθήνα, 1985.
- Κοδρικάς, Παναγιώτης, «Μελέτη της κοινής ελληνικής διαλέκτου», Εισαγωγή και επιμέλεια Άλκης Αγγέλου, εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1998.
- Κοντός, Παναγιώτης, Πηγές: Inscriptions Graecae (IG) Berlin 1873 & Thesaurus Linguae Graecae.
- Κοντοσόπουλος Ν., Διάλεκτοι και ιδιώματα της Νέας Ελληνικής, Αθήνα 1994.

- Κοπιδάκης, Μ., Ιστορία της ελληνικής γλώσσας, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (ΕΛΙΑ), Αθήνα 1999.
- Κουμανούδης Σ. Α., Συναγωγή νέων λέξεων υπό των λογίων πλασθεισών από της Αλώσεως μέχρι των καθ' ημάς χρόνων, επιμέλεια – εισαγωγή Κ. Θ. Δημαράς, Εκδόσεις Ερμής, Αθήνα, 1998.
- Μαγουλάς, Γ. Αρχαίες ελληνικές διάλεκτοι. Στο Ελλάς: Η ιστορία και ο πολιτισμός του ελληνικού έθνους μέχρι σήμερα, 71-80, 1ος τόμ. του Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα. Αθήνα: Πάπυρος, 1997.
- Μαργαρίτη-Ρογκά Μ., Κυριαζής, Δ. Λιόσης, Ν. Παπαναστασίου Γ., Ελληνική Γλώσσα II Ελληνιστική και Μεσαιωνική Ελληνική. 2015.
- Μαργαρίτη-Ρογκά Μ., Κυριαζής, Δ. Λιόσης, Ν. Παπαναστασίου Γ., Ελληνική Γλώσσα III Νέα Ελληνικά (Γενικά, Το γλωσσικό ζήτημα, Το νεοελληνικό λεξιλόγιο, Νεοελληνική διαλεκτολογία). 2015.
- Μαργαρίτης Γ., κ.α., Ελληνική Ιστορία, Τόμος Γ', Ε.Α.Π., Πάτρα 1999.
- Μπαμπινιώτης, Γ., «Συνοπτική ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας», Αθήνα, 1985.
- Μπαμπινιώτης, Γ., «Η ελληνική γλώσσα» στο Ελλάς: Η Ιστορία και ο πολιτισμός του ελληνικού έθνους από τις απαρχές μέχρι σήμερα, τόμος Α', Πάπυρος, Αθήνα 1997.
- Μπαμπινιώτης, Γ., «Το γλωσσικό ζήτημα και η εξελικτική πορεία της ελληνικής γλώσσας μέχρι και την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα». στο Ελλάς: Η Ιστορία και ο πολιτισμός του ελληνικού έθνους από τις απαρχές μέχρι σήμερα, τόμος Α', Πάπυρος, Αθήνα 1997.
- Μπαμπινιώτης, Γ., Ιστορική Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, Ι. Φωνολογία, (ιδιωτική έκδοση) Αθήνα 1985.
- Μπαμπινιώτης, Γ., Ιστορική Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, ΙΙ. Μορφολογία, (ιδιωτική έκδοση) Αθήνα 1977.
- Μπαμπινιώτης, Γ., «Διαλογισμοί για τη γλώσσα και τη γλώσσα μας», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 2010.
- Μπαμπινιώτης, Γ., «Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας», Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα, 1998.

- Μπαμπινιώτης, Γ., «Ελληνική γλώσσα Παρελθόν - παρόν - μέλλον», εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 2000.
- Παντελίδης, Νίκος,. Αρχαίες ελληνικές Διάλεκτοι (2007).
- Παντελίδης, Νίκος,. Δημιουργία της Ελληνιστικής Κοινής (2007).
- Παπαϊωάννου, Γ. Απόστολος, Έκθεση για την ταξινόμηση και καταλογογράφηση της Βιβλιοθήκης της Ελληνικής Κοινότητας Τεργέστης, Ρέθυμνο 1994.
- Παπαϊωάννου, Γ. Απόστολος, Ελληνικά παλαιότυπα της Λαϊκής Βιβλιοθήκης Δελβινάκιου και της βιβλιοθήκης του Ιερού Ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου, Δελβινάκι, π., «Μέλισσα», τ. Β΄.
- Παπασωτηρίου, Ι. Β. «Τα Μετέωρα», Τρίκκαλα 1934.
- Πολίτης, Λίνος Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (9η έκδοση). Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης. ISBN 960-250-061-1.(1998) [1978].
- Σκαρβέλη, Αγγελική,. «Τα Μαθηματάρια των Ελληνικών Σχολείων της Τουρκοκρατίας», Αθήνα 1993.
- Σκουβαράς, Βαγγέλης, Κεφάλαια από την ιστορία των νεοελληνικών γραμμάτων, Αθήνα 1978.
- Σοφιανός, Ζ. Δημήτριος, Προλεγόμενα, Τόμος Γ', Αθήναι 1986, Ακαδημία Αθηνών, Κέντρο Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού.
- Σοφιανός, Νικόλαος, Γραμματική της κοινής των Ελλήνων γλώσσας. Επιμέλεια - Εισαγωγή: Θανάσης Χ. Παπαδόπουλος, Εκδόσεις Κέδρος [Αθήνα 1977].
- Συμεωνίδης, Χ. Επιδράσεις της ελληνικής γλώσσας σε άλλες γλώσσες και άλλων γλωσσών στην ελληνική. Στο Πάπυρος - Λαρούς - Μπριτάννικα, παράρτημα «Ελλάς», 1ος τόμ., 86-90. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός «Πάπυρος»,1997.
- Τζώρτζη, Ελένη, «Η ελληνική γραμματεία στη βασική παιδεία του γένους κατά την ύστερη Τουρκοκρατία (1750 - 1821): Από τη χειρόγραφη παράδοση στο έντυπο. Το έργο του Ισοκράτη στο ιστορικό αρχείο της Ι. Μονής των Αγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων Θεραπνών Σπάρτης (Μαθηματάρια 18^{ου} αι.)». Διδακτορική διατριβή. Ιωάννινα 2010.

- Τομπαΐδης, Δ. Επιτομή της ιστορίας της ελληνικής γλώσσας. Αθήνα: ΟΕΔΒ, 1984.
- Τριανταφυλλίδης Μ., Νεοελληνική Γραμματική: Ιστορική Εισαγωγή, 3ος τόμος των Απάντων του Μανόλη Τριανταφυλλίδη, (1938), Ανατύπωση με διορθώσεις, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 1983.
- Χαραλαμπίδης, Χ., «Η δομή της αρχαίας ελληνικής γλώσσας» Από τον 3ο π.Χ. ως τον 6ο μ.Χ. αι. - Η κοινή γλώσσα. Στο Πάπυρος - Λαρούς - Μπριτάνικα, παράρτημα «Ελλάς», 1ος τόμ., 49-52. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός «Πάπυρος», 1997.
- Χαραλαμπίδης, Χ., «Γένεση και πηγές της Κοινής», στο Κοπιδάκης Μ.Ζ., (επιμ.) Ιστορία της ελληνικής γλώσσας, εκδόσεις Ε.Λ.Ι.Α., Αθήνα 2000.
- Χαριτάκης, Γ. «Αγιογραφικοί κώδικες των Μετεώρων», Νέος Ελληνομνήμων 21 (1927).
- Χατζιδάκης, Γ. Σύντομος ιστορία της ελληνικής γλώσσας, Αθήνα: Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων. Ανατύπωση, Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 1967.
- Χατζιδάκης, Γ. Μεσαιωνικά και νέα ελληνικά. 2 τόμ. Αθήνα. Ανατύπωση, Αθήνα: Πελεκάνος, χ.χ. 1905 - 1907.
- Χατζιδάκης Γ., Σύντομος ιστορία της ελληνικής γλώσσας, Αθήνα 1915. Χριστίδης Α.-Φ. (επιμ.), Ιστορία της ελληνικής γλώσσας: από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας & Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 2001.
- Χριστίδης Α.-Φ. (επιμ.), Ιστορία της ελληνικής γλώσσας: από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας & Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 2001.
- Χριστίδης, Α.-Φ. 2005. Ιστορία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη].
- Χριστίδης, Α.-Φ., Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός. Η νέα ελληνική γλώσσα και η ιστορία της [Δ1] Α. (2001).

Χριστοδούλου, Γ., «Κοραής και Κοδρικάς. Η μέση οδός και η αντίδραση» στο
Κοπιδάκης Μ.Ζ., (επιμ.) Ιστορία της ελληνικής γλώσσας,
εκδόσεις Ε.Λ.Ι.Α., Αθήνα 2000.

Πηγές

Ακαδημία Αθηνών, «Τα χειρόγραφα των Μετεώρων», Τόμος Γ΄, «Τα
χειρόγραφα της Μονής Αγίου Στεφάνου» υπό Δημητρίου Ζ.
Σοφιανού, Αθήνα 1986.

Υ.Π.Ε.Π.Θ., Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Διαλεκτικοί θύλακοι της
ελληνικής γλώσσας, Αθήνα 1999.

Υ.Π.Ε.Π.Θ., Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Η ελληνική γλώσσα και οι
διάλεκτοί της, Αθήνα 2000.

Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος ελληνισμού.

Εγκυκλοπαίδεια, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτικής Αθηνών.

Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών

Πηγές από το διαδίκτυο

<http://www.greek-language.gr>

<http://www.ins.web.auth.gr>

<http://www.wikipedia.org>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

**Φωτοαντίγραφα του πρωτότυπου χειρόγραφου κώδικα με αριθμό
146 (19^{ος} αι. 1828)**

146

16-5-1985
Δ. Ζ. Σοφράκης

151. 00
 152. 00
 153. 00
 154. 00
 155. 00
 156. 00
 157. 00
 158. 00
 159. 00
 160. 00
 161. 00
 162. 00
 163. 00
 164. 00
 165. 00
 166. 00
 167. 00
 168. 00
 169. 00
 170. 00
 171. 00
 172. 00
 173. 00
 174. 00
 175. 00
 176. 00
 177. 00
 178. 00
 179. 00
 180. 00
 181. 00
 182. 00
 183. 00
 184. 00
 185. 00
 186. 00
 187. 00
 188. 00
 189. 00
 190. 00
 191. 00
 192. 00
 193. 00
 194. 00
 195. 00
 196. 00
 197. 00
 198. 00
 199. 00
 200. 00

de d'après un ou deux

2p: Meib. 4' 20" in 11.5542 ;

[Faint handwritten notes in Greek script]

20' 0" 10' 0" 20' 0" 30' 0" 40' 0" 50' 0" 60' 0" 70' 0" 80' 0" 90' 0" 100' 0" 110' 0" 120' 0" 130' 0" 140' 0" 150' 0" 160' 0" 170' 0" 180' 0" 190' 0" 200' 0" 210' 0" 220' 0" 230' 0" 240' 0" 250' 0" 260' 0" 270' 0" 280' 0" 290' 0" 300' 0" 310' 0" 320' 0" 330' 0" 340' 0" 350' 0" 360' 0" 370' 0" 380' 0" 390' 0" 400' 0" 410' 0" 420' 0" 430' 0" 440' 0" 450' 0" 460' 0" 470' 0" 480' 0" 490' 0" 500' 0" 510' 0" 520' 0" 530' 0" 540' 0" 550' 0" 560' 0" 570' 0" 580' 0" 590' 0" 600' 0" 610' 0" 620' 0" 630' 0" 640' 0" 650' 0" 660' 0" 670' 0" 680' 0" 690' 0" 700' 0" 710' 0" 720' 0" 730' 0" 740' 0" 750' 0" 760' 0" 770' 0" 780' 0" 790' 0" 800' 0" 810' 0" 820' 0" 830' 0" 840' 0" 850' 0" 860' 0" 870' 0" 880' 0" 890' 0" 900' 0" 910' 0" 920' 0" 930' 0" 940' 0" 950' 0" 960' 0" 970' 0" 980' 0" 990' 0" 1000' 0" 1010' 0" 1020' 0" 1030' 0" 1040' 0" 1050' 0" 1060' 0" 1070' 0" 1080' 0" 1090' 0" 1100' 0" 1110' 0" 1120' 0" 1130' 0" 1140' 0" 1150' 0" 1160' 0" 1170' 0" 1180' 0" 1190' 0" 1200' 0" 1210' 0" 1220' 0" 1230' 0" 1240' 0" 1250' 0" 1260' 0" 1270' 0" 1280' 0" 1290' 0" 1300' 0" 1310' 0" 1320' 0" 1330' 0" 1340' 0" 1350' 0" 1360' 0" 1370' 0" 1380' 0" 1390' 0" 1400' 0" 1410' 0" 1420' 0" 1430' 0" 1440' 0" 1450' 0" 1460' 0" 1470' 0" 1480' 0" 1490' 0" 1500' 0" 1510' 0" 1520' 0" 1530' 0" 1540' 0" 1550' 0" 1560' 0" 1570' 0" 1580' 0" 1590' 0" 1600' 0" 1610' 0" 1620' 0" 1630' 0" 1640' 0" 1650' 0" 1660' 0" 1670' 0" 1680' 0" 1690' 0" 1700' 0" 1710' 0" 1720' 0" 1730' 0" 1740' 0" 1750' 0" 1760' 0" 1770' 0" 1780' 0" 1790' 0" 1800' 0" 1810' 0" 1820' 0" 1830' 0" 1840' 0" 1850' 0" 1860' 0" 1870' 0" 1880' 0" 1890' 0" 1900' 0" 1910' 0" 1920' 0" 1930' 0" 1940' 0" 1950' 0" 1960' 0" 1970' 0" 1980' 0" 1990' 0" 2000' 0" 2010' 0" 2020' 0" 2030' 0" 2040' 0" 2050' 0" 2060' 0" 2070' 0" 2080' 0" 2090' 0" 2100' 0" 2110' 0" 2120' 0" 2130' 0" 2140' 0" 2150' 0" 2160' 0" 2170' 0" 2180' 0" 2190' 0" 2200' 0" 2210' 0" 2220' 0" 2230' 0" 2240' 0" 2250' 0" 2260' 0" 2270' 0" 2280' 0" 2290' 0" 2300' 0" 2310' 0" 2320' 0" 2330' 0" 2340' 0" 2350' 0" 2360' 0" 2370' 0" 2380' 0" 2390' 0" 2400' 0" 2410' 0" 2420' 0" 2430' 0" 2440' 0" 2450' 0" 2460' 0" 2470' 0" 2480' 0" 2490' 0" 2500' 0" 2510' 0" 2520' 0" 2530' 0" 2540' 0" 2550' 0" 2560' 0" 2570' 0" 2580' 0" 2590' 0" 2600' 0" 2610' 0" 2620' 0" 2630' 0" 2640' 0" 2650' 0" 2660' 0" 2670' 0" 2680' 0" 2690' 0" 2700' 0" 2710' 0" 2720' 0" 2730' 0" 2740' 0" 2750' 0" 2760' 0" 2770' 0" 2780' 0" 2790' 0" 2800' 0" 2810' 0" 2820' 0" 2830' 0" 2840' 0" 2850' 0" 2860' 0" 2870' 0" 2880' 0" 2890' 0" 2900' 0" 2910' 0" 2920' 0" 2930' 0" 2940' 0" 2950' 0" 2960' 0" 2970' 0" 2980' 0" 2990' 0" 3000' 0" 3010' 0" 3020' 0" 3030' 0" 3040' 0" 3050' 0" 3060' 0" 3070' 0" 3080' 0" 3090' 0" 3100' 0" 3110' 0" 3120' 0" 3130' 0" 3140' 0" 3150' 0" 3160' 0" 3170' 0" 3180' 0" 3190' 0" 3200' 0" 3210' 0" 3220' 0" 3230' 0" 3240' 0" 3250' 0" 3260' 0" 3270' 0" 3280' 0" 3290' 0" 3300' 0" 3310' 0" 3320' 0" 3330' 0" 3340' 0" 3350' 0" 3360' 0" 3370' 0" 3380' 0" 3390' 0" 3400' 0" 3410' 0" 3420' 0" 3430' 0" 3440' 0" 3450' 0" 3460' 0" 3470' 0" 3480' 0" 3490' 0" 3500' 0" 3510' 0" 3520' 0" 3530' 0" 3540' 0" 3550' 0" 3560' 0" 3570' 0" 3580' 0" 3590' 0" 3600' 0" 3610' 0" 3620' 0" 3630' 0" 3640' 0" 3650' 0" 3660' 0" 3670' 0" 3680' 0" 3690' 0" 3700' 0" 3710' 0" 3720' 0" 3730' 0" 3740' 0" 3750' 0" 3760' 0" 3770' 0" 3780' 0" 3790' 0" 3800' 0" 3810' 0" 3820' 0" 3830' 0" 3840' 0" 3850' 0" 3860' 0" 3870' 0" 3880' 0" 3890' 0" 3900' 0" 3910' 0" 3920' 0" 3930' 0" 3940' 0" 3950' 0" 3960' 0" 3970' 0" 3980' 0" 3990' 0" 4000' 0" 4010' 0" 4020' 0" 4030' 0" 4040' 0" 4050' 0" 4060' 0" 4070' 0" 4080' 0" 4090' 0" 4100' 0" 4110' 0" 4120' 0" 4130' 0" 4140' 0" 4150' 0" 4160' 0" 4170' 0" 4180' 0" 4190' 0" 4200' 0" 4210' 0" 4220' 0" 4230' 0" 4240' 0" 4250' 0" 4260' 0" 4270' 0" 4280' 0" 4290' 0" 4300' 0" 4310' 0" 4320' 0" 4330' 0" 4340' 0" 4350' 0" 4360' 0" 4370' 0" 4380' 0" 4390' 0" 4400' 0" 4410' 0" 4420' 0" 4430' 0" 4440' 0" 4450' 0" 4460' 0" 4470' 0" 4480' 0" 4490' 0" 4500' 0" 4510' 0" 4520' 0" 4530' 0" 4540' 0" 4550' 0" 4560' 0" 4570' 0" 4580' 0" 4590' 0" 4600' 0" 4610' 0" 4620' 0" 4630' 0" 4640' 0" 4650' 0" 4660' 0" 4

eis: eis: now 44:

[illegible]

$\epsilon\delta : \epsilon\zeta\theta' \rho\rho' . \sigma\sigma :$

из роду гнев на врахъ:

सं. १५० ६ २५ २३

49. *Strep. Gordonii* Beecher;

αὐτοὶ δὲ ἀνιστάμενοι οἱ βασιλεῖς ἐξείμειν

ἡ δὲ ἐν ὁμοίᾳ ἐν ὁμοίᾳ.

Handwritten: ၃၅ သံ ဂိဇ္ဈဝိသုဒ္ဓါရုံ

2
eig 2

19 διὰ τὸ ἐκφράζειν τὸ;

0. 0.

• ποσει γενει διχορευ :

gla aīō

αφ: αὐτὸς ἀποστόλος ἀποστόλος

αδ: οὗτοι γὰρ μαρτυροῦντες ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος
οἱ ἁγιοὶ οἱ ἀγαθοὶ γινώσκοντες μαρτυροῦντες
μαρτυροῦντες ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν
μαρτυροῦντες ἀποστόλους

αφ: αὐτοὶ τὸ ἐκ τῶν ἀποστόλων ἡμῶν

αδ: ἀποστόλους ἡμῶν: ἡμῶν οἱ ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς

αφ: αὐτὸς ἀποστόλος ἀποστόλος

αδ: οὗτοι γὰρ ἐκ τῶν ἀποστόλων ἡμῶν ἐκ τῶν ἀποστόλων

ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς
ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς

αφ: ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς

αδ: ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς

αφ: ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς

αδ: ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς

αφ: αὐτὸς ἀποστόλος ἀποστόλος

αδ: οὗτοι γὰρ ἐκ τῶν ἀποστόλων ἡμῶν ἐκ τῶν ἀποστόλων
ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς

αφ: ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς

αδ: ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὁ αὐτὸς

ἡ σοφία ποιεῖτο καὶ ἡ ἀνθρώπων

367

αὐτὸς ὁ ἴδιος ἰσχυρὸς ἐν ἀμείνω, καὶ ἰσχυρὸς
ἐν αὐτῷ

ἰσχυρὸς ὅσα ἴσχυς ἐν αὐτῷ

αὐτὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς

ἰσχυρὸς ἐν αὐτῷ ἰσχυρὸς

αὐτὸς ὁ ἴδιος ἰσχυρὸς ἐν αὐτῷ, ἰσχυρὸς.

ἰσχυρὸς ὅσα ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς

αὐτὸς ὁ ἴδιος ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς

ἰσχυρὸς ὅσα ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς

αὐτὸς ὁ ἴδιος ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς

ἰσχυρὸς ὅσα ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς

αὐτὸς ὁ ἴδιος ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς

ἰσχυρὸς ὅσα ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς

αὐτὸς ὁ ἴδιος ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς

ἰσχυρὸς ὅσα ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς

αὐτὸς ὁ ἴδιος ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς

ἰσχυρὸς ὅσα ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς

αὐτὸς ὁ ἴδιος ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς

ἰσχυρὸς ὅσα ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς

αὐτὸς ὁ ἴδιος ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς

αὖς· ἴσ' ὁ μόνον.

ἴσ'· ἀλλ' ἄγαντες πορεύμενοι ἴσ'·

αὖς· ὅθ' οὐκ ἐνέμενον περὶ τοῦ εὐδίου γὰρ γὰρ
παραί· γὰρ γὰρ ἐνέμενον.

ἴσ'· ὅθ' οὐκ ἐνέμενον ἴσ'·

αὖς· ἀντιπρὸς ἐν ὁ αὖς ὁ δὲ γ.

ἴσ'· ἀλλ' ἄγαντες ἐνέμενον.

αὖς· ὅθ' οὐκ ἐνέμενον ἴσ'·

ἴσ'· ὅθ' οὐκ ἐνέμενον ἴσ'·

αὖς· ὅθ' οὐκ ἐνέμενον ἴσ'·

ἴσ'· ὅθ' οὐκ ἐνέμενον ἴσ'·

αὖς· ὅθ' οὐκ ἐνέμενον ἴσ'·

ἴσ'· ὅθ' οὐκ ἐνέμενον ἴσ'·

αὖς· ὅθ' οὐκ ἐνέμενον ἴσ'·

ἴσ'· ὅθ' οὐκ ἐνέμενον ἴσ'·

ἴσ'· ὅθ' οὐκ ἐνέμενον ἴσ'·

ἴσ'· ὅθ' οὐκ ἐνέμενον ἴσ'·

ἴσ'· ὅθ' οὐκ ἐνέμενον ἴσ'·

ἴσ'· ὅθ' οὐκ ἐνέμενον ἴσ'·

αὖς· ὅθ' οὐκ ἐνέμενον ἴσ'·

[illegible]

(Faint handwritten Greek script)

οὐκ ἔστι
καὶ ἡ
ἐκ τῆς

αὐτὸς τὸν αὐτὸν πνεῦμα
τὸν αὐτὸν πνεῦμα τὸν αὐτὸν
τὸν αὐτὸν πνεῦμα τὸν αὐτὸν
αὐτὸς τὸν αὐτὸν πνεῦμα
τὸν αὐτὸν πνεῦμα τὸν αὐτὸν
αὐτὸς τὸν αὐτὸν πνεῦμα
τὸν αὐτὸν πνεῦμα τὸν αὐτὸν

καὶ ἡ

αὐτὸς τὸν αὐτὸν πνεῦμα
τὸν αὐτὸν πνεῦμα τὸν αὐτὸν
αὐτὸς τὸν αὐτὸν πνεῦμα
τὸν αὐτὸν πνεῦμα τὸν αὐτὸν

καὶ ἡ

αὐτὸς τὸν αὐτὸν πνεῦμα
τὸν αὐτὸν πνεῦμα τὸν αὐτὸν
αὐτὸς τὸν αὐτὸν πνεῦμα
τὸν αὐτὸν πνεῦμα τὸν αὐτὸν

καὶ ἡ

αὐτὸς τὸν αὐτὸν πνεῦμα
τὸν αὐτὸν πνεῦμα τὸν αὐτὸν
αὐτὸς τὸν αὐτὸν πνεῦμα
τὸν αὐτὸν πνεῦμα τὸν αὐτὸν

καὶ ἡ

αὐτὸς τὸν αὐτὸν πνεῦμα
τὸν αὐτὸν πνεῦμα τὸν αὐτὸν
αὐτὸς τὸν αὐτὸν πνεῦμα
τὸν αὐτὸν πνεῦμα τὸν αὐτὸν

καὶ ἡ

αὐτὸς τὸν αὐτὸν πνεῦμα
τὸν αὐτὸν πνεῦμα τὸν αὐτὸν
αὐτὸς τὸν αὐτὸν πνεῦμα
τὸν αὐτὸν πνεῦμα τὸν αὐτὸν

καὶ ἡ

10. 11. 1911

ἔρ. ὅσα ἔθεν τὰ ἀνθρώπων.

εἰς. εἴη. ὅσα ἔθεν ἑσθλὰ ὅσα ἔθεν ὁ ἑσθλὸς οὐδὲν
ἔξωθεν

ἔρ. ἀλλὰ ἔθεν ἑσθλὰ

εἰς. ὅτι δὲ ἀλλὰ ἑσθλὰ ἔθεν ὅτι δὲ ἀλλὰ ἑσθλὰ
ὅτι δὲ ἀλλὰ ἑσθλὰ ἔθεν ἑσθλὰ.

Ἐπὶ τῶν

ἔρ. ὅσα ἔθεν τὰ ἀνθρώπων

εἰς. εἴη. ὅσα ἔθεν ἑσθλὰ ὅσα ἔθεν ὁ ἑσθλὸς οὐδὲν
ἔξωθεν

ἔρ. ἀλλὰ ἔθεν ἑσθλὰ

εἰς. ὅτι δὲ ἀλλὰ ἑσθλὰ ἔθεν ὅτι δὲ ἀλλὰ ἑσθλὰ
ὅτι δὲ ἀλλὰ ἑσθλὰ ἔθεν ἑσθλὰ.

ἔρ. ὅσα ἔθεν τὰ ἀνθρώπων

εἰς. εἴη. ὅσα ἔθεν ἑσθλὰ ὅσα ἔθεν ὁ ἑσθλὸς οὐδὲν
ἔξωθεν

ἔρ. ἀλλὰ ἔθεν ἑσθλὰ

εἰς. ὅτι δὲ ἀλλὰ ἑσθλὰ ἔθεν ὅτι δὲ ἀλλὰ ἑσθλὰ
ὅτι δὲ ἀλλὰ ἑσθλὰ ἔθεν ἑσθλὰ.

ἔρ. ὅσα ἔθεν τὰ ἀνθρώπων

εἰς. εἴη. ὅσα ἔθεν ἑσθλὰ ὅσα ἔθεν ὁ ἑσθλὸς οὐδὲν
ἔξωθεν

ἔρ. ἀλλὰ ἔθεν ἑσθλὰ

εἰς. ὅτι δὲ ἀλλὰ ἑσθλὰ ἔθεν ὅτι δὲ ἀλλὰ ἑσθλὰ
ὅτι δὲ ἀλλὰ ἑσθλὰ ἔθεν ἑσθλὰ.

ἔρ. ὅσα ἔθεν τὰ ἀνθρώπων

[illegible]

25. ἡ γὰρ ἀντιπροσέτις τοῦ
 αὐτοῦ, ὅτι ἀντιπροσέτις τοῦ αὐτοῦ
 ὁμοῦτα μετὰ τὸν αὐτὸν οἱ ἄλλοι ἐν τῷ
 αὐτῷ ἐν τῷ αὐτῷ ἐν τῷ αὐτῷ

[illegible]

παντα εχον υ'οναμε ει'ονον, και οι δ' α' α'

αι γη νηλο'ισα πηλο'εα'φο'υτα . και ε'ρ'δου η'δου α'ιν'ου
του ε' αυ'τοι :

28. Απριλίου 1895

ex sp. *gori* / *voulen*

Après Hérault d'Arv.

ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΟΡΘΟΤΕΛΕΙΑΣ ὁ ἀγγελοποιὸς καὶ ἡσυχαστὴς
καὶ ὑποτακτικὸς

2. $\frac{1}{2} \frac{d}{dt} \left(\frac{1}{2} \frac{d^2 x}{dt^2} \right) = \frac{1}{2} \frac{d^3 x}{dt^3}$

Будни 1012,

Нужно ли и когда...

Voll d'allerhanden

75
Karl's Bay

Ἐρρε ὑποδενδμεῖ, θυμμεῖ.

ἔνταυτοῖς ὅντι· ἡ γὰρ ἀνὰ τὴν ἐκείνην· ἡ (ἀνὰ τὸν οὐρανόν·)
ἐκείνη ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν·
ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν·

Ἐρρε ὑποδενδμεῖ, θυμμεῖ

ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν·
ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν·

ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν·

Ἐρρε ὑποδενδμεῖ, θυμμεῖ.

ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν·

Ἐρρε ὑποδενδμεῖ, θυμμεῖ

ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν·

Ἐρρε ὑποδενδμεῖ, θυμμεῖ

ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν·

ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν·

ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν·

ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν·

ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν·

ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν· ἡ γὰρ ἀνὰ τὸν οὐρανόν·

~~11' 9~~

αἰς: ὁ δὲ λαὸς αὖτις ἔχον· ἡμεῖς δὲ οὐδὲν
καὶ οὐκ ἔστιν ὁ νόμος αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς οὐδὲν
ἔστιν ὁ νόμος αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς οὐδὲν

Ἐπὶ τῷ νόμῳ

αἰς: ὁ δὲ λαὸς αὖτις ἔχον· ἡμεῖς δὲ οὐδὲν
καὶ οὐκ ἔστιν ὁ νόμος αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς οὐδὲν
ἔστιν ὁ νόμος αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς οὐδὲν

αἰς: ὁ δὲ λαὸς αὖτις ἔχον· ἡμεῖς δὲ οὐδὲν
καὶ οὐκ ἔστιν ὁ νόμος αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς οὐδὲν
ἔστιν ὁ νόμος αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς οὐδὲν

αἰς: ὁ δὲ λαὸς αὖτις ἔχον· ἡμεῖς δὲ οὐδὲν
καὶ οὐκ ἔστιν ὁ νόμος αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς οὐδὲν
ἔστιν ὁ νόμος αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς οὐδὲν

αἰς: ὁ δὲ λαὸς αὖτις ἔχον· ἡμεῖς δὲ οὐδὲν
καὶ οὐκ ἔστιν ὁ νόμος αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς οὐδὲν
ἔστιν ὁ νόμος αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς οὐδὲν

αἰς: ὁ δὲ λαὸς αὖτις ἔχον· ἡμεῖς δὲ οὐδὲν
καὶ οὐκ ἔστιν ὁ νόμος αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς οὐδὲν
ἔστιν ὁ νόμος αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς οὐδὲν

αἰς: ὁ δὲ λαὸς αὖτις ἔχον· ἡμεῖς δὲ οὐδὲν
καὶ οὐκ ἔστιν ὁ νόμος αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς οὐδὲν
ἔστιν ὁ νόμος αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς οὐδὲν

αἰς: ὁ δὲ λαὸς αὖτις ἔχον· ἡμεῖς δὲ οὐδὲν
καὶ οὐκ ἔστιν ὁ νόμος αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς οὐδὲν
ἔστιν ὁ νόμος αὐτοῦ· ὁ δὲ λαὸς οὐδὲν

αἰς ἱγῖα εἰς τὸν μεθῶν ἡγῖος ἰσὺ θάλας μεθῶν σου
ἡγῖος καὶ περὶ συνθάλας καὶ οὐδ' ἀνδρῶν

Περὶ ἡγῶν

ἡγῖος εἰς τὸν μεθῶν ἡγῖος
αἰς ἱγῖα εἰς τὸν μεθῶν ἡγῖος ἰσὺ θάλας μεθῶν σου
ἡγῖος καὶ περὶ συνθάλας καὶ οὐδ' ἀνδρῶν

Περὶ ἡγῶν

ἡγῖος εἰς τὸν μεθῶν ἡγῖος
αἰς ἱγῖα εἰς τὸν μεθῶν ἡγῖος ἰσὺ θάλας μεθῶν σου
ἡγῖος καὶ περὶ συνθάλας καὶ οὐδ' ἀνδρῶν

ἡγῖος εἰς τὸν μεθῶν ἡγῖος
αἰς ἱγῖα εἰς τὸν μεθῶν ἡγῖος ἰσὺ θάλας μεθῶν σου
ἡγῖος καὶ περὶ συνθάλας καὶ οὐδ' ἀνδρῶν

ἡγῖος εἰς τὸν μεθῶν ἡγῖος
αἰς ἱγῖα εἰς τὸν μεθῶν ἡγῖος ἰσὺ θάλας μεθῶν σου
ἡγῖος καὶ περὶ συνθάλας καὶ οὐδ' ἀνδρῶν

ἡγῖος εἰς τὸν μεθῶν ἡγῖος
αἰς ἱγῖα εἰς τὸν μεθῶν ἡγῖος ἰσὺ θάλας μεθῶν σου
ἡγῖος καὶ περὶ συνθάλας καὶ οὐδ' ἀνδρῶν

10
 9
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

οὐκ οἱ εἶναι, ἴσα δὲ εἶναι ἡμεῖς εὐδεδίδοι

90'ue'90'ei'vōt' s'ē'ēve, 93'2'ei'vōt' 100'ue'90'ei'vōt' 101'
 91'2'ei'vōt' 92'ei'vōt'

7. depois de cada bacia sendo feita
uma lavagem, se enche a bacia
de novo com a mesma água

[illegible]

2. 4. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 8

7 η' μαίμερος 12^{ος} μαίμερος 13^{ος} μαίμερος 14^{ος} μαίμερος 15^{ος} μαί-
μερος 16^{ος} μαίμερος 17^{ος} μαίμερος 18^{ος} μαίμερος 19^{ος} μαί-
μερος 20^{ος} μαίμερος 21^{ος} μαίμερος 22^{ος} μαίμερος 23^{ος} μαί-
μερος 24^{ος} μαίμερος 25^{ος} μαίμερος 26^{ος} μαίμερος 27^{ος} μαί-
μερος 28^{ος} μαίμερος 29^{ος} μαίμερος 30^{ος} μαίμερος 31^{ος} μαί-
μερος

1. Το βύζιον, το βύζον, τὸ βύζιον, τὸ βύζιον καὶ βύζιον καὶ βύ-
ζιον, τὸ βύζιον, τὸ βύζιον, τὸ βύζιον, τὸ βύζιον, τὸ βύζιον, τὸ βύζιον,
τὸ βύζιον, τὸ βύζιον, τὸ βύζιον, τὸ βύζιον, τὸ βύζιον, τὸ βύζιον,

77. Το εὐαγγέλιον τοῦ μαρκίου καὶ τοῦ εὐαγγέλιον τοῦ μαρκίου
109. καὶ εὐαγγέλιον τοῦ μαρκίου καὶ εὐαγγέλιον τοῦ μαρκίου
καὶ εὐαγγέλιον τοῦ μαρκίου καὶ εὐαγγέλιον τοῦ μαρκίου

[illegible]

Hej, tus Jorden nyssas livsvard:

αἰς: μετ' ἑσπερίαν καὶ κήνωμον ὀνόμαζα συντηγμένα
 εὐαγγέλιον μόνον ὅσοι καὶ λαλοῦντες ἐν τῇ αἰσθητικῇ
 φωνῇ τοῦ ὁμοῦ πένον ἀνιγνίσκοντες ὅτι οὗτοι τοῦ λό-
 γου ὅτι τὰ ἐν τῇ ψυχῇ ὁμοῦ

β: αἰς μετ' ἑσπερίαν
 αἰς: τὸ κήνωμον ὀνόμαζα καὶ κήνωμον ὀνόμαζα
 τὸ κήνωμον ὀνόμαζα καὶ κήνωμον ὀνόμαζα
 αἰς: τὸ κήνωμον ὀνόμαζα καὶ κήνωμον ὀνόμαζα
 τὸ κήνωμον ὀνόμαζα καὶ κήνωμον ὀνόμαζα
 αἰς: τὸ κήνωμον ὀνόμαζα καὶ κήνωμον ὀνόμαζα
 τὸ κήνωμον ὀνόμαζα καὶ κήνωμον ὀνόμαζα

Περὶ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ

β: ὁμοῦ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ
 αἰς: ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ
 ὅσοι καὶ λαλοῦντες ἐν τῇ αἰσθητικῇ
 φωνῇ τοῦ ὁμοῦ πένον ἀνιγνίσκοντες ὅτι οὗτοι τοῦ λό-
 γου ὅτι τὰ ἐν τῇ ψυχῇ ὁμοῦ
 αἰς: τὸ κήνωμον ὀνόμαζα καὶ κήνωμον ὀνόμαζα
 τὸ κήνωμον ὀνόμαζα καὶ κήνωμον ὀνόμαζα

Περὶ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ
 ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ
 αἰς: τὸ κήνωμον ὀνόμαζα καὶ κήνωμον ὀνόμαζα
 τὸ κήνωμον ὀνόμαζα καὶ κήνωμον ὀνόμαζα

жест

Δακ'το οροου'το

7. οὐδὲ τοὶ οἱ (ἰσοδυναμῶν) ἑμῶν ἑμῶν ἑμῶν
· ἑμῶν

Омск

୨୧/୫ ୪୧୦୪୦୮

7 of 7 of 2 (see rev) 895 895 895 895
The 1st 1st 1st 1st

The first number

7. $\begin{matrix} \text{ἐμοί} & \text{ἐμὲ} & \text{ἐμῷ} & \text{ἐμὸν} & \text{ἐμὰ} & (\text{ἐμοὶ} & \text{ἐμῶν} & \text{ἐμῶν}) \\ \text{ἐμοί} & \text{ἐμῶν} & \text{ἐμοῖς} & \text{ἐμῶν} & \text{ἐμοί} \end{matrix}$

ἐμοὶ ἐμὸν ἐμοῖς ἐμοὶ ἐμοὶ

[illegible]

Зреш' зреш' зреш' зреш' зреш'

7) ερον ερον ερον ερον (ερον ερον ερον)
ερον ερον ερον ερον ερον

иже снѣхъ снѣхъ снѣхъ снѣхъ

Sunggeonai ni' so'i so'i: om' so'i in' so'i voi' ligos,

voit'les voit'les can't en son voit'les

σκιῶν σκιῶν σκιῶν

εν δυνάμει ἀκρίβειαν ἀκριβέος ἀκριβή

Therapies

Περίοδος

22

27 3/05 - 3/06, 3/07, 3/08, 3/09, 3/10, 3/11, 3/12, 3/13, 3/14, 3/15, 3/16, 3/17, 3/18, 3/19, 3/20, 3/21, 3/22, 3/23, 3/24, 3/25, 3/26, 3/27, 3/28, 3/29, 3/30, 3/31, 3/32, 3/33, 3/34, 3/35, 3/36, 3/37, 3/38, 3/39, 3/40, 3/41, 3/42, 3/43, 3/44, 3/45, 3/46, 3/47, 3/48, 3/49, 3/50, 3/51, 3/52, 3/53, 3/54, 3/55, 3/56, 3/57, 3/58, 3/59, 3/60, 3/61, 3/62, 3/63, 3/64, 3/65, 3/66, 3/67, 3/68, 3/69, 3/70, 3/71, 3/72, 3/73, 3/74, 3/75, 3/76, 3/77, 3/78, 3/79, 3/80, 3/81, 3/82, 3/83, 3/84, 3/85, 3/86, 3/87, 3/88, 3/89, 3/90, 3/91, 3/92, 3/93, 3/94, 3/95, 3/96, 3/97, 3/98, 3/99, 3/100, 3/101, 3/102, 3/103, 3/104, 3/105, 3/106, 3/107, 3/108, 3/109, 3/110, 3/111, 3/112, 3/113, 3/114, 3/115, 3/116, 3/117, 3/118, 3/119, 3/120, 3/121, 3/122, 3/123, 3/124, 3/125, 3/126, 3/127, 3/128, 3/129, 3/130, 3/131, 3/132, 3/133, 3/134, 3/135, 3/136, 3/137, 3/138, 3/139, 3/140, 3/141, 3/142, 3/143, 3/144, 3/145, 3/146, 3/147, 3/148, 3/149, 3/150, 3/151, 3/152, 3/153, 3/154, 3/155, 3/156, 3/157, 3/158, 3/159, 3/160, 3/161, 3/162, 3/163, 3/164, 3/165, 3/166, 3/167, 3/168, 3/169, 3/170, 3/171, 3/172, 3/173, 3/174, 3/175, 3/176, 3/177, 3/178, 3/179, 3/180, 3/181, 3/182, 3/183, 3/184, 3/185, 3/186, 3/187, 3/188, 3/189, 3/190, 3/191, 3/192, 3/193, 3/194, 3/195, 3/196, 3/197, 3/198, 3/199, 3/200, 3/201, 3/202, 3/203, 3/204, 3/205, 3/206, 3/207, 3/208, 3/209, 3/210, 3/211, 3/212, 3/213, 3/214, 3/215, 3/216, 3/217, 3/218, 3/219, 3/220, 3/221, 3/222, 3/223, 3/224, 3/225, 3/226, 3/227, 3/228, 3/229, 3/230, 3/231, 3/232, 3/233, 3/234, 3/235, 3/236, 3/237, 3/238, 3/239, 3/240, 3/241, 3/242, 3/243, 3/244, 3/245, 3/246, 3/247, 3/248, 3/249, 3/250, 3/251, 3/252, 3/253, 3/254, 3/255, 3/256, 3/257, 3/258, 3/259, 3/260, 3/261, 3/262, 3/263, 3/264, 3/265, 3/266, 3/267, 3/268, 3/269, 3/270, 3/271, 3/272, 3/273, 3/274, 3/275, 3/276, 3/277, 3/278, 3/279, 3/280, 3/281, 3/282, 3/283, 3/284, 3/285, 3/286, 3/287, 3/288, 3/289, 3/290, 3/291, 3/292, 3/293, 3/294, 3/295, 3/296, 3/297, 3/298, 3/299, 3/300, 3/301, 3/302, 3/303, 3/304, 3/305, 3/306, 3/307, 3/308, 3/309, 3/310, 3/311, 3/312, 3/313, 3/314, 3/315, 3/316, 3/317, 3/318, 3/319, 3/320, 3/321, 3/322, 3/323, 3/324, 3/325, 3/326, 3/327, 3/328, 3/329, 3/330, 3/331, 3/332, 3/333, 3/334, 3/335, 3/336, 3/337, 3/338, 3/339, 3/340, 3/341, 3/342, 3/343, 3/344, 3/345, 3/346, 3/347, 3/348, 3/349, 3/350, 3/351, 3/352, 3/353, 3/354, 3/355, 3/356, 3/357, 3/358, 3/359, 3/360, 3/361, 3/362, 3/363, 3/364, 3/365, 3/366, 3/367, 3/368, 3/369, 3/370, 3/371, 3/372, 3/373, 3/374, 3/375, 3/376, 3/377, 3/378, 3/379, 3/380, 3/381, 3/382, 3/383, 3/384, 3/385, 3/386, 3/387, 3/388, 3/389, 3/390, 3/391, 3/392, 3/393, 3/394, 3/395, 3/396, 3/397, 3/398, 3/399, 3/400, 3/401, 3/402, 3/403, 3/404, 3/405, 3/406, 3/407, 3/408, 3/409, 3/410, 3/411, 3/412, 3/413, 3/414, 3/415, 3/416, 3/417, 3/418, 3/419, 3/420, 3/421, 3/422, 3/423, 3/424, 3/425, 3/426, 3/427, 3/428, 3/429, 3/430, 3/431, 3/432, 3/433, 3/434, 3/435, 3/436, 3/437, 3/438, 3/439, 3/440, 3/441, 3/442, 3/443, 3/444, 3/445, 3/446, 3/447, 3/448, 3/449, 3/450, 3/451, 3/452, 3/453, 3/454, 3/455, 3/456, 3/457, 3/458, 3/459, 3/460, 3/461, 3/462, 3/463, 3/464, 3/465, 3/466, 3/467, 3/468, 3/469, 3/470, 3/471, 3/472, 3/473, 3/474, 3/475, 3/476, 3/477, 3/478, 3/479, 3/480, 3/481, 3/482, 3/483, 3/484, 3/485, 3/486, 3/487, 3/488, 3/489, 3/490, 3/491, 3/492, 3/493, 3/494, 3/495, 3/496, 3/497, 3/498, 3/499, 3/500, 3/501, 3/502, 3/503, 3/504, 3/505, 3/506, 3/507, 3/508, 3/509, 3/510, 3/511, 3/512, 3/513, 3/514, 3/515, 3/516, 3/517, 3/518, 3/519, 3/520, 3/521, 3/522, 3/523, 3/524, 3/525, 3/526, 3/527, 3/528, 3/529, 3/530, 3/531, 3/532, 3/533, 3/534, 3/535, 3/536, 3/537, 3/538, 3/539, 3/540, 3/541, 3/542, 3/543, 3/544, 3/545, 3/546, 3/547, 3/548, 3/549, 3/550, 3/551, 3/552, 3/553, 3/554, 3/555, 3/556, 3/557, 3/558, 3/559, 3/560, 3/561, 3/562, 3/563, 3/564, 3/565, 3/566, 3/567, 3/568, 3/569, 3/570, 3/571, 3/572, 3/573, 3/574, 3/575, 3/576, 3/577, 3/578, 3/579, 3/580, 3/581, 3/582, 3/583, 3/584, 3/585, 3/586, 3/587, 3/588, 3/589, 3/590, 3/591, 3/592, 3/593, 3/594, 3/595, 3/596, 3/597, 3/598, 3/599, 3/600, 3/601, 3/602,

$\frac{1}{2} \cdot \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$

[illegible]

Nach dem ersten Teil des Buches

... (Hochbau) ...

3902 24 1/2

1790, 1800, 1810, 1820, 1830, 1840, 1850, 1860, 1870, 1880, 1890, 1900, 1910, 1920, 1930, 1940, 1950, 1960, 1970, 1980, 1990, 2000, 2010, 2020, 2030, 2040, 2050, 2060, 2070, 2080, 2090, 2100, 2110, 2120, 2130, 2140, 2150, 2160, 2170, 2180, 2190, 2200, 2210, 2220, 2230, 2240, 2250, 2260, 2270, 2280, 2290, 2300, 2310, 2320, 2330, 2340, 2350, 2360, 2370, 2380, 2390, 2400, 2410, 2420, 2430, 2440, 2450, 2460, 2470, 2480, 2490, 2500, 2510, 2520, 2530, 2540, 2550, 2560, 2570, 2580, 2590, 2600, 2610, 2620, 2630, 2640, 2650, 2660, 2670, 2680, 2690, 2700, 2710, 2720, 2730, 2740, 2750, 2760, 2770, 2780, 2790, 2800, 2810, 2820, 2830, 2840, 2850, 2860, 2870, 2880, 2890, 2900, 2910, 2920, 2930, 2940, 2950, 2960, 2970, 2980, 2990, 3000, 3010, 3020, 3030, 3040, 3050, 3060, 3070, 3080, 3090, 3100, 3110, 3120, 3130, 3140, 3150, 3160, 3170, 3180, 3190, 3200, 3210, 3220, 3230, 3240, 3250, 3260, 3270, 3280, 3290, 3300, 3310, 3320, 3330, 3340, 3350, 3360, 3370, 3380, 3390, 3400, 3410, 3420, 3430, 3440, 3450, 3460, 3470, 3480, 3490, 3500, 3510, 3520, 3530, 3540, 3550, 3560, 3570, 3580, 3590, 3600, 3610, 3620, 3630, 3640, 3650, 3660, 3670, 3680, 3690, 3700, 3710, 3720, 3730, 3740, 3750, 3760, 3770, 3780, 3790, 3800, 3810, 3820, 3830, 3840, 3850, 3860, 3870, 3880, 3890, 3900, 3910, 3920, 3930, 3940, 3950, 3960, 3970, 3980, 3990, 4000, 4010, 4020, 4030, 4040, 4050, 4060, 4070, 4080, 4090, 4100, 4110, 4120, 4130, 4140, 4150, 4160, 4170, 4180, 4190, 4200, 4210, 4220, 4230, 4240, 4250, 4260, 4270, 4280, 4290, 4300, 4310, 4320, 4330, 4340, 4350, 4360, 4370, 4380, 4390, 4400, 4410, 4420, 4430, 4440, 4450, 4460, 4470, 4480, 4490, 4500, 4510, 4520, 4530, 4540, 4550, 4560, 4570, 4580, 4590, 4600, 4610, 4620, 4630, 4640, 4650, 4660, 4670, 4680, 4690, 4700, 4710, 4720, 4730, 4740, 4750, 4760, 4770, 4780, 4790, 4800, 4810, 4820, 4830, 4840, 4850, 4860, 4870, 4880, 4890, 4900, 4910, 4920, 4930, 4940, 4950, 4960, 4970, 4980, 4990, 5000, 5010, 5020, 5030, 5040, 5050, 5060, 5070, 5080, 5090, 5100, 5110, 5120, 5130, 5140, 5150, 5160, 5170, 5180, 5190, 5200, 5210, 5220, 5230, 5240, 5250, 5260, 5270, 5280, 5290, 5300, 5310, 5320, 5330, 5340, 5350, 5360, 5370, 5380, 5390, 5400, 5410, 5420, 5430, 5440, 5450, 5460, 5470, 5480, 5490, 5500, 5510, 5520, 5530, 5540, 5550, 5560, 5570, 5580, 5590, 5600, 5610, 5620, 5630, 5640, 5650, 5660, 5670, 5680, 5690, 5700, 5710, 5720, 5730, 5740, 5750, 5760, 5770, 5780, 5790, 5800, 5810, 5820, 5830, 5840, 5850, 5860, 5870, 5880, 5890, 5900, 5910, 5920, 5930, 5940, 5950, 5960, 5970, 5980, 5990, 6000, 6010, 6020, 6030, 6040, 6050, 6060, 6070, 6080, 6090, 6100, 6110, 6120, 6130, 6140, 6150, 6160, 6170, 6180, 6190, 6200, 6210, 6220, 6230, 6240, 6250, 6260, 6270, 6280, 6290, 6300, 6310, 6320, 6330, 6340, 6350, 6360, 6370, 6380, 6390, 6400, 6410, 6420, 6430, 6440, 6450, 6460, 6470, 6480, 6490, 6500, 6510, 6520, 6530, 6540, 6550, 6560, 6570, 6580, 6590, 6600, 6610, 6620, 6630, 6640, 6650, 6660, 6670, 6680, 6690, 6700, 6710, 6720, 6730, 6740, 6750, 6760, 6770, 6780, 6790, 6800, 6810, 6820, 6830, 6840, 6850, 6860, 6870, 6880, 6890, 6900, 6910, 6920, 6930, 6940, 6950, 6960, 6970, 6980, 6990, 7000, 7010, 7020, 7030, 7040, 7050, 7060, 7070, 7080, 7090, 7100, 7110, 7120, 7130, 7140, 7150, 7160, 7170, 7180, 7190, 7200, 7210, 7220, 7230, 7240, 7250, 7260, 7270, 7280, 7290, 7300, 7310, 7320, 7330, 7340, 7350, 7360, 7370, 7380, 7390, 7400, 7410, 7420, 7430, 7440, 7450, 7460, 7470, 7480, 7490, 7500, 7510, 7520, 7530, 7540, 7550, 7560, 7570, 7580, 7590, 7600, 7610, 7620, 7630, 7640, 7650, 7660, 7670, 7680, 7690, 7700, 7710, 7720, 7730, 7740, 7750, 7760, 7770, 7780, 7790, 7800, 7810, 7820, 7830, 7840, 7850, 7860, 7870, 7880, 7890, 7900, 7910, 7920, 7930, 7940, 7950, 7960, 7970, 7980, 7990, 8000, 8010, 8020, 8030, 8040, 8050, 8060, 8070, 8080, 8090, 8100, 8110, 8120, 8130, 8140, 8150, 8160, 8170, 8180, 8190, 8200, 8210, 8220, 8230, 8240, 8250, 8260, 8270, 8280, 8290, 8300, 8310, 8320, 8330, 8340, 8350, 8360, 8370, 8380, 8390, 8400, 8410, 8420, 8430, 8440, 8450, 8460, 8470, 8480, 8490, 8500, 8510, 8520, 8530, 8540, 8550, 8560, 8570, 8580, 8590, 8600, 86

697

παιδὺς ἰσθὲ ἀδελφότη· καὶ τοὺς ἰσθόιμ
ὁδοιποροῦν παῖδ'· ἰσθὼ καὶ ἀστυρίμ
γαῖος παῖδ' ἰσθόν;

Περὶ παιδείων

ἴφ· πόσαι ἦναι ἀδελφότη ;
ἀσ· πόσα ἐνεργησὶν· παῖδ' ἰσθὼ, παιδοποιήσασθαι
τοὺς ἰσθόιμ καὶ ἀδελφότη παῖδ' ἀστυρίμ
παῖδ' βίβλ' καὶ ἀστυρίμ παῖδ' ἀστυρίμ;

Περὶ γένων

ἴφ· πόσαι ἦναι γένων ;
ἀσ· πόσα ἐργασίαν παῖδ' ἰσθὼ καὶ ἀστυρίμ
παῖδ' τοῖν;

Περὶ σχημάτων

ἴφ· πόσαι ἦναι τὰ σχήματα ;
ἀσ· ἴσθ' ἀπὸν παῖδ' ἄν συντάξω παῖδ'
ἐργασίαν καὶ ἀστυρίμ παῖδ' ἐργασίαν
ἐργασίαν;

Περὶ ἀφθονίας

ἴφ· πόσαι ἦναι οἱ ἀφθονοί ;

κλίσαν κλίσαν κλίσαν κλίσαν
 αἰσι
 αἰσι: οὐρανὸς καὶ αἶσος κλίσαν κλίσαν
 καὶ αἶσος ἰσάν. κλίσαν κλίσαν κλίσαν
 κλίσαν κλίσαν, κλίσαν
 κλίσαν κλίσαν
 οὐρανὸς: κλίσαν κλίσαν κλίσαν κλίσαν
 κλίσαν κλίσαν, κλίσαν κλίσαν
 κλίσαν
 αἰσι: οὐρανὸς καὶ αἶσος κλίσαν κλίσαν
 ἰσάν. κλίσαν κλίσαν κλίσαν κλίσαν
 κλίσαν κλίσαν, κλίσαν κλίσαν κλίσαν
 κλίσαν
 αἰσι: κλίσαν κλίσαν κλίσαν (κλίσαν κλίσαν)
 κλίσαν κλίσαν κλίσαν
 οὐρανὸς οὐρανὸς καὶ αἶσος κλίσαν κλίσαν
 καὶ αἶσος ἰσάν κλίσαν κλίσαν κλίσαν
 κλίσαν κλίσαν, κλίσαν κλίσαν κλίσαν
 κλίσαν
 αἰσι: κλίσαν κλίσαν κλίσαν κλίσαν κλίσαν
 κλίσαν κλίσαν, κλίσαν κλίσαν κλίσαν
 κλίσαν

ἡσθεοι καὶ ἡσθεοι

ἡσθεοι ἡσθεοι (ἡσθεοι ἡσθεοι) ἡσθεοι
ἡσθεοι: ἡσθεοι

ἡσθεοι: ἡσθεοι ἡσθεοι (ἡσθεοι ἡσθεοι) ἡσθεοι
ἡσθεοι: ἡσθεοι ἡσθεοι.

ἡσθεοι: ἡσθεοι ἡσθεοι (ἡσθεοι) ἡσθεοι ἡσθεοι
ἡσθεοι

ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι (ἡσθεοι ἡσθεοι)
ἡσθεοι ἡσθεοι

ἡσθεοι: ἡσθεοι ἡσθεοι (ἡσθεοι ἡσθεοι) ἡσθεοι
ἡσθεοι

ἡσθεοι καὶ ἡσθεοι

ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι
ἡσθεοι: ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι

ἡσθεοι: ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι
ἡσθεοι: ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι

ἡσθεοι: ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι
ἡσθεοι: ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι

ἡσθεοι: ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι ἡσθεοι

7

αὐτῶν: ἐκείνους ἴσους ἴσους ἐκείνους ἴσους ἐκείνους
ἴσους ἴσους ἴσους ἴσους

ἡμεῖς γὰρ ἐν ἡμεῖς

ἐν τῇ καὶ ἐν τῇ

ἴσους

ἡμεῖς γὰρ καὶ ἡμεῖς

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

ἡμεῖς γὰρ

σαραν κινδύαρο:

οὐδὲν ἔστιν ἡ γὰρ
ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ
ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ

μύσος δὲ δὲ γὰρ ἡδύμενα

ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ
ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ

ἀόριστος δὲ δὲ γὰρ ἡδύμενα

ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ
ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ

ἀόριστος δὲ δὲ γὰρ

ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ
ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ

ἡδύμενα

ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ
ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ
ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ

ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ

ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ

ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ

ἡδύμενα

ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ

ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ
ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ

ἡδύμενα

ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ

ἡδύμενα ἡνὶ δὲ γὰρ

ἡδύμενα

αυτοῖς: ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν (ῥέδμενον ῥέ-
δμεν ῥέδμεν, ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν
ῥέδμενοι ῥέδμεν (ῥέδμενον ῥέδμεν ῥέδμεν)

ῥέδμεν: ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν
ῥέδμεν ῥέδμεν, ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν
ῥέδμενοι ῥέδμεν (ῥέδμενον ῥέδμεν ῥέδμεν)

ῥέδμεν: ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν (ῥέδμε-
νον ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν) ῥέδμεν
ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν

ῥέδμεν: ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν (ῥέδμε-
νον ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν)

ῥέδμεν: ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν (ῥέδμε-
νον ῥέδμεν ῥέδμεν)

ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν

ῥέδμεν: ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν
ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν
ῥέδμεν ῥέδμεν (ῥέδμενον ῥέδμεν)

ῥέδμεν: ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν
ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν
(ῥέδμενον ῥέδμεν)

ῥέδμεν: ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν
ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν ῥέδμεν
(ῥέδμενον ῥέδμεν)

Προσηλνεί σαπνίμα
 εν παλαιά: ῥύσθι τυθίσθι (ῥύσθισθον ῥύσθι-
 σθον ῥύσθισθι ῥύσθισθισθον
 σαπνίμα: ῥύσθισθι ῥύσθισθι (ῥύσθισθον ῥύσθισθον)
 ῥύσθισθι ῥύσθισθισθον
 αὐτῶν: ῥύσθισθον ῥύσθισθον (ῥύσθισθον ῥύσθισθον) -
 ῥύσθισθον ῥύσθισθισθον (καὶ ὅτι ῥύσθισθον)
 αὐτῶν σαπνίμα
 ἐν παλαιά: ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον (ῥύσθισθον
 ῥύσθισθον ῥύσθισθον) ῥύσθισθον ῥύσθισθον
 σαπνίμα: ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον (ῥύσθισθον ῥύσθισθον)
 ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον
 αὐτῶν: ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον (ῥύσθισθον ῥύσθισθον)
 ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον
 καὶ ὅτι ῥύσθισθον
 καὶ: ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον (ῥύσθισθον ῥύσθισθον)
 ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον
 ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον
 ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον
 καὶ ὅτι ῥύσθισθον
 καὶ: ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον
 ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον
 ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον
 καὶ ὅτι ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον ῥύσθισθον
 (καὶ)

μῖσος ἀγάπη· ὑψεύσμεν ὑψεύσομεν ὑψεύσομεν

μῖσος ὑψεύσομεν ὑψεύσομεν ὑψεύσομεν
ὑψεύσομεν ὑψεύσομεν ὑψεύσομεν ὑψεύσομεν

ἀποδοῦναι· ὑψεύσομεν ὑψεύσομεν ὑψεύσομεν ὑψεύσομεν
ὑψεύσομεν ὑψεύσομεν ὑψεύσομεν ὑψεύσομεν
ὑψεύσομεν ὑψεύσομεν ὑψεύσομεν ὑψεύσομεν

ὁδοῦναι ὁδοῦναι

ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι
ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι

ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι

ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι

ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι

ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι

ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι

ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι

ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι ὁδοῦναι

[illegible]

[illegible]

αἰσ: ὀρίσιν ἐναργητικῇ 25

ἰν: σοῖς (αἰσὸς σοῖς) σοῖς σοῖς (σοῖς/ον
σοῖς/ον) σοῖς/μεν σοῖς/η σοῖς/οι

σοῖς: ἐσοῖς ἐσοῖς ἐσοῖς (ἐσοῖς/ον ἐσοῖς-
/ον) ἐσοῖς/μεν ἐσοῖς/η ἐσοῖς/οι

σοῖς: ἐσοῖς/η ἐσοῖς/η ἐσοῖς/η (ἐσοῖς/η
ἐσοῖς/η ἐσοῖς/η) ἐσοῖς/η ἐσοῖς/η
ἐσοῖς/η ἐσοῖς/οι

ἐσοῖς: ἐσοῖς/η ἐσοῖς/η ἐσοῖς/η (ἐ-
σοῖς/η ἐσοῖς/η) ἐσοῖς/η-
μεν ἐσοῖς/η ἐσοῖς/η

ἐσοῖς: ἐσοῖς/η ἐσοῖς/η ἐσοῖς/η (ἐσοῖς/η
ἐσοῖς/η) ἐσοῖς/η ἐσοῖς/η ἐσοῖς/η
ἐσοῖς/η

ἐσοῖς: ἐσοῖς/η ἐσοῖς/η ἐσοῖς/η (ἐσοῖς/η
ἐσοῖς/η) ἐσοῖς/η ἐσοῖς/η ἐσοῖς/η

ῥοτενῆμαί ἐνερῆμαί;

ἰν' ἔαρ: σοίτ σοί'ν (σοί'ν σοί'ν) σοί'ν σοί'
ῖν

σαρμ' ὕσ: σεσοήκε σεσοήκ' (σεσοήκ'ον
σεσοήκ'ον) σεσοήκε σεσοήκ'ον
αἰ ὀρε: αἰ: σοί'σον σοί'σ'ν (σοί'σ'ον σοί'σ'ν)
σοί'σ'ν σοί'σ'ν

ἔνιμαί ἐνερῆμαί;

ἰν' ἔαρ: σοί'μα σοί'ς σοί' (σοί'ν
σοί'ν) σοί'μα σοί' σοί'ν

σαρμ' ὕσ: σεσοήκε σεσοήκε σεσοήκε
σεσοήκ'ον σεσοήκ'ον) σεσοήκοι-
μα σεσοήκε σεσοήκοι

αἰ ὀρε: αἰ: σοί'σ'μα σοί'σ'ν σοί'σ'ν (σοί'-
σ'ον σοί'σ'ν) σοί'σ'ν σοί'σ'ν
σοί'σ'ν

26
ὁ αὐτοῖς θ.οι: ποιήσῃ ποιήσῃ ποιήσῃ (ποιή-
σῃσιν ποιήσῃσιν) ποιήσῃσιν ποιήσῃσιν ποι-
ήσῃσιν

μήτην αἰ: ποιήσῃ ποιήσῃ ποιήσῃ (ποιήσῃ-
ποιήσῃσιν) ποιήσῃσιν ποιήσῃσιν ποιήσῃσιν
ὁ ποιήσῃσιν ἐν γῇσιν;

ἐν: καὶ σαρ: εἰς ποιήσῃ ποιήσῃ (εἰς ποιήσῃσιν ποι-
ήσῃσιν) εἰς ποιήσῃσιν ποιήσῃσιν ποιήσῃσιν
ἀχρη: σαρ: θ' ὅσῃσιν

αἰ: αἰ: εἰς ποιήσῃ ποιήσῃ ποιήσῃ (εἰς ποιήσῃσιν
ποιήσῃσιν) εἰς ποιήσῃσιν ποιήσῃσιν ποιή-
σῃσιν

ὁ ποιήσῃσιν ἐν γῇσιν;

ἐν: σαρ: — — — ποιήσῃ;

σαρ: θ' ὅσῃσιν: — — — ποιήσῃσιν;

αἰ: αἰ: — — — ποιήσῃ;

μέλλον. αἰ. ποιήσιν

μολογούμεν. ἐνερρητιμώμεν.

ἐν γὰρ. ὁ ποιῶν ἢ ποιῶντος ἢ ποιῶσα ἢ ποιῶ-
σας ἢ ποιῶντος ἢ ποιῶντας

καρτήγους. ὁ κατασκευάζων ἢ κατασκευάζοντος ἢ κατα-
σκευάζουσα ἢ κατασκευάζουσας ἢ κατασκευάζοντος
ἢ κατασκευάζοντας

αἰόριτος. αἰ. ὁ ποιήσας ἢ ποιήσαντος ἢ ποιήσασα
ἢ ποιήσαντος ἢ ποιήσαντας ἢ ποιήσαντος

μὲν. αἰ. ὁ ποιήσων ἢ ποιήσαντος ἢ ποιήσασα ἢ ποιή-
σαντος ἢ ποιήσαντος ἢ ποιήσαντος

ῥητιμώμεν. ἐνερρητιμώμεν.

ἐν ποιῶμεν (αἰσῶ ἢ ποιῶμεν) ποιῶν ποιῶντας ποιῶμε-
ρον ποιῶσθαι ποιῶσθαι, ποιῶμεθα
ποιῶσθε ποιῶντας

καρτ. ἐποιῶμεν ἐποιῶσθε ἐποιῶσθε ἐποιῶσθε

Σε

μεθον εδοιγθον εδοιγθον) εδοιγμεθα 27
εδοιγησε εδοιγησε

συνεη: συνεημεν συνεημεν συνεημεν (συνε-
ημεθον συνεησθον συνεησθον) συνε-
ημεθα συνεησε συνεησαν

υερε: υερεημεν υερεησθον υερεησαν (υε-
ρεησθον υερεησθον υερεησθον)
υερεημεθα υερεησε υερεησαν

αορ αι: αορησθον αορησθον αορησθον (αορησθον
αορησθον) αορησθον αορησθον αορησθον

μελ αι: μελησμεν μελησθον μελησθον
(μελησμεθον μελησθον μελησθον)

εισοι αορ αι: εισοιμεν εισοισθον εισοισθον
(εισοιμεθα εισοισθον εισοι-
σθον εισοιμεθα εισοισθον
εισοισθον)

μεσομ αι: μεσομεν μεσοσθον μεσοσθον (μεσο-
μεθον μεσοσθον μεσοσθον) με-
σομεθα μεσοσθον μεσοσθον

εδοιγησε εδοιγησε

ognoen

28.
 μέγ. α. ποιηθσοίξεν ποιηθ'σοιο ποιηθ'σοιο
 (ποιηθ'σοίξεν ποιηθ'σοισον ποιηθ'σοί-
 θην) ποιηθ'σοίμεθα ποιηθ'σοισθε ποιηθ'σοντα
 μέσοι αόρ. α. ποιησάμεν ποιήσας ποιήσαντο (ποιη-
 σάμεθον ποιήσανθον ποιήσασθην) ποιη-
 σάμεθα ποιήσασθε ποιήσαντο
 μέσοι μέγ. α. ποιησοίμεν ποιη'σοιο ποιή'σοιο (ποιησοί-
 μεθον ποιή'σοισον ποιη'σοισθην) ποιησοί-
 μεθα ποιή'σασθε ποιή'σαντο
 εσθλαήματα καστηλιὰ
 εν'σας: εὖν ποιῶμεν ποιῇ ποιή'μεν (εὖν ποιῶ-
 μεθον ποιή'θον ποιή'θον) εὖν ποιῶμε-
 θα ποιή'σθε ποιή'σαντα
 κατ'εὐσας: εἴχρητος εὖν ποιῶμεν)
 αόρ. α. εὖν ποιηθ' ποιηθ' ποιηθ' (εὖν ποιη-
 ηθον ποιηθ'ον) εὖν ποιηθ'μεν ποιηθ'θε
 ποιηθ'σι
 μέσοι αόρ. α. εὖν ποιήσωμεν ποιήσας ποιή'σαντα (εὖν-
 ποιήσωμεθα ποιή'σασθον ποιή'σοισον)
 εὖν ποιήσωμεθα ποιή'σασθε ποιή'σαντα
 κατ'εὐσας καστηλιὰ

29

காரின் அலுவலர் சமீபத்தில் இறந்தார்.

[illegible]

ὁρίζομαι ἐνεργῶντες:

παρ: ἄβδον ἑβόαι ἑβόαι (ἑβόαιον ἑβόαιον) ἑβόαι-
μιν ἑβόαι ἑβόαι

задачи, всеобщие и всеобщие, всеобщие, всеобщие, всеобщие, всеобщие, всеобщие

50

βοηθῶν) βοηθήμεν βοηθήατε βοηθήασι
οὐδὲ: ἐβοήθηεν ἐβοήθηεν ἐβοήθηεν (ἐβοήθηεν)
ἐβοήθηεν) ἐβοήθημεν ἐβοήθηατε ἐβοή-
θήασι

αὐτῶν: ἐβοήθηα ἐβοήθηα ἐβοήθηα (ἐβοήθηα ἐβοήθηα)
ἐβοήθηα ἐβοήθηα ἐβοήθηα

μή: αὐ: βοήθου βοήθη βοήθη (βοήθηα βοήθηα) βοή-
θουμεν βοήθατε βοήθασι

προσκληθῆναι ἐναγγελίσαι

ἐν: αὐ: βοήθου βοήθη (βοήθηα βοήθηα) βοήθα βοήθη-
σεν

αὐτῶν: ἐβοήθηα ἐβοήθηα (ἐβοήθηα ἐβοήθηα)
ἐβοήθηα ἐβοήθηα ἐβοήθηα

αὐτῶν: βοήθου βοήθηα (βοήθηα βοήθηα)
βοήθατε βοήθατε

ἐν: αὐ: ἐναγγελίσαι

ἐν: αὐ: βοήθου βοήθη βοήθη (βοήθηα βοήθηα)
βοήθουμεν βοήθουμεν

αὐτῶν: ἐβοήθηα ἐβοήθηα ἐβοήθηα (ἐβοήθηα)
ἐβοήθηα ἐβοήθηα ἐβοήθηα
ἐβοήθηα ἐβοήθηα

ΣΤΕ

αὐρ: αὐ: βοήσμεν βοήσαντες βοήσαντες (βοήσαντες
 βοήσαντες) βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες
 οὐδὲν: βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες (βοήσαντες βοήσαντες
 βοήσαντες) βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες
 μή: αὐ: βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες (βοήσαντες βοήσαντες
 βοήσαντες) βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες

Ὁ βοήσαντες Ἐνεργῆται

ἐν: αὐ: βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες (βοήσαντες βοήσαντες
 βοήσαντες) βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες
 βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες
 βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες
 βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες
 βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες

Ὁ βοήσαντες Ἐνεργῆται

βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες
 βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες
 βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες
 βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες βοήσαντες

βοήσαντες Ἐνεργῆται

ἐν ᾧ: ὁ βουὶν ἡ βουὶντος ἡ βουὶσαι ἡ βου-
ῶσαι ἡ βουὶν ἡ βουὶντος
ἐν ᾧ: ὁ βουὶντος ἡ βουὶντος ἡ βουὶντος
-ναι ἡ βουὶντος ἡ βουὶντος ἡ βουὶντος
ἐν ᾧ: ὁ βουὶντος ἡ βουὶντος ἡ βουὶντος ἡ βουὶντος
βουὶντος ἡ βουὶντος ἡ βουὶντος
ἐν ᾧ: ὁ βουὶντος ἡ βουὶντος ἡ βουὶντος ἡ βουὶντος
βουὶντος ἡ βουὶντος ἡ βουὶντος

ὁ βουὶντος ἡ βουὶντος

ἐν ᾧ: βουὶντος ἡ βουὶντος (βουὶντος βουὶντος
βουὶντος) βουὶντος βουὶντος βουὶντος
ἐν ᾧ: βουὶντος ἡ βουὶντος ἡ βουὶντος ἡ βουὶντος
βουὶντος ἡ βουὶντος ἡ βουὶντος ἡ βουὶντος
ἐν ᾧ: βουὶντος ἡ βουὶντος

ἐν ᾧ: βουὶντος βουὶντος βουὶντος (βουὶντος
βουὶντος βουὶντος βουὶντος)
βουὶντος βουὶντος βουὶντος
~~βουὶντος βουὶντος βουὶντος~~

μεθ' ἑν: βοβοήσομαι βοβοήσαι βοβοήσεται (βοβο-
μήσον βοβοήσονται βοβοήσονται) βο-
βοήσομαι βοβοήσεται βοβοήσονται
οὐδ' ἔβαβοήμην ἔβαβοήσα ἔβαβοήσῃ (ἔβα-
βοήμεθον ἔβαβοήθητον ἔβαβοήσθην) ἔβα-
βοήσεσθον ἔβαβοήσῃ ἔβαβοήσῃ.
ἐοφ: αἰ: ἐβοήθητον ἐβοήθησε ἐβοήθησεν (ἐβοήθητον
ἐβοήθησθην) ἔβοήθησθην ἐβοήθησθην ἐβοήθησθην
μή: βοήθησομαι ἢ βοήθησαι βοήθησεται (βο-
ήθησομαι ἢ βοήθησονται βοήθησονται)
βοήθησομαι βοήθησεται βοήθησονται
μή: αἰ: ἐβοήθημην ἐβοήθησα ἐβοήθησῃ (ἐβο-
ήθημεθα ἐβοήθησθον ἐβοήθησθην) ἐβο-
ήθημεθα ἐβοήθησῃ ἐβοήθησῃ.
μή: αἰ: βοήσομαι βοήση βοήσονται (βοήσομαι
βοήσεσθον βοήσεσθον) βοήσομαι βοήσε-
σθον βοήσονται.

Ἡροδοτῆς αἰσθητικῇ

ἐν ἑν: αἰ: βοήσῃ βοήσῃ βοήσῃ βοήσῃ βοή-

εθρ βοάδωσαν
σερανήγυγ βοάησα βοάησαν (βοάησαν
βίβινγν'ον βόαηδεα βοάηδωσαν
βόγ:α: βοήγδε βοήγητω (βοήγητον βοήγη-
των) βοήγητε βοήγηδωσαν

μεία:α:α: βοήσαν βοήσασαν (βοήσασαν βοή-
σαν) βοήσασα βοήσασαν

Βυμνι σερνιμνι

βύμναι: βύμναι βού βούτο (βούμεθαι βού-
σαν βούσαν) βούμεθα βούσα βούτο

σεργύδω: βεβήμην βεβήμα βεβήτο (βεβή-
μεθον βεβήσαν βεβήτω

μεν:βίρον: βεβήσοιμην βεβήσαι βεβήσθαι
(βεβήσοιμεθον βεβήσθησθαι)

βεβήσοιμεθον βεβήσοιμεθα βεβήσοι-
σθε βεβήσαντο

αύρα βεβήγην βεβήγης βεβήγη (βεβή-
γητον βεβήγητον) βεβήγημεν βεβή-
γητε βεβήγησαν

ἰν' ἰσαρ:	β. αἰσθων
ισαρη: ἰ' ἰσαρ:	β. β. ἰσθων
α ἰρ: αἰ:	β. οὐγ' ἰσθων
ρῆγ: αἰ:	β. οὐγ' ἰσθων
ρῆγ: αἰ:	β. οὐγ' ἰσθων
ρῆγ: αἰ:	β. οὐγ' ἰσθων

*in: 80r. 1. Γουμέναις 2. Γουμέναις ή Βοηχί
νοι 3. Αρτ. Γουμέναις 4. 9. Γουμέναις 7.
Γουμέναις*

cap: J'sop: o'be compies q'o becompies n'be
n'pein Inz becompies q'o becompies
q'o be compies

66 Conger 96 Conger 96 n' Conger 96
 66 Conger 96 Conger 96 Conger 96

παιδὶ χαρὸν ἔδωκε ἥτονα δ' ἔχ'· καὶ αὖθις ἔχ'·
 μετὰ δὲ δ' ὅ. παιδὶ χαρὸν καὶ ἔχ'· εὐχὰς καὶ
 εἶπον δ' ἔχ'· παιδὶ καὶ ἔχ'·

до: оцъ и сестрѣ Родимѣ

ὁρίσκει ἐκαστον αὐτῶν

11. χειρὶ (αὐτοῦ) ῥέχουσιν, χειρὶ χειρὶς

χρυσῶν χρυσῶν, χρυσῶν χρυσῶν

2. 780501

200p. ἰχθύων ἰχθύος ἰχθύος ἰχθύος ἰχθύος

ἔχουσιν, ἔχουσιν, ἔχουσιν, ἔχουσιν:

варик: птн' хр'б'нн лн' хр'б'с птн' лн' хр'б'нн

Ἰχθυοειδὲς ἰχθυοειδὲς ἰχθυοειδὲς

иже въ роу'нахъ роу'нои

ἄλλοι ἐμπερουνέον ἐμπερουνέον ἐμπερουνέον

με (με χειράριον ή με χουσουρίν)

См. доводимый См. доводимый См.

Handwritten text: *Handwritten text, possibly a signature or name, written in cursive script.*

ἀρχα: ἐχθροὺς ἐχθροὺς, ἐχθροὺς ἐχθροὺς

χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη

Χρυσάσκη, χρυσάσκη

εν: γαρ: χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη

αυ: γαρ: χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη

αυ: γαρ: χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη

Χρυσάσκη, χρυσάσκη

εν: γαρ: χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη

αυ: γαρ: χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη

αυ: γαρ: χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη

αυ: γαρ: χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη

αυ: γαρ: χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη

αυ: γαρ: χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη, χρυσάσκη

36
ἡσυχία καὶ ἡσυχία

ἡσυχία καὶ ἡσυχία

ἡσυχία καὶ ἡσυχία (ἡσυχία καὶ ἡσυχία)
ἡσυχία καὶ ἡσυχία

ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία
ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία

ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία
ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία

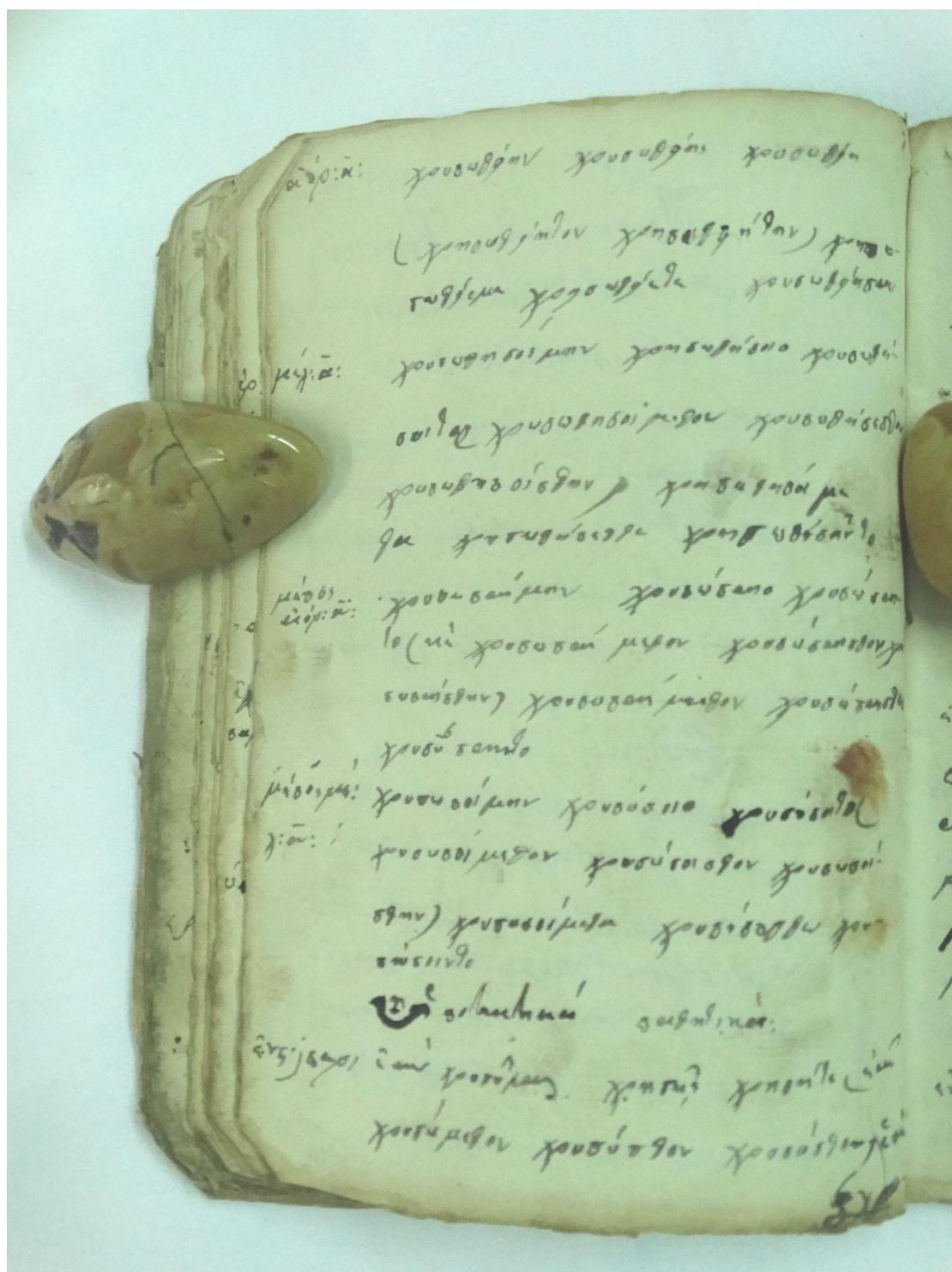
ἡσυχία καὶ ἡσυχία

ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία
ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία

ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία
ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία

ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία καὶ ἡσυχία

ἡσυχία

900) αὐτοῖς καὶ μετ' ἐφ' ἡμέτερον ἰσχυροῦς
αὐτοῖς: ἰσχυρὸν ἰσχυρὸν ἰσχυρὸν (ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς) ἰσχυ-
ρὸν ἰσχυρὸν ἰσχυροῦς.
μετ' αὐτοῖς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς (ἰσχυροῦς) ἰσχυ-
ρὸν ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς.

ἰσχυρὸν ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς.
ἰσχυρὸν ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς (ἰσχυροῦς) ἰσχυ-
ρὸν ἰσχυροῦς

ἰσχυρὸν ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς
ἰσχυρὸν ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς
αὐτοῖς: ἰσχυρὸν ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς
ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς.

ἰσχυρὸν ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς (ἰσχυροῦς) ἰσχυ-
ρὸν ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς

ἰσχυρὸν ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς (ἰσχυροῦς) ἰσχυ-
ρὸν ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς

αὐτοῖς: ἰσχυρὸν ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς (ἰσχυροῦς) ἰσχυ-
ρὸν ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς

ἰσχυρὸν

ἰσχυρὸν: ἰσχυροῦς

39
 10: 6. 2000 2000 2000 2000
 2000 2000 2000

Уполномоченный:

[illegible]

(гармонікан' і віолончельні)

Weg der Pflanze, die den Boden, den sie bedeckt, neu bildet

З'ясування причин:

[illegible]

geboren in

[illegible]

24 par'los

Възвѣщеніи въ Англію, въ 1802 году

A₀

·λε λε γναι· λε λε γναι·
αί·ρ·ε· ο·γ·ν· λε γναι· ο·γ·ν· λε γναι·
γν· λε γναι·

·λε λε γναι· λε λε γναι·

·λε λε γναι· λε λε γναι· λε λε γναι·
·λε λε γναι· λε λε γναι· λε λε γναι·
·λε λε γναι·

·λε λε γναι· λε λε γναι· λε λε γναι·
·λε λε γναι· λε λε γναι· λε λε γναι·
·λε λε γναι· λε λε γναι· λε λε γναι·

·λε λε γναι· λε λε γναι· λε λε γναι·
·λε λε γναι· λε λε γναι· λε λε γναι·

·λε λε γναι·

·λε λε γναι· λε λε γναι· λε λε γναι·

·λε λε γναι· λε λε γναι· λε λε γναι·

·λε λε γναι· λε λε γναι· λε λε γναι·
·λε λε γναι· λε λε γναι· λε λε γναι·

·λε λε γναι·

[illegible]

αγγ: εαν' ερωμεν εχεν:)
αγγ: εαν' ερω, ερωτη ερωτη εαν' ερωτα εαν'
αγγ: εαν' ερωτα ερωτα εαν' ερωτα εαν'
αγγ: εαν' ερωτα ερωτα εαν' ερωτα εαν'
αγγ: εαν' ερωτα ερωτα εαν' ερωτα εαν'
αγγ: εαν' ερωτα ερωτα εαν' ερωτα εαν'
αγγ: εαν' ερωτα ερωτα εαν' ερωτα εαν'
αγγ: εαν' ερωτα ερωτα εαν' ερωτα εαν'
αγγ: εαν' ερωτα ερωτα εαν' ερωτα εαν'
αγγ: εαν' ερωτα ερωτα εαν' ερωτα εαν'

αγγ: εαν'
αγγ: εαν'
αγγ: εαν'
αγγ: εαν'
αγγ: εαν'
αγγ: εαν'
αγγ: εαν'

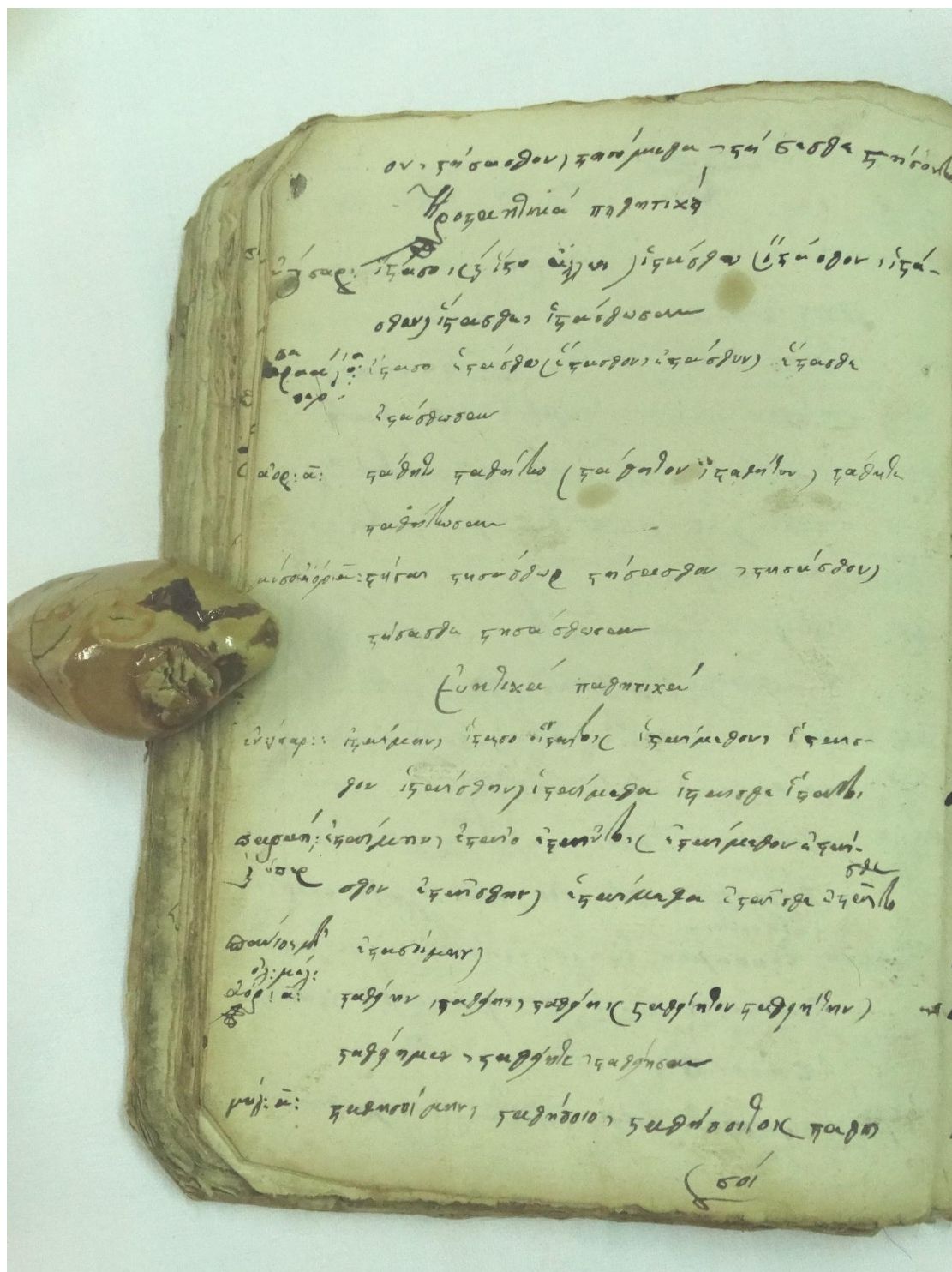
ερωτα
ερωτα
ερωτα
ερωτα
ερωτα
ερωτα
ερωτα

ερωτα ερωτα

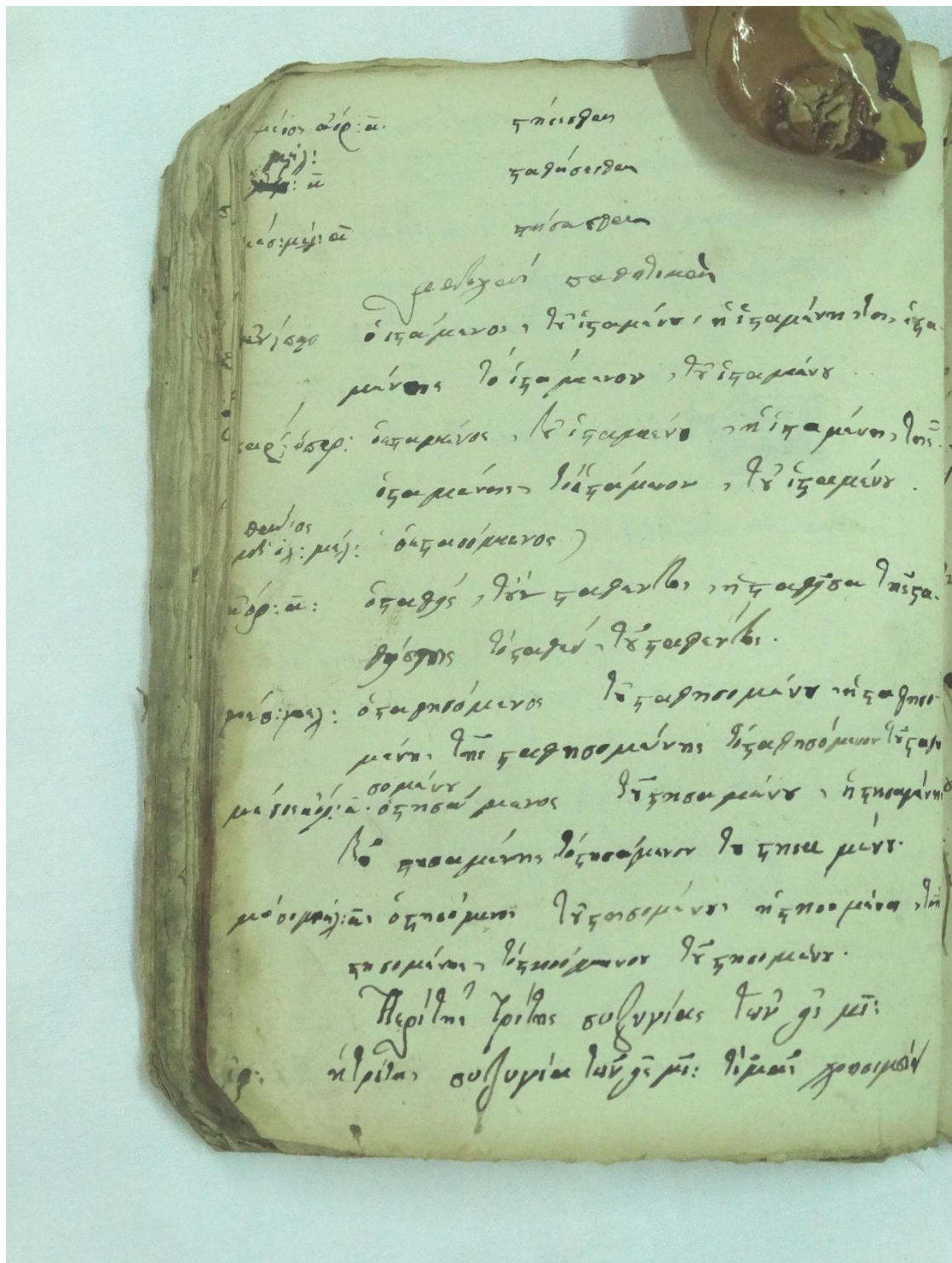
αγγ: εαν' ερωτα ερωτα εαν' ερωτα εαν'
αγγ: εαν' ερωτα ερωτα εαν' ερωτα εαν'
αγγ: εαν' ερωτα ερωτα εαν' ερωτα εαν'
αγγ: εαν' ερωτα ερωτα εαν' ερωτα εαν'
αγγ: εαν' ερωτα ερωτα εαν' ερωτα εαν'
αγγ: εαν' ερωτα ερωτα εαν' ερωτα εαν'
αγγ: εαν' ερωτα ερωτα εαν' ερωτα εαν'

ερωτα

448

[illegible]

μετ' ἡμεῖς καὶ οὐκ ἐκείνην γὰρ μετὰ
 καὶ ἡμεῖς γὰρ μετὰ καὶ ἡμεῖς γὰρ μετὰ
 γὰρ μετὰ καὶ ἡμεῖς γὰρ μετὰ
 γὰρ μετὰ καὶ ἡμεῖς γὰρ μετὰ
 γὰρ μετὰ καὶ ἡμεῖς γὰρ μετὰ
 γὰρ μετὰ καὶ ἡμεῖς γὰρ μετὰ
 γὰρ μετὰ καὶ ἡμεῖς γὰρ μετὰ
 γὰρ μετὰ καὶ ἡμεῖς γὰρ μετὰ

✠ ὁριστικὴ ἐκφραστὴς

διδομε, διδοι, διδοσι, διδοι, διδοι, διδοι
 μεν, διδοι, διδοι
 διδοι, διδοι, διδοι, διδοι, διδοι, διδοι
 μεν, διδοι, διδοι
 διδοι, διδοι, διδοι, διδοι, διδοι, διδοι
 μεν, διδοι, διδοι
 διδοι, διδοι, διδοι, διδοι, διδοι, διδοι
 μεν, διδοι, διδοι
 διδοι, διδοι, διδοι, διδοι, διδοι, διδοι
 μεν, διδοι, διδοι

ἔτι

αὐτοῖς: ἔστω, ἔστω, ἔστω (ἔστω, ἔστω) ἔστω, ἔστω
ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω
ἔστω, ἔστω, ἔστω

ἔστω: Θεογονίαν Ἐρεγνίαν
ἔστω: ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω
ἔστω: ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω
ἔστω: ἔστω, ἔστω, ἔστω

αὐτοῖς: ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω
ἔστω

ἔστω: ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω
ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω
αὐτοῖς: ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω
ἔστω

ἔστω: ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω
ἔστω, ἔστω, ἔστω

ἔστω: ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω
ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω, ἔστω
ἔστω

[illegible]

μεσομεν: ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

εσθλαηνα' παρθενια'

εσθλαηνα' παρθενια' ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

ποσειδων

αλφει: ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

αλφει: ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων, ποσειδων

Σιν

[illegible]

ὁρίσιναι Ἡρακλῆα 49

α. γέννησεν, γέννησεν, γέννησεν, ἔκρινεν
θα γέννησθαι, γέννησθαι, γέννησθαι

β. γέννησεν, γέννησεν, γέννησεν, γέννησεν
γέννησθαι, γέννησθαι

Ἡρακλῆα, σαρ.

γ. γέννησεν, γέννησθαι, γέννησθαι, γέννησθαι
ἐκρινεν, σαρ.

δ. γέννησεν, γέννησθαι, γέννησθαι
ἐκρινεν, σαρ.

ε. γέννησεν, γέννησθαι, γέννησθαι, γέννησθαι
ἐκρινεν, σαρ.

ζ. γέννησεν, γέννησθαι, γέννησθαι
ἐκρινεν, σαρ.

η. γέννησεν, γέννησθαι, γέννησθαι, γέννησθαι
ἐκρινεν, γέννησθαι, γέννησθαι, γέννησθαι
ἐκρινεν, γέννησθαι, γέννησθαι, γέννησθαι

θ. γέννησεν, γέννησθαι, γέννησθαι, γέννησθαι
ἐκρινεν, γέννησθαι, γέννησθαι, γέννησθαι
ἐκρινεν, γέννησθαι, γέννησθαι, γέννησθαι

ἡ δὲ πόλις ἐν τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ
καὶ τῷ ἑσπέρῳ

ὁρῶντες

ἐν τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

καὶ τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

καὶ τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

καὶ τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

καὶ τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

καὶ τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

καὶ τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

καὶ τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

καὶ τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

καὶ τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

καὶ τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

καὶ τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

καὶ τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

καὶ τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

καὶ τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

καὶ τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

καὶ τῷ ἑσπέρῳ καὶ τῷ ἑσπέρῳ

Προλογος

α. ταυτα ταυτα ησαν ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα

β. ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα
ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα

Εισαγωγή

α. ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα
(ταυτα)

β. ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα

ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα

ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα

ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα

ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα

ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα

ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα

ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα

Επίλογος

α. ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα

ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα ταυτα

Επίσημο

ὡς ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν
ὡς ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν

ὡς ἴσμεν

ὡς ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν
ὡς ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν

ὡς ἴσμεν

ὡς ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν

ὡς ἴσμεν

ὡς ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν

ὡς ἴσμεν

ὡς ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν
ὡς ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν

ὡς ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν

ὡς ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν

ὡς ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν

ὡς ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν

ὡς ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν

ὡς ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν

ὡς ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν ἴσμεν

μὲν ἐν γὰρ:

2v. *orig. R. 12. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843.*

209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022

2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022 2023 2024 2025 2026 2027 2028 2029 2030 2031 2032 2033 2034 2035 2036 2037 2038 2039 2040 2041 2042 2043 2044 2045 2046 2047 2048 2049 2050 2051 2052 2053 2054 2055 2056 2057 2058 2059 2060 2061 2062 2063 2064 2065 2066 2067 2068 2069 2070 2071 2072 2073 2074 2075 2076 2077 2078 2079 2080 2081 2082 2083 2084 2085 2086 2087 2088 2089 2090 2091 2092 2093 2094 2095 2096 2097 2098 2099 2100 2101 2102 2103 2104 2105 2106 2107 2108 2109 2110 2111 2112 2113 2114 2115 2116 2117 2118 2119 2120 2121 2122 2123 2124 2125 2126 2127 2128 2129 2130 2131 2132 2133 2134 2135 2136 2137 2138 2139 2140 2141 2142 2143 2144 2145 2146 2147 2148 2149 2150 2151 2152 2153 2154 2155 2156 2157 2158 2159 2160 2161 2162 2163 2164 2165 2166 2167 2168 2169 2170 2171 2172 2173 2174 2175 2176 2177 2178 2179 2180 2181 2182 2183 2184 2185 2186 2187 2188 2189 2190 2191 2192 2193 2194 2195 2196 2197 2198 2199 2200 2201 2202 2203 2204 2205 2206 2207 2208 2209 2210 2211 2212 2213 2214 2215 2216 2217 2218 2219 2220 2221 2222 2223 2224 2225 2226 2227 2228 2229 2230 2231 2232 2233 2234 2235 2236 2237 2238 2239 2240 2241 2242 2243 2244 2245 2246 2247 2248 2249 2250 2251 2252 2253 2254 2255 2256 2257 2258 2259 2260 2261 2262 2263 2264 2265 2266 2267 2268 2269 2270 2271 2272 2273 2274 2275 2276 2277 2278 2279 2280 2281 2282 2283 2284 2285 2286 2287 2288 2289 2290 2291 2292 2293 2294 2295 2296 2297 2298 2299 2300 2301 2302 2303 2304 2305 2306 2307 2308 2309 2310 2311 2312 2313 2314 2315 2316 2317 2318 2319 2320 2321 2322 2323 2324 2325 2326 2327 2328 2329 2330 2331 2332 2333 2334 2335 2336 2337 2338 2339 2340 2341 2342 2343 2344 2345 2346 2347 2348 2349 2350 2351 2352 2353 2354 2355 2356 2357 2358 2359 2360 2361 2362 2363 2364 2365 2366 2367 2368 2369 2370 2371 2372 2373 2374 2375 2376 2377 2378 2379 2380 2381 2382 2383 2384 2385 2386 2387 2388 2389 2390 2391 2392 2393 2394 2395 2396 2397 2398 2399 2400 2401 2402 2403 2404 2405 2406 2407 2408 2409 2410 2411 2412 2413 2414 2415 2416 2417 2418 2419 2420 2421 2422 2423 2424 2425 2426 2427 2428 2429 2430 2431 2432 2433 2434 2435 2436 2437 2438 2439 2440 2441 2442 2443 2444 2445 2446 2447 2448 2449 2450 2451 2452 2453 2454 2455 2456 2457 2458 2459 2460 2461 2462 2463 2464 2465 2466 2467 2468 2469 2470 2471 2472 2473 2474 2475 2476 2477 2478 2479 2480 2481 2482 2483 2484 2485 2486 2487 2488 2489 2490 2491 2492 2493 2494 2495 2496 2497 2498 2499 2500 2501 2502 2503 2504 2505 2506 2507 2508 2509 2510 2511 2512 2513 2514 2515 2516 2517 2518 2519 2520 2521 2522 2523 2524 2525 2526 2527 2528 2529 2530 2531 2532 2533 2534 2535 2536 2537 2538 2539 2540 2541 2542 2543 2544 2545 2546 2547 2548 2549 2550 2551 2552 2553 2554 2555 2556 2557 2558 2559 2560 2561 2562 2563 2564 2565 2566 2567 2568 2569 2570 2571 2572 2573 2574 2575 2576 2577 2578 2579 2580 2581 2582 2583 2584 2585 2586 2587 2588 2589 2590 2591 2592 2593 2594 2595 2596 2597 2598 2599 2600 2601 2602 2603 2604 2605 2606 2607 2608 2609 2610 2611 2612 2613 2614 2615 2616 2617 2618 2619 2620 2621 2622 2623 2624 2625 2626 2627 2628 2629 2630 2631 2632 2633 2634 2635 2636 2637 2638 2639 2640 2641 2642 2643 2644 2645 2646 2647 2648 2649 2650 2651 2652 2653 2654 2655 2656 2657 2658 2659 2660 2661 2662 2663 2664 2665 2666 2667 2668 2669 2670 2671 2672 2673 2674 2675 2676 2677 2678 2679 2680 2681 2682 2683 2684 2685 2686 2687 2688 2689 2690 2691 2692 2693 2694 2695 2696 2697 2698 2699 2700 2701 2702 2703 2704 2705 2706 2707 2708 2709 2710 2711 2712 2713 2714 2715 2716 2717 2718 2719 2720 2721 2722 2723 2724 2725 2726 2727 2728 2729 2730 2731 2732 2733 2734 2735 2736 2737 2738 2739 2740 2741 2742 2743 2744 2745 2746 2747 2748 2749 2750 2751 2752 2753 2754 2755 2756 2757 2758 2759 2760 2761 2762 2763 2764 2765 2766 2767 2768 2769 2770 2771 2772 2773 2774 2775 2776 2777 2778 2779 2780 2781 2782 2783 2784 2785 2786 2787 2788 2789 2790 2791 2792 2793 2794 2795 2796 2797 2798 2799 2800 2801 2802 2803 2804 2805 2806 2807 2808 2809 2810 2811 2812 2813 2814 2815 2816 2817 2818

оригиналъ записки.

3. *ixian. ixan. ilan. i'uga i'oga ixlan*

supra: i. p. 100. 101. 102. 103. 104. 105.

2000. 1800. 1700. 1600. 1500. 1400. 1300. 1200. 1100. 1000. 900. 800. 700. 600. 500. 400. 300. 200. 100. 0.

Θανόντες
αὐτῶν μέγας ἕτορμος)

დავ: გენ. 900 990 გენდო 980 გენდო

gip: ai' par, agne. u' fm, agnpuer, agate agaren

Sal' j'gu (approx. 18.5)

12. α. ἰσχύουσαν ἰσχύον ἰσχυόμενον ἢ ἰσχυόμενα ἰσχυ-

עשרה ימים

пѣснь: ѿдѣлюю насъ (глаголю) насъ ии пѣснь

иначе и не надо

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

Handwritten text: ...

Прозанима'ся с л. 101. а.

ἡ εὐφροσύνη σαφένεια.

αὐ:	ἰσθύνω
εὐφ:	ἰσθύνω
δαίμονες αὐτῶν:	ἰσθύνω
εὐφ: αὐ	ἰσθύνω
μὲν: αὐ	ἰσθύνω
μὲν: αὐτῶν	ἰσθύνω
μὲν: αὐτῶν: αὐ	ἰσθύνω
μὲν: αὐτῶν: β	ἰσθύνω

μελέων σαφένεια

αὐ: οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν
μὲν οὐδὲν
εὐφ: οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν
μὲν οὐδὲν
δαίμονες αὐτῶν: οὐδὲν
εὐφ: αὐ οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν
μὲν: αὐ οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν
μὲν: αὐ οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν
μὲν: αὐ οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν

ἡ

पुनः

1709

54

мѣ: дѣ: ѿ:

свѣдѣн

караулов

2. *cap. 18. col. 1. in 18. in 18. in 18. in 18.*

Weg von Sankt Petersburg nach Moskau

μέγαν: δαπνόν τε ευνούχον, ἡγεμόνα καὶ ἡγεμόνην
 ἡγεμόνα τε ευνούχον.

ο αὐτὸς Ἰησοῦς ὁ αὐτὸς Ἰησοῦς
 ὁ αὐτὸς Ἰησοῦς ὁ αὐτὸς Ἰησοῦς

Agri. Hesperides

Σχ. 9. Ζώνες κ' α' β' γ' δ' ε' ζ' η' θ' ι' κ' λ' μ' ν' ξ' ο' π' ρ' σ' τ' υ' φ' χ' ψ' ω' ;

20: "на морю, въ зрительныхъ орудіяхъ и во 'ла'зяхъ"

2. *Mal. gigas* *ap. 1851*

[illegible]

2) sören gran i vobönn;

201. *Amphispiza bilineata* (Aud.)

ca' can't, 20' up' a peg' 100' 100' 100'

ip. siten, jvay n'povad'ne b'vsi.

**Φωτοαντίγραφα του πρωτότυπου χειρόγραφου κώδικα με αριθμό
76 (17^{ος} αι.)**

76

τὸ ζῆμα, τὸ ζῆμα. ὡς ἔστι τοῦ λαοῦ ἀνὰ ἑαυτὸν.
δὲ τὸ ἰκνῶσθαι, εἰλκῶσθαι καὶ τὸ ζῆμα. ὅτε
δὲ σὺ μὲν οὐκ ἐν τῷ ἴσῳ, ἀλλ' ἐν τῷ ἀμείνῳ
μολῶν, αἴ τοι σὺ τὸ ζῆμα ληψῶν. οἷον, ληψῶν τὸ
λελκῶσθαι. ἀλλ' ὡς ἀπαρῶν, ἔσπαρται.
ἂν δὲ ἀμείνῳ μολῶν, ἀμείνῳ τὸ τοῦτο φῶναι πᾶσι
ὁ παλαιός τῶν ἀνθρώπων τῶν τοῦτον. οἷον, ἀπαρῶν
ἔσπαρται, ἔσπαρται. καὶ αἴ τοι, ὁμοίως. οἷον,
τὸ λῶν ἐλκῶν, ἐλκῶν. ἂν δὲ τὸν ἴσῳ οὐκ
αἴ, ἔχῃ δὲ καὶ οὗτος αὐτὸς δὲ λονό τοι οὐδὲ πᾶσι
κός τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἀνθρώπων καὶ μὴν αἴ τοι
αἴ τοι, ὁ παλαιός τῶν ἀνθρώπων ἐξ αὐτοῦ.
τῶν ἀνθρώπων αἴ τοι, δὲ αὐτοῦ. οἷον, ὁ μὲν ἐρεῖ
καὶ ὁ ζῆμα. μὴ αἴ τοι μεμῆκα, μεμῆκα.
τοῖς ἀνθρώποις τῶν ἀνθρώπων τὸν ἴσῳ. ἀλλ' οὐ
μὴ αἴ τοι μεμῆκα. ἂν δὲ ὁ μὲν αἴ τοι ἔχῃ
αὐτοῦ, ὁ δὲ τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἔχῃ οὐδὲ πᾶσι
οὐδ' ὁ παλαιός ἐξ αὐτοῦ. οἷον, καὶ ὡς καὶ καὶ
καὶ καὶ καὶ. ἂν δὲ αἴ τοι λῶν οὐδὲ πᾶσι καὶ
καὶ καὶ καὶ, ἀλλ' ὁ παλαιός τὸν ἴσῳ. τῶν ἀνθρώπων
καὶ τῶν ἀνθρώπων. ἡ καὶ, ἀλλ' ἡ καὶ. **Τὸ**
τῶν ἀνθρώπων. οἷον, αὐτοῦ τῶν ἀνθρώπων. τῶν
αἴ τοι. καὶ καὶ καὶ τοῦ τῶν ἀνθρώπων, αἴ τοι. τῶν ἀνθρώπων
αὐτοῦ τῶν ἀνθρώπων. **Τὸ** τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἀνθρώπων. ὁ
καὶ. τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀνθρώπων, αἴ τοι. **Καὶ**
ὡς ἔστι καὶ τῶν ἀνθρώπων. αὐτοῦ τῶν ἀνθρώπων

480

483

Handwritten: 00000000000000000000

καὶ τὴν περὶ ταύται. ἔλκιν τούτων. Τὸ γὰρ ἡνὶν, δὲ
 τὴν. ὁρῶν. καὶ τὰ αἰγὰ ταῦτα, τὰς δὲ ἀπορῶσιν
 πᾶσι τῶν περὶ ταύται. αἰκονώμεν, δὲ
 τοῦ αἰγῶν. οἱ δὲ εἰς τὸν, καὶ αὐτὰ τὰς ἀπορῶσιν.
 ἔλκιν τὸν ἔχουσιν περὶ ταύται, δὲ τὸν
 λήγουσαν ἔχουσιν. **Π**ῶς. ὁ μὲν ἔχων
 τὴν. ὁ παρὰ μένος, τὴν. τὸν. τὸν. τὸν.
 τὸν. τὸν. καὶ τὸ ἀπαρμένον, τὸν.
 ῥῶναι. ὁ μὲν. καὶ παρὰ μένος, καὶ τὸ
 ἑαυτοῦ ῥῶσιν, τὴν καὶ ῥῶσιν, τὸ
 ἀπαρμένον ποιεῖ. Τὸ φε. τὴν. καὶ τὸ
 τὴν τοῦ αἰγῶν. **Κ**αὶ αἰγῶν. τὰς ἀπορῶσιν
 ἀπαρμένον. τὴν μὲν ῥῶσιν τοῦ αἰγῶν.
 τοῦ ῥῶσιν ἔχουσιν. τὴν δὲ περὶ ταύται, δὲ τὸν
 οὐδὲ. **Ο**τόνος, ἔλκιν τὴν παρὰ μένος. τὴν
 ἀπαρμένον ῥῶσιν αἰγῶν, τὴν μὲν αἰγῶν
 ῥῶσιν ἔχουσιν τὴν. ἔλκιν τὴν αἰγῶν, τοῦ
 παρὰ μένος καὶ τὴν μὲν αἰγῶν. αἰγῶν, αἰγῶν
 ῥῶσιν αἰγῶν, καὶ αἰγῶν οἱ. **Π**ῶς. **Π**ῶς.
Πῶς. ὁ μὲν ἔχων τὴν. ὁ παρὰ μένος, τὴν.
 ὁ μὲν ῥῶσιν. τὴν. τὴν. τὴν. καὶ τὸ
 ἀπαρμένον, τὴν. ὁ μὲν. **Π**ῶς. **Π**ῶς.
 παρὰ μένος. **Π**ῶς. **Π**ῶς. **Π**ῶς. **Π**ῶς.
 ὁ μὲν ῥῶσιν. καὶ τὸ ἀπαρμένον, τὴν. ὁ μὲν.
 ὁ μὲν αἰγῶν αἰγῶν, τὴν δὲ τὴν, καὶ τὸ
 τὸν αἰγῶν, τὸ ἀπαρμένον ποιεῖ.
Δε τὸν αἰγῶν καὶ τὸν παρὰ μένος

[illegible]

καὶ τὴν περὶ ταύταις. ἑλάντουζην. Τοῖμα θανάν, δὲ
 τὴν. ὁρῶν. καὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα. τὰς δατορ, αὐτοῦ
 πᾶσι τῶν περὶ ταύτων. αὐκοινώμεν, δὲ
 τοῦ ἀρχιερέως. οἱ δὲ ἱερεῖς, καὶ αὐτὰ τοῦ
 ἑλάντουζην. ἔχουσι περὶ ταύτων, δὲ
 λήγουσαν ἔχουσιν. **Π**ύτω. ὁμῶν. **Τ**ύτω.
 ὁ παρὰ μένος. **Τ**ύτω. **Τ**ύτω. **Τ**ύτω.
Τύτω. **Τ**ύτω. καὶ τὸ ἀπαρέμφοτον. **Τ**ύτω.
Τύτω. **Τ**ύτω. καὶ τὸ παρὰ μένος, καὶ τὸ
 αὐτοῦ περὶ ταύτων, τὴν αὐτὴν περὶ ταύτων, τὸ
 ἀπαρέμφοτον ποιεῖ. **Τ**ύτω. **Τ**ύτω. **Τ**ύτω.
 τὴν τοῦ ἀρχιερέως. **Κ**αὶ αὐτὸς. καὶ τὸ αὐτοῦ
 ἀπαρέμφοτον. τὴν μετὰ τὴν ἑλάντουζην, δὲ
 τοῦ ἑλάντουζην. τὴν δὲ περὶ ταύτων, δὲ
 αὐτοῦ. **Ο**πότε, ἑλάντουζην. καὶ
 ἀπαρέμφοτον αὐτοῦ αὐτοῦ, περὶ ταύτων
 αὐτοῦ ἔχον τὴν. ἑλάντουζην αὐτοῦ αὐτοῦ. τοῦ
 παρὰ μένος καὶ περὶ ταύτων. αὐτοῦ, αὐτοῦ
 παρὰ μένος. καὶ αὐτοῦ αὐτοῦ. **Π**ύτω. ὁμῶν.
Πύτω. ὁμῶν. **Τ**ύτω. ὁ παρὰ μένος. **Τ**ύτω.
 ὁμῶς. **Τ**ύτω. **Τ**ύτω. **Τ**ύτω. καὶ τὸ
 ἀπαρέμφοτον, **Τ**ύτω. **Τ**ύτω. **Τ**ύτω. καὶ τὸ
 παρὰ μένος. **Τ**ύτω. **Τ**ύτω. **Τ**ύτω. **Π**ύτω. ὁμῶν.
 ὁμῶς. **Τ**ύτω. καὶ τὸ ἀπαρέμφοτον, **Τ**ύτω. **Τ**ύτω.
 ὁμῶς αὐτοῦ αὐτοῦ, περὶ ταύτων, καὶ τὸ
 παρὰ μένος, τὸ ἀπαρέμφοτον ποιεῖ.
Διὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ παρὰ μένος.

[illegible]

[illegible]

494

499

500

504

506

καθαρόν ἐν ἡμῖν διὰ τὰ ἄλλα, ἢ τρεῖς ἄλλα τῶν
σπυμμένων, ἃ δὲ τὸ αὐτὸ, τὴν τῶν ἁγίων τοῦ σώματος
δύνατον ὁμοιοῦ θεοῦ σὺν αὐτῷ ἔχον. οἷον, μοῦ-
νοῦ. ἀνοῦ. ἀνοῦ τὸ σωτὴρ μεν καὶ τὸ πῦρ. αὐ-
τοῦ πατρὸς ἁγίου, ὁ τὸν τῶν πνεύματων. καὶ μετὰ
τοῦ αὐτοῦ, ὁ τὸν μετὰ τὸ πῦρ. καὶ τὸν αὐτοῦ
τοῦ αὐτοῦ, μοῦνοῦ. καὶ τὸ σωτὴρ μεν σὺν αὐ-
τῷ. ὁμοῦ μεν. μοῦνοῦ. τὸ αὐτὸ. ἢ δὲ τὸ σωτὴρ σὺν αὐ-
τῷ. σπυμμένων, ἐπὶ τοῦ μετὰ τοῦ θεοῦ ἔχοντος
ἢ τὸ αὐτὸ. οἷον, μοῦνοῦ. μοῦνοῦ. μοῦνοῦ. τὸ αὐ-
τῷ μετὰ τὸν, μοῦνοῦ. καὶ τὸ σωτὴρ μεν σὺν αὐ-
τῷ, μετὰ τοῦ τῶν ἁγίων μεν οὗ. ἐπὶ τῷ ἁγίῳ αὐ-
τῷ. αὐτὸ τὸ ἔχοντος, καὶ τὰ σωτὴρ μεν αὐτῷ
ἐξ ἁγίων αὐτῷ ἔχοντος. τὸ αὐτὸ τὸ πῦρ σὺν αὐ-
τῷ. μοῦνοῦ. καὶ τὸ σωτὴρ μεν, μοῦνοῦ. τὸ αὐτὸ
ταυτὸ. ἐάν μοῦνοῦ, ἐάν μοῦνοῦ. τὸ αὐτὸ, ἐάν μοῦνοῦ
ἐάν μοῦνοῦ. καὶ ὡς φησὶν αὐτὸ, ἐάν μοῦνοῦ. ἀλλὰ
τὸ σὺν αὐτῷ τῶν ἁγίων σπυμμένων, ὁμοῦ τοῖς ἐξ ἁ-
γίων καὶ τῶν αὐτῶν ταυτῶν. τὸ αὐτὸ τὸ πῦρ.
ἐάν μοῦνοῦ, ἐάν μοῦνοῦ. τὸ αὐτὸ, ἐάν μοῦνοῦ
ἐάν μοῦνοῦ. τὸ αὐτὸ τὸν, ἐάν μοῦνοῦ ἐάν μοῦνοῦ.
ἐάν μοῦνοῦ. ἐάν μοῦνοῦ. ἀποδοῦναι τῶν
τῶν. σὺν αὐτῷ τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν
Χρυσῷ, τοῖας σὺν αὐτῷ. τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν
αὐτῷ τῶν αὐτοῦ χρυσῷ. τὸ αὐτὸ χρυσῷ. καὶ τὸ σω-
τὴρ μεν, χρυσῷ. καὶ ὡς φησὶν αὐτὸ. τὸ γὰρ ὁ
καὶ ὁ, ἀπὸ τῶν αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν. αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν τὸ

[illegible]

510

24/11/20

καὶ ἡ ἀρχὴ ἐστὶν ἡ πρῶτη ἐργασία καὶ
ἡ ἀρχὴ ἡ ἀρχή.

καὶ τὰ λήον. τὴν τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε. οἱ τὰ λῆε.
καὶ τὰ λῆε. καὶ τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε. καὶ
καὶ τὰ λῆε. τοῖς τὰ λῆε. τοῖς τὰ λῆε.
καὶ τὰ λῆε. καὶ τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε.
καὶ τὴν τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε. **Ο** τὴν τὰ λῆε.
τὴν τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε.
καὶ τὴν τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε.
καὶ τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε. **Ο** τὴν τὰ λῆε.
καὶ τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε.
τοῦ τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε.
καὶ τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε.
τοῖν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε. οἱ τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε.
τὴν τὰ λῆε. τοῖς τὰ λῆε. τοῖς τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε.
τὴν τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε. **Ο** τὴν τὰ λῆε.
τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε.
τὴν τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε. **Ο** τὴν τὰ λῆε.
τοῦ τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε.
τὴν τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε.
τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε. οἱ τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε.
τοῖς τὰ λῆε. τοῖς τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε.
καὶ τὴν τὰ λῆε. **Ο** τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε.
τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε.
Ο τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε.
τὴν τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε.
τὴν τὰ λῆε. οἱ τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε.
τοῖς τὰ λῆε. τοῖς τὰ λῆε. καὶ τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε.
καὶ τὴν τὰ λῆε. **Ο** τὴν τὰ λῆε. τὴν τὰ λῆε.

νικόλαος. ονικόλαος. Τοννικόλαου.
 Τοοννικόλαω. Τυννικόλαω. Τωννικόλαω.
 Τοννικόλαον. Τοννικόλαων. Τυννικόλαε.
 Τυννικόλαεω. **Ο** αἰς. Του αἰός.
 Τυν αἰί. Τον αἰα. Τυν αἰε. Τυν αἰε.
 Τον αἰοιν. Τυν αἰε. οἱ αἰε. Τυν αἰων.
 Τοῖς αἰσί. Τοῖς αἰα. Τυν αἰε.
Ο τήρω. Τουτήρω. Τυντήρω. Τοντήρω.
 Τυντήρω. **Ο** δάμα. Του δάμα.
 Τυν δάμα. Τον δάμα. Τυν δάμα.
 Τυν δάμα. Τον δάμα. Τυν δάμα.
 Τυν δάμα. Τον δάμα. Τυν δάμα.
 Τοῖς δάμα. Τυν δάμα.
 Του παῖ. Τυν παῖ. Τον παῖ.
 Τυν παῖ. **Ο** σωλ. Του σωλ.
 Τυν σωλ. Τον σωλ. Τυν σωλ.
 Τυν σωλ. Τον σωλ. Τυν σωλ.
 Τυν σωλ. Τον σωλ. Τυν σωλ.
 Τοῖς σωλ. Τυν σωλ.
 Του ποιμ. Τυν ποιμ. Τον ποιμ.
 Τυν ποιμ. **Ο** ελ. Του ελ.
 Τυν ελ. Τον ελ. Τυν ελ. Τυν ελ.
 Τον ελ. Τυν ελ. οἱ ελ.
 Τυν ελ. Τοῖς ελ. Τοῖς ελ.
 Τυν ελ. **Ο** ταν. Του ταν.
 Τυν ταν. Τον ταν. Τυν ταν.
Ο δελφ. Του δελφ. Τυν δελφ.

ὁ ποσὶ δὲ

Τὸν δὲ λαφίνα. ὠδὲ λαφίν. τὼ δὲ λαφίνα.
 Τοῖς δὲ λαφίνοις. ὠδὲ λαφίνας. οἱ δὲ λαφίνας.
 ὠδὲ λαφίνας. Τοῖς δὲ λαφίσι. Τοῖς δὲ λαφίνας.
 ὠδὲ λαφίνας. **Ο** τελαχίν. Τὸν τελαχίνος.
 Τὸν τελαχίνι. Τὸν τελαχίνα. τὼ τελαχίν.
Ο θόρυμω. Τὸν θόρυμω. Τὸν θόρυμω.
 Τὸν θόρυμω. ὠθόρυμω. Τὸν θόρυμω.
 Τοῖς θόρυμοις. ὠθόρυμω. οἱ θόρυμω.
 ὠθόρυμω. Τοῖς θόρυμοις. Τοῖς θόρυμω.
 ὠθόρυμω. **Ο** μόσσω. Τὸν μόσσω.
 ὠθόρυμω. Τὸν μόσσω. τὼ μόσσω.
Ο θέων. Τὸν θέων. Τὸν θέων.
 ὠθέων. Τὸν θέων. Τοῖς θέων. ὠθέων.
 ὠθέων. ὠθέων. Τοῖς θέων. Τοῖς θέων.
 ὠθέων. **Ο** λεί. Τὸν λείοντος. Τὸν λείοντος.
 Τὸν λείοντος. ὠλεί. **Ο** μοιτών. Τὸν μοιτών.
 Τὸν μοιτών. Τὸν μοιτών. ὠμοιτών.
 ὠμοιτών. Τοῖς μοιτόν. ὠμοιτών.
 ὠμοιτών. ὠμοιτών. Τοῖς μοιτόν.
 ὠμοιτών. ὠμοιτών. **Ο** παίδων.
 Τὸν παίδων. ὠπαίδων. Τὸν παίδων.
 ὠπαίδων. **Ο** ζυνοφών. Τὸν ζυνοφών.
 Τὸν ζυνοφών. Τὸν ζυνοφών. Τὸν ζυνοφών.
 ὠζυνοφών. Τὸν ζυνοφών. Τοῖς ζυνοφών.
 ὠζυνοφών. οἱ ζυνοφών. Τὸν ζυνοφών.
 Τοῖς ζυνοφών. Τοῖς ζυνοφών. ὠζυνοφών.
Ο πασάδων. Τὸν πασάδων. Τὸν πασάδων.
 ὠπασάδων.

520

ὠμοῦθι. ταῖμοῦθι. αὐμοῦθιν. ὠμοῦθι.
 αὐμοῦθι. ὠνιμοῦθι. ταῖμοῦθι. ταῖμοῦθι.
 ὠμοῦθι. **ἑ**μαῖα. ταῖμαῖα.
 τῆμαῖα. τῶνμαῖαν. ὠμαῖα. ταῖ
ἑτιμῆ. τῆς τιμῆς. τῆ τιμῆς. τῶν τιμῶν.
 ὠτιμῆ. ταῖ τιμῆς. ταῖν τιμῶν. ὠτιμῆ.
 αὐτιμῆ. ὠν τιμῆ. ταῖ τιμῆς. ταῖ τιμῶν.
 ὠ τιμῆ. **ἑ**σθῆ. τῆς σθῆς. τῆς σθῆς.
 τῶν σθῆς. ὠ σθῆ. **ἑ**σθῶ. ταῖ σθῶς.
 ὠ σθῶ. τῆς σθῶς. ὠ σθῶ. ταῖ σθῶς.
 τῶν σθῶς. ὠ σθῶ. ταῖ σθῶς.
 αὐ σθῶς. ὠ σθῶ. ταῖ σθῶς.
 ταῖ σθῶς. ὠ σθῶ. **ἑ**λῆτω.
 τῆς λῆτος. ὠ λῆτος. τῶν λῆτος. ὠ λῆτος.
 τῶν λῆτος. ὠ λῆτος. ὠ λῆτος.
ἑτρυγῶν. ταῖ τρυγῶν. τῆς τρυγῶν. τῶν τρυγῶν.
 ὠ τρυγῶν. ταῖ τρυγῶν. ταῖν τρυγῶν.
 ὠ τρυγῶν. αὐ τρυγῶν. τῶν τρυγῶν.
 ταῖ τρυγῶν. ταῖ τρυγῶν. ὠ τρυγῶν.
ἑτρήσθ. τῆς τρήσθ. τῆς τρήσθ. τῶν τρήσθ.
 ὠ τρήσθ. **ἑ**αῦρα. ταῖ αῦρα.
 τῶν αῦρα. τῶν αῦρα. ὠ αῦρα.
 ταῖ αῦρα. τῶν αῦρα. ὠ αῦρα.
 αὐ αῦρα. ὠ αῦρα. ταῖ αῦρα.
 ταῖ αῦρα. ὠ αῦρα. **ἑ**πῆδα.
 τῆς πῆδας. τῆς πῆδας. τῶν πῆδας. ὠ πῆδας.

524

Handwritten text in Tamil script, likely a manuscript or ledger.

